Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

264
U-51

1903

264
Կ-51

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

Մեք

քարոզեսցուք

զԽաչեալն

Քրիստոս:

Ա. Կորնթ. Ա. 25

Հոգեւոր

աշխատասիրութիւնք

23.

ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԱՐԻ

կամ

ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆՆՀԱՐԻՒՐ

ԱՄԻՆ

ՎԻԵՆՆԱ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ
1900.

4323-տպ.

ԱԶԴ

Մեր Կաթողիկոսարանի անցեալ տարի հրատարակած “Վճիռ հրատարակութեան ընդհանրական յոբելինի Սրբազան ամին հազարերորդի իննհարիւրերորդի„ վաւերացեալ թարգմանութիւնը՝ քանի մը լեզուական փոքրիկ փոփոխութիւններով գործածուած է այս պզտիկ տետրակին մէջ, որ իրեն նպատակ ունի՝ յոբելեան ներողութեան ինչ ըլլալը հասկցընել ժողովրդեան:

Հ. Բ. Գ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԱՍՌ- Арм. ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

24794-61

1146-ԱՀ

ԱՆԴՐԱՏ ՅԳՈՒԹԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

Մեք

քարոզեցուք

զ խ ա չ ե լ ե ա լ ն

Քրիստոս:

Ա. Կորնթ. Ա. 25.

Հոգեւոր

աշխատասիրութիւնք

27.

64
Մ-51
(87)

ՆՈՐԱԶԱՐԴ ԱՇԽԱՐՀՔԸ

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ, ԴՈՀՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ

ԵՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ճ Ա Ռ Ե Ր

ԱՄԷՆ ՎԻՃԱԿԻ ԱՆՁԻՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԳԻՏԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Տ. ԳԵՆՆԱՐՈՍԻ Մ. ՍԱՐՆԷԼԼԻԻ

ԳՈՐԾԵՐԷՆ ՔԱՂՈՒԱԾՈՑՔ

ՁԵՌԱՄԲ

ՅՈՎՍԵՓԱՅ Ծ. Վ. ՄԵԼՔԻՍԵԴԵԿԵԱՆ

Վ Ի Ե Ն Ն Ա
Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն   Տ Պ Ա Ր Ա Ն
1903.

Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ - [illegible]
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

ԲԱՐԵՄԻՏ ԸՆԹԵՐՑՈՂ

Քսաներորդ դարու սեմերէն ներս մտնելու պահուս՝ փափաքելով գոհութիւն եւ փառս մատուցանել Նուիրագործեալ Փրկչիս իր անթիւ բարեացը համար, ու միանգամայն օգտաւէտ նուէր մ'ընծայել եւ եթէ հնար է՝ դոյզն ծառայութիւն մ'ընել սիրելի Ազգիս ու Հասարակութեանս, ձեռք առի Հօրս Սարնէլլիի կրօնամիտ ու շահեկան գրքոյկը "il mondo riformato„ *եւ անկէ ծաղկաքաղ ըրի Ս. Պատարագի, Գոհութեան խորհրդոյն ու Ս. Հաղորդութեան վրայ երեք ճառերը, զորոնք ծայրէ ի ծայր կարդալէդ ետքը [illegible] աստուածասէր Ընթերցող, փորձով պիտի վկայես թէ որչափ հիւթալի է ասոնց բովանդակութիւնն եւ արժանաւոր քու ամէնօրեայ մտա[illegible]օթիցդ նիւթ ըլլալու եւ թէ որչափ յարմար եւ իրաւացի է գրքոյկիս վերնագիրը կամ անունը – Նորոգուած աշխարհքը:*

Եւ յիրաւի, ի՞նչ կը պականչէ ու կը մնտոէ այսօր բովանդակ մարդկութիւնն ամէնուրեք, եթէ ոչ յառաջդիմութիւն, բարենորոգում, նոր զարգացում, նոր լոյս, նոր կեանք. եւ ո՞վ է որ կարող է այսպիսի մեծամեծ բարիք պարգեւել աշխարհի՝ եթէ ոչ անոր Արարիչն ու Փրկիչը, անոր միակ ու հզօր Տէրն եւ Իշխանը՝ Աստուած: Արդ՝ ամենակալն Աստուծմէ այդպիսի պարգեւներ անկասկած ընդունելու բանալին ու միջոցներն են. զորոցյց կու տայ սոյն նուրբագիր աշխատութիւնը:

Ընդունէ ուրեմն, ազնիւ Ընթերցող, ուկի մատենիկս հայ բարբառով, անոր պատուէրները կրցածիդ չափ ծշդիւ ու վստահութեամբ ի գործ դիր ի մեծ շահ անձինդ ու նմանեացդ, ի ստոյգ դարման բազմապատիկ վիրացդ ու տառապանաց, եւ ի կատարումն այն ամէն հոգեկան ու հանդերձեալ կամ աստի բարեաց՝ որոց միտքդ կը փարի, սիրտդ կը տրոփէ. եւ այսու արիացիր ու լեր ողջ ի Տէր:

Ի Կարին, 14/27 Հոկտեմբեր 1900:

ՃԱՌ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ

Ս. Պատարագի մեծ զօհին, անոր հիանալի զօրութեան, արդեանց, խորհրդոյն եւ արարողութեանց եւ անիկա շահաւէտ կերպով տեսնելու եւ մատուցանելու վրայ:

Ա.

Թէ ինչ մեծ բարիք է Ս. Պատարագը:

1. Մեր բազմագութ Փրկիչը Գողգոթեան Ս. Խորհուրդը, իբրեւ խորհուրդ՝ մեզ պարգեւելովը միայն գոհ չըլլալով, ուզեց նաեւ մեզի թողուլ զայն իբրեւ զոհ: Իբրեւ խորհուրդ՝ անիկա կը տեւէ քանի որ տեւեն խորհրդական տեսակներն եւ միայն ընդունողին օգուտ կ'ընէ. իսկ իբրեւ զոհ՝ շահաւէտ է ոչ միայն քահանային, հապա նաեւ այն պատարագը տեսնո-

ղին եւ բովանդակ քրիստոնէութեան: Տրիդենտեան ժողովը կը սորվեցընէ թէ Յիսուս Քրիստոս այս աստուածային խորհուրդն հաստատեց. որպէս զի իբրեւ խորհուրդ՝ մեր հոգիներն անմահութեան համար սնուցանէր, եւ իբրեւ զոհ՝ Եկեղեցին ունենար Բարձրելոյն նուիրելիք մշտնջենական ողջակէզ մը՝ անոր անսահման Մեծվայելչութիւնը ճանչնալու եւ իրեն շնորհակալ ըլլալու եւ մեր մեղքերը քաւելու, հասարակաց պէտքերը դարմանելու մարդկային թշուառութիւնները թեթեւցընելու համար:

Աշխարհիս սկիզբէն ի վեր, միշտ եղան զոհեր ի պատիւ ճշմարտին Աստուծոյ. բայց ամէնքն ալ անկատար եւ միայն նշանակ ու պատկեր եւ օրինակ էին մեր մեծ զոհին որ արժէքով անսահման, մէկ հատիկ, ճշմարիտ, լրացեալ եւ նոյն իսկ աստուածային իմաստութեան ձեռքով կատարելագործուած ըլլալէ զատ՝ հին ու զանազան նուիրագործութիւններուն ունեցած ամէն կատարելութիւններն իւր մէջը կը բովանդակէ գերազանցապէս. ինչու որ, այս զոհիս մէջ, կ'ըսէ Ս. Լեւոն, կը բովանդակուի Մարմին եւ Արիւն Յիսուսի Քրիստոսի՝ անարատ գառին Աստուծոյ որ աշխարհիս մեղքերը կը վերցընէ կը բառնայ· Եւ այն

զոհերն անոր համար միայն հաճոյ էին Աստուծոյ. որովհետեւ կը նշանակէին թէ օր մ'աշխարհի Փրկիչը պիտի գար ինք զինքը Բարձրելոյն ողջակէզ մատուցանելու. ուստի ասոր գալովը հին օրինաց զոհերը դադարեցան, ինչպէս արեւը ծագելուն պէս՝ ստուերն աներեւոյթ կ'ըլլան: Ահաւասիկ ուրեմն թէ ինչ է պատարագը՝ Սրբագործութենէ վերջը սեղաններուն վրայ կը գտնուի Յիսուսի Քրիստոսի մարմինն իւր ամէն ձիրքերովը զարդարուն. իւր ամենասուրբ հոգին ամէն առաքինութիւններով պաճուճեալ, ամէն պարգեւներով, արդիւնքով եւ սրբութեամբ ճոխացեալ զոյգ ի միասին կը գտնուի Աստուածութիւնն ալ՝ որ անբաժին է իւր մարդկութենէն. եւ հոն կը գտնուի նոյն իսկ Հայր եւ Հոգին սուրբ, Բանին Աստուծոյ հետ ունեցած ներքին կցորդութեան եւ իրենց բնութեան մի եւ նոյն ըլլալուն պատճառաւ: Եւ այս ալ այնպիսի ազդուութեամբ տեղի կ'ունենայ որ եթէ ամենասուրբ Երրորդութիւնն իւր անչափութեամբն ամէն տեղ չըլլար, որ քաւ լիցի, պէտք էր սրբագործեալ նշխարին մէջ գտնուէր, ինչու որ ներքին կապակցութեամբ ներկայ է ամենասուրբ մարդկութեան Որդւոյն Աստուծոյ, որուն անձը կը կրէ նոյն մարդ-

կութիւնը: Արդ ո՞վ կրնայ հաւատալ այս հաւատոյ ճշմարտութեանց եւ ինք իրմէ դուրս չելլել, չհիանալ թէ ինչ մեծ պարգեւ է այս: Իրաւամբ ուրեմն կ'ըսէր Ս. Ֆրանչիսկոս Սալէզացի, թէ Պատարագի ամենասուրբ եւ գերազանց զոհը քրիստոնէական կրօնին կեդրոնն է, ջերմեռանդութեան սիրտը, աստուածպաշտութեան հոգին, խորհրդանճառ՝ որ իւր մէջ ունի աստուածային սիրոյն անդունդը. որուն միջոցաւ Աստուած իրականապէս մեզի հետ միաւորուելով՝ սքանչելապէս մեզ կը հաղորդէ իւր շնորհքներն ու ձիրքերը: Անձն իմ, ինչպիսի պարտաւորութիւն ունիս քու Աստուծոյդ՝ որ զքեզ ուղղափառ Ս. Եկեղեցւոյ գրկին մէջ ծնուցեր է, որով ամէն վայրկեան կարող ես ստանալ այն անսահման գանձն եւ կշտապինդ վայելել զայն:

2. Ս. Պատարագն այն աստուածային կտակն է՝ որ եօթը կնքով կնքեալ է, այսինքն վկայութեամբ հին սուրբ գրոց, նոր օրինաց, Եկեղեցւոյ, Ս. Հարց, հրաշից, նաեւ սատանային որ ամենայն ճգամբ կը փորձէ անիկա ջնջելու եւ հերետիկոսաց՝ որոնք այնչափ անոր դէմ կռուեցան: Ս. Պատարագն է այն անգին ծառն՝ որուն հովանւոյն տակը հանգչելու կը վազէր Նուիրական հարսն այսինքն Գողգոթայի վրայ զոհուած

Փրկիչն, եւ որ յետոյ փոխադրուեցաւ Եկեղեցւոյ մէջ ի մշտնջենական զոհ, հաւատացեալներէն հեռու բռնելու համար ճշմարիտ մահն՝ այսինքն մեղքն եւ դատապարտութիւնը: Ս. Լաւրենտիոս Յուստինեան կը գրէ թէ՝ պատարագին ժամանակն երկինք կը բացուին եւ հրեշտակները կը սքանչանան թէ ինչ մեծ գործ է այս: Եւ ո՛չ ալ Ս. Պատարագէն աւելի մեծ, աւելի ազնիւ եւ Արարչին աւելի հաճոյական մեծարանք մը կրնայ ըլլալ: Վասն զի այս մեծ զոհին միջոցաւ կ'ընծայուի Աստուծոյ՝ պատիւ, հրեշտակաց՝ ուրախութիւն, աքսորելոց՝ արքայութիւն, կրօնի՝ պաշտօն, արդարութեան՝ հատուցում, սրբութեան՝ կանոն, օրինաց՝ հնազանդութիւն, հեթանոսաց՝ հաւատք, աշխարհի՝ ցնծութիւն, հաւատացելոց՝ մխիթարութիւն, ժողովրդոց՝ միութիւն, հին զոհերուն՝ վախճան, շնորհաց՝ սկիզբն, առաքինութեան՝ զօրութիւն, մարդկան՝ խաղաղութիւն, վշտացելոց՝ յոյս, մոլորելոց՝ լոյս, պանդուխտներուն եւ երանաւէտ փառաց հանողներուն՝ կեանք: Ս. Հարք Ս. Պատարագն արդեանց անսպառելի հանք մը կ'անուանեն, ծառ կենաց, մանանայ արքայութեան, սփոփանք վշտացելոց, քաւութիւն մեղաց, գեղթափ փորձութեանց, զարհուրանք թշնա-

մեզ, վահան մարդկային հալածանաց դէմ եւ կենդանի յիշատակ Չարչարանաց Քրիստոսի. անոր մէջ պահուած կան Աստուծոյ գիտութեան եւ իմաստութեան բոլոր գանձերը: Յիսուս Քրիստոս Ս. Պատարագը մեզի պարգեւելով՝ ուզեց որ մեր հոգիներն ալ աղքատ չըլլան, հապա ձեռքերնին ունենան արքայութեան ամէն ճոխութիւններն ու պարգեւները: Գանձ մը, իրաւցընէ ծածուկ գանձ մըն է Ս. Պատարագը, որ թէպէտ ամէնուն ակներեւ ինք զինքը կը ցուցընէ, բայց քիչ են անկէ օգտուիլ ուզողները: Ո՜ անճառ եւ անսահման պատարագ, ո՞վ զքեզ պիտի չսիրէ: Ո՜ անգին կտակ որ միշտ համառօտիւ կը բովանդակես ամբողջ արքայութիւնը. ո՞վ զքեզ ունենալ պիտի չուզէ: Դուն ես այն մեծագնի մարգարիտը, զոր ձեռք բերելու համար կը վայելէ ուրիշ ամէն բարիք եւ ստացուածք յօժարակամ ծախսել: Ինչո՞ւ, ուրեմն, ո՛վ մարդիկ ամէն առտու Ս. Պատարագը չտեսնէք. ինչո՞ւ, կրցածնուդ չափ շատ պատարագ չտեսնէք. ինչո՞ւ հաւատքով, սիրով, յարգութեամբ ու շնորհակալութեամբ չտեսնէք: Եղուկ ինձ, քանի քանի բարիքներ կը կորսնցընէք Ս. Պատարագին քիչ ջերմեռանդ ըլլալովնիդ. եւ տա՜յ Աստուած որ չկորսնցընէք

նաեւ ձեր հոգին, ձեր այն մեկհատիկը, որ այնչափ բանի տեղ չէք դներ որ, անարգ շահէ մ՛ալ վար կը սեպէք:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Այս մեծ զոհը խորհուրդ հաւատոյ կը կոչուի, վասն զի մեր Ս. Կրօնին գլխաւոր խորհուրդն է եւ մեծագոյն նեցուկը: Ասով կը ցուցընենք թէ Աստուած մեր սկիզբը, մեր վախճանն ու գերագոյն Արարիչն եւ ամէն բանի Տէրն է, մինչդեռ միւս կողմէն ասիկա նուիրելով՝ ցոյց կու տանք մեր ծառայութիւնը կամ հպատակութիւնն իր բացարձակ եւ անկախ տէրութեան: Ասով շատ մը ներգործութիւններ ի գործ կը դնենք հաւատոյ, յուսոյ, սիրոյ, կրօնից. եւ ասով կը վարժինք Յիսուսը մեզի փրկիչ եւ Միջնորդ դաւանելու մեր պարտքերուն մէջ, որմէ մեր սրտին մէջ կը ծագի ու կը զարգանայ այսպիսի մեծ բարեաց փոխարէն երախտագիտութիւն ու սէր հատուցանելու փափաքը. որուն համար Ռուբերտոս կը գրէ “այսպիսի նշանաւոր յիշատակի մը տաքնալովը՝ կը տաքնայ ի միասին սէր, իր հիման վրայ հաւատոյն շինուածը կը տոկայ:„ Ուրեմն ամէն ջանք ըրէ որչափ կրնաս շատ պատարագ տեսնելու ջերմեռանդեամբ: Ասիկա ամէն ջերմեռանդութեանց գլուխն է, խաբուելու վտանգէ ազատ՝ ըստ որում հաւ-

ատքն է որ այսպէս կը սորվեցնէ. Ճանչցիր զայն իբրեւ գործ մը՝ որմէ կը կախուի քու ամէն երջանկութիւնդ: Եռանդով պատարագ տեսնելը բարիք մըն է որ անթիւ լաւ հետեւանքներ ունի. իսկ առանց եռանդի եւ առանց յարգութեան տեսնելն ալ չարիք մըն է՝ որ հազար չարիքներ յառաջ կը բերէ։ Քրիստոնէից մեծ մասը Պատարագ կը տեսնէ իբրեւ թէ սովորութեան համար, առանց հասկընալու անոր խորհուրդները, եւ անոր համար ալ այսպէս քիչ պտուղ կը քաղէ: Շատերն ինչ ինչ մանր եւ ըստ քմաց ջերմեռանդութիւններուն մեծ հոգ ունին, բայց զանց կ'ընեն ասիկա որ ամէն ջերմեռանդութեանց պսակն է։ Ուրեմն դու նուիրէ քու բոլոր սիրտդ ի պատիւ Ս. Պատարագին, զոր աւելի մեծ աշխուժով ընելու համար, ստէպ կարդա՛ անոր զարմանալի սքանչելիքներն եւ մտածէ անոր արժէքին վրայ:

Բ.

Պատարագի զոհը նոյն է Խաչի զոհին հետ:

1. Ս. Պատարագն ոչ միայն յիշատակ մըն է կամ ներկայացում այն զոհին որով Յիսուս Գողգոթայի գլուխը Խաչին վրայ ինք զինքը նուիրեց աշխարհիս մեղաց համար. հապա մի եւ նոյնն է որ այն ատեն նուիրուեցաւ ու անսահման արժէք ունի: Եւ ոչ միայն զոհը նոյնն է, հապա նուիրողն ալ նոյն ինքն է՝ որ Խաչին վրայ նուիրեց այն զոհը: Գողգոթայի վրայ Յիսուս թէ՛ քահանայ եւ թէ՛ զոհ էր, պատարագի մէջ ալ նոյն փրկիչն է ո՛չ միայն զոհ, հապա նաեւ քահանայ եւ քահանայապետ, որ ամէն օր ինք զինքը յաւիտենական Հօր կը նուիրէ սպասաւորութեամբ քահանայից, որոնք պատարագելու ատենն իսկապէս Քրիստոսի անձը կը ներկայացընեն եւ իւր անուամբը կը նուիրեն այս մեծ զոհը. “Որ այժմս նուիրէն պաշտամամբ քահանայից, նոյն ի խաչին զանձն նուիրեաց:[1]„ Անկից է որ սրբագործութեան մէջ քահանայն չըսեր՝ Այս է Մարմին, այս է Արիւն Քրիստոսի. հապա կ'ըսէ, այս է իմ մարմինս, այս է իմ արիւնս: Ո՜հ ինչ մեծ բախտաւորութիւն է քրիստոնէից, ի՜նչ մեծ շնորհք. Աստուած մը իրեն քահանայ ունենալ: “Դու ես քահանայ յաւիտեան[2]:„ Այնպէս որ, ինչ որ էր Գողգոթայի զոհը՝ նոյն է նաեւ Պատարագինը. երկուքն ալ արժէքով

---

1 Տրիդ. Ժող., Նիստ 22. գլ. Բ.:
2 Սղ. ՃԶ. 4:

անսահման, երկուքն ալ հաւասար, մանաւանդ թէ երկուքն ալ մի եւ նոյն զոհն են. միայն սա տարբերութեամբ որ Գողգոթայի զոհն արիւնով էր, իսկ այս խորանինն՝ առանց արիւն թափելու է. ինչպէս մեծ թագաւոր մը փառաւոր պատերազմի մը մէջ իր արեամբն որ ներկուած ըլլայ, տարբեր անձ մը չէ՝ խաղաղութեամբ հագուածէն։ Եւ այս ամէնը գեղապաճոյճ խօսք մը չէ այլ հաւատոյ ճշմարտութիւն մը, զոր Տրիդենտեան Ս. Ժողովն սորվեցուցեր է[1] «Մի եւ նոյն նուէր է մատուցանելոյ եւեթ եղանակաւն զանազանեալ։„ Եւ ասոր համար եկեղեցին կը դաւանի թէ ամենասուրբ Երրորդութեան եղած մէկ պատարագի նուէրն այնչափ կ՚արժէ որչափ արժեց խաչափայտին վրայ Յիսուսի մահը. եւ ամէն անգամ որ Ս. Պատարագը կը մատուցուի, մարդկային փրկագործութեան խորհուրդը կենդանի օրինակաւ կը ներկայացուի։ Ուստի լաւ ըսած է Ռուբերտոս թէ ջերմեռանդ կերպով պատարագ տեսնելը մեր Փրկչին յուղարկաւորութեանն իբրեւ ներկայ գտնուիլ մը եւ անոր ընկերանալ մ՚է։ Սակայն, ո՜վ աշխարհ, Յիսուսի Քրիստոսի հանապազ թշնամի, այդ ի՜նչպէս

1 Անդ։

ներկայ ըլլալ է մահուան եւ յուղարկաւորութեան Կենարարիդ՝ որ քու սիրոյդ համար մեռաւ, որպէս զի յաւիտենական կեանք տայ քեզի։ Եւ արդ անձն իմ, դու պատարագ տեսնելու առենդ երեւակայէ թէ Գողգոթայի վրայ կը գտնուիս խաչին ոտքն եւ այն աշակերտաց ու սուրբ կանանց հետ ընկերացիր ցաւագին Մարեմայ եւ հոգեվարք ու շնչասպառ Կենարարիդ։

2. Ի՛նչչափ մեծ եղաւ առ մեզ Յիսուսի սէրը, որ ինչպէս երեք ժամ խաչին վրայէն կախ մնաց, նոյնպէս ալ մինչեւ աշխարհի վերջն այնպէս պիտի մնար՝ եթէ հարկ ըլլար իր արցունքներուն եւ իր արեան ձայնովը շարունակ զմեզ սուրբ ընելու եւ հարկաւոր եղած ամէն շնորհք եւ ամէն միջոց խնդրելու համար։ Բայց որովհետեւ ասոր պէտք չկար եւ ոչ ալ աստուածեղէն տեսչութեան նպատակներուն պատշաճ էր. ուստի իր սիրալիր փափաքն ալ գոհացընելու համար մեր սիրելի Կենարարն, այս նորասքանչ գիւտը հանճարեց միշտ մեզի հետ մնալու, իբրեւ ողջակէզ խաղաղութեան, իր աստուածային Հայրը պատուելու, հաշտեցընելու, անոր հատուցում ընելու եւ շնորհակալ ըլլալու նպատակաւ, եւ ամենայն ժամ մեզի հաճոյական ունկնդրութիւն մատուցանելու

համար, ինք իբրեւ Քահանայ յաւիտենական անոր մատուցանելով մեր աղերսանքն որպէս զի մեզի համար Աստուծմէ ընդունի ինչ բարիք որ ինքը սահմաներ է։ Ուստի երբ Ս. Պատարագ կը մատուցուի, մեր կրօնին ամենէն բարձր ու վսեմ գործն է որ կը նորոգուի, եւ այնչափ կ՚արժէ որ եթէ Յիսուս Քրիստոս փոխանակ արիւն թափելու եւ իւր կեանքը սպառելու Գողգոթայի վրայ, ուզած ըլլար միայն մէկ պատարագ մատուցանել ի հատուցումն աստուածային Արդարութեան, այն միայն բաւական պիտի ըլլար բովանդակ աշխարհիս (նոյն իսկ ամբաւ աշխարհներու) բոլոր մեղքերը քաւելու եւ բոլոր մարդկային ազգը փրկելու։ Ինչ որ Յիսուս իւր Չարչարանքովը մեզի համար վաստըկեցաւ, բոլորն ալ Ս. Պատարագին միջոցաւ մեզի կը հաղորդէ։ Տես ուրեմն թէ ինչ մեծ բան է պատարագ մ՚ըսել կամ տեսնելը. է նորէն ստիպել այն Տէրն որ ամենուն համար մեռաւ՝ հիմայ գրեթէ ամէն մէկուն համար ալ մեռնելու, ինչու որ ջերմեռանդ պատարագ տեսնողներէն ամէն մէկն անոր չարչարանաց ու մահուան թէ՛ արդիւնքներուն եւ թէ՛ ազդուութեան հաղորդակից կ՚ըլլայ։ Ուստի բաւ Աշակերտը թէ այնչափ կ՚արժէ պատա-

րագ մը միայն, որչափ Յիսուսի Քրիստոսի մահը։ Եւ Ս. Թովմաս ալ կը սորվեցընէ թէ ամէն Պատարագի մէջ (ըստ որում զՅիսուս Քրիստոս կը բովանդակէ) մի եւ նոյն պտուղն եւ օգուտը կայ ինչ որ ինքը՝ խաչին վրայ իւր չարչարուելովն ու մեռնելովը շահեցաւ։ Յիսուս Գողգոթայի գլուխը խաչին վրայ գամուած ատենը գործածը հիմայ ալ կ՚ընէ Ս. Պատարագին մատուցուելովը։ Թագաւորաց թագաւորն ունկնդրութեան կեցած է խորաններուն վրայ, որ մօտիկ ըլլայ մեր աղերսանաց ու իւր Արեան հետ զանոնք իւր յաւիտենական Ծնողին նուիրէ՝ մեզի ամէն բարիք ընդունելու համար։ Անձն իմ, Պատարագ տեսնելու ատենդ հաւատքդ կենդանացուր, իբրեւ թէ աչքովդ տեսնէիր քու սիրելի Կենարարդ ի սպառ արիւնլուայ, փշերով պսակուած, գամերով ծակծկած՝ որ այն սեղաններէն ձայնն երկինք բարձրացընելով ինչպէս կ՚ընէր Գողգոթայէն՝ արտասուօք ու հառաչանօք աստուածային Հօր կը պաղատի քու եւ բոլոր մարդկային ազգին փրկութեան համար։ "Որ աղօթս եւ պաղատանս... ուժգին գոչմամբ եւ արտասուօք մատուցանէր, եւ լսելի լինէր առ չաւութեանն։„[1] Տես անձն իմ, Յիսուսի մեծ

1 Եբր Ե. 7։

սէրը․ որ չբաւականացաւ միայն մէկ անգամ զքեզ փրկելով, հապա այնչափ անգամներ կ՚ուզէ փրկել որչափ որ Պատարագներ կը մատուցուին բոլոր աշխարհիս երեսը, որոնց մէջ նորէն քեզի համար կը զոհուի, կը մաշի, կը մեռնի խորհրդաբար։ Ո՜վ չքնաղ զոհ, ողջակէզ հաճոյական, հաց կենաց, մանանայ արքայութեան, ո՞վ կրնայ արժանապէս զքեզ գովել, ո՞վ բաւական գոհանալ։ Բայց եղո՜ւկ, սիրող Աստուծոյ մը քանի ու մէկ սիրալիր գիւտերը պարապի կ՚ելլեն մեր անհոգութեամբը։ Արքայութեան ամէն գանձերն ունինք Պատարագին մէջ ու նորէն կ՚ուզենք աղքատ ու թշուառ ըլլալ։ Մեր սուրբ հաւատքին այսչափ աստուածային խորհուրդներն ու մեծամեծ ճշմարտութիւնները կը հաւատացուի՞ն թէ ոչ։ Եթէ կը հաւատացուին, ի՞նչպէս կարելի է որ Ս. Պատարագին վրայ այսչափ քիչ յարգ ունեցուի։ Ո՛ հաւատք, ո՛ յոյս, ո՛ սէր, ո՛ կրօնք, ո՞ւր ես։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Այնչափ մեծ է Պատարագի զոհն՝ որ միայն Աստուծոյ կրնայ նուիրուիլ։ Արդարեւ Եկեղեցին ի պատիւ Սրբոց Պատարագներ կը մատուցանէ, բայց ասիկա կ՚ընէ Բարձրելոյն շնորհակալ ըլլալու համար որ Սուրբերուն առատաձեռնած է այնչափ

շնորհքներ․ եւ անոնց մէջ յիշատակութիւն միայն կ՚ըլլայ Սուրբերուն, որոնց բարեխօսութիւնը կը հայցենք մեզի համար։ Եւ Ս. Օգոստինոս կը յաւելու թէ՝ Քահանայք Աստուծոյ են եւ ոչ թէ սրբոց, եւ նուիրուած են Աստուծոյ՝ որ պսակիչն է։ Ուրեմն մեծ յարգ ունենալու է Պատարագին։

Պատարագ տեսնելու ժամանակդ Չարչարանաց խորհուրդները մտածէ․ ոչ թէ մենք՝ այլ Յիսուս Քրիստոս հնարած է այս ջերմեռանդութիւնն՝ ըսելով, Պատարագ մատուցէք եւ տեսէք ի յիշատակ իմ չարչարանացս, եւ իմ վիշտերս յիշեցէք։ “Զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի[1]„։ Չկայ ջերմեռանդութիւն որ զքեզ այնպէս պարտաւորէ ինչպէս Կենարարիդ հնազանդիլն որ քեզի կը սորվեցընէ Պատարագի մէջ մտածել իւր Չարչարանքն ու մահը։ Երանելույն Սուզոնի մայրը 33 տարի շարունակ ամէն առտու Ս. Պատարագ տեսաւ եւ անոր մէջ աստուածային Չարչարանքը մտածելով՝ եռանդագին իղձեր կը զգար, այնպէս որ հեկեկանօք կու լար։ Քահանային մէկը տեսաւ Յիսուսն որ գորովալից կերպով կեցած էր երկու կուսանաց քով, որոնք Պատարագ տեսնելու ատեն իւր Չար-

1 Ղուկ․ ԻԲ․ 16։

չարանաց վրայ կը մտածէին, եւ զանիկա տեսաւ այն կուսանաց իւրաքանչիւրին մտածած ցաւալի խորհրդոյն կերպարանքով. եւ մի եւ նոյն ատեն տեսաւ զսատանան ալ որ կը ցնծար ուրիշ նորահաս կնոջ մը բոլորտիքն որ Պատարագ տեսնելով խաղալիքներու եւ ունայնութիւններու վրայ կը մտածէր:

Գ.

Ս. Պատարագին մեծամեծ առաւելութիւնները:

1. Քանի՜ քանի արժանաւոր հանգամանքներ զուգակից են Ս. Պատարագին, որոնք չկային խաչի զոհին ատեն, եւ որոնց համար կրնանք միշտ աւելի սիրտ առնուլ եւ յուսալ երկնից շնորհքներն: Ա) Յիսուս Քրիստոս Գողգոթա մէկ անգամ միայն զոհուեցաւ ու այն նուէրն երեք ժամ տեւեց. իսկ պատարագին մէջ կը զոհուի այնչափ խորաններու վրայ եւ ամէն ժամ: Բ) Գողգոթայի վրայ խաչահաններն էին որ աստուածասպանութիւն կը գործէին, իսկ Պատարագի մէջ Քահանայք ու Եկեղեցին միաբան ամէնէն նշանաւոր պաշտամունքը կ'ընծայեն Աստուծոյ: Խաչելութեան ներկայ եղողներն՝ էին առհասարակ թշնա-

…ТО… •1 -1191

միք ու կը հայհոյէին այն ծայրագոյն Բարին. իսկ Պատարագի մէջ հաւատացելոց մեծ մասն իւր մեղքերուն վրայ լալով, ամէնքը կը սիրեն ու կը փառաբանեն զՅիսուս Քրիստոս: Գ) Գողգոթայի վրայ՝ Յիսուս ինք զինքը կը նկատէր արեան, նախատանաց ու վշտերու ծովու մը մէջ ընկղմած, իւր Մայրը թալկտած, աշակերտները կողկողագին, սուրբ կանայքը վշտահար ու լալագին. բայց հիմայ՝ զինքը յաղթող կը տեսնէ եւ իւր սիրելիները փառաւորուած: Դարձեալ Քրիստոսի աստուածային մարմինը հիմայ անմահ է ու փառաւորեալ մարմնոյ մ'ամէն ձիրքերն ունի, ուստի կերպով մը իրեն հիմակուան նուաստութիւններն որ Գողգոթայիններուն ներկայացումն են, շատ աւելի պատիւ ու փառք կը պատճառեն ամենասուրբ Երրորդութեան: Եւ ասոր համար ալ Ս. Պատարագը սկզբնագիր եւ օրինակ է յաւիտենական յաղթանակի մը՝ զոր կանգնեց մեր փրկիչը՝ մահուան, սատանայի ու մեղաց դէմ տրուած կոտորածէն վերջ: Ուրեմն, սրբագործեալ նշխարին նուիրման ատենը, իրաւամբ կը զարհուրի դժոխք՝ յիշելով իւր ըրած կորուստները, հրեշտակներն ալ ուրախակից կ'ըլլան Յիսուսի Քրիստոսի իւր յաղթութեանց համար: Եւ Յիսուս ինքն

24794-61

Гос. Библиотека
ՀԱՅԿ-ՀԱՆ.ՍՍՌ

որ այնչափ յաճախ իր Զարչարանաց
վրայ կը խօսէր, ամէն ժամ զայն նորո-
գուած տեսնելով իր այնչափ փառ-
քովն եւ հանդերձ մեր այս օգտին՝ կը
խայտայ ու կը բերկրի։ Տե՛ս ուրեմն
թէ ի՛նչ պարտականութիւն ունի
մարդն որուն բարիքին համար սահմա-
նուեցաւ այս փրկաւէտ զոհը։ Ո՛վ
անսահմա՛ն Բարութիւն, կ'աղաղակէ
Ս. Գրիգոր, այն Տէրն որ ի մեռելոց
յարութեալ ըլլալով, ա՛լ չէ կարող
մեռնիլ, աստուածային անճառելի
հնարքով կ'ուզէ նորէն զոհուիլ, ող-
ջակէզ մատուցուիլ Հօր Աստուծոյ,
եւ ամէն Պատարագի մէջ նուիրել
մեզի համար իր բոլոր արդիւնքներն
եւ իր անգին Արիւնը։ Գոչէ ուրեմն
անձն իմ Ս. Եկեղեցւոյ հետ. ո՜հ նուի-
րական խնջոյք որուն մէջ Յիսուս կը
ճաշակուի. իր Զարչարանաց յիշա-
տակը կը կատարուի, մեր հոգին շնոր-
հօք կը լիանայ ու հանդերձեալ փա-
ռաց ազնուական գրաւական մը կ'ըն-
դունինք։

2. Եթէ այս զոհը միայն մէկ տեղ
եւ մէկ քահանայէ մատուցուէր, ո՛ր-
չափ յարգութեամբ զայն պիտի տես-
նէիր. ո՛րքան փափաքով հոն պիտի
դիմէիր, որպիսի՜ մեծարանք այն քա-
հանային պիտի ցուցնէիր, քանի՜ շնոր-
հակալութիւններ առ Աստուած։ Եթէ

հիմայ մեր Կենարարն աշխարհիս վրայ
ըլլար, ինչե՜ր պիտի չընէիր արդեօք,
ինչե՜ր պիտի չկրէիր երթալու եւ անոր
սուրբ ոտուըները համբուրելու համար,
անկէց օրհնութիւն մ'ընդունելու հա-
մար, շնորհք մը խնդրելու համար, եւ
ինք զինքդ ի՛նչչափ բախտաւոր պիտի
համարէիր բաղձանքիդ հասնելով։ Ան-
տարակոյս կեանքերնիս ալ սպառէր
վնաս չունէր, եւ մինչեւ աշխարհիս
ծայրն ալ երթալու էինք այսպիսի
բախտաւորութիւն մը վայելելու հա-
համար։ Սակայն, ո՛վ Աստուած, այն
Յիսուսն որ աշխարհ եկաւ՝ նոյնը չէ՞ որ
որ հիմայ ալ մէջերնիս կը գտնուի
սեղաններուն վրայ ամէն օր։ Հազար
ափսո՜ս, որ աստուածային շնորհաց ա.
ռատութիւնը զմեզ աւելի մեծ երախ-
տագիտութեամբ ու սիրով, բորբոքե-
լու տեղ, մեր պատճառաւ զմեզ գաղջ
ու անփոյթ կ'ընէ։ Ըսէ ինծի, թէ որ այն
Գողգոթայի գլուխը գտնուած ըլլայիր
խաչին տակը, եւ Յիսուսի վիրալից
մարմնէն վազող աստուածային արեան
այն անգին կաթիլներէն ինք զինքդ
ցօղուած տեսնէիր, ի՛նչ հաւատք պիտի
ցոյց տայիր, ի՛նչ յոյս, ի՛նչ սէր, ի՛նչ
երախտագիտութիւն, ի՛նչ մեծարանք,
ի՛նչ խանդ, ի՛նչ շնորհակալութիւն-
ներ, ի՛նչ պաղատանք, ի՛նչ երկրպա-
գութիւն, ի՛նչ հառաչանք, ի՛նչ ար-

տասուք։ Մ՛իթէ չէ՞ս հաւատար թէ խաչին ու Պատարագի զոհը մի եւ նոյն են եւ երկուքն ալ մի եւ նոյն արդիւնք, մի եւ նոյն նպատակ, մի եւ նոյն զօրութիւն ու ազդեցութիւն ունին։ Թող վկայէ հրեշտակային Թովմաս որ կ'ըսէ "Որ ինչ միանգամ լիցեն արդիւնք տէրունական Չարչարանաց, են արդիւնք այսր զոհի. զի ունի յինքեան զՔրիստոս չարչարեալ„։ Ապա ուրեմն ինք իրեն թշնամի ըլլալ չէ՞ կամաւ զրկուիլ այսչափ պտուղներէն՝ Ս. Պատարագը հաւատքով ու յարգութեամբ չտեսնելուն համար։ Ո՜վ ապերախտ հոգիներ, ո անմիտ աշխարհ. ե՞ր չես ուզեր այսպիսի մեծ ու աստուածային խորհուրդները հասկընալ. եթէ կը հասկընաս, ի՞նչու շարունակ Եկեղեցի չես դիմեր, եթէ հնար ըլլայ, բոլոր պատարագներն ալ խորին մեծարանօք ու յարգութեամբ տեսնելու։ Ո՜վ սուրբ հաւատք, թէ որ դու հաւատացելոց մտքին մէջ տիրէիր քու լուսոյդ լուսութեամբը, պիտի ճանչնային պայծառակերպով թէ Պատարագի երթալը Գողգոթա ելլել մ'է Կենարար Փրկչին Ս. Արիւնն իրենց հոգիներուն վրայ ընդունելու համար. եւ լաւ պիտի հասկընային որ քահանայն կը դառնայ Յիսուս Քրիստոս ու բոլոր արքայութիւնը հիացմամբ կը սքանչանայ ու կը զմայլի։

Ուրեմն կենդանի հաւատքով մօտենանք Պատարագի մեծ զոհին եւ հոգւով ու ճշմարտութեամբ ընդունինք աստուածային շնորհաց յորդութիւնն եւ այն անգին արեան կայլակները, որ հոգեւորապէս կը սրսկուին այն խորանէն ի նպաստ ներկայ եղող ջերմեռանդ հոգւոց։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Ս. Բոնավէնտուրա կը գրէ որ ամէն առտու Պատարագի մէջ Յիսուսի մեզ նուիրած կերակուրը՝ իւր մարմնանալէն պզտիկ պարգեւ մը չէ մեզի։ Յիսուսի բովանդակ սիրոյն մէկ կենդանի յիշատակն է Պատարագը, իւր բոլոր մեծամեծ բարիքներուն գրեթէ մէկ բովանդակութիւնն է. ինչու որ անով մեր Կենարարին մարդեղութեանը, կենաց, չարչարանաց, մահուան ու փառաւորութեան եւ հետեւապէս մեր փրկութեան ու արդարանալուն յիշատակը կը նորոգուի։ Աշխարհիս վրայ Քրիստոսի ամբողջ կեանքը մշտատեւ մեծահանդէս Պատարագ մ'էր, որուն մէջ ինքն էր Տաճար, Սեղան, Քահանայ ու Ողջակէզ։ Այնպէս որ Ս. Պատարագին ջերմեռանդ ըլլալը՝ Քրիստոսի բուն հոգին ձեռք բերել է, եւ երախտագէտ ըլլալ անոր մեծագոյն պարգեւին։ Թովմաս Մորօ՝ ուղղափառ հաւատոյ այն հռչակաւոր պաշտպանն ապականեալ Անգ-

գլխոյ մէջ, ամէն առտու կանուխ Ս. Պատարագը կը տեսնէր։ Նոյն ժամուն օր մ՚ալ երեք անգամ շտապաւ կանչուեցաւ Թագաւորին կողմանէ, բայց ինքը խորանէն չհեռացաւ մինչեւ որ Պատարագը լմնցաւ. յետոյ գնաց եւ ըսաւ որ ինքն այն ատեն պաշտելու հետ էր այնպիսի Թագաւոր մը՝ որուն ամէնքէն վեր կը վայելէր առաջին եւ մեծագոյն պաշտօնն[1]։ Նման պարագայի մը մէջ Լուտկերոս եպիսկոպոսն ալ այսպէս պատասխանեց Մեծին Կարոլոսի։

Դ.

Ս. Պատարագը կը փրկէ հոգիները։

1. Ս. Պատարագն է որ կանգուն կը պահէ Եկեղեցին, աստուածապաշտութիւնն ու քրիստոնէութիւնը, եւ Ս. Եպիփան զանի կը կոչէ քրիստոնէից գլխաւոր նեցուկն ու փրկութիւնը։ իսկ Ս. Բոնավէնտուրա՝ կ՚ըսէ, եթէ Եկեղեցիէն վերցուելու ըլլար Ս. Պատարագի զոհը, բոլոր աշխարհ թշուառ պիտի ըլլար, հազար ու մէկ մոլորութեանց մէջ պիտի իյնար ու քրիստոնեայ ժողովուրդն իբրեւ անասնոց երամակ մը՝ կռապաշտութեան աւար

1 Վարքն Թոմ. Մորոսի։

պիտի ըլլար ինչպէս ուրիշ ազգերը. «Ի ձեռն այսր զոհի կայ մնայ Եկեղեցի, կեան եւ քրիստոսական օրէնք եւ աստուածական պաշտօն»։ Ռուբերտոս ալ կը գրէ որ եթէ Պատարագն աշխարհիս վրայէն վերնար, հաւատքը մեռածի պէս պիտի ըլլար, յոյսը մարած, սէրը պաղած եւ աշխարհ պիտի կործանէր. ինչու որ ալ պիտի չլսուէր անմեղ Գառին ձայնը, որ աստուածային արդարութիւնը հաշտեցընէր։ Եւ իրաւցընէ սատանան գիշեր մը տեսանելի կերպով Լուտերի երեւցաւ ու շատ ժամեր անոր հետ խօսակցելէն վերջը համոզեց զինքն որ կաթողիկէ հաւատքը յաղթահարելու աւելի հզօր ու կարող միջոց մը չ՚ըլլար, Պատարագի սոսկալի զոհը ջնջելէ զատ. եւ այն ամբարիշտ հերեսիովտապետը զանազան տեղեր այս բանս գործադրելով յաջողեցաւ դիւրաւ ճշմարիտ կրօնը ջնջելու[1]։ Նոյն իսկ Նեռն իր ամէնէն մեծ ճիգը պիտի թափէ այն ահաւոր զոհը՝ քրիստոնէութեան մեծ նեցուկն աշխարհիս երեսէն վերցընելու համար, որ այն ատեն իրաւցընէ ուզած անհուն կոտորածն ընէ։ Իրաւամբ ապա կ՚աղաղակէ Ռուբերտոս. վա՜յ աշխարհիս՝ եթէ Ս. Պատարագը չըլլար. եղո՜ւկ այն դա-

1 Ռայնալտ. Տար. 1511. Թիւ 19։

րերուն, ափսո՜ս այն երկիրներուն, որոնց մէջէն այս մեծ զոհին գործածութիւնը վերջանալու ըլլար. վա՜յ այն հաւատացեալներուն ալ, որ այսպիսի մեծ գանձ մ'ունենալով ձեռքերնին՝ չեն ուզեր անկից օգուտ քաղել եւ ա՛լ աւելի վա՜յ անոնց, որ կը յանդգնին զանիկա շփոթել ու նաեւ սրբապղծել այնչափ շատխօսութիւններով, զբաղմունքներով, ունայնասիրութիւններով, սիրահարութիւններով եւ անպատիւ վարմունքով։ Հոգ տա՛ր անձն իմ, զգոյշ կենալու, խնդրէ Յիսուսէն որ անցեալ պակասութիւններուդ ներէ եւ ա՛լ մի՛ ուզեր դու ալ գտնուիլ այն կոյրերու դժբախտ թուոյն մէջ, որոնք փրկուելու այսչափ գեղեցիկ առիթներ ունենալով՝ աւելի կ'ուզեն աղքատ եւ զուրկ մնալ առաքինութենէ եւ ախտերու մէջ նեխիլ։

2. Ս. Պատարագին ջերմեռանդ ըլլալն՝ ամէն առտու պատշաճ կերպիւ զանիկա տեսնելով, նշան մ'է արքայութեան նախասահմանուած ըլլալու։ Ս. Պատարագն է այն ամբաւ գանձը, որուն մասնակցողը կը հաշտուի Աստուծոյ հետ՝ զօրաւոր լոյսեր ընդունելով դարձի գալու, նորէնոր շնորհք ու առաքինութիւն ստանալու. իր արդիւնքը կ'աւելցընէ, բարւոյն մէջ հաստատ կը մնայ մինչեւ մահ յարատեւելով "Զի անպակաս գանձ է նա մարդկան. որով որք վարեցան՝ առ Աստուած առաքեցին զբարեկամութիւն[1]"։ Որովհետեւ այսպիսի ջերմեռանդութեամբ թէ Արարիչը կը պատուուի կարելի եղած ամէնէն հաճելի պաշտօնով եւ թէ մի եւ նոյն ատեն պաշտանք կը մատուցուի իրեն. եւ աղօթքն է որ մեզի համար ձեռք կը բերէ շնորհքը, վախճանական յարատեւութիւնն եւ հետեւապէս մշտնջենական երանութիւնը։ Հայրն յաւիտենական որ իր աստուածային Բանին ձեռքով ստեղծեց ամէն բաներն եւ նոյն մարդկեղէն մարմին զգեցած Բանին ձեռքով կատարեց աշխարհի փրկագործութիւնը, իր սիրեցեալ Որդւոյն պարգեւեց նաեւ ընդ միշտ բոլոր նախասահմանեալները "Խնդրեա՛ յինէն եւ տաց քեզ զհեթանոսս ի ժառանգութիւն"[2]։ Արդ Ս. Պատարագը մեր Կենարարին ամէնէն գերազանց գործոյն մէկ կենդանի եւ ճշմարիտ յիշատակարանն ըլլալով, անոր ջերմեռանդ, մեծարող ու կաթոգի ըլլալը մեծ յոյս կը ներշնչէ արդէն Յիսուսի խաչանց մէջ գրուած ը՛լլալու, որոնք սահմանուած են յաւիտենական վայելմանց։ Ահա նախասահմանեալները, կ'ըսէ Առաքեալը, ո-

---

1 Իմաստ. Է. 14։ — 2 Սղմ. Բ. 8։

րոնք Աստուծմէ կոչուած են, եւ իւր բարեկամութեանը կը մօտենան Յիսուսի Քրիստոսի միջոցաւ, որ ամենակալ ըլլալով՝ կարող է զանոնք փրկել եւ խանդակաթ սիրով զանոնք սիրելուն համար, կ'ուզէ զանոնք փրկել: "Ուստի եւ կենդանի առնել համօրէն կարող է զմատուցեալսն նովաւ առ Աստուած, քանզի միշտ կենդանի է՝ լինել բարեխօս վասն նոցա:[1]" Մանաւանդ որ, կ'ըսէ Հայրն Վէկա, այս Պատարագով Յիսուս Քրիստոս մեծապէս կը փառաւորուի, ըստ որում ասով կը հատուցուի այն պատիւը՝ որ իւր Չարչարանաց ատեն իրմէ յափշտակուեցաւ: Այն ատեն Յիսուս անմեղ տեղն ամբաստանուեցաւ ու իբրեւ յանցաւոր դատապարտեցաւ, բայց հիմայ բոլոր աշխարհի աչքին առջեւ մենք Յիսուս Քրիստոսը յաւիտենական Հօր նուիրելով ու խորին մեծարանօք վարուելով, իրեն դարձուցած կ'ըլլանք այն պատիւը՝ զոր իւր թշնամիներն իրմէն յափշտակեցին. իսկ զանիկա ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց եւ ապագայ յանցանքներէն ազատ մնալու համար նուիրելով, կը խոստովանինք եւ ցոյց կու տանք մեր

[1] Եբր. Է. 25:

յանցաւոր եւ ողորմելի ըլլալն եւ իւր անմեղութիւնը, առաքինութիւնն ու սրբութիւնը: Ասկէ զատ նաեւ մեծապէս գոհ կ'ըլլայ Յիսուս Ս. Պատարագին նկատմամբ ունեցած ջերմեռանդութիւններնէս, վասն զի յարգած կ'ըլլանք իւր ամենէն մեծ ու սիրալիր գործն, որ իւր բարութեամբը կրցեր է ընել: Ասկէց է որ Ս. Պրիճիտա պատարագին մէջ տեսաւ որ երկնքէն կրակ իջաւ սեղանին վրայ, որ կը նշանակէր թէ Կենարարը կու գար այն հաւատարիմ սրտերը սուրբ սիրով բորբոքելու: Իսկ նշխարքին վեր վերցուած ատենը տեսաւ զՅիսուս ամենասիրուն պատանեկի մը կերպարանքով՝ որ կ'ըսէր. "Կ'օրհնեմ զձեզ ամէնքդ ալ որ կը հաւատաք, ո՛վ ջերմեռանդ պատարագ տեսնողներ, եւ չհաւատացողին ալ ես պիտի ըլլամ դատաւորը": Շատ ճշմարիտ է այս ամէնը. թէ որ մենք ահաւոր Զոհին ներկայ եղած ատեննիս հատուցանենք Յիսուսի այն պատիւը զոր Հրէայք զլացան, ո՜հ մեծ հաճոյք պատճառած կ'ըլլանք իւր աստուածային Սրտին, ու քաւ լիցի որ մենք ալ նոյնն ընենք իրեն անպատուութիւններն ու թշնամանք աւելցընելով մեր անվայել վարմունքովը: Ա՜խ Աստուած իմ, մի՛ թողուր զայս երբեք:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ *Հոգ տար այսպիսի մեծ խորհրդոյ մը վերաբերող այս ամենակարեւոր ճշմարտութիւններն ուրիշներուն՝ մանաւորապէս քեզի հպատակ եղողներուն թելադրելու. ժամանակիս հաւատացեալներուն մեծ մասն այնչափ նուազ գաղափար ունի այս խորհրդոյն եւ այնչափ բանի տեղ չի դներ զայն ի մեծ նախատինս Բարձրելոյն, ի մեծ վնաս Եկեղեցւոյ եւ ի մեծ վնաս անձանց, որ արեան արցունքով պէտք է լալ այսպիսի անկարգութիւն մը եւ ազդու դարման մ'ընելու համար բան չխնայել։ Տրիդենտ. Ս. Ժողովն (Նիստ 22.) որ աստուածային լուսով այս ամէնը լաւ ճանչցած էր, մեծ հոգատարութեամբ յանձնարարեց Ս. Պատարագի լաւ գործածութիւնը, հրամայեց քարոզիչներուն ու հոգւոց հովիւներուն որ վառվռուն ու ժրաջան եռանդով մեկնեն ժողովրդոց թէ ինչ գանձեր կը բովանդակէ իւր մէջն այս զոհն եւ թէ ջերմեռանդ Պատարագ տեսնելէն եւ անոր վրայ պատշաճ յարգ ունենալէն ինչ գերազանց օգուտներ կրնան քաղուիլ. ոչ միայն մեր հոգին սրբացնելու ենք անով, հապա ուրիշներունն ալ, մեղաւորաց դարձն ու Եկեղեցւոյ պայծառութիւնը հայթայթելով անոր միջոցաւ։*

Ե.

Ս. Պատարագն անսահման պատիւ կ'ընծայէ ամենասուրբ Երրորդութեան։

1. *Ինչպէս հրեշտակային Վարդապետը կը սորվեցընէ, մենք Քրիստոնեայքս չորս պարտք ունինք առ Աստուած, որ են՝ պատուել իւր Մեծվայելչութիւնը, հաշտեցընել իւր արդարութիւնը, գոհանալ իւր բարերարութենէն եւ հայցել իւր բարութիւնն։ Ասոնք ալ կրնանք լիուլի կատարել Ս. Պատարագի միջոցաւ։ Ուրեմն պէտք է պատուենք զԱստուած մեր սկիզբը, մեր վախճանը, ինչպէս որ անսահման պատուոյ արժանի է իւր ամբաւ մեծութեան համար. “Օրհնեցէք զՏէր ըստ բազում մեծութեան նորա[1]։„ Բայց ողորմելի արարած մ'ինչ կարող է փառաւորել Աստուած մ'անոր մեծութեանը համեմատ։ Եթէ պէտք ըլլար բոլոր աշխարհիս մէկ ինքնակալը պատուել, այսպիսի մեծվայելչութեան ինչ արժանաւոր պատիւ կրնար ձօնուիլ։ Հապա ինչ կարելի է որ աղքատ մը չուզէ պատուել տիեզերաց Արարիչը, որուն դիմաց ամէն արարածները ծուխի նման անհետ կ'ըլլան։ Աստուած ամբաւ կատարելութիւններ ունի որոնց*

---

[1] Սղ. ՃԾ. 2։

ամէն մէկն անսահմանապէս անհուն է եւ անսահման մեծարանաց արժանի։ Միտքդ պտըտցուր ամէն ստեղծուած բաներուն եւ չպիտի կարենաս գտնել երբեք Աստուծոյ մ՚արժանի նուէր, բայց եթէ նոյն ինքն Աստուած։ Արդ, Ս. Պատարագի զոհիւը կրնաս պատուել զԱստուած որչափ որ արժանի է պատուուելու եւ փառաւորուելու. ինչու որ նոյն այն Աստուածը՝ որ իր Մեծվայելչութեան գահին վրայ կը բազմի, կ՚իջնայ սեղանին վրայ ողջակէզ ըլլալու, քահանայական ձեռքերուն մէջ անպատմելի հպատակութիւն ցուցընելով. պատրաստ՝ քահանայագործութեան միջոցաւ իր ստացած խորհրդական էութիւնը կորսնցընելու, ու կորսնցնելու զայն՝ դաւանելով Աստուծոյ իշխանութիւնն եւ ամէն ստեղծուածներուն Անկէ ունեցած կախումը։ Ահա այս կ՚ընէ Յիսուս Քրիստոս՝ ամէն անգամ որ Պատարագ կը մատուցուի. ինչու որ անսահման արժէք ունենալով նուէրը՝ որ է իր Մարմինն ու Արիւնը, եւ անսահման գերազանցութիւն ունենալով նուիրողը՝ որ է նոյն ինք ինքը, անսահման փառք մը կ՚ընծայէ Բարձրելոյն. ասոր համար ալ, չկայ մեծագոյն պաշտօն մը, որով հնար ըլլայ պատուել զԱստուած քան Ս. Պատարագով. որուն

միջոցաւ անսահման Աստուածմէ պատիւ կու տայ Ամենասուրբ Երրորդութեանն այնչափ որչափ նա երկրպագելի է, եւ Անոր առջեւ ինքը կը խոնարհի մինչեւ հացի կտոր մ՚երեւնալու չափ։ Չէ չկայ ոչ մարդկային ոչ հրեշտակային լեզու որ կարող ըլլայ բաւական մեկնել, եւ ոչ ստեղծուած միտք մը կրնայ ըմբռնել թէ այս աստուածային օրհնութեան զոհն որչափ կը պատուէ զԱստուած. «Պատարագ օրհնութեան փառաւոր արասցէ զիս»։[1] Միայն այն Աստուածն որ իր էութեան անչափութիւնը կ՚ըմբռնէ լիապէս, ինքը միայն գիտէ թէ ինչչափ պատիւ կ՚ընդունի սեղանի մեծ զոհէն։

2. Պատարագ մը միայն շատ աւելի մեծ պատիւ կու տայ Բարձրելոյն քան ինչ որ տուեր են, կու տան ու պիտի տան ամէնքը մէկտեղ Նահապետք իրենց հաւատքովը, բոլոր Մարգարէք իրենց նախանձայուզութեամբը, բոլոր Առաքեալներն իրենց քարոզութեամբը. ամէն Մարտիրոսներն իրենց արիւնովը, բոլոր Հայրապետներն իրենց հսկողութեամբը, բոլոր Վարդապետներն իրենց իմաստութեամբը, բոլոր Խոստովանողներն իրենց առաքինութիւններովը, բոլոր Կոյսերն իրենց մաքրութեամբը,

1 Սղմ. խթ. 23։

բոլոր Անապատաւորք իրենց ճգնութիւններովը: Ա՛լ աւելի, առաւելագոյն փառք կու տայ Աստուծոյ միայն մէկ հատիկ Պատարագը, քան թէ Հրեշտակաց, Հրեշտակապետաց, Աթոռոց, Տէրութեանց, Իշխանութեանց, Պետութեանց, Զօրութեանց, Քերովբէներու եւ Սերովբէներու ծառայութիւնը, հնազանդութիւնն ու սէրը, եւ մինչեւ անգամ ամենասուրբ Կոյս Մարիամու բոլոր իւր անչափ արդիւնքներովն ու սրբութեամբն Աստուծոյ տուած այն ծայրագոյն եւ անհաւասարելի պատուէն ու փառքէն ալ աւելի: Նա մանաւանդ Պատարագը միայն մէկ վայրկենի մէջ ամենասուրբ Երրորդութեան անչափապէս աւելի հաճոյք կը պատճառէ, քան թէ բոլոր հրեշտակային ու մարդկային, ստեղծուած ու հնարաւոր ամէն արարածները մէկանց, թէ եւ Ամենակարողն անթիւ անհամար արարածներ ստեղծէր, ամէն մէկն ալ Ս. Միքայէլ հրեշտակապետին ու մեծին Մկրտչի նման: Լուսաւորեալ անձ մ'իրաւամբ կ'ըսէր ուրեմն թէ, Ս. Պատարագով Բարձրելոյն տրուած պատիւը մտածելու ըլլայ՝ անոր քով ոչինչ մը կը թուի այն բովանդակ մեծ փառքն ու մեծարանքն, որ Անոր կու տայ երկինք ու երկիր. եւ պատճառն ալ այս է.

Հրեշտակաց ու մարդկան Աստուծոյ ընծայած բոլոր պատիւներն՝ արարածներու մեծարանք են հետեւապէս ալ չափաւոր ու սահմանաւոր են. մինչդեռ Ս. Պատարագին միջոցաւ՝ Արարիչը կ'ընդունի պատիւ մը՝ որ անհուն եւ անսահման է, որովհետեւ Հօր Աստուծոյ հաւասարակից Աստուած մը կը խոնարհի սեղաններուն վրայ՝ այն աստուածային մեծվայելչութիւնը փառաւորելու համար: Այնպէս որ Պատարագի մը ամենասուրբ Երրորդութեան տուած պատիւն ամէն կարելի եղած արարածներուն բոլոր պատուէն այնչափ մեծ է, ինչչափ մեծ է Յիսուս ամէն ստեղծուածներէն, որոնք անհուն անջրպետութեամբ հեռու են իրմէն. անոր համար ալ անստեղծ եւ անսահման փառքը ծագելու առեն՝ ստեղծական ամէն փառքերն աներեւոյթ կ'ըլլան: Իրաւցընէ երբ Աստուած մը Աստուծոյ մը պատիւ ընծայէ սեղաններուն վրայէն, արժանի եղածէն պակաս չի կրնար մեծարել զայն եւ երկրպագել: Իսկ յաւիտենական Հայրն իւր ամենասուրբ Որդին տեսնելով, կարծես թէ ամէն վայրկեան կը կրկնէ անդադար «Դա է որդի իմ սիրելի, ընդ որ հաճեցայ:[1]» Ուրեմն

[1] Մատթ. ԺԷ. 5:

իրաւամբ Ս. Իգնատիոս կ'անուանէ զՍ. Պատարագը Փառք Տեառն, ըստ որում այս է վերջին ծայրն՝ ուր կրնայ հասնիլ Աստուծոյ արտաքին փառքը։

3. Օն անդր, աստուածասէր հոգի, ուրախ եղիր, ա՛լ մի վշտանար թէ քու Արարիչդ փառաւորել չես գիտեր ու չես կրնար որչափ որ պարտաւոր ես եւ որչափ որ ինքն արժանի է. ահա բաց է քեզի մեծ ասպարէզ մը՝ քու սիրահար սիրտդ դուրս թափելու եւ զանիկա գոհացընելու։ Գնա եկեղեցին, Պատարագ տես եւ սեղանին վրայ Յիսուսը տեսած ատենդ, նուիրէ զինքն ամենասուրբ Երրորդութեան, եւ ասանկով՝ դիտաւորութիւնդ ըլլայ Ս. Պատարագին միջոցաւը տալ Աստուծոյ այնչափ փառք՝ որչափ որ կը փափաքիս, որչափ որ ինքն արժանի է, որչափ որ իւր արարածներն իրեն տուեր են. եւ պակասը լեցընել այնչափ մեծարանաց ու պատուոյ՝ որչափ որ իրեն կը զլանան կամ թէ ապերախտութեամբ իրմէ կը պակսեցընեն մեղաւորները, հերեսիովտայք, հերձեալք, հրեաները, անհաւատները, անաստուածները. դիտմունքդ ըլլայ նաեւ այն պատուոյն պակասը լեցընել՝ զոր դու ինքդ պարտաւոր ես այն անսահման մեծվայելչութեան եւ սակայն զլացեր ես իրեն, այն եռանդեան՝ որ կը պակսի

գաղջ եւ քարասիրտ հաւատացեալներու քով։ Եւ քաջ գիտցիր որ ասով Աստուծոյ աւելի պատիւ կը տրուի, քան զոր պիտի տար աշխարհ՝ եթէ բովանդակ սուրբ ու կատարեալ ըլլար. եւ այսպիսի նուիրով մ'աւելի հաճոյք կը զգայ Բարձրեալը, քան որչափ ծանրութիւն ու դառնութիւն կը պատճառեն իրեն աշխարհիս մեղքերը։ Կը կարդանք սրբակեաց անձի մը համար թէ իւր Աստուծոյն պատուոյն նախանձայոյզ ըլլալով, իւր բաղձանքները կ'արտադրէր, զոր այսպէս ըսելով. ով Հայր իմ, կ'ուզէի հազարաւոր լեզու ունենալ քու մեծութիւններդ փառաբանելու համար. կ'ուզէի այնպիսի սիրտ մ'ունենալ՝ որ անթիւ սրտերու հաւասար ըլլար, զքեզ օրհնելու, զքեզ սիրելու համար։ Ախ, եթէ աշխարհիս ամէն արարածներն իմ ձեռքս ըլլային, կ'ուզէի զամէնքն ալ քու սուրբ սիրովդ բորբոքել։ Ո՜ւր էր թէ ամէն լեզու, ամէն ազգ, ամէն ժողովուրդ, ամէն հոգի երախտագէտ սրտիւ ճանչնար ու սիրէր իւր ստեղծողը։ Եւ ես ինքս առանձինն ո՞ւր էր թէ բոլոր երկնից ու երկրի քեզի տուած փառքէն աւելին քեզ ընծայել կարենայի։ Ան ատեն ձայն մը լսեց որ կ'ըսէր. Մխիթարուէ որդեակ, որովհետեւ պատարագ մը միայն՝ բոլոր այդ քու բաղ-

ձացածէդ շատ աւելի փառք կու տայ ինծի։ Ամենասուրբ Երրորդութիւն, եթէ իմ նուէրներս արատաւոր եւ անձնասէր սրտէ մը ելած ըլլալով՝ քեզի հաճոյական չըլլան ալ, կարելի չէ որ գոնէ զՅիսուս Քրիստոս չնկատես՝ որուն միջոցաւ կ'ուզեմ կենացս ամէն մէկ վայրկենին եւ ընդ ամենայն յաւիտեանս զքեզ պատուել, փառաւորել եւ օրհնել, որչափ որ արժանի ես եւ որչափ բոլոր աշխարհի հետ ես ալ պարտական եմ, եւ ասով կ'ուզեմ հատուցում ընել թէ իմ եւ թէ բոլոր մարդկային ազգին անթիւ ապերախտութեանց։ Ընդունէ ով Հայր, քու փառացդ համար, այս նուէրը. Յիսուս ինքն է որ կը նուիրէ եւ շատ արժանի է ընդունուելու, որուն սիրոյն համար, կ'աղաչեմ, թողութիւն տուր ինծի. լսէ ինծի. սուրբ ըրէ զիս եւ ինծի հետ աշխարհիս բոլոր մարդիկը։ Եղիցի։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Ս. Պատարագն Աստուծոյ նուիրելով՝ շատ աւելի հաճոյական նուէր մ'իրեն կ'ըլլուի, քան եթէ ամէն առաքինութիւններն ի գործ դրուէին, եւ բոլոր մարտիրոսութիւնները յանձն առնուէին։ "Ոչ իւիք այլով պատարագաւ է օրհնաբանել զԱստուած պատուականագոյնս՝ քան ի ձեռն անարատ Ողջակիզին սե-

ղանոյ։"[1] Ուրբանոս Ը. գրուած թուղթ թէ՝ Արքայութեան երկնաքաղաքացիք եթէ նախանձելու ընդունակ ըլլային, մեր վրայ պէտք էր նախանձէին որ այս մեծ Պատարագն ունինք որով կրնանք այսչափ արդիւնք շահիլ եւ զամենասուրբ Երրորդութիւնը փառաւորել։ Ուստի պարտական ենք անոր չափազանց ջերմեռանդ ըլլալ եւ անկէ օգուտ քաղել ու մեծարել զայն, եւ զգուշանալ որ անոր բոլորտիքը շուրջ պատող Հրեշտակները չտհաճեցընենք, որոնք կ'ատեն ծոյլերը. հապա մանաւանդ պէտք է նախանձաւոր ըլլանք իրենց եռանդագին ներկայութեան, մեծարանաց եւ սիրոյն։ Յիսուս այս մեծարանքն ամենասուրբ Երրորդութեան վճարելու մէջ չ'ուզեր մինակ ըլլալ, կ'ուզէ որ մենք ալ հետն ըլլանք. եւ ասոր համար այնպէս ըրաւ որ Ս. Պատարագն հասարակաց զոհ մ'ըլլար, որուն ամէնքս ալ մասնակից ենք եւ քահանային հետ ամէն հաւատացեալք կրնան ընկերանալ ու նուիրել զայն։ Ուրեմն դուն երկնային արքունեաց եւ մասնաւորապէս սեղանը շրջապատող սերովբէից երկրպագութիւններուն՝ քուկիններդ ալ միացընելով, դիտաւորութիւն դիր ամէն մէկ

[1] Ս. Լաւր. Յուստ.։

շունչ առնելուդ Յիսուսի Քրիստոսի միջոցաւ պատուել, պաշտել ու օրհնել զամենասուրբ Երրորդութիւնը՝ բոլոր իր անհուն կատարելութիւններովը, մանաւանդ իր ամենասուրբ նախախնամութեամբը, որ այնչափ թշնամանք, նախատինք եւ արհամարհանք կ'ընդունի ապերախտ հաւատացեալներէն թէ խօսքով եւ թէ գործքով։ Զայնդ միացուր Եկեղեցւոյ աղօթից եւ անոր հոգւոյն՝ ու ստէպ զրուցէ Ս. Պատարագին այն աստուածային խօսքերը. “Ընդ որում քեզ Հօր ամենակալի՝ հանդերձ կենդանարար եւ ազատիչ Ս. Հոգւովդ՝ վայելէ փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ . . .” Այն ամէն ինչ որ կ'ըսես, կ'ընես կամ կը կրես, միացուր այն նուէրին, զոր Յիսուս կ'ընէ ինք զինքը յաւիտենական Հօր մատուցանելով, որպէս զի ըստ վարդապետութեան Ս. Պետրոսի, քու ամէն գործքերուդ մէջ եւ ամէն վայրկեան զԲարձրեալը փառաւորած ըլլաս Յիսուսիւ Քրիստոսիւ, “Զի յամենայնի փառաւորեսցի Աստուած ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի։”[1]

1 Ա. Պետր. Դ. 11։

Զ.

Ս. Պատարագն Աստուծոյ Արդարութիւնը կը հաշտեցնէ։

1. Որչափ պարտական ենք մենք զԱստուած հաշտեցնելու. բայց ընդհակառակը զինքը վշտացնելէ ուրիշ բան չենք ըներ։ Աստուածային արդարութիւնը հաշտեցնելն այնպիսի դժուարին գործ մ'էր որուն, ոչ մէկ արարած ձեռնհաս կարող չէր։ Անկեց էր որ Տէրն իւր պատուիրազանց ժողովրդեան դէմ բարկացած՝ այսպէս կը խօսէր. Եթէ Մովսէս ու Սամուէլ իսկ այս ժողովուրդին համար միջնորդելու ըլլան, մտիկ պիտի չընեմ, հապա պիտի հրամայեմ որ իմ առջեւէս կորսուին այն չարագործ հոգիները. “Ի բաց արձակեա՛ զժողովուրդդ զայդ յերեսաց իմոց[1]”։ Եւ իրաւցընէ նախկին դարերու մէջ Աստուծոյ բարկութեան կայծակնացայտ սուրը քաղաքներ, բանակներ, ժողովուրդներ ու թագաւորութիւններ բնաջինջ կ'ընէր. “Մի՛ ողորմեսջիք ծերոյն եւ տղայոյն, կուսին եւ երիտասարդին, եւ զկանայս կոտորեսջիք ի սատակումն . . . եւ սկիզբն՝ ի սրբութեանց իմոց արասջիք”[2]։ Շնութեան մը պատճառաւ Աստուծոյ արդարութիւնը Բենեամինի ցեղէն քա-

1 Երեմ. ԺԵ. 1։ — 2 Եզեկ. Թ. 6։

նուհինգ հազար հոգի ջարդել տուաւ, եւ սակայն այն ատենը պատկը սոսկ դաշինք մը միայն էր։ Սենեքերիմ Թագաւորին մէկ հայհոյութեանը համար՝ հրեշտակի մը ձեռքով հարիւր ութսունհինգ հազար զինուոր սպաննել տուաւ, եւ յետոյ ալ ամբարիշտ Թագաւորը մեռցընել տուաւ նոյն իսկ իր որդիքներուն ձեռքովը[1]։ Աքարայ ըրածին համար քանի ու մէկ կոտորածներ կրել տուաւ Իսրայէլի բանակին[2]։ Դաւիթի մէկ հպարտութեանը համար ժանտամահը ղրկեց, որ երեք օրուան մէջ եօթանասուն հազար մարդ մեռցուց։[3] Եբրայեցւոց տրտնջելուն եւ բամբասանքին երեսէն՝ հրեղէն օձեր ստեղծեց զանոնք լափելու[4]։ Թող զայս խօսի ընդհանուր ջրհեղեղով խղդուած աշխարհքը, թող պատմեն մոխիր դարձած Պենտապոլիս, քանդուած Նինուէ ու բնաջինջ եղած հազարաւոր ժողովուրդք, հազարաւոր թագաւորութիւնք. "Քակեաց եւ ոչ անխայեաց։[5]" Մինչդեռ այսօրուան օրս չնութիւնները, հայհոյութիւնները, գողութիւնները, հպարտութիւնները, անկրօնութիւնները, սրբապղծութիւնները թիւ

1 Դ. Թագ. ԺԹ։ — 2 Յեսու. Է։ — 3 Բ. Թագ. ԻԴ։ — 4 Թիւք ԻԱ։ — 5 Ողբք Երեմ. Բ. 17։

ու համար չունին. եւ նորէն Աստուած այսչափ աճելի ոճիրներու համար տներ, քաղաքներ ու պետութիւններ գետին չ՚անցըներ։ Մեղքն ալ ոչ թէ չարութիւնը փոխած, ոչ թէ առաջուընէն պակաս ծանր եղած է, հապա մանաւանդ թէ աւելցուցած է իր ծանրութիւնը՝ քանի որ զանիկա ջնջելու համար Աստուած մը մեռաւ խաչի վրայ։ Ուրեմն այսչափ մարդասիրութեան պատճառն այսօրուան օրս Ս. Պատարագէն կու գայ, անով յաւիտենական Հօր կը նուիրուի իր մարդացեալ Որդին եւ իր արդարութիւնը կը հաշտուի. եւ այն անմեղ Արեան աղաղակները գթութիւն կը հայցեն մարդկային ազգին համար, ինչու որ Յիսուս Քրիստոս մեզ փաստաբան եղած է՝ Աստուծոյ սրտմտութեան կայծակներէն զմեզ փրկելու համար։ "Նա է քաւութիւն մեղաց մերոց, եւ ոչ եթէ մերոցն միայն, այլ ամենայն աշխարհի[1]"։ Զայս գիտնալով հին Նահապետներն ու Մարգարէները, արցունքով ու հառաչանքով շարունակ կը մաղթէին Աստուծոյ ողորմութենէն որ շուտով ղրկէր այն Անարատ Գառնուկը, որուն միջոցաւ իր Արդարութիւնը պիտի հաշտուէր "Տէր, առ

1 Ա. Յովհ. Բ. 2։

քեզ ի ձեռին ... զոր առաքեցես[1]»: Եւ աւելի է այն ողջակէզն որ գթութիւն ձեռք բերաւ մեղաւորաց համար: Ի՞նչ պիտի ըլլային թէ որ Կենարարն իր մահուամբն՝ Աստուծոյ սրտին բարկութիւնը չիջեցըներ ու թող տար որ աշխարհ ի կորուստ դիմէր յաւիտենական արդարութեամբ. Ի՞նչ պիտի ըլլար թէ որ Նորէն մեղքը շարունակէր, բայց Եկեղեցին՝ Նորանոր մեղքերով բորբոքած աստուածային բարկութիւնը մեղմացընելու համար՝ զոհ մը պատարագ մը չունենար: Անտարակոյս՝ իր անօրէնութիւններով ծանրացած աշխարհն՝ մինչ ա՛լ չկարենալով այսչափ յանցանքներու բեռին տակը դիմանալ, մինչեւ հիմայ շատոնց անդունդ գլորած կ՚ըլլար: Բայց զանիկա կանգուն պահող նեցուկը՝ Ս. Պատարագն է. «Մատնեաց զանձն իւր վասն մեր՝ պատարագ եւ զենումն Աստուծոյ ի հոտ անուշից:[2]»

2. Տրիդենտեան Ս. ժողովը կը սորվեցընէ թէ չկայ մեղք մը թէ եւ ամենամեծ, եւ չկայ այնպէս կորուսած մեղաւոր մը, որ Պատարագի զոհին միջոցաւ չկարենայ իր բոլոր մեծամեծ մեղքերուն թողութեամբը՝ ձեռք բերել շնորհք եւ ապաշխարութեան պար-

[1] Ելից Դ. 13: — [2] Եփես. Ե. 2:

գեւը. «Սովին պատարագաւս հաշտեալ Աստուծոյ՝ զշնորհ եւ զպարգեւ ապաշխարութեան շնորհելով՝ զոճիրս եւ զմեղս իսկ մեծամեծս թողու»[1]: Այս ալ, կ՚ըսէ Ս. Թովմաս, չէ թէ անկէ յառաջ կու գայ՝ իբրեւ թէ Պատարագն ինք իրմէ մեղքերը թողու, ինչպէս կ՚ընէ ապաշխարութիւնը. հապա անոր համար որ միջնորդապէս զանոնք կը ջնջէ. ապաշխարողներուն հարկաւոր եղած օգնութիւնները հայցելով, եւ Աստուծոյ սիրտը առնելով՝ կը վճարէ մեղաւորին պարտաւոր եղած պատիժները. «Ոչ է պատճառ մերձաւոր, այլ ըստ այնմ զի զապաշաւանացն հայցէ զշնորհ»: Ուստի եւ Պրակարեան սինհոդոսն ալ կ՚ըսէ, որ ամէն մեղք ու չարագործութիւն կը ջնջուի Պատարագի ամենասուրբ Զոհը նուիրելով ի հատուցումն աստուածային արդարութեան: Մինչդեռ Յիսուս աղերսարկուի կերպարանօք իբրեւ Քահանայ կ՚երկրպագէ Հօր Աստուծոյ, եւ իբրեւ ողջակէզ ինք զինքը յանցաւորներուն տեղը կը դնէ, եւ իր մահը նուիրելով կը յայտնէ թէ այն յանցաւորներն ապրելու արժանի չեն իրենց յանցանքներուն պատճառաւ: Արդ Աստուածորդւոյն այս անսահման հպա-

[1] Նիստ 22. Գլ. Բ.:

տակութիւնը յանհունս եւ գերազան-
ցապէս կը փոխարինէ մեր զանցառու-
թիւններուն Աստուծոյ ըրած նախա-
տինքնիս։ Այնպէս որ Բարձրեալն այս-
չափ պատուով գոհ ըլլալով եւ մեզի
հետ հաշտուելով, եթէ յառաջ բար-
կացած՝ կը զլանար մեզի աւելի առատ
ու ազդու օգնութիւնները, յետոյ մեր
սիրոյն համար զոհուած Յիսուսին ե-
րեսը դիտելով, բարկութիւնը մէկդի
կը դնէ, ու մեզի կը շնորհէ լոյս,
շնորհք եւ զղջումի մնայուն եւ հաս-
տատ ապաշխարութեամբ մը։ Այսպէս
պատահեցաւ՝ Յիսուսը խաչ հանող-
ներէն շատերուն, որոնցմէ ոմանք նոյն
իսկ Գողգոթայի գլուխը դարձի եկան
եւ ուրիշներ ալ քիչ վերջը Ս. Պե-
տրոսի քարոզներովը։ Ուրեմն իրաւամբ
Ս. Կիւրեղ՝ Պատարագը կ'անուանէ
զենումն քաւութեան, Եւսեբիոս՝ դեղ
վասն փրկութեան համայնից. ողջակեզ
ամէն հաւատացելոց հոգւոյն համար.
զոհ ամենամաքուր ամէն մեղք ջնջելու
համար։ Ս. Յերոնիմոս՝ Պատարագ
փրկարար, ողջակեզ ամբիծ, գին որուն
ձեռքով պատռուեցաւ այն պարտա-
մուրհակն, որ մեր կորստեան վճիռը կը
բովանդակէր։ Աղեղն խաղաղարար, որ
զաշխարհ Աստուծոյ հետ կը հաշտե-
ցընէ։ Տապանակ Ուխտին, որ ուր որ
հանգչի՝ օրհնութիւններով կը լեցնէ։

Ալբերդ՝ Պատարագին վրայ ճառելով,
այսպէս կը վերջացընէ իւր խօսքը. «Աստ
ողջակէզ, աստ զենումն խաղաղարար,
աստ զոհ քաւութեան բովանդակի։»
Ո՜հ առանց այս Ս. Պատարագին, ի՜նչ
կարելի էր որ փախուստ տայինք մեր
ծայրայեղութեանց արժանաւոր պա-
տուհասէ մը, եթէ այս երկնային տա-
պանակն Աստուծոյ չսիրեցընէր իւր
գթութիւնը։ Հապա ի՜նչ պիտի ըլլայ
վիճակնիս, թէ որ փոխանակ Ս. Պա-
տարագին միջոցաւ աստուածային ար-
դարութիւնը հաշտեցընելու, ետեւէ ըլ-
լանք զանի ալ աւելի զայրացընելու
գայթակղութիւններով ու անպատու-
ութիւններով։ Եւ հոս պէտք է դիտել
թէ ինչչափ թշնամի, ինչչափ անգութ
են իրենք իրենց եւ բովանդակ մարդ-
կային ազգին այն քահանայները, որ
պատարագելու ատեն գահավիժաբար
կ'արտորան այս ահաւոր խորհուրդները
լմնցընելու, եւ այն քրիստոնեաները՝
որոնք կարճ եւ անեռանդ պատարագ-
ները կը փնտռեն, որ երբ քահանայ-
ներն Աստուծոյ բարկութիւնն իջեցը-
նել կը ջանան, անոնք անդին կը ձան-
ձրանան։ Այսպիսիները յիրաւի ար-
ժանի են որ իրենք Աստուծմէ պատ-
ժուին եւ իրենց տեղ ուրիշներ հաշ-
տեցընեն զԱստուած։ Անձն իմ Պա-
տարագին ատեն՝ դուն Եկեղեցւոյ ձայ-

նակից եղիր, որ բոլոր մարդկային ազգին համար Բարձրելոյն գթութիւնը ձեռք բերելու նպատակաւ կ'աղաղակէ. «Եւ զքոյս ի քոյոցս քեզ մատուցանեմք ըստ ամենայնի եւ յաղագս ամենեցուն։» Ո՛վ ամենասուրբ Երրորդութիւն մի՛ պատժեր զմեզ ըստ արժանւոյն մեր մեղացը, մի՛ անդունդ գլորեր այս ապերախտ աշխարհը. դարձուր աչուըներդ անճառելի սիրոյ գործոյն վրայ, տես այս սեղաններուն վրայ Յիսուսը, որ ընդ մէջ քո եւ իմ, քու արդարութեանդ եւ իմ մեղքերուս մէջ տեղը կեցած, կ'ուզէ զքեզ հաշտեցընել, զուարթ դէմքով եւ քաղցր աչքով ընդունէ այս անգին նուէրն, այս Յիսուսը՝ մեր պաշտպանը, զոր մեզի Փրկիչ պարգեւեցիր։ Յիսուսիւ Քրիստոսիւ հաշտուէ ո՛վ Աստուած յաւիտենական. Յիսուսի սիրոյն համար լուսաւորէ ամէն մէկ հոգին, որ աշխարհ կու գայ, որպէս զի ճանչնայ ու սիրէ ծայրագոյն ճշմարտութիւնը՝ զՅիսուս Քրիստոս, զոր դու խաւրեցիր այն հոգին գնելու եւ փրկելու. եւ ասանկով յաւիտենական կեանքը ձեռք բերէ, ամէն։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Հրեշտականման վարդապետը կ'ըսէ որ, Պատարագը մեծ զօրութիւն ունի կենդանեաց համար լոյս եւ շնորհք, իսկ ննջեցելոց համար

ալ քաւութիւն ընդունելու։ Ս. Պատարագին միջոցաւ կրնայ ձեռք բերուիլ որ հերետիկոսներ, հերձուածողներ, հրեաներ, հեթանոսներ ճշմարիտ հաւատքին դառնան։ Պատարագն արեգակի մը պէս է, ուստի թէ եւ այն անհաւատ սրտերուն մէջ իբրեւ թէ մութ քարայրներու մէջ պահուըտած ըլլային՝ իր ճառագայթներովը հասնիլ չի կրնար, բայց իր զօրութեամբը կը հասնի։ Ասոր համար չկայ հոգի մ'այնչափ մեղքով կորսուած՝ որ չկարենայ Ս. Պատարագին ձեռքով ապաշխարութեան բերուիլ։ Այս այսպէս ըլլալով, ո՛ նախանձայոյզ հոգիք, ահա ձեզի միջոց դարձի բերելու անհամար մեղաւորներ. Պատարագի մեծ զոհին միջոցաւ, եւ բարկացած Աստուծոյ ձեռքերէն իր բարկութեան խարազանները հանելու։ Աստուծոյ մեծ ծառայներէն մէկը կ'ըսէր թէ, երբ Տէրը զմեզ հասարակաց կամ առանձնական պատիժներով կը պատուհասէ, զինքը հաշտեցընելու ամէնէն լաւ կերպն է շատ Պատարագներ ընել տալ եւ շատ Պատարագներ տեսնել։ Դիտաւորութիւն դիր ամէն մէկ շունչ առնելուդ Յիսուսը աշխարհիս փրկութեանը համար յաւիտենական Հօր նուիրելու եւ այս դիտաւորութիւնդ ստէպ նորոգէ։ Ասով մեծ օգնութիւն ըրած կ'ըլլաս

Եկեղեցւոյ՝ եւ մեծ հաճոյք կը պատճառես ամենասուրբ Երրորդութեան, որ եւ սահմանած է աշխարհի հետ Յիսուսի հաշտուիլ «Հաճեցաւ... նովաւ հաշտեցուցանել զամենայն ինքն[1]»։ Այս թանկագին նուէրներդ նորոգէ մասնաւորապէս այգեկութներու, հունձքերու, բարեկենդանի եւ ուրիշ աշխարհի ուրախութեանց ժամանակները, որոնց մէջ ժողովուրդներն ալ աւելի սանձարձակ կ՚ըլլան, ամէն անառակութեանց ինք զինքնին կու տան ու գինովի պէս հաճոյքներու կը դիմեն։ Աղաչէ զԱստուած որ չպատժէ զաշխարհ այն մեծ պատժով՝ որ է մեղաց թոյլտուութիւնն եւ ձգելն որ գայթակղութիւններն ու չարութիւններն յաճախեն։ Պատիժ մը որ որչափ քիչ ծանօթ ու քիչ վախցուած է, այնչափ ալ զարհուրելի եւ ընդհանուր է։ Ամենասուրբ Երրորդութիւնն զմեզ անկէ ազատ պահէ Յիսուսի Քրիստոսի սիրոյն համար։

Է.

Պատարագը հատուցում կ՚ընէ աստուածային Արդարութեան։

1. Ապաշխարութեան ձեռքով յանցանքնիս թողուելէն վերջը, տակաւին

[1] Կողոս. Ա. 20.

կը մնայ կամ այս կենաց եւ կամ քաւարանի մէջ պատիժը հատուցանելու պարտքերնիս։ Անթիւ են մեր գործած մեղքերը, ո՜հ, ուրեմն որչափ պատիժ ունինք հատուցանելու։ Բայց, անձն իմ. ուրախ եղիր, որ այն ժամանակաւոր պատիժն՝ որ խորհուրդներէն չջնջուեցաւ, Ս. Պատարագին միջոցաւ կամ բոլորովին կամ ըստ մասին կը սրբուի, որ շատ ծանր ու երկար պիտի ըլլար՝ թէ որ Յիսուս իւր արդիւնքները քեզի չպարգեւէր նաեւ Ս. Պատարագի միջոցաւ։ Այս մեծ զոհէն իբրեւ մեր Փրկչին Արեանն ամբաւ ծովէ մը, ամէն հաւատացեալը կարող է այնչափ հատուցում եւ շնորհք հանել որչափ մեծ հաւատքով, յարգութեամբ եւ եռանդեամբ անոր ներկայ ըլլայ։ Որով այս զոհին մէջ ալ Դանիէլի մարգարէութիւնը կը ստուգուի թէ՝ «Սպանցի Օծեալն, եւ զրաւ կայցին մեղք[1]»։ Որմէ առնելով ըսաւ Ս. Գրիգոր թէ քանի անգամ որ Ս. Պատարագը նուիրենք, այնչափ անգամ Յիսուսի Չարչարանքը մեր հոգւոյն կը մերձեցընենք ի քաւութիւն մեր մեղացը։ Խաչին զոհն ընդհանուր պատճառ եղաւ մեղքը մեռցընելու, իսկ սեղանին զոհն այն

[1] Դան. Թ. 26 (ըստ Վուլկատայի)։

Արեան ազդեցութիւնը կը մերձեցնէ թէ ասոր եւ թէ անոր. Չարչարանքը գանձարան է, իսկ Պատարագն անոր բանալին: Ուստի ամէն Պատարագի մէջ Փրկիչը դարձեալ խորհրդապէս կը մեռնի ամէն մէկուս համար, առանց ճշմարտապէս մեռնելու. մի եւ նոյն ատեն կենդանի՝ եւ սպաննուած "Տեսի... գառն կայր զենեալ"[1]: Բայց, անձն իմ, ջանա որ Ս. Պատարագին ունեցած վստահութեանդ հետ միացնես նաեւ քու սիրոյդ համար խոնարհած Յիսուսին նմանութիւնդ ու անոր կեանքին ու օրինակներուն հետեւիս, ինք զինքդ Յիսուսի հետ խաչուած ողջակէզ նուիրես Աստուծոյ արդարութեան պատույն, զոր այնչափ անգամ թշնամանեցիր: Ս. Պատարագէն քաղելիք առաջին պտուղդ է Աստուծմէ շնորհք ընդունիլ ապրելու եւ մեռնելու նման այս խաչեալ Փրկչին այն աստուածային Պատարագին, որուն միջոցաւը կու գան մեզ ամէն բարիք:

2. Մտածէ Ս. Օգոստոսի հետ թէ զոհի մը մէջ երեք բան նկատելու է. նուիրուածն, այն անձն որուն կը նուիրուի, եւ անիկա որուն պատճառաւ կը նուիրուի: Արդ՝ Աստուծոյ մեծ իմաստութիւնն այնպէս սահմանեց որ,

1 Յայտն. Ե. 6:

զմեզ Աստուծոյ հետ հաշտեցնելու նպատակաւ թէ զոհը, թէ նուիրողն եւ թէ ընդունողը մի եւ նոյն է, եւ որոնց համար որ կը մատուցանէ անոնց հետ ալ մի եւ նոյն եղած է. եւ նոյն ինքն է այն զոր կը նուիրէ. ինքն է որ կը մատուցանէ եւ կը մատչի. ինքն է ընդունողն ալ տուողն ալ եւ տրուածն ալ. եւ նոյն է անոնց հետ ալ որոնց համար կը նուիրէ. որպէս զի ամէն կողմանէ ընդունելի, հաճոյ եւ ազդու ըլլար այս զոհը. այնպէս որ բաւական ըլլար զիջեցընելու Աստուծոյ արդարութիւնը հաշտուելու բոլոր աշխարհիս ու նաեւ անթիւ աշխարհներ ալ թէ ըլլային՝ անոնց մեղքերուն համար: Չէ, չկայ կ'ըսէ Ս. Լաւրենտիոս, զոհ մ'աւելի հզօր՝ մեղաւորներն Աստուծոյ հետ հաշտեցընելու, մեղքերը ներել տալու, եւ արատները սրբելու, որչափ է Ս. Պատարագը, որուն մէջ Յիսուս Հօր կը մատուցուի եւ վէրքերն ու պատառուածքներն անոր ցոյց տալով՝ մեղաւորներուն թողութիւն կ'ընդունի, հոգիները յաւիտենական դատապարտութենէն կը խլէ կ'ազատէ: Անձն իմ քու Աստուծոյդ դիմացն ե՛լ այն տաւրն հազար տաղանդի պարտապանին նման՝ որմէ աստուածային արդարութիւնը վճարմունք կը պահանջէ, եւ ըսէ իրեն որ քիչ մը համբերէ, վասն

զի յոյս ունիս զինքը լիուլի հաշտեցընելու, հատուցանելու, գոհ ընելու Ս. Պատարագ տեսնելով, եւ զանի նուիրելով հատուցման տեղ, ինչու որ անով զՅիսուսն իրեն նուիրելովդ՝ լիուլի գարմանած կ'ըլլաս թէ յանցանքդ եւ թէ Աստուծոյ բրած թշնամանքդ: Շատ աւելի պատիւ կ'ընծայէ իրեն այս աստուածային Որդեկին հնազանդութիւնն ու խոնարհիլը՝ որ կը նուաստանայ Անոր մեծութեանն ինք զինքը հպատակելու համար, քան որչափ պակսեցուցած էր մեղաւորին յանդըգնութիւնը՝ իւր Ստեղծողէն ապըստամբելով, այն աստիճան որ՝ ինչպէս Առաքեալը կը սորվեցընէ, աստուածային արդարութիւնն ամենագոհ եղած կ'ըլլայ, իւր պահանջածէն աւելի հատուցուած կ'ըլլայ, թէ եւ մեր մեղքերովը դիզած պարտքերնիս ալ այնչափ են: "Ոչ որպէս յանցանքն նոյնպէս եւ շնորհն[1]:„ Ասանկով բոլոր մեր մեղքերն անարատ Գառին մաքուր արեանը մէջ գրեթէ ընկղմելով ի սպառ կը ջնջուին: Սիրելի Հայր երկնաւոր, քու առջեւդ երեւնալու պիտի չհամարձակէի՝ թէ որ Յիսուսի Քրիստոսի արդիւնքները վրաս առնելով ծածկուիլ չկարենայի, զորոնք բոլորն ալ

[1] Հռոմ. Ե. 15։

ինձ կը պարգեւէ, քանի որ նոյն իսկ ինք զինքը կը պարգեւէ, որպէս զի ես իմ պարտքերս վճարելու միջոց ունենամ: Ահա ինքը կ'ուզէ այս սեղանին վրայ նորէն զոհուիլ, որպէս զի ես իրեն համար ապրիմ: Ուրեմն այս զոհը, այս արդիւնքներն աստուածային արդարութեան կը նուիրեմ՝ բոլոր աշխարհիս եւ մանաւանդ իմ մեղքերուս հատուցմանը համար, որոնց վրայ ամէն չարիքէ աւելի կը ցաւիմ Աստուծոյս սիրոյն համար՝ որ այսչափ բարի եւ ամէն բանէ աւելի սիրուելու արժանի է: Առ այժմ իմ Փրկչիս անգին Արեանն ապաւինելով քու բարութենէդ կը սպասեմ ազդու օգնականութիւն, զքեզ ալ չվշտացընելու եւ շատ կ'աղաչեմ: Մի եւ նոյն շնորհքները բոլոր մեղաւորաց համար ալ կը խնդրեմ քեզմէ, որպէս զի դառնան քո սիրոյդ եւ մէյ մ'ալ անկէ չզատուին չհեռանան: Կը յուսամ այս ամէնն ալ ընդունիլ Յիսուսի Քրիստոսի շնորհիւն՝ ըստ որում շատ աւելի մեծ են իւր արդիւնքը քան թէ իմ ապարդիւնքս, եւ մեծագոյն են իւր ողորմութիւնները քան թէ իմ քեզմէ խնդրած շնորհքներս:

3. Անձն՝ որ անցեալ մեղքերուդ վախէն այնչափ կը նեղուիս, միտքդ բեր թէ Յիսուս իւր արդիւնքներովն ինչ ապահովութիւն պատրաստեց

քեզի համար, զոր ուրիշ կերպով անկարելի էր թէ ձեռք բերէիր, թէպէտ աշխարհիս ամէն ապաշխարանքներն ալ յանձն առնուիր, թէպէտ բոլոր հաւատացելոց առաքինութիւններն ու բարեգործութիւններն ի գործ դնէիր։ Թէ որ բոլոր Նահապետները, Մարգարէները, Առաքեալները, Մարտիրոսները, Խոստովանողները, Վարդապետք, Կուսանք եւ Անապատականք իրենց արդիւնքներն քեզի թողնէին. թէ որ բոլոր Հրեշտակաց Նուիրապետութիւնները քեզի պարգեւէին իրենց սէրը. թէ որ ամենասուրբ Կոյսն Մարիամ իւր ամբաւ սրբութիւնն ամբողջ քեզի հագցնէր. թէ որ բովանդակ Եկեղեցին որչափ որ արդիւնք ու զօրութիւն ունի՝ բոլորն ալ հանդիսապէս քեզի բաշխէր, ա՛լ կը տարակուսէի՞ր Աստուծոյ արդարութիւնը հաշտեցընել, անոր հատուցում ընել կարենալուդ։ Այսու ամենայնիւ Պատարագ մը միայն յաւիտենական Հօր նուիրելով՝ շատ աւելի մեծ բան տուած կ՚ըլլաս, քան եթէ կարենայիր իբրեւ քուկդ իրեն նուիրել հրեշտակներուն, սուրբերուն ու բոլոր ընտրեալներուն արդիւնքները. այս՝ հաւատոյ մաս է։ Ուրեմն միամտէ, մի՛ վշտանար վախնալով թէ Աստուած քեզի թողութիւն տուած չըլլայ, գործած մեղքերուդ վրայ

ալ մի պլպլէր։ Ո՛ն, վստահութեամբ մօտեցիր սուրբ սեղանոյն եւ ըսէ. Հա՛յր, մեղայ քան զաւազ ծովու. քեզ կը նուիրեմ զՅիսուս Քրիստոս իւր ամէն արդիւնքներովը, որոնք իմս ալ են եւ իմ մեղքերէս անսահմանապէս աւելի մեծ են։ Ս. Պատարագը մեզի թողուլը՝ Աստուծոյ մէկ մեծ ողորմութիւնն է. եւ մեծ մխիթարանք մ՚է անոր՝ որ զԱստուած վշտացուցեր է եւ զանիկա հաշտեցընել, անոր հատուցում ընել կը փափաքի։ Ս. Բեռնարդոս ամէն անգամ կ՚ըսէր. երբ կը տեսնեմ թէ առաքինութիւնս պակսելու վրայ է՝ չեմ վրդովիր, չեմ նեղուիր, չեմ լքանիր. գիտեմ ինչ ընելիքս. կը մտնիմ Ս. Սեղանին, քեզ կը նուիրեմ՝ ո՛վ աստուածային արդարութիւն՝ այն փրկաբար բաժակն ու վստահութեամբ քու օգնութիւնդ կը հայցեմ։ Ստոյգ է թէ իմ բոլոր ունեցածս քեզ նուիրելու ըլլամ, միշտ պարտքէս պակաս է անչափապէս, բայց պակասը Յիսուսի գթութենէն առնելով իմ պակասութեանցս տեղը կը լեցընեմ։ Ո՜վ անոյշ հաշտութիւն, քաղցր հատուցում, ո՜ փրկաւէտ յիշատակ, ո՜ չնաշխարհիկ զոհ, ո՜ Պատարագ հաճոյական, հաց կենաց, մանանայ արքայութեան, ո՞վ կրնայ զքեզ արժանապէս գովել, ո՞վ բաւականաչափ գոհանալ։ Յաւիտեան

օրհնեալ ըլլայ այն ծայրագոյն բարւոյն մարդասիրութիւնն որ հաճեցաւ այս պարգեւը մեզի առատաձեռնել:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Երբ սատանան կ'ուզէ զքեզ խղճահարութիւններով նեղել, դարձիր Յիսուսին եւ իւր Արեանն ապաւինէ բոլոր սրտով. "Ունիմք այսուհետեւ համարձակութիւն ի մուտս սրբութեանցն արեամբն Յիսուսի[1]": Ըսէ վստահութեամբ. Հա՛յր մի՛ նայիր իմ անարժանութիւններուս, հապա քու Եկեղեցւոյդ հաւատքին նայէ, "Նայեա՛ց ի հաւատս Եկեղեցւոյ քո": Ո՛վ ստեղծողդ իմ, դարձուր աչքերդ ոչ իմ ընծաներուս վրայ՝ հապա քու անմեղ Աբէլիդ զոհին վրայ. "Հայեաց յԱբէլ եւ յընծայս նորին". Քեզի կը նուիրեմ Յիսուսը, քու սիրելի Որդւոյդ երեսը նայէ ու հաշտուէ "Հայեա՛ց յերեսս Օծելոյ քո": Կրօնաւոր մը Պատարագ տեսնելով քահանային օրհնութիւնն ընդունելու ատեն՝ երկնքէն ձայն մը լսեց, որ կ'ըսէր. որդեակ արդէն առիր դուն ամէն մեղքերուդ թողութիւնը:

---

[1] Եբր. Ժ. 19:

Բ.

Ս. Պատարագով անսահման զոհութիւն կը մատուցուի Աստուծոյ:

1. Մենք պարտական ենք ճանչնալ զԱստուած Բարձրեալն՝ իբրեւ հեղինակ ամենայն շնորհաց. աղբիւր ամէն բարւոյ ու մատուցանել իրեն պարտ ու պատշաճ շնորհակալութիւննիս, մեզի ըրած բարերարութեանցը համար: Այնչափ զօրեղ է երախտագիտութեան օրէնքը, որ մինչեւ իսկ անբաններն ալ զայն կը ճանչնան, որոնք կարծես թէ իրենց անգթութիւնն իրենց բարերարներուն նկատմամբ մեծարանքի փոխելու կը հասնին: Արդ՝ քանի որ չունինք լաւ բան մը որ Աստուծոյ պարգեւն ու բարերարութիւնը չըլլայ, պէտք է որ երախտագիտութիւննիս ալ ամենամեծ ըլլայ այն անհուն բարութեան նկատմամբ: Ինչպէս որ շարունակ Աստուծոյ բարերարութիւնները կը վայելենք, կ'ըսէ Օգոստինոս, այսպէս ալ զանոնք պէտք է շարունակ յիշենք ու անոնց համար շնորհակալ ըլլանք ծայրագոյն բարերարնուս: Արժան եւ իրաւ է, կ'երգէ Եկեղեցին, բանաւոր եւ փրկաւէտ է որ մենք շարունակ եւ ամէն տեղ շնորհակալ ըլլանք մեր Տիրոջ, Հօր Ամենակալի, յաւիտենական Աստուծոյ: Եւ որով-

հետեւ ամէն վայրկեան նորանոր շնորհքներ ու մեծամեծ բարիքներ ընդունելով միշտ պարտաւորութիւններս կ'աւելնան, ասոր համար ամէն վայրկեան երախտագիտութիւննիս ալ աւելնալու է։ Եթէ մեր Տէրն ուրիշ բարիք չընէր մեզի՝ եթէ ոչ անգամ մը միայն վրանիս նայէր, ինքը մեծ Աստուած ըլլալով՝ իսկ մենք ալ ասանկ ողորմելի եւ անարգ արարածներ. երբեք կարող չէինք արժանապէս իրեն շնորհակալ ըլլալ, թէեւ կեանքերնիս իւր պատւոյն զոհ ընէինք ամէն վայրկեան մինչեւ ի յաւիտեան։ Ուրեմն ո՞ր երախտագիտութիւն կրնայ բաւական ըլլալ, քանի՛ որ Բարձրեալը հօրմէ մը աւելի սիրով մեզ կը նայի, կը պաշտպանէ, կ'առաջնորդէ, կը դարմանէ, կը պահէ, կը լուսաւորէ, հովանի կ'ըլլայ, մէյ մը բնութեան՝ մէյ մը շնորհաց բարիքներով զմեզ կը ճոխացնէ, յանցանքի ու պատժոյ անթիւ չարիքներէ զմեզ կը փրկէ, մեզի պարգեւ կը խոստանայ ինքզինքը, իւր երանութիւնը, արքայութիւնն ընդ ամենայն յաւիտեանս, եւ այն ամենայն ինքը մեզի համար գնեց՝ պատրաստեց անհուն նեղութիւններով, վշտերով, արեամբ, չարչարանօք ու մահուամբ։ Իսկ այսչափ բարերարութիւն մեզի ցոյց տուաւ այն ալ՝ երբ իրեն թշնամի էինք, այն ծայ-

րագոյն բարւոյն դէմ գործած այնչափ ապերախտութիւններնէս, նախատինքներէս ու թշնամանքներէս վերջը։ Այնպէս որ իւր առատասրտութիւնն առ մեզ անսահման ըլլալով՝ մենք ալ անոր բարերարութեանը հաւասար շնորհակալութիւն եւ, անսահման երախտագիտութիւն պարտական ենք իրեն։ Բայց ի՛նչպէս կրնանք այսպիսի մեծ Աստուծոյ մ'ըստ արժանւոյն շնորհակալ ըլլալ՝ մեզի ըրած բարիքներուն անսահմանութեանը համար։ Յակոբ կ'ըսէր. Տէ՛ր, ինծի ըրած շնորհքներուդ ամէնէն պզտիկին համար ալ քեզի բաւական շնորհակալ ըլլալու ես կարող չեմ. “Չեմ բաւական ամենայն արդարութեանն եւ ճշմարտութեան. զոր արարեր ընդ ծառայի քում„։[1] Ուրեմն ի հարկէ ստիպեալ ապերախտ պիտի ըլլանք իրեն։ Ի՛նչ ընելու ենք՝ երբ Տէրը կ'ուզէ ալ որ իրեն շնորհակալ ըլլանք, եւ ինչպէս կ'ըսէ իմաստունը, շնորհակալ ըլլանք իւր բազում բարեացը համեմատ. “Տո՛ւր Բարձրելոյն ըստ տրոց Նորա։„[2] Մանաւանդ որ ապերախտութիւնն ախտերուն ամէնէն վատն է, եւ հոգիներու աւերը, ինչու որ կը փակէ կը ցամքեցնէ աստուածային շնորհաց աղ-

[1] Ծննդ. ԼԲ. 10։ — [2] Սիրաք. ԼԲ. 12։

բիւրները։ Եղուկ մեզի թէ որ մեր ծայրագոյն բարերարին միշտ ապերախտ մնալու ըլլայինք։ Ո՜վ Հայր, ի՞նչ ընելու ենք քեզի շնորհակալ ըլլալու համար. դուն մեզի լոյս տուր Յիսուսի սիրոյն համար։

2. Բայց մի՛ վախնաք, ո՛վ հոգիներ, որ կը փափաքիք երախտագէտ ըլլալ ձեր ծայրագոյն բարերարին։ Նոյն Տէրն որ մեզ կը հրամայէ երախտագէտ ըլլալ, երախտագիտութեան այս մեծ օրէնքը կատարելու կերպն ալ կու տայ մեզի, ուրախ ըլլանք. ահաւասիկ Պատարագի մեծ զոհը, որով, կ՚ըսէ Ս. Աւգոստինոս, ամէն տեղ եւ ամէն ատեն կրնանք մեր Աստուծոյն շնորհակալ ըլլալ՝ իր մեզի ըրած պարգեւներէն ու բարերարութիւններէն աւելի մեծ նուէր իրեն մատուցանելով։ Ս. Իրենէոս կ՚ըսէ որ Փրկիչը մասնաւորապէս այս նպատակաւ հաստատեց Ս. Պատարագը, որպէս զի մենք Աստուծոյ ապերախտ ըլլալու վտանգին մէջ ալ չգտնուինք։ Վա՜յ մեզի թէ որ Յիսուս Քրիստոս մեր չըլլար. Ս. Պատարագն եթէ չունենայինք՝ բոլորովին անկարող պիտի ըլլայինք շնորհակալ ըլլալու մեր բարերարին։ Այս ալ Աստուծոյ ծայրագոյն բարութիւնն է մեզի. այնչափ այնչափ առատաձեռնութիւններով զմեզ պարտաւորել

իւր սիրոյն եւ յետոյ ալ անոնց հատուցումը փոխարինելու այսպիսի դիւրին կերպեր տալ մեզի։ Երախտեաց ամենայն պահապանն անոնց յիշատակն է, կ՚ըսէ Ոսկեբերան, շնորհակալեաց մշտնջենաւորութիւնն է. ասոր համար այս սուրբ զոհն այնչափ տեղեր կը մատուցուի եւ կը կոչուի Գոհութիւն, որուն միջոցաւը կրնանք պարտուպատշաճ շնորհակալութիւններ տալ Աստուծոյ։ Ուստի Ս. Եկեղեցին զանիկա կը կոչէ “Պատարագ Օրհնութեան„։ Եւ ինքն ալ շարունակ զայն մատուցանելով կրկին եւ կրկին շնորհակալ կ՚ըլլայ Բարձրելոյն, այնպէս որ պատարագիչ քահանայն ու Պատարագ տեսնող ժողովուրդը կը միաբանին Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալու “Եւ գոհացարուք զՏեառնէ բոլորով սրտիւ„։ Այս ուզեց մեզի հասկցընել Կենարարն երբ վերջին ընթրիքին մէջ Ս Պատարագը սահմանելու ատեն՝ սրբագործելէն յառաջ գոհացաւ իւր երկնաւոր Ծնողէն։[1] Ո՜վ աստուածային շնորհակալութիւն, որ միանգամայն մեզ կը յայտնէ թէ ինչ էր այս մեծ զոհը, հաստատուելուն նպատակն ու մեզի կը ցուցընէ այն պաշտօնը զոր Քրիստոս կը կատարէ աստուածային

---

1 Ղուկ. ԻԲ։

բարերարութիւնը ճանչնալու եւ անոր շնորհակալ ըլլալու։ Բայց չի պատշաճիր որ ինքը մեր պարտաւորութիւնները մինակ կատարէ. մանաւանդ թէ կ՚ուզէ որ մենք ալ մեր շնորհակալութիւններովն իրեն ընկերանանք։ Ներկայ ըլլանք ուրեմն Ս. Պատարագին, ու մօտենանք Քրիստոսի արդիւնքներուն այս երկնաւոր հանքին մէջ եւ անոր անհուն հարստութիւններովը ծայրագոյն բարերարնուս պէտք եղած երախտագիտութեան ամէն ներգործութիւնները կատարենք. ապա թէ ոչ ի՞նչպէս կրնանք չքմեղանալ եթէ երախտագէտ ըլլալու այսչափ գեղեցիկ առիթներով հանդերձ, նորէն ապերախտ մնալ ուզենք։ Եւ եթէ մէկ տաղանդը չգործածող այն ծոյլ ծառան այնչափ պատիժ ընդունեցաւ. ի՞նչ պատիժ պիտի ընդունի անհուն գանձ մ՚անգործ պահողը։ Կենարարդ իմ սիրելի, շնորհակալ եմ քեզի որ հաճեցար տանջուիլ՝ որպէս զի ինծի հնարք մը գտնես պարտքերս վճարելու։ Կ՚ողջունեմ ու կը մեծարեմ քու կսկիծներդ, քու վէրքերդ, քու արիւնաթաթաւ մարմինդ. ասոնց ապաւինելով կ՚ուզեմ շնորհակալ ըլլալ ամենասուրբ Երրորդութեան որչափ ինք արժանի է։

3. Հապա, Աստուծոյ լոյսն եւ բարիքները վայելող հոգի, մի վշտանար

թէ չունիս եւ կամ չես գիտեր թէ ինչպէս շնորհակալ ըլլալու ես Աստուծոյդ։ Գնա՛ Եկեղեցի, մօտեցիր Ս. Սեղանոյն, կենդանի հաւատքով տես Ս. Պատարագն. եւ այն անգին ժամանակին մէջ վստահ սրտով ել Աստուծոյ առջ՚ւ ու ըսէ. Հա՛յր, կը խոստովանիմ որ անհուն երախտագիտութիւն քեզի պարտական եմ. ինծի ըրած անթիւ բարիքներուդ փոխարէն՝ անթիւ շնորհակալութիւններ քեզ կը պարտիմ. ասոր համար ահա քեզի ընծայ մը, որ ինծի ըրած ամէն բարիքներէդ աւելի կ՚արժէ. ահա քու մեծութեանդ հաւասար Աստուած մը՝ որ այս սեղանին վրայ կը մատուցուի քու աստուածային բարերարութիւնդ անսահմանապէս ճանչնալու եւ քեզի շնորհակալ ըլլալու համար։ Թող մեծ ըլլան իմ պարտքերս. ա՛լ չեմ ուզեր ապրիլ ապերախտ առ ծայրագոյն բարին. իմ տեղս Յիսուս կը մտածէ կը հոգայ։ Յիսուսիւ Քրիստոսիւ դուն ինծի կը պարգեւես արքայութեան ամէն գանձերը, ես ալ Յիսուս Քրիստոսը քեզ նուիրելով ամէն ինծի տուածիդ փոխադարձը կ՚ընեմ. Յիսուս իմ պակասս թող լեցընէ. "Տէր հատուսցէ ընդ իմ[1]" Յաւիտենական

---

1 Սղմ. ՃԼԹ.:

Հայրը թէ որ անգամ մը Յիսուսը մեզի պարգեւեց մարդեղութեան ատեն ու մենք հիմայ կրնանք անթիւ անգամներ զանիկա նորէն իրեն ընծայել, առի առատութիւն մ'է երախտագիտութեան օրէնքին, եւ ոչ միայն կրնանք Բարձրելոյն շնորհակալ ըլլալ՝ այնչափ որչափ արժանի են իր երախտիքը, հապա նաեւ որչափ արժանի է նախ ինքը մեզի բարերարած ըլլալուն համար։ Անձն իմ, աղաղակէ ուրեմն, այսպէս. Արարիչդ իմ բարձրեալ, անսպառ աղբիւր ամէն բարեաց, որչափ պարտական եմ քեզ՝ ինծի շնորհած ամբաւ բարիքներուդ համար։ Սակայն ուրախ եմ ու միշտ աւելի շնորհակալ՝ որ այսչափ երախտիքներուդ վրայ այս ալ աւելցուցիր որ՝ Ս. Պատարագը մեզի տուիր, որուն միջոցաւ կրնամ բրած անսահման բարիքներդ ըստ արժանւոյն ճանչնալ եւ լիապէս քեզի շնորհակալ ըլլալ։ Ա՛հ, իրաւցընէ ոչ միայն ապերախտ՝ հապա ապերախտութեան հրէշ մը կ'ըլլայի, թէ որ չուզէի օգուտ քաղել այսպիսի, պարգեւէ մը, զոր ինծի տալու համար այնչափ ինչ ըրաւ եւ կրեց Յիսուս։ Ահաւասիկ եմ քու մեծ վայելչութիւնդ առջեւ, Փրկչիս բոլոր արդիւնքներովը, իր արեանն ամէն գանձերովը. եւ քահանային ձեռամբ զանոնք քեզի կը նուի-

րեմ հոգեւոր ու ժամանակաւոր, ընդհանուր եւ մասնաւոր, յայտնի եւ ծածուկ, անցեալ, ներկայ եւ ապագայ ամէն բարիքներուդ շնորհակալ ըլլալու համար։ Գոհութիւն կը մատուցանեմ քեզ այն անսահման հարստութիւններուն համար, զոր տուիր Յիսուսի ամենասուրբ Մարդկութեանը, զինքը մեզի Փրկիչ, փաստաբան, ուսուցիչ եւ օրինակ շնորհելուդ համար, զանիկա Ս. Խորհրդոյն մէջ՝ մեզի թողլուդ եւ Ս. Պատարագը մեզի պարգեւելուդ համար։ Քեզի շնորհակալ կ'ըլլամ Ս. Կոյս Մարեմայ շնորհած ամէն անչափ պարգեւներուդ, առանձին շնորհքներուդ եւ բարիքներուդ համար Հրեշտակներէն ու Սուրբերէն վեր. եւ զինքն ալ ինծի փաստաբան ու մայր տուած ըլլալուդ համար։ Շնորհակալ եմ այն ամէն շնորհքներուն համար, զոր տուիր բոլոր երկնից Հրեշտակներուն ու Սուրբերուն, մանաւանդ իմ Պահապան հրեշտակիս, իմ բարեխօս Սուրբերուս, եւ զորոնք դեռ պիտի շնորհես ամէն ընտրեալներուն, ամէն արդարներուն, բոլոր մարդկային ազգին. որպէս թէ այդ ամէն շնորհքները մէկանց ինծի շնորհած ըլլայիր։ Հայր սուրբ, կ'ուզեմ Յիսուսի Քրիստոսի միջոցաւը քեզի շնորհակալ ըլլալ կենացս ամէն

վայրկենին, ամէն ժամուն, ամէն մէկ շունչ առնելուս. «Գոհացողք լինիջիք զԱստուծոյ եւ զՀօրէ՝ Նովաւ:»[1]

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Երբ Աստուծմէ շնորհք մ'ընդունիլ բաղձաս, խոստացիր շատ մը Պատարագներ տեսնել ի շնորհակալութիւն: Քանի մը Պատարագ ընել տուր ի պատիւ ամենասուրբ Երրորդութեան՝ խորին շնորհակալութիւններդ Բարձրելոյն մատուցանելով: Ամէն առտու Ս. Պատարագին միջոցաւը շնորհակալ եղիր ամենասուրբ Երրորդութեան, ընդունած ամէն բարիքներուդ համար: Յիսուսի գոհութիւններուն միացուր քուկիններդ ալ, ինչպէս կը սորվեցընէ Առաքեալը. «Ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի մատուսցուք պատարագ օրհնութեան յամենայն ժամ Աստուծոյ:»[2] Շնորհակալ եղիր իրեն նաեւ անոնց ամէնուն փոխարէն, որոնք շնորհակալ չեն ըլլար: Հայրն Լանկիզիոս կը պատմէ որ Ս. Մարիամ Մագդաղենէ Բացեան կ'ըսէ եղեր թէ. ամէն անգամ որ մարդ Քրիստոսի Արիւնը յաւիտենական Հօր նուիրէ, այնպիսի մեծ պարգեւ մ'անոր կ'ընծայէ՝ որ կրնամ ըսել թէ անիկա իրեն եղած նուէրին փոխարէն վճարելու գին չի կրնար հաս-

1 Կողոս. Գ. 17: — 2 Եբր. ԺԳ. 15:

ցընել: Ուստի այնչափ է այս նուէրին արժէքը՝ որ Բարձրեալը պարտական կը մնայ նուիրողին: Շատեր սովոր են երկրպագելով շնորհակալ ըլլալ Աստուծոյ ամէն Պատարագի սկսելուն: Դուն ալ շնորհակալ եղիր բոլոր աշխարհիս երեսը մատուցուած Պատարագներուն համար եւ ուզածիդ չափ Պատարագ տեսնելու քեզի պարգեւուած դիւրութեանց համար:

Թ.

Աղօթքին զօրութիւնը Ս. Պատարագի ատեն:

1. Քրիստոնէական սուրբ կրօնքը մեզի պարտ կը դնէ դիմել մեր Ստեղծողին եւ անոր խնամող ձեռքէն յուսալ ամէն օգնութիւն ու շնորհք: Չկայ գործ մը, որ այնչափ պատիւ ըլլայ Բարձրելոյն եւ անոր հետ ըստ արժանւոյն վարուիլ տայ մեզի, որչափ աղօթքը: Ասոր համար ալ ինքը կ'ուզէ զօրաւոր շնորհքներն աղօթքի միջոցաւ շնորհել մեզի. այնպէս որ քրիստոնէաբար կեանք անցընելու եւ փրկուելու համար աղօթել հարկաւոր է: Մեր անդուլ թշուառութեանց մէջ պատշաճ օգնութիւնները ձեռք բերելու համար պէտք է Աստուծոյ դիմենք:

Բայց աղօթքին միջոցաւ Աստուծոյ եւ մարդկան մէջ հաստատուած այս առուտուրը, ամէն վայրկեան մեր մեղքերով կը խափանուի, ուստի եւ Տէրը կրնայ իրաւամբ շնորհքները մեզի զլանալ: Վա՜յ էր մեզի եթէ Ս. Պատարագը չըլլար, քանի որ՝ որչափ օգնութեան կարօտութիւննիս շատնար, այնչափ մենք օգնութեան անարժան պիտի ըլլայինք: Ուստի հարիւր եւ հազար անգամ՝ օրհնեալ ըլլայ մեր սիրելի Փրկիչն՝ որ հաճեցաւ այս ամենակարող զոհը մեզ թողուլ, որով թէ՛ արդարները թէ՛ մեղաւորներն ամենայն վստահութեամբ կրնան իրենց աղերսանքը մատուցանել եւ առատ շնորհքներ ընդունիլ: Աստուածաբանք կը սորվեցընեն Ս. Թովմայի հետ թէ՝ Ս. Պատարագն անսահման արժէք ունի, եւ ասոր համար ըստ ինքեան կարող է ամէն շնորհք ձեռք բերել եւ որչափ ալ շատ բան մենք խնդրել կարենանք՝ նորէն միշտ քիչ է համեմատութեամբ այն շատին, զոր կը նուիրենք ամենասուրբ Երրորդութեան, այսինքն Յիսուս Քրիստոսը: Արդ՝ փրկուիլ եւ սուրբ ըլլալ բաղձացողն ամէն ջանքով պէտք է հոգւոյ աղօթքներն ազդու եւ զօրաւոր ընել. անոնք ալ ամենազօրաւոր կ'ըլլան Ս. Պատարագին միջոցն եւ շատ շնորհքներ կ'ընդունին, որ

գուցէ անկէ դուրս պիտի չտրուէին: Իրաւցընէ ալ ամէն առտու ջերմեռանդ Պատարագ տեսնելու որ ըլլաս, չկայ մոլութիւն՝ որմէ չազատիս, չկայ առաքինութիւն՝ զոր չստանաս, չկայ շնորհք՝ զոր չընդունիս, չկայ բարիք՝ որուն չհասնիս: Ո՜վ հոգիներ, ի՜նչչափ քիչ բանով կրնաք զձեզ փրկել:

2. Թէպէտ եւ Տէրը խոստացած է լսել աղօթք ընողին ձայնը, ամէն ժամանակ, ամէն տեղ, ամէն վայրկեան, բայց Եկեղեցին մասնաւոր կերպով Աստուծոյ նուիրուած տունն ըլլալով՝ հօն աւելի սիրալիր գթով իւր աչքերը բացած, աւելի մարդասիրաբար իւր ականջները պատրաստած կը կենայ հաւատացելոց աղօթքները լսելու. "Աչք իմ եղիցին բաց, եւ ականջք իմ առ ի լսել զաղօթս ի տեղւոջս յայսմ:„[1] Ասանկ որ Ս. Պատարագի ատեն խընդրուածք ընելովնիս՝ մեր աղօթքները Մարգարէին պէս շատ ազդու ըրած կ'ըլլանք, ըստ որում Աստուծոյ ողորմութեանց առատութենէն իւր տաճարին մէջ տեղն ընդունած կ'ըլլանք. "Ընկալաք, Աստուած, զողորմութիւն քո ի մէջ ժողովրդեան քոյ:„[2] Մանաւանդ թէ խոստացաւ Տէրն մեր թէ

---

1 Բ. Մնացորդաց. Է. 15: — 2 Սղմ. ԽԷ. 10:

աւելի սիրալիր եւ մասնաւոր կերպով պիտի գտնուի անոնց մէջ, որոնք յանուն իր ժողովուած ըլլան. «Ուր իցեն երկու կամ երեք ժողովեալ յանուն իմ, անդ եմ ես ի մէջ նոցա:»[1] Ուստի Ս. Պատարագի ատեն շատ հաւատացեալք ժողովուած ըլլալով, հարկաւ աղօթքնին ալ պէտք է զօրաւոր եւ ազդու ըլլան: Անկէ զատ, Պատարագ տեսնողին աղօթքներուն կը միանան քահանային խնդրուածքներն ալ, որ այն գործողութեան մէջ ալ աւելի իբրեւ հայր հասարակաց ըլլալով, իբրեւ դեսպան հանրական, իբրեւ փաստաբան տիեզերաց եւ միջնորդ ընդ մէջ Աստուծոյ եւ ժողովրդեան, որ խորանը կ'երթայ իբրեւ աստուածային ունկնդրութեան՝ Աստուծոյ հետ խօսելու մարդկային ազգին մեծամեծ գործերուն վրայ: Եւ որովհետեւ ինքը Յիսուսի Քրիստոսի ներկայացուցիչն է եւ անոր հարսէն սուրբ Եկեղեցիէն ղրկուած է այն պաշտօնին, իր նուիրակութիւնն ու աղօթքը շատ հաճոյ կ'անցնին աստուածային Հօր, որ քահանային վրայ իր սիրելի Որդւոյն պատկերն եւ անձը կը նկատէ, ինչպէս կ'ըսէ Սուարէզ, ուստի եւ սիրով կ'ընդունի այն ամենամաքուր ընծայաբերութիւնը, որ իրեն մեծապէս հաճոյ է, եւ յօժարութեամբ անոր ձայնին մտիկ կ'ընէ: Արդ ամէն քահանայ (որուն համար որ Պատարագը կը մատուցանէ՝ անոր համար ընելիք մասնաւոր աղօթքէն զատ) պարտաւոր է աւելի մասնաւոր եղանակաւ աղօթելու Պատարագին ներկայ եղողներուն համար, այսպէս ընծայից առաջադրութեան միջոցը կ'ըսէ. «Յիշեա զմատուցողս եւ վասն որոց մատուցանի:» Ժամամուտէն վերջը՝ «Տէր Աստուած մեր, որոյ կարողութիւնդ... նայեա ի ժողովուրդս քո եւ ի տաճարս յայս սուրբ» եւայլն: Դարձեալ «զգթութիւն քո առաքեա ի վերայ մեր եւ ամենայն ժողովրդեանս:» Եւ սրբագործութենէն ետքը՝ մասնաւորապէս Յիշեաներուն մէջ. «Յիշեա Տէր եւ ողորմեա եւ օրհնեա զքո առաջի կացեալ ժողովուրդս..» Այսպէս ահա քու խնդրուածքդ հանրային պաշտօնէութեան հայցուածքներուն հետ միանալով՝ Աստուծոյ առջեւ շատ աւելի սիրելի կ'երեւնան, աւելի ազդու կ'ըլլան, մանաւանդ տեսանելի քահանայն ոչ միայն առհասարակ Եկեղեցւոյ իբրեւ հանրային մէկ դեսպանն է, հապա նաեւ ներկայ գտնուող ամէն մէկ հաւատացելոյն ալ ի մասնաւորի, եւ ամէն մէկուն համար միջնորդ կ'ըլ-

[1] Մատթ. ԺԸ. 20:

լայ անտեսանելի քահանային առջեւ, որ է Յիսուս Քրիստոս. եւ իւրաքանչիւրին համար յաւիտենական Հօր կը մատուցանէ մարդկային փրկութեան պատուական գինը: Եւ Ս. Եկեղեցին ինքն ալ կը միջամտէ ամէն արդարներուն եւ բոլոր սրբոց արդիւնքներովն եւ բոլոր իւր այն մեծ հաւատքովն եւ վստահութեամբն՝ որ երբեք կարելի չէ որ պարապի ելլէ: Անոր համար է որ այնչափ վստահ է այս զոհին վրայ՝ որ զանիկա ամբողջ աշխարհի փրկութեանը համար կը նուիրէ: Եւ քահանան ալ որ լաւ կը հասկընայ Ս. Եկեղեցւոյ ազդեցութիւնը, սիրտ առած կ'աղաղակէ առ Աստուած. "Տէր մի նայիր իմ մեղքերուս, այլ քու Եկեղեցւոյդ հաւատքին:„ Հոս դիտելու է թէ որչափ կը սխալին անոնք՝ որ Պատարագին կարճ՞ն ու ցամաքը կը փնտռեն եւ համբանքին կը նային: Իրաւ է որ Պատարագներն ամէնքն ալ հաւասար են ի գործոյ գործելոյ, ինչու որ ամէնն ալ զՅիսուս Քրիստոս կը բովանդակեն, բայց արդեանց նկատմամբ որ ի գործոյ գործողին յառաջ կու գայ, ամէնն ալ հաւասար չեն. ինչու որ որչափ մեծ է պատարագչին առաքինութիւնն ու ջերմեռանդութիւնը, այնչափ ալ մեծ կ'ըլլայ մերձեցուցման պտուղը: Որովհետեւ սուրբ քահանայից աղօթքները

զարմանալի ոյժ մ'ունին այն անհուն բարութեան առջեւ, որ իրմէ վախցողին կամքը կատարել կը սիրէ. "զկամս երկիւղածաց իւրոց առնէ Տէր, աղօթից նոցա լսէ:„[1] Փորձը լաւ կը հաստատէ զայս՝ ըստ որում ծանօթ է թէ եռանդնոտ քահանաներն իրենց մատուցած ջերմեռանդ Պատարագներուն ձեռամբ՝ յօգուտ հոգւոց եւ ժողովրդոց այնպիսի շնորհքներ Աստուծմէ ընդունած են, զորոնք երբեք չեն կրցած ընդունիլ գաղջ, սակաւահաւատ քահանաներ իրենց շտապոտ եւ ապեռանդ Պատարագներովը: Կան հոգիներ որոնք շատ Պատարագ տեսած ըլլալու մխիթարութիւնն ունենալու համար, ձայներուն կը հետեւին: Լաւ կ'ընեն որ բազմապատկեն Աստուծոյ այսպէս սիրուն պաշտօն մը, բայց գիտնան որ որչափ աւելի մեծ ըլլայ քահանային սրբութիւնն եւ իրենց ջերմեռանդութիւնն՝ որով Պատարագը կը տեսնեն, այնչափ աւելի մեծ է անկէ հանուած օգուտը. եւ աւելի հաճոյ է Աստուծոյ՝ եռանդով տեսնուած Պատարագներու փոքրագոյն թիւ մը, քան թէ ցրուած մտքով տեսնուած բազմաթիւ Պատարագներ: Ի՞նչ ըսելու է ուրեմն անոնց որ նոյն իսկ տօն օրերը ձայնաւոր կամ

1 Սղմ. ՃԽԴ. 19.

թիւ Պատարագ տեսնելու ատեննին՝ որ ժամ մը կամ կէս ժամ կը տեւէ, երբ անդին ուրիշ Պատարագ մը ըլլալով, տեսնեն որ քառորդ մը կը տեւէ, առաջինը կը ձգեն ու երկրորդին կը վազեն։ Ասով լաւ կը հասկցնեն թէ չեն ճանչցած ճշմարիտ ջերմեռանդութեան եւ կրօնքին ինչ բանի վրայ կայացած ըլլալը։ Շա՜տ բան, կ'աղաղակէ Ոսկեբերան, շաբաթուան մէջ հարիւր վաթսուն ժամ կայ, որոնցմէ մէկ հատն ալ Տէրն մեր իրեն կը պահէ, որպէս զի հաւատացեալք ջերմեռանդութեամբ Ս. Պատարագը տեսնեն, այսու ամենայնիւ այս մէկ հատն ալ կ'ուզեն գողնալ եւ ունայնութեան ու աշխարհի պատուոյն դարձընել։ Ի՜նչ կուրութիւն, ի՜նչ անկարգութիւն, ի՜նչ թերահաւատութիւն։

3. Մտածէ որ Ս. Պատարագը՝ միայն քահանայն չէ որ կը մատուցանէ, հապա նաեւ այն ամէն հաւատացեալք որ զանիկա կը տեսնեն։ Այս մեծ զոհին առաջին Նուիրողն ինքն Քրիստոս է, երկրորդական նուիրողներն ալ, ըստ իրենց աստիճանին են՝ Եկեղեցին, քահանայք, ու ներկայ եղողները։ Ուստի ամէն հաւատացեալ կրնայ այն զոհին մասնակցիլ եւ կերպով մ'ինքն ալ քահանայանալ եւ զանիկա Բարձրելոյն մատուցանել։ Ամէն քրիստոնէի

վրայ խօսելով՝ Ս. Պետրոս ըսաւ. "Դուք ազգ էք ընտիր, թագաւորութիւն, քահանայութիւն, ազգ սուրբ։"[1] Աստուծոյ որդին այնչափ սիրահար եղաւ մեզի համար որ ոչ միայն մեզի պարգեւեց իւր ունեցած բարիքները, հապա նաեւ իւր պաշտօններուն ալ մեծ մասը. ուզելով որ մենք ալ իրեն գործակից ըլլանք աստուածային փառաց եւ ընտրեալներուն փրկութեանը բարձր նպատակին. ուստի եւ առհասարակ քրիստոնեաներուն այն քահանայի բարձր տիտղոսը շնորհեց. զանոնք Ս. Մկրտութեան մէջ նոյն իսկ իւր արեամբն ալ սրբագործելով։ Իւր այդ բարերարութեանը համար արքայութեան մէջ երանելոց հոգիները կը գոհանան ըսելով. "Եւ արարեր զմեզ Աստուծոյ մերոյ թագաւորս եւ քահանայս։"[2] Այն տեսանելի քահանայն չէ միայն՝ որ զՅիսուս Քրիստոս կը նուիրէ ամենասուրբ Երրորդութեան, հապա իրեն հետ զանի նուիրելու կ'ընկերանան նաեւ Պատարագին ներկայ եղողներն ամէնքն ալ։ Պատարագը միայն քահանայէն առանձին գանձ մը չէ, հապա հանրային եւ հասարակաց այն ամէն հաւատացելոց՝ որ զանիկա տեսնելու կը զուգընթանան. ինչպէս երբ

---

1 Ա. Պետր. Բ. 9։ — 2 Յայտն. Ե. 10։

համալսարան մ՚ իր իշխանին ընծայ մը նուիրելու կ՚երթայ, խօսողը մէկ է, նուիրողը մէկ է, բայց ամէնքն ալ նուէրին եւ արարողութեանց մասնակից են. իշխանն ալ այն ընծայն ամէնքէն ալ ընդունած կը համարի: Իրաւցընէ քահանայն Պատարագի մէջ "աղաչեմք, յիշեա՛ զմեզ" եւայլն ըսելով՝ առաջիկայ ժողովրդեան իմաց կու տայ որ աղօթք եւ նուէրնին միացընեն իրենին հետ եւ այնպէս նուիրեն, եւ այն զոհն ոչ թէ իրենը միայն կ՚անուանէ՝ հապա անոնցն ալ որոնք ներկայ են: "Եւ զքոյս ի քոյոցս քեզ մատուցանեմք." կամ թէ "որպէս զի եղիցի սա ամենեցուն մեզ մերձեցելոցս:" Այնպէս որ ինչպէս քահանայն կրնայ զանիկա նուիրել թէ իրեն եւ թէ ուրիշներուն համար, այսպէս ամէն մէկը որ ներկայ է՝ կրնայ քահանային հետ զանիկա նուիրել թէ իրեն համար, թէ ուրիշներու համար: Տես ուրեմն թէ ջերմեռանդութեամբ Պատարագ տեսնող մը որչափ պատճառներ ունի ամէն շնորհք յուսալու: Իրօք ալ, թէ որ կենդանի հաւատքով զանիկա տեսնելու ըլլայինք՝ կարող էինք երկինքն երկիրս իջեցընել եւ երկիրս երկինք հանել: Եղո՜ւկ մեզի, սակաւահաւատութեան պատճառաւ:

Գ. ՈՐԾՆԱԿԱՆ: Պատարագ տեսնելու ատենդ աղօթէ Ս. Եկեղեցւոյ

զարգացման եւ բոլոր կենդանեաց ու մեռելոց հոգիներուն համար, ինչպէս կը սորվեցընէ Առաքեալը. "Եւ արդ աղաչեմ, նախ քան զամենայն առնել աղօթս, խնդրուածս, պաղատանս, գոհութիւնս վասն ամենայն մարդկան...: Զի այն է բարի եւ ընդունելի առաջի Փրկչին մերոյ Աստուծոյ:"[1] Տէրն մեր ըսաւ Ս. Կատարինէի. դուստր, ըղձակաթ կերպով կ՚աղաչեմ, շարունակ ինձ յանձնարարէ մեղաւորներուն յաւիտենական փրկութիւնը, աշխատէ, լաց եւ աղօթէ որ ես անոնց ուզած ողորմութիւններս ընեմ: Բոլոր մարդկային ազգին պակասութեանցը տեղը լեցընելու համար պատուէ, հաշտեցուր, գոհացիր, թախանձէ զամենասուրբ Երրորդութիւնը Ս. Պատարագին միջոցաւ Յիսուս իրեն նուիրելով: Ս. Փրանկիսկոս Սալէզ կ՚ըսէ. բոլոր ճիգդ թափէ ամէն օր Պատարագ տեսնելու համար՝ որ քահանային հետ Փրկիչդ նուիրես Աստուծոյ՝ իր Հօրը, քեզի եւ բոլոր Եկեղեցւոյ համար: Հրեշտակները միշտ ներկայ են, ինչպէս կը հաստատէ Ոսկեբերան, այս սուրբ խորհուրդը պատուելու համար. ուստի մենք ալ իրենց հետ գտնուելով եւ միեւնոյն դիտաւորութիւննե-

[1] Ա. Տիմ. Բ. 1. 3:

րով, շատ նպատակներ կրնանք ձեռք բերել այսպիսի ընկերակցութեան մը միջոցաւ: Յաղթանակող եւ պատերազմող Եկեղեցիներուն սրտերն այս աստուածային գործոյն մէջ կը միանան Յիսուսի՝ որպէս զի անոր հետ, անոր մէջն եւ անոր ձեռամբը Հօր Աստուծոյ սիրտը յափշտակեն, եւ այնպէս ընեն որ իր ողորմութիւնը մերն ըլլայ: Ի՜նչ երջանկութիւն է հոգւոյ մ'իր իղձերը ջերմեռանդութեամբ նուիրել այսչափ անգին, այսչափ ցանկալի բարիքի մը համար:

Ժ.

Ս. Պատարագին մէջ Յիսուս մեզի հետ ու մեզի համար կ'աղօթէ:

1. Պէտք է գիտնալ որ Ս. Պատարագի ժամանակն ըրած աղօթքնիս, Աստուծոյ առջեւ կ'ելլեն ոչ թէ սոսկ՝ իբրեւ մեր եւ քահանային աղօթքը, հապա նաեւ Յիսուսի Քրիստոսի արդիւնքներովը զարդարուած, այն աստուածային արեամբ ցօղուած, միացած եւ ընկերացած այն աղօթքներուն եւ հառաչանքներուն, որ անարատ Գառն իր ծնողին կը մատուցանէ այն սուրբ սեղանին վրայէն: Ինքն՝ իբրեւ քահանայապետ յաւիտենից, որ այս զոհը հաստատեց եւ իր արդիւնքներովն անոր ամէն զօրութիւնը տուաւ, ինքն է գլխաւոր մատուցանողը, որ իր բոլոր առաքինութիւններովը զարդարուած, աղերսարկու կերպարանքով Հօրն առջեւը կ'ելլէ եւ անհուն յարգութեամբ մեզի համար կ'աղօթէ իր վէրքերուն եւ իր արեանը ձայնովը, որուն միայն տեսքը բաւ է ամէն բարիք ընդունելու. կ'աղօթէ՝ նորէն մատուցանելով առաջուց ըրած աղօթքներն եւ արցունքներն, որ խաչին վրայ եւ իր մահկանացու կենացը մէջ թափեց մեզի համար: Կ'աղօթէ նա եւս նորանոր խնդիրքներ ալ աւելցնելով մեր առանձին պէտքերուն համեմատ, եւ վաւերացընելով՝ իբրեւ գլուխ մարդկային ազգին՝ մեր պաղատանքներն եւ ինչ որ Եկեղեցին կամ մենք կը հայցենք Յիսուսի Քրիստոսի միջոցաւ: Ս. Պատարագին ատենը մեր սիրեցեալ Փրկիչն իր աստուածային Հօր առջեւ կը հանէ այն պաղատանքները, զոր մենք կ'ընենք ու քահանան ալ մեր անուամբը կը նուիրէ, եւ արքայութեան մէջ իր վէրքերը Հօր Աստուծոյ ցոյց տալով բարեխօս կ'ըլլայ մեզի համար. "Միշտ կենդանի է լինել բարեխօս վասն մեր:"[1] Յիսուս Քրիստոս իր անճառ խօսքը մեզի գրաւ տուաւ, ա-

[1] Եբր. Է. 25:

պահովցընելով որ իր երկնաւոր Հայրը բնաւ բան չպիտի զլանայ մեզի, երբ երկրի վրայ երկու հոգի միաբանելով մի եւ նոյն շնորհքը խնդրենք. «Ասեմ ձեզ, եթէ երկու ի ձէնջ միաբանիցեն յերկրի վասն ամենայն իրաց, զինչ եւ խնդրեսցեն՝ եղիցի նոցա ի Հօրէ իմմէ որ յերկինս է։»[1] Հապա որչափ աւելի կ'ըլլայ նոյն բանն եթէ դուն Պատարագ տեսնելով՝ ներկայ եղող միւս հաւատացելոց աղօթքներուն հետ միացընես քուկիններդ ալ. եւ քեզի հետ ու քեզի համար քահանան ալ աղօթէ, նոյն ինքն Յիսուս Քրիստոս ալ խօսի քեզի համար ու աղօթէ եւ ի միասին նուիրէ իր արդիւնքները, իր արիւնը, իր խոնարհութիւնները, իր չարչարանքն եւ իր մահը։ Յիսուս մեզի հետ կը պաղատի ու կը խնդրէ՝ մենք ալ Յիսուսի հետ, որ արդարութեամբ կը խնդրէ յաւիտենական Հօրմէն ինչ որ իր ողորմութեամբը մեզի համար վաստըկեցաւ։ «Հայր... գիտէի զի յամենայն ժամ լսես ինձ։»[2] Եւ ինչե՛ր չվաստըկեցաւ մեզի համար քանի՜ որ անսահման են իր արդիւնքները։ Անտարակոյս ամէն բան կ'ընդունինք թէ որ հաւատքով, յարգութեամբ ու յարատեւութեամբ աղօթենք Ս. Պա-

---

[1] Մատթ. ԺԸ. 19։ — [2] Յովհ. ԺԱ. 42։

տարագի ժամանակ։ Եւ որչափ ինչ մեզի պարգեւէ մեր Ստեղծողը, միշտ քիչ է Յիսուսի արդիւնքներուն նայելով, որ մեզի համար կը մատուցուի, մեզի համար կը բարեխօսէ, մեզի համար կ'աղօթէ։ Ամենակարող Աստուած մը մեզի փաստաբան ունենալով ալ ո՞վ կրնայ մերժուելու վախ ունենալ։ Թէ որ Մարիամ Աստուածածին, թէ որ բոլոր Հրեշտակաց դասերը, երկնից բոլոր Սուրբերը, երկրիս ամէն արդարները միանալով քեզի համար աղօթէին, ի՜նչ վստահութիւն պիտի չունենայիր այսչափ խնդրուածքներու վրայ։ Եւ սակայն Ս. Պատարագին մէջ աւելին ունինք, անսահմանապէս աւելի քան ինչ որ կարող են մեզի համար ըսել եւ ընել ամէն կարելի արարածները։

2. Ս. Պատարագին զօրութեանը վրայ Ս. Հարք զարմանալի բաներ գրած են։ Ո՞վ կրնայ տարակուսիլ, կ'ըսէ Ս. Գրիգոր, որ Ս. Պատարագի ատեն երկինք կը բացուին, եւ այն մեծ խորհուրդին կը սպասաւորեն Հրեշտակներն եւ հրաշալի կերպով կը միանան մարդկեղէնք աստուածեղէններուն հետ, երկնաւորներն երկրաւորաց հետ։ «Ո՞ւմ ումեք ի հաւատացելոց մարթ իցէ յերկմիտս լինել, զի յայնմ զոհագործութեան ժամու ի ձայն քահանայի

բանան երկինք, ի նմին խորհրդեան Յիսուսի Քրիստոսի, դասք հրեշտակաց առընթեր լինին. վերնոց ստորայինք զուգակցին եւ հողեղէնք երկնաւորաց կցորդին:„ Ամենաստոյգ է, կը գրէ Ոսկեբերան, թէ Ս. Պատարագի ժամանակն ողորմութեան միջոց մ'է, եւ Հրեշտակներն ու պաշտպան Սուրբերն այս ժամանակին կը սպասեն իբրեւ յարմար միջոց՝ մեր խեղճութիւններն աստուածային բարութեան ներկայացընելու, որպէս զի մեզի պէտք եղած շնորհքներն աւելի առատապէս ընդունին մեզի: Ս. Օգոստինոս կը հաստատէ որ Պատարագի ժամանակ Հրեշտակները մեզ նպաստամատոյց կ'ըլլան եւ ուրախակից, ու կրցածնուն չափ կ'օգնեն մեզի շնորհ ընդունելու այն պատեհ ժամուն մէջ: Ուստի իրաւունք ունէր ըսելու Ս. Փրանկիսկոս Սալէզ, թէ՝ այս աստուածային զոհէն հետ եղած աղօթքն անպատմելի զօրութիւն մ'ունի, այնպէս որ անոր միջոցաւ հոգին երկնային շնորհքներով կը լեցուի, իբրեւ իւր սիրելւոյն կռթնած՝ որ զանիկա հոգեւոր բուրմամբ եւ անուշահոտութեամբ լի եւ թաթաւուն կընէ: Ս. Փիլիպպոս Ների՝ որ Ս. Պատարագին սաստիկ ջերմեռանդ ըլլալով, անոր ձեռքով ալ թէ իրեն համար եւ թէ ուրիշներու համար մեծամեծ պար-

գեւ ու բարիքներ կ'ընդունէր, սովոր էր ըսելու թէ աղօթքն աղաչանք մ'է Աստուծոյ, բայց Ս. Պատարագը բռնութիւն եւ ույժ մ'է նոյն Աստուծոյ վրայ: Հապա դուն Պատարագի ատեն չե՞ս աղօթեր, չե՞ս վստահիր: Սուրբերը, Հրեշտակները, Ս. Կոյս Աստուածածին քեզի համար կ'աղօթեն, եւ ինքն Քրիստոս իւր ձայնով եւ իւր Արեամբը քու դատդ կը պաշտպանէ, իսկ դուն ապերախտ եւ տգէտ, կամ կը լռես, կամ ուրիշ բանի կը մտածես, կամ թէ աւելի գէշը՝ քու ձայնդ այնպիսի օգտաւէտ ձայներուն կը խառնես ու նորէնոր յանցանքներով աստուածային արդարութիւնը բարկութեան կը շարժես ցնդումներովդ, շաղակրատանքովդ եւ անարգութիւններովդ: Եղա՞ծ է երբեք յանցաւոր մ'այնչափ կոյր, այնչափ թշնամի իւր ազատութեանն, որ իւր մահապարտութեան դատը տեսնող դատաւորաց առջեւ գտնուած ատեն՝ ինքը խելքը տուած ըլլայ շատախօսելու, խնդալու, ծաղրելու: Ո՜վ անհուն բարութիւն, ո՜րչափ քեզի պարտական ենք որ այս Ս. Պատարագը մեզի տուիր: Քանի՜ ու մէկ ճամբաներով մեզի դիւրացուցիր այս երջանիկ առեւտուրն երկնից հետ եւ յաւիտենական կենաց ժառանգութիւնը: Միշտ եւ հանապազ օրհնեալ

ըլլայ մեր սիրելի երկնաւոր Հայրը՝ որ պարգեւեց մեզի այս անսահման գանձը։ Օրհնեալ ըլլայ Որդին Աստուծոյ՝ որ հաճեցաւ մեզի հետ բնակիլ այս զոհին մէջ։ Օրհնեալ ըլլայ ամենասուրբ Հոգին՝ որ գլուխ հանեց այս անհուն սիրոյ գործը։ Կեցցէ յաւիտեան ամենասուրբ Երրորդութիւնը։ Խեղճ դատապարտեալներ, ինչպիսի քի՜չ բանի մը համար ձեռքերնէն կորուսին Արքայութիւն մը եւ դժոխքին արժանի եղան։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Առաջադրէ որ ամէն առտու Պատարագ տեսնես. այն անգին ժամանակին մէջ աղաչէ Աստուծոյ որ զքեզ լուսաւորէ, քեզի առաջնորդէ եւ հովանի ըլլայ այն աւուր մէջ։ Ասանկով, կ'ըսէ Մարգարէն, քու գործերդ լաւ, կանոնաւոր կ'ընթանան եւ գործողութիւններդ կը սրբանան. «Եւ եղիցի վարձ վաճառի նորա Տեառն նուիրեալ։»[1] Լոթարիոս կայսրն ամէն առտու երեք Պատարագ կը տեսնէր։ Ս. Փերդինանդոս Կրանատայի արքեպիսկոպոսը՝ թագաւորին առջեւն ամբաստանուելով չար մարդիկներէ թէ՝ արքունեաց այնչափ գործերն իր վրան ըլլալով, ամէն առտու Եկեղեցին կը կենար երկայն բարակ ու

1 Եսայ. ԻԳ. 18։

ամէն օր Ս. Սեղանոյն կը մօտենար, իբրեւ թէ անապատական մ'ըլլար։ պատասխանեց թէ նորին վեհափառութիւնն իր վրայ դրած էր իր ուժէն վեր այնչափ եւ այնպէս ծանր գործեր. ուստի ինքն այնչափ բեռին տակը չընկճուելու համար՝ ուրիշ հնար չունէր եթէ ոչ Ս. Սեղանոյն մօտենալ, որպէս զի Ս. Պատարագին միջնորդութեամբը կարենար այն գործերը յաջողապէս գլուխ հանել ու լիուլի եւ ապահով համար տալ իր ըրածին։ Ս. Լուդովիկոս Գաղղիոյ թագաւորը սովոր էր ամէն առտու երկու Պատարագ տեսնելու, երբեմն ալ աւելի, ուստի՝ լսելով որ ոմանք կը տրտնջէին՝ ըսաւ. եթէ ասոր կրկին ժամանակը մսխէի պառկելու կամ որսորդութեանց, ոչ ոք պիտի գանգատէր իմ վարմունքես։[1] Ո՜վ անմահ Աստուած, այս ի՜նչ անտանելի աշխարհ է, ի՜նչ դատապարտեալ աշխարհ։ Եթէ երիկ մարդիկ տեսնեն որ իրենց կանայքն օժիտնին ալ կը փճացընեն՝ ժամանակնին ալ եւ գուցէ նաեւ պատկեշտութիւննին, ընտանեաց կրթութեանը փոյթ չեն ըներ, ժամերով հայելիին առջեւը կը սգուին, կը զարդարուին, գիշերներն երեկոյթներու, զուարճու-

1 Ռոյնալտ, Տար. 1770. Թիւ 10։

թիւններու մէջ կ՚անցընեն, առանց բան չեն ըսեր կամ որ գէշն է՝ կը հաւնին ալ: Բայց եթէ իրենց ջերմեռանդ կողակիցն հեռու կ՚ապրի այն գարշելի ունայնութիւններէն, ամէն առտու Պատարագ կը տեսնէ, ստէպ Ս. Խորհուրդներուն եւ քարոզներուն կ՚երթայ, մի եւ նոյն ատեն տանը գործերը խնամելն ալ չի թողուր. երկուքը կը փրփրեն, կը գանգատին, կը տրտնջեն. տայ Աստուած որ աւելի անդին չանցնին: Անիրաւ մարդիկ. արժանի են իրենց ամուսին ունենալու այնպիսի մէկը՝ որ տուներնին կործանէ գայթակղութեամբ ու յանձնապաստանութեամբ. եւ ոչ թէ մէկն՝ որ տուներնին շինէ առաքինութիւններովն ու բարի օրինակովը: Կան հայրեր ալ որ նոյնպէս կը վարուին իրենց զաւակաց նկատմամբ. անառակներուն աչք կը գոցեն, բարի եւ ջերմեռանդներն ալ ամէն ատեն կը հարուածեն: Այսպէս ալ մայրերն իրենց դստերաց. ունայնասէրներուն հետ իրենց բարքովը կը վարուին, իսկ ջերմեռանդներուն քթէն բերնէն կը բերեն: "Իսկ Որդի մարդոյ եկեալ՝ գտանիցէ՞ արդեօք հաւատս յերկրի:"[1] Այո՛ հաւատք կայ, բայց լոկ խօսքով միայն: Հաւատամ, հաւա-

1 Ղուկ. ԺԸ. 8:

տամ կ՚ըսեն, բայց գործքներնին բոլորովին հակառակն են սուրբ հաւատքին: Իսկ ի՞նչ օգուտ է առանց գործքի հաւատքը, եթէ ոչ անգործ հաւատացեալներուն աւելի մեծ դատապարտութեան եւ ամօթոյ պատճառ: "Ոչ ամենայն որ ասէ ցիս Տէր, Տէր, մտցէ յարքայութիւնն երկնից, այլ որ առնէ զկամս Հօր իմոյ:"[1]

ԺԱ.

Պէտք է աղօթել հաւատքով ու վստահութեամբ:

1. Մեծ հաւատքը մեծ բան կ՚ուզէ, կ՚ըսէ Ս. Բեռնարդոս, եւ քանի՛ մեր վստահութեան լիճն ընդարձակի, այնչափ մեծ շնորհքներ ու բարիքներ ձեռք կը բերենք: Ասոր համար այսպէս անգին ժամանակի մը մէկ հատիկ վայրկեանն իսկ կորսնցընելու չենք, որ անանկ ամբաւ գանձերը շահինք: Պատարագի ժամանակ ա՛լ աւելի սիրտ ա՛ռ, վախերը մէկդի ըրէ, հաւատքդ կենդանացուր եւ ամէն բաղձացածդ ամենասուրբ Երրորդութենէն ընդունելու մեծ վստահութիւն ունեցիր: Քու անարժանութիւններդ զքեզ

1 Մատթ. Է. 21:

չվհատեցընեն, ինչու որ շնորհք մ'ընդունիլը մեր արժանիքէն չէ որ կը կախուի, հապա Աստուծոյ խոստումներէն, Յիսուսի արդիւնքներէն, Ս. Եկեղեցւոյ միջնորդութենէն. որոնք քեզի համար երբեք չեն պակսիր՝ միայն թէ դուն հաւատ ունենաս։ Դաւիթ մարգարէն թէպէտ հեռուէն կը տեսնէր այս աստուածային Բանն՝ որ պիտի մարմին առնուր, կը խոստովանի թէ անոր վրայ էր բոլոր իւր յոյսը. “զի ես ի բանս քո ուսացայ։„[1] Երբ քահանայն սրբագործուած նշխարը վեր կը վերցընէ՝ յաւիտենական Հօր ցոյց կու տայ իւր Որդւոյն անմեղութիւնը, ուստի կարելի չէ որ Անիկա զլանայ մեզի պարգեւել մեր սրտերուն խաղաղութիւն, մեր մրրիկներուն հանդարտութիւն, մեր կիրքերուն սանձ, մեր փորձութիւններուն փախուստ, մեր պիտոյից օգնութիւն, մեր խեղճութիւններուն սփոփանք, ձեռք զարկած բարեգործութիւններուս մէջ յարատեւութիւն, երջանիկ մահ մը, եւ երանաւէտ փառք։ Ս. Պատարագով մենք Բարձրեալն կը նուիրենք աղերսարկուի կերպարանաց տակը խոնարհած Աստուած մը. այնպէս որ մեր խնդրածէն շատ աւելի է Աստուծոյ տուածնիս, ասոր համար ալ

[1] Սղմ. ՃԺԸ. 81։

չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ պիտի չվստահինք շնորհքներն ընդունելնուս։ Սրբակեաց քահանային մէկը կ'ըսէր շատ անգամ՝ որ պատարագելու ժամանակն Աստուծմէ որչափ մեծ շնորհքներ ալ խնդրէր թէ իրեն, թէ ուրիշներու համար, ամենեւին չափէն աւելի խնդրած ըլլալ չէր երեւնար իրեն, նայելով այն նուէրին՝ որ Աստուծոյ կ'ընէր զՅիսուս Քրիստոս անոր մատուցանելով։ Եւ շատ իրաւունք ունէր, որովհետեւ մեր խնդրելիք շնորհքներն ամէնքն ալ ստեղծական բաներ են. մինչդեռ ըրած նուէրնիս անսահման արժէք ունի։ Որով մեր ամենառատ Ստեղծողը բնաւ չի կրնար տալ մեզի այնչափ՝ որչափ մենք իրմէ այս մեծ զոհով կը խնդրենք։ Եւ մինչդեռ Տէրն մեր խոստացեր է իւր սիրոյն համար տուած գաւաթ մը ջրոյ փոխարէնն անգամ մեզի վճարելու, կարելի բա՞ն է որ չուզէ զմեզ հարըստութեամբ ճոխացընել՝ երբ մենք իրեն նուիրենք իւր սիրելի Որդւոյն պատուական Արիւնը Ս. Պատարագին միջոցաւը։ Մանաւանդ որ մի եւ նոյն ատեն այն կենդանի զոհը՝ այն գործունեայ ողջակէզը, Աստուածութեամբ լի այն Արիւնը կ'աղաղակէ յօգուտ մեր. մէջտեղ կը դնէ իւր արդիւնքները, ինք զինքն ամբողջովին կը նուիրէ մեզի շնորհք ընդունելու համար։ Իրաւցընէ,

Ս. Պատարագին միջոցաւ լսել ըլլալուն վրայ տարակուսիլը, նոյն իսկ Յիսուսի Քրիստոսի վրայ, իր հաւատարմութեանը վրայ, իր արդիւնքներուն, իր վէրքերուն, Արեանը, սուրբ չարչարանաց ու մահուանը վրայ տարակուսիլ մ'է. որ նախատինք ընել մ'է Յիսուսի անհուն սիրոյն եւ ամենասուրբ Երրորդութեան անսահման առատաձեռնութեանը։

2. Եթէ քեզի այնպէս կը թուի թէ սուրբ Պատարագին ազդեցութիւնը չես զգար. ասոր պատճառն Աստուծոյ եւ Ս. Պատարագին կողմանէ չէ. հապա կամ այն է որ կենդանի հաւատքով չես տեսներ, կամ ցնդումով կը տեսնես, կամ առանց յարգութեան, կամ թէ խնդրածդ հոգւոյդ շահաւոր չէ դէթ առ այժմ։ Քու կողմէդ արգելքները վերցուր եւ ապահով եղիր որ խնդրածիդ չափ կամ աւելին ալ պիտի ընդունիս, եւ ճիշդ այն ատեն պիտի ընդունիս երբ քեզի համար լաւագոյն է։ Ո՞ր թողունք որ Ս. Պատարագին շնորհիւը դուն քեզի եւ ընկերիդ համար ամէն վարկեան հազար ու մէկ շնորհքներ կ'ընդունիս ու չես վերահասու ըլլար։ Աստուած ալ զանոնք քեզմէ ծածուկ կը պահէ հաւատքդ ու առաքինութիւնդ փորձելու համար։ Մանաւանդ թէ ինչ բարիք որ

կ'ընես, ինչ չարիքէ որ զերծ կը մնաս, ինչչափ վտանգներէ որ կ'ազատիս՝ անտեսած Պատարագիդ զօրութեան վերագրելու ես։ Երբ տեսնես թէ խնդիրքդ շուտ մը լսելի չ'ըլլար, այն ատեն մի վհատիր, յարատեւ եղիր աղօթքիդ մէջ. եւ որչափ այն շնորհքն ուշանայ, այնչափ արդիւնքդ կը շատնան եւ այնչափ աւելի առատ եւ լիուլի խնդրածդ պիտի ընդունիս իր ժամանակին։ "Եւ աղօթք իմ ի ծոց իմ դարձցին։„[1] Հայր երկնաւոր, Աստուած բազմագութ, եթէ անհամար են իմ թշուառութիւններս, յանսահմանս աւելի մեծ է քու ողորմութիւնդ։ Դուն ինծի Յիսուսը տալով ամէն բան տուած եղար, ուստի ինչ ալ որ խնդրեմ չես կրնար ինծի զլանալ Յիսուսի համար եւ ինքն ալ նոյնը կը խնդրէ ինծի համար. որով իմ աղօթքներս լսելովդ իրենները լսած կ'ըլլաս, ինծի ողորմելովդ Յիսուսի արդարութիւն ըրած կ'ըլլաս։ Ուրեմն այս հաւատքով զօրացած առջեւդ կը դնեմ իմ եւ մարդկային ազգին ամէն պիտոյքները (դուն զանոնք լաւ գիտես) եւ ամենուն համար կը խնդրեմ քեզմէ օգնութիւն, թիկունք, լոյս եւ ազդու շնորհք։ Զամէնքը, ով Տէր, լուսաւորէ, սուրբ ըրէ, բարձրացուր, քա-

1 Սղմ. ԼԴ. 13։

ջալէրէ, օգնէ, փրկէ. ամէնուն ողորմէ ըստ բազում ողորմութեան քում, եւ մանաւորապէս ինծի՛ որ մարդկան ամենէն ողորմելին ու ամենէն ապերախտն եմ: Շնորհէ զայս, ո՛ ամենասուրբ Երրորդութիւն, շնորհէ ի սէր Յիսուսի:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Եթէ չես կրնար այնչափ շատ Պատարագ տեսնել, ինչպէս կը փափաքիս, մի՛ անհանգիստ ըլլար, մի սիրտդ մաշեր, մի՛ տնեցւոց հետ գազազիր. եթէ անոնք քեզի յանիրաւի արգելք կ'ըլլան, իրենք պիտի պատասխան տան Աստուծոյ: Դուն Աստուծոյ Ս. կամացը համակերպ եղիր ու հնազանդէ մեծերուդ. եւ Աստուած մեծարանքդ ընդունած պիտի սեպէ: Չե՞ս գիտեր որ լաւ է հնազանդիլ քան սուրբ պահել: Կ'ըսէ Ս. Փրանկիսկոս. եթէ չես կրնար ամէն առտու իրական ներկայութեամբ այս հրաշափառ զոհը տեսնել. հոգեւորական ներկայութեամբ ջանա՛ զանիկա տեսնել իբրեւ թէ հոգւովդ Եկեղեցւոյ մէջ ըլլաս եւ գիտաւորութիւնդ միացուր բոլոր հաւատացելոց դիտաւորութեանն եւ տնէն ըրէ այն գործքերը, զոր պիտի ընէիր թէ որ իրօք ներկայ ըլլայիր Ս. Պատարագին: Նա մանաւանդ փափաք եւ դիտաւորութիւն ունեցիր ամէն օր այն ամէն Պատարագները տեսնելու, որոնք կը մատու-

ցուին ընակած երկրին մէջ եւ բոլոր աշխարհիս երեսը: Ասանկով այն անհուն բարութիւնն որ ստեղծուած բանի մը կարօտ չէ իրեն համար, իրեններուն բարի կամքը կ'ընդունի իբրեւ գործք եւ լիապէս կը վարձատրէ. միայն թէ մենք անփոյթ չըլլանք: Ս. Յարութիւն՛ որ շատ ջերմեռանդ էր Պատարագին, դեռ հովիւ ատենն ամէն առտու Պատարագ տեսնել կը ջանար եւ չկրցած ատենն ալ դաշտին վրայ ծունր կը դնէր՝ երեսը դէպ ի ամենէն մօտաւոր Եկեղեցին, եւ հոն ներկայ գտնուածի պէս կ'աղօթէր: Շատ անգամ կը տեսնէր որ երկինք կը բացուէր ու Հրեշտակները Ս. մասնատուփը հետելնին առած վար կ'իջնէին ու Ս. Խորհուրդն իրեն կը ներկայացընէին որ մեծարէր: Մահուան կէտին հարցուց թէ երբ էր Պատարագին ժամը, եւ այն ատեն սրբագործեալ նշխարհին վեր վերցուած միջոցին ինքը կանչեց. Յիսուս, Յիսուս, եւ հանդարտութեամբ աւանդեց հոգին իւր Ստեղծողին: Յետոյ իւր մարմնոյն վրայ Պատարագ ըսուելու ատեն, երկու անգամ նշխարքին վերացմանց ատեն սուրբն իւր դագաղին վրայէն շարժեցաւ, աչուըները բացաւ անոր երկրպագելու համար եւ գերեզման դրուելէն վերջն ալ նորէն վերացումներուն միջոցին,

զգալի եւ զարմանալի հրաշքներ տալու շարունակեց, իւր ցնծութիւնը ցոյց տալու եւ ժողովուրդը յորդորելու համար որ մեծարեն այն մեծ խորհուրդը:[1] Սերովբէական կարգէն Եղբայր Փրանկիսկոս ի Տուրացցոյէ, հնազանդութենէ պարտաւորեալ ըլլալով տանը գործերու նայիլ՝ չէր կրնար շատ Պատարագներու հասնիլ, ուստի երեսը կը դարձընէր դէպ ի Եկեղեցին հոն խորհուրդ կատարուած միջոցները, իբրեւ թէ ներկայ ըլլար: Ասոր բարի կամքն եւ հնազանդութիւնն այնչափ հաճոյ եղան Աստուծոյ՝ որ անգամ մը չորս պատերու մէկէն բացուիլ տուաւ, որ ասիկա կրցաւ տեսնել իւր Յիսուսը խորհրդեան մէջ ու անոր երկրպագել: Աւագ շաբաթ օր մը ծանր հիւանդ ըլլալով՝ զանգակներուն ձայնին ծունկի կու գայ իւր անկողնոյն վրայ, ու կը լսէ Ս. Պատարագին երգեցմունքը, եւ նաեւ արժանի եղաւ տեսնելու զՓրկիչը յարութիւն առած, յաղթանակող եւ փառաւոր որ գերեզմանէն կ'ելլէր հրեշտակներէն շրջապատուած, որոնք օրհնութեան շարականներ կ'երգէին:[2]

1 Վարք. գիրք Ա. գլ. 11. — 2 Ժամանակագր. Կրօս. Եղբ.

ԺԲ.

Այլ եւ այլ օրինակներով կը հաստատուի թէ Ս. Պատարագը կը բովանդակէ ամէն բարիք:

Երեք են այն բարիքներն որ կրնան բաղձացուիլ այս աշխարհիս վրայ. հոգւոյ բարիք, մարմնոյ բարիք, նախախնամութեան բարիք. երեք ժամանակներու մէջ օգնութեան կարօտ ենք, կենաց մէջ, մահուան ատեն, քաւարանին մէջ. երեք են մեր թշնամիները, աշխարհ, սատանայ եւ մարմին: Արդ ամենաստոյգ է՝ որ Ս. Պատարագին ձեռքով ամէն բարիքներ կ'ընդունուին, հոգեւոր թէ ժամանակաւոր, կենաց եւ թէ մահուան համար, իւր անձին եւ թէ այլոց համար, քաւարանին մէջ թէ աս աշխարհիս վրայ, ինչպէս որ կը գրէ Առաքեալը. "Յամենայնի մեծացարուք դուք նովաւ:"[1] Ս. Պատարագը կ'ընդունի մեզի ճշմարիտ զղջումն, փորձութեանց մէջ յաղթութիւն, ազդու օգնութիւններ, յաղթանակող շնորհքներ, վախճանական յարատեւութիւն, առողջութիւն, նախախնամութիւն, խաղաղութիւն եւ քաջալեր. զմեզ հեռու կը պահէ ժանտամահերէ,

1 Ա. Կորնթ. Ա. 5.

գետնաշարժերէ, պատերազմներէ, սովերէ, վէճերէ, հալածանքներէ, թշնամութիւններէ, մատնութիւններէ, զրպարտութիւններէ, անիրաւութիւններէ եւ մարդուս կեանքը դառնացընող չարիքներու բոլոր այն ամբաւ բանակէն: Ասոր համար յարգելին Պետա զուրցեց. «Պատարագս այս կենսաւէտ գործէ զմշտնջենականն փրկագործութիւն եւ հոգւոյ եւ մարմնոյ»: Եւ Ս. Եկեղեցին ալ ամէն դժբախտ արկածներուն դէմ Ս. Պատարագէն աւելի զօրաւոր պատնէշ մը չունի դէմ դնելու. ուստի անոր մէջ կ'աղօթէ ամենասուրբ Երրորդութեան որ անցեալ, ներկայ եւ ապագայ ամէն չարիքներէն զմեզ փրկէ, ամէն օրհնութեամբ եւ երկնային շնորհքներով զմեզ լիացընէ: Ո՜վ անսահման գանձեր, երանի մեզի եթէ գիտնայինք անկէ օգուտ քաղել, ո՛հ այն ատեն ալ չէինք ըլլար այսպէս աղքատ ինչպէս ենք, այսպէս տկար, այսպէս ողորմելի, հապա կ'ըլլայինք կատարեալ ու սուրբ: Ասոր ճշմարտութիւնը ցարդ հաստատուեցաւ Ս. Հարց վարդապետութիւններովը. Ս. Ժողովոց հեղինակութեամբը, բանաւոր մտաց եւ հաւատքի ոյժովը. հիմայ կը մնայ միայն օրինակներով ալ զայն հաստատել:

§ 1.

Ս. Պատարագը հոգեւոր լոյսեր եւ շնորհքներ կ'ընդունի մեզի:

Թէպէտ Աստուած ամէն ատեն հոգիները կը լուսաւորէ եւ ամէն տեղ իւր շնորհքները կը հաղորդէ. բայց աւելի մեծ առատաձեռնութեամբ կը բաշխէ զանոնք Ս. Պատարագին մէջ, ժամանակ մը՝ որուն մէջ ալ աւելի բաց են երկինք եւ Աստուծոյ մեծվայելչութիւնը կը զուարճանայ, իւր արդարութիւնը լիապէս կը հաշտուի եւ այն ժամուն Ս. Կ. Մարիամ Աստուածածին, Հրեշտակներն ու Սուրբերը մեծագոյն վստահութեամբ մ'աղօթքի կեցած են մեզի համար:

1. Ս. Բեռնարդոս եւ իւր միանձունքը՝ դեռ լաւ մը չհաստատուած կրօնաւորական կոչման մէջ, կ'երթան Եկեղեցի, Պատարագ կը տեսնեն եւ Առաքելոյն խօսքերը լսելով թէ՝ «Որ սկսաւն ի ձեզ զգործս բարեաց, կատարեսցէ...»[1] իրարու երես կը նայէին եւ այն խօսքերն երկինքէն իբրեւ իրենց ըսուած առնելով, ամէնքն ալ յոյսերնին Աստուծոյ վրայ դրած, այն մեծ ձեռնարկութեան մէջ հաստատուեցան:[2]

---

[1] Փիլիպ. Ա. 6: — [2] Ռօս. Մ. 25. Հ. 4:

2. Ս. Անտոն Աբբայ՝ Թեբայիդը շէնցընող այն մեծագործ անձը, Պատարագէ մը միայն ստացաւ իր մեծ սրբութեան ծագումը։ Կը մտնէ Եկեղեցի, Պատարագը կը տեսնէ եւ լսելով թէ՝ "Եթէ կամիս կատարեալ լինել, երթ՝ վաճառեա զինչս քո, եւ տուր աղքատաց, եւ ունիցիս գանձս յերկինս եւ եկ զկնի իմ."[1] այս խօսքերն ի Քրիստոսէ իբրեւ իրեն ըսուած առնելով, բոլոր ունեցածը ծախեց ու աղքատաց բաժնեց եւ ինք զինքը տուաւ իր Աստուծոյն ծառայութեանն ու սիրոյն։

3. Ս. Փիլիպպոս Պէնիցի՝ երբ այն Պատարագը կը տեսնէր, որուն ընթերցուածին մէջ գրուած է. "Ասէ Հոգին ցՓիլիպպոս, մատիր եւ յարեաց ի կառդ յայդոսիկ."[2] տեսաւ պատուական կառք մը՝ որուն վրայ Երկնից Թագուհին նստած էր երանեալ հոգիներէ շրջապատուած, որ խանդակաթ սիրով զինքը կը հրաւիրէր կառքն ելլելու վերոյիշեալ խօսքերը կրկնելով. որմէ յայտնի ճանչցաւ թէ Աստուած զինքը Մարեմայ ծառայից կրօնքին մէջ կ'ուզէր, ուստի թողուց աշխարհը, հոն քաշուեցաւ ու սուրբ եղաւ։ Իր առաջին Պատարագն ըրած ատենն ալ հրեշտակային ձայներ լսուեցան ու երկնային ներդաշնակութեամբ կը կրկնէին. Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ։

1 Մատթ. ԺԹ. 20։ — 2 Գործ. Ը. 29։

4. Զնաշխարհիկ շնորհքներ ընդունեցաւ Երանուհի Լուչիա Նարնի՝ Պատարագ տեսնելու ատեն։ Անգամ մը խաչելութենէ մը ցայտող լուսոյ երեք ճառագայթներ տեսնուեցան, որ երթալով դէմքին զարկին եւ անոնց մէկն ալ գեղեցիկ պսակ մը կազմեց անոր գլխոյն վրայ։ Ընծայման տօնին երբ Պատարագ կը տեսնէր, երկնքէն երեք հրեշտակ երեւցան ամենագեղեցիկ ծաղիկներու մեծ փունջ մը ձեռուընին՝ որով զանիկա պսակեցին։ Ուրիշ օր մ'ալ սուրբ նշխարքը վեր վերցուած ատեն՝ Յիսուս իրեն երեւցաւ ամենասիրուն մանկան մը կերպարանքով եւ լուսեղէն կայծեր սփռելով անոր վրայ այնպէս անոր սիրտը բորբոքեց սուրբ սիրով, որ կը կանչէր Կրակ, Կրակ, սէր, սէ՜ր։ Եւ այնչափ մեծ էր երկնային բորբոքն որ նոյն իսկ մարմինն ալ իբրեւ հրավառ կ'երեւնար։[1]

5. Ս. Եղիսաբէթ Թագուհին պզտիկուց ի վեր մեծ ջերմեռանդութիւն ունէր Ս. Պատարագին, զոր կը տեսնէր մեծ խոնարհութեամբ ու յարգու-

1 Մարգէզ, 15. Նոյեմ.։

թեամբ. եւ նոյն ժամանակն այնպէս վառվռուն ճանաչում մը կ'ունենար իր անարգութեանը վրայ, աշխարհի ունայնութեանց վրայ, աստուածային մեծութիւններուն վրայ, որ նոյն կէտին իր վրայէն կը նետէր մանեակները, մատնիները, գոհարներն եւ այսպէս հետզհետէ թողուց բոլոր երկրաւոր պաճուճանքները։[1]

6. Հապա ի՞նչ ըսելու է այն լոյսերուն, բարիքներուն, պարգեւներուն, շնորհաց, առաքինութեանց եւ լուսաւորութեանց վրայ, զորոնք Յիսուս շնորհեց իր սիրելի հարսանց Գեղթրուտէի եւ Մեթիլտէի Պատարագ տեսնելու ատեններն։ Այս վերջինը տեսաւ կրօնաւոր եղբօր մը հոգին մեծ փառքի ու վայելչութեան մէջ, որ կրցած ատեն Ս. Պատարագը տեսնելու եւ անոր սպասաւորելու ջերմեռանդ էր։

§ 2.

Ս. Պատարագը մեղաւորներն առ Աստուած կը դարձընէ:

Ս. Պատարագին մեծ զոհը Քաւութեան զոհ կոչուած է Տրիդենտեան ժողովէն. «Ուսուցանէ Սուրբ Սինհոդոսս զի այդ զոհ ճշմարտիւ քաւչական է.»[2] Որովհետեւ զԱստուած հաշ-

1 Վարք։ — 2 Նիստ 27. Գ. 25։

տեցընելով՝ զանիկա յօժարամէտ կ'ընէ ողորմելու մեղաւորներուն ու զանոնք ճշմարիտ զղջման բերելու։ Ուստի կը գրէ Ս. Գրիգոր. «Այս ողջակէզ առանձինն իմն, ի յաւիտենական կորըստենէ զերծուցանէ։»

1. 1230ին Մուրչեայի մէջ Մաւրիտանացի Ապուլէտ թագաւորն իրեն գերի ունեցաւ քրիստոնեայ քահանայ մը. եւ Ս. Պատարագին զարմանալիքները լսելով, ուզեց Պատարագը տեսնել, ուստի սուրբ սպասները պատրաստել տուաւ միայն թէ սեղանին վրայ դրուելիք խաչը պակաս էր. այն ալ տեսանելի կերպով երկու հրեշտակ բռնած բերին։ Սրբութիւն սրբոցին ատեն թագաւորը շատ գեղեցիկ տղայ մը տեսաւ, որ ամէն կողմ լուսոյ ճառագայթներ կը սփռէր։ Ասոր վրայ դարձի եկաւ, մկրտուեցաւ իր արքունեաց բոլոր մեծամեծներով ու շատ ժողովուրդով։ Յետոյ ալ սրբութեամբ ապրեցաւ մինչեւ ի ծերութիւն եւ մեռաւ ճշգիւ առաջին Պատարագը տեսած օրը, որ Խաչի Տօնն էր։»[1]

2. Իշերէսթ այլազգի իշխանը պատահմամբ ներկայ գտնուեցաւ այն Պատարագին՝ զոր իրեն գերի ինկած քահանայ մը կը մատուցանէր դաշտի վրայ.

1 Ճիարքօն, Մ. 2. Գ. 5. գ. 23։

անոր ձեռացը մէջ գոհարի պէս բան մը տեսաւ, որ երկնային նշոյլներ կ'արձակէր եւ գառներն ալ դէպ ի անոր խոնարհած յարգութեամբ կը ծնրադրէին երկրպագելու համար։ Պատարագը լմնալէն ետքը տէրը հարցուց քահանային թէ, ի՞նչ կ'ըլլար հոն տեղ. այն ալ պատասխանեց թէ Քրիստոնէից Պատարագը կը մատուցանէի, որուն մէջ Յիսուսի Քրիստոսի Մարմինն եւ Արիւնը կայ։ Այլազգին զայս լսելով Աստուծմէ լուսաւորուած, մկրտուիլ խնդրեց եւ այնչափ եռանդի եկաւ որ ելաւ դուրսը Քրիստոսի հաւատքը քարոզելու. զինքը բռնեցին տարին որ տանջեն, բայց ինքը նորէն մեծաձայն կը քարոզէր ամենասուրբ Երրորդութեան մեծ խորհուրդը, եւ Աստուած ալ հաճեցաւ նաեւ հրաշքներով անոր խօսքը հաստատել։[1]

3. Երկու նշանաւոր ասպետ իրարու դէմ անհաշտ թշնամի էին եւ քիչ մնացած էր որ երկու կողմն ալ արիւնք պիտի ըլլար։ Աղեքսանդրիոյ Պատրիարքը Ս. Յովհաննէս ի՞նչ ըրաւ չկրցաւ զիրենք հաշտեցընել։ Վերջապէս աւելի յամառ եղող ասպետը կանչեց Ս. Պատարագը տեսնելու, եւ այս միջոցաւ զանիկա դարձի բերաւ,

1 Իօս. Մուռ. 56. Հ. 4։

զղջացուց եւ ապաշխարել տուաւ, մինչեւ անգամ իւր թշնամին ալ ճշմարիտ սիրով գրկել տուաւ։[1]

§ 3.

Ս. Պատարագը դժոխային փորձութեանց յաղթել կու տայ։

Չկայ զէնք մը դեւերուն այնչափ զարհուրելի, որչափ Ս. Պատարագը. որուն ահեղ մատուցմամբը մեր փրկութեան մեծ գործոյն յիշատակը նորոգուելով, որ դիւաց թիւր դիտաւորութիւնները ջնջեց, անոնց դարանները ջարդեց եւ ուժերնին թուլցուց. ո՞վ կրնայ պատմել թէ որչափ կը դողայ ու կը քաշմնի դժոխք։ Կեսարիոս կը պատմէ թէ դիւահար մ'երդմնեցընելու ատեն, դեւն աղօթքներով հարկադրուեցաւ խոստովանելու թէ դժոխքին յաղթելու համար ամենէն զօրաւոր կերպն ո՛րն է. պատասխանեց թէ. արուսեակը քանի մը բառով կը կապուի։ Երբ զօրութեամբ Բարձրելոյն իրեն հրամայուեցաւ թէ զուրցէ զանոնք. ըսաւ որ պատարագամատոյցն ինձի բերէք. բացաւ եւ ցոյց տուաւ այն բառերն ուր քահանայն կ'ըսէ. "Ո՞րպէս զի եղիցի սա ամենեցուն մեզ մեր-

1 Պօլան. Վարք Ս. Յովհ.։

ջեցելոցս յանդատապարտութիւն, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց։„ Սորվէ ով քրիստոնեայ, թէ ի՜նչ յարգ պէտք է տաս Ս. Պատարագին, ու զանիկա բարձր բռնէ իբրեւ ամենազօր յաղթական դրօշակ մը բոլոր դժոխոց դէմ։

1. Գերմանիոյ մէջ սեպուհ մը մեծ հարստութենէ աղքատութեան մէջ ինկած՝ գիւղ քաշուեցաւ եւ մելամաղձոտութեան բռնուելով, յուսահատելու վրայ էր, դեռ ալ շարունակ զանիկա կը մղէր ինք զինքը սպաննելու։ Գիտեց Աստուծոյ մէկ քահանային խորհուրդ հարցընելու։ (Վա՜յ անոր որ իւր փորձութիւնները խոստովանահայրը չի յայտներ եւ իւր սրտին մէջ թաղած կը պահէ, այնպիսին կորսուած է։) անի ալ ըսաւ իրեն. Օր չանցընես առանց Ս. Պատարագ տեսնելու, եւ անոր մէջ ինք զինքդ սրտանց Աստուծոյ յանձնէ, որ զքեզ այսպիսի գէշ փորձութենէ մ'ազատէ։ Այդ մարդը սոյն հրամանն ամէն առտու կատարեց մինչեւ տարի մը. անգամ մ'ալ ուշացաւ եւ սովորական Պատարագը տեսնելու վազեց, բայց ճամբան իմացաւ գիւղացիէ մը թէ ալ Պատարագ չէր մնացեր։ Վշտացած՝ սկսաւ լալ. գիւղացին ալ ըսաւ՝ մի՛ լար ես իմ նոր տեսած Պատարագս քեզի կը ծախեմ.

սեպուհը պատասխանեց, տգէտ մարդ. չե՞ս գիտեր թէ Պատարագը չի կրնար ծախուիլ։ Ես շատ երկայն բարակ բաներ չեմ գիտեր. այդ վերարկուդ տուր ինձի ըսաւ գիւղացին, եւ իմ Պատարագս առ քեզի, կ'ուզես ծախու առ կ'ուզես պարգեւ։ Այսպէս ալ ըրին։ Սեպուհը գնաց դէպ ի Եկեղեցին՝ որ ինք զինքն Աստուծոյ յանձնէ, եւ դառնալու ատեն տեսաւ որ այն գիւղացին իբրեւ նոր Յուդա մը, վերարկուն ալ կռնակը՝ կաղնիի ծառէ մը կախուեր էր, յաղթուած նոյն այն դեւէն որ կը դրդէր այս ազնուականը յուսահատելու։[1]

2. Ս. Ամբրոսիոս դեւին ձեռքէն ազատելու համար այսահար կին, մը որ շատ տարիներէ ի վեր կը տանջուէր, Պատարագ մատոյց եւ անոր մէջ դառնալով այսպէս սաստեց չար ոգւոյն. Ահա այն Աստուածը, որ մարդացաւ եւ մեր փրկութեան համար մեռաւ եւ ասոր համար աշխարհիս իշխան հանդիսացաւ. կը վռնտեմ զքեզ իշխանութեամբ սոյն աստուածային մեծվայելչութեան եւ կը հրամայեմ քեզի որ այս մարմինէն դուրս ելլես եւ ա՛լ զանիկա չտանջես։ Դեւն այս ձայնը

1 Դան. Սիլ. Ժեւր., Գ. 21։

յսելուն կայծակէ զարնուածի պէս փախաւ ու ազատ թողուց այն կինը։[1]

3. Ս. Պետրոս Աղեքսանդրացի անգամ մը դաշտը Պատարագ կ'ընէր եւ շատ ժողովուրդ կար. դեւերը սոսկալի փոթորիկ մը հանեցին։ Սուրբը քաջալերեց ներկայ եղողներն եւ Ս. Պատարագին զօրութեամբ ընդունեցաւ որ շրջակայ տեղուանքն եկած այնչափ անձրեւներէն եւ ոչ կաթիլ մը դպաւ այնչափ ժողովրդեան եւ ոչ միոյն։[2]

4. Կրօնաւորին մէկը վանքէն փախչիլ որոշած ըլլալով՝ լսեց որ Պատարագի զանգակը կը զարնուի. գնաց այն Պատարագն ալ տեսնելու եւ մի եւ նոյն ատեն Աստուծմէ լուսաւորուած ճանչցաւ իւր սխալմունքը՝ Նոյն փորձութիւնը յետոյ նորէն դարձաւ եկաւ, բայց նորէն Պատարագ տեսնելով իւր կոչման մէջ հաստատուեցաւ. շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ՝ այս յաղթանակին համար եւ կրօնքին մէջ ապրեցաւ երկնային խաղաղութեամբ մինչեւ ցմահ։[3]

---

1 Ի վարս։ — 2 Ի վարս։ — 3 Նէեր։

§ 4.

Ս. Պատարագը մեզի համար առողջութիւն եւ կեանք կ'ընդունի:

Ժամանակաւոր բարիքներուն մէջ առողջութենէն մեծը չկայ. անոր համար Սիրաք ալ ըսաւ թէ Աւելի բաղձալի է առողջ մարմին մը քան թէ ամբաւ հարստութիւններ. “Ողջութիւն եւ բժշկութիւն քան ոսկի լաւ է, եւ մարմին կարող քան զմեծութիւն բազում,„[1] Արդ Ս. Պատարագին միջոցաւ առողջութիւնը կը պահպանուի, մանաւանդ կը վայլուի, եւ թէ որ կորսուած է՝ ձեռք կը բերուի. միայն թէ հոգւոյն համար օգտակար ըլլայ՝ Ս. Ամբրոսիոս Պատարագը կ'անուանէ դարման ու փրկութիւն հոգւոյ եւ մարմնոյ եւ դեղթափ ամէն չարեաց: Եկեղեցին ալ Պատարագին մէջ նոյնը կը խնդրէ ըսելով “Սովաւ... շնորհեա... եւ ախտացելոց ի պէսպէս ցաւս փութապէս զառողջութիւն։„

1. Մարգացի Ս. Յակոբ երեւելի քարոզիչն անբուժելի հիւծման մէջ իյնալով, կը բաղձար առողջանալ եւ ապրիլ՝ որպէս զի կարենար իւր կեանքն իւր նմաններուն օգտին գործածել ինչ-

---

1 Սիրաք. Լ. 15։

պէս կ՚ընէր աւետարանական քարոզութեամբ։ Շատ աղօթքներէ եւ ապաշխարութիւններէ ետքը, օգուտ մը չտեսնելով՝ գնաց Լաւրետոնի Ս. տունը, հոն պատարագեց. Ս. Կուսին ձեռամբ նուիրեց Անարատ Գառնն ամենասուրբ Երրորդութեան։ Սրբագործութենէն ետքը մինչդեռ կ՚աղօթէր, տեսաւ Աստուծոյ Մայրը, որ իրեն կ՚ըսէր. սիրելի որդիս ուրիշ շնորհք մը խնդրէ, որովհետեւ առողջութիւնդ արդէն շնորհեց քեզի այս բարեգութ որդեակս՝ որ հոս ներկայ է։ Այնպէս որ նոյն վայրկենէն կատարեալ առողջացած էր։[1]

2. Քանոպիոյի Հայր Անճելօ քափուչինը կուրացած ըլլալով, աղօթեց Աստուծոյ, որ իրեն թող տայ Ս. Պատարագն ընելու. եւ լսելի եղաւ, վասն զի պատարագելու միջոցին կատարեալ կը տեսնէր, իսկ Պատարագէն վերջ աչքերը նորէն կը գոցուէին. Նոյնը կ՚ըլլար ամէն առտու։ Հայր Ալփոնսոս Լուփոս ծանր անդամալոյծ ըլլալով՝ թախանձանօք խնդրեց Յիսուսէն առողջութիւն որպէս զի կարենար Պատարագ ընել։ Զգեստաւորելու ատեն դողն կ՚անցնէր եւ ողջ առողջ կը պատարագէր ամէն առտու, միայն թէ

1 Ժամանկգր. Կրոս. Եղբ., Մ. 3. Փ. 2։

Պատարագը լմնալէն վերջ հիւանդութիւնը նորէն իր առաջին վիճակին կը դառնար։[1] Նմանապէս Բենեդիկտեան կրօնաւոր մը ձեռաց գործածութիւնը կորուսած ըլլալով, աղաչեց Աստուծոյ, որ իրեն առողջութիւն պարգեւէ գէթ այն մատուըներուն որ պատարագելու համար կարեւոր էին, եւ լսելի ալ եղաւ։ Նոյնպէս Հ. Թովմաս Լէրնիա կուրութենէ բժշկուեցաւ Պատարագ ընել կարենալու համար։ Ասանկ ալ այն քահանաներն՝ որոնց լեզուները հերետիկոսք կտրած էին Պատարագ ընելնուն համար. աստուածային Մօր ձեռամբ լեզուներնին նորէն ընդունեցան, որպէս զի Ս. Պատարագը կարենային շարունակել։ Ուրեմն թող դիտեն քահանայք թէ Ս. Պատարագը մինչեւ ո՛ր աստիճան Աստուծոյ հաճելի է, որչափ հիանալի է անոր զօրութիւնը, եւ ո՛րչափ մեղադրանաց արժանի են անոնք՝ որ ամէն մէկ պզտիկ անհանգստութեամբ կամ թեթեւ արգելքի մը պատճառաւ պատարագելէ ետ կը կենան։

3. Երկու որսորդ առտու մ՚ի միասին դաշտն ելլելով ձեծ մորկի բռնուեցան եւ օդուն մէջ զարհուրելի ձայն մը կը լսէին որ կ՚ըսէր. “զա՛րկ.

1 Պէար. Հ. 1. ամ. 1579։

զարկ.» ինկաւ կայծակ մ՚եւ անոնց մէկը մեռցուց. միւսը նորէն նոյն ձայնը կը լսէ, բայց կայծակի տեղ կը լսէ սա խօսքերը թէ. “չեմ կրնար, չեմ կրնար, ինչու որ այսօր լսեց Եւ բանն մարմին եղեւ:„ Այս ըսողն էր սատանան, որ իւր ընկերին կը պատասխանէր թէ. Բարձրեալն իրեն թող չէր տար այն մարդուն վնասելու, որ նոյն առտուն Պատարագ տեսած էր:[1]

4. Երեք վաճառական տօնավաճառի մ՚երթալու համար բեռներնին պատրաստեցին եւ երկուքը կանուխանց երթալ ուզելով երրորդին ալ լուր տուին որ գայ, բայց անիկա չ՚ընդունեցաւ, վասն զի կ՚ուզէր նախ Պատարագ մը տեսնել եւ իրենց ալ նոյնն ընելու խորհուրդ կու տար. բայց անոնք իրենց հանգիստն աւելի սիրելնուն քան թէ զԱստուած, ուզեցին ճամբայ ելլել. եւ գետէ մ՚անցնելու ատեննին կատաղի հեղեղի մը բռնուելով խեղդամահ մեռան: Միւս ընկերնին ուշ ատեն անկէ անցնելով իր ընկերները մեռած կը տեսնէ գետեզերքը: Աստուծոյ շնորհակալ կ՚ըլլայ եւ կ՚օրհնէ այն ժամը՝ յորում Ս. Պատարագ տեսած էր ու որուն միջոցաւ այնպիսի դառն մահուանէ մ՚ազատ

1 Հրահանգ հայել. օրինակ:

մնացած էր: Հայրենիք հասնելով եւ ամենուն այս բանս պատմելով յորդորեց զամէնքն ամէն առտու Ս. Պատարագ տեսնելու:[1]

5. Հանքերէն մետաղ հանող մը ժայռի մը տակ թաղուեցաւ: Իւր կինը զանիկա մեռած կարծելով՝ ամէն երկուշաբթի անոր համար Պատարագ մը կ՚առնէր: Ս. Կոյս Աստուածածնի պատկերին առջեւ վառուելու համար ալ մեղրամոմ մը կը ղրկէր, եւ մեծ հաց մը աղքատաց կը բաժնէր: Եւ այս բանս ըրաւ ամբողջ տարի մը, բաց ի մէկ անգամէ: Հետեւեալ տարին աշխատաւորները նորէն հանքերը փորելու երթալով՝ իրենց ընկերը գետնին տակէն ողջ գտան ու հանեցին: Տուն գալով այս մարդը պատմեց որ ժայռին կործանելէն քանի մ՚օր ետքն, երեւցաւ իրեն պատանի մը, որ իրեն մեծ հաց մ՚ու վառած մոմ մը բերեր էր ու զինքը քաջալերեց որ Աստուծոյ ապաւինի եւ աներեւոյթ եղաւ. եւ այսպէս տարւոյն ամէն օրերը շարունակեց նոյն բանն ընել, միայն մէկ անգամ մը սովորականէն աւելի ուշացաւ: Ուրեմն, ըսաւ, օգնեցէք ինծի Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալու այսչափ բարեաց համար: Այն ատեն ամէնքը ճանչցան թէ

1 Նոյն:

այն հրաշալի ապրուստն երկնքէն ղըր-
կուած էր անոր՝ շնորհիւ Ս. Պատա-
րագին եւ ողորմութեան, զոր այն ջեր-
մեռանդ կինն Աստուծոյ կը նուիրէր
անոր համար։ Այնպէս որ ամէն մարդ
հազար անգամ Աստուծոյ շնորհակալ
ըլլալով՝ Ս. Պատարագի ջերմեռան-
դութեան տուին իրենք զիրենք առա-
ջուընէ աւելի։[1]

6. Ս. Անսելմոս. Ս. Պատարագին
միջոցաւ սպայ մ՚առողջացուց ան-
դարմանելի հիւանդութենէ։ Այն
ջուրն որով սուրբը ձեռքերը լուաց
Պատարագին մէջ, բորոտ տղին մը
բժշկեց։ Երբ երաշտութիւն կ՚ըլլար
կամ հեղեղ, ինքը Ս. Պատարագին
միջոցաւ անձրեւ կ՚ընդունէր կամ
պարզութիւն։ Այնպէս որ Ս. Պա-
տարագն իրեն համար կրնար կոչուիլ
Բանալի Երկնից, որով ուզածին պէս
երկինքը կը բանար կը գոցէր։[2] Մեզի
համար ալ նոյն բանը պիտի ըլլար թէ
որ հաւատքով, վստահութեամբ ու
յարգութեամբ Ս. Պատարագը մա-
տուցանէինք ու տեսնէինք։ Ինքն Աս-
տուած ամենաբարին Յիսուսի Քրիս-
տոսի սիրոյն համար հաճի զմեզ լու-
սաւորել, պահպանել ու սրբացընել՝

1 Պետր. Կղ. Հրաշ. Գ. 2։ — 2 Մար-
գէղ, 21. Ապրիլ։

§ 5.

*Ս. Պատարագը յաջողութիւն եւ բա-
րեկեցութիւն կ՚ընդունի մեզի։*

Այս հողեղէն աշխարհիս բոլոր ճիգն
եւ աշխատանքն ուրիշ բան չէ եթէ
ոչ ապրուստ ու վաստակ փնտռել։
Ատենակալներ, զինուորականներ, վա-
ճառականներ, արհեստաւորներ ինք
զինքնին կը մաշեն վաստակի համար։
Եւ եթէ բոլոր մեղքերու սկզբնապատ-
ճառը փնտռուելու ըլլայ, պիտի գըտ-
նուի որ հարստանալու բաղձանքէն յա-
ռաջ կու գան։ Շատերն ամբարշտու-
թեամբ կը հռչակեն թէ վաստակ ընե-
լու համար պէտք է նենգութիւն գործ-
ածել, եւ Աստուծմէ վախցողը կ՚աղ-
քատնայ։ Բոլորովին հակառակը կ՚ըսէ
Հոգին սուրբ մեղաւորաց աղքատու-
թեան նկատմամբ. “Անէծք Տեառն ի
տունս ամբարշտաց։„[1] Արդարներուն,
մանաւանդ Ս. Պատարագի ջերմեռանդ
եղողներուն յաջողութիւնը կամ ա-
պրուստը պակաս չ՚ըլլար. “Որք խըն-
դրեն զՏէր, մի պակասեսցէ ի նոցանէ
ամենայն բարութիւն։„[2] Աշակերտն կը
գրէ թէ ամէն առտու Պատարագ տես-
նողը՝ պիտի յաջողի նոյն օրն աշխա-
տութեանցը, արհեստին, գործքերուն

1 Առակ. Գ. 33։ — 2 Սղմ. ԼԳ. 11։

առեւտուրին, ճամբորդութեանցը մէջ եւ Աստուած զանիկա հոգւով ալ մարմնով ալ պիտի զօրացընէ։ Ս. Իսիտորոս հողագործ կ՚ըսէր սովորաբար թէ՝ Աստուծոյ ծառայութեան համար գործածուած ժամանակը շատ օգուտ ունի երկրաւոր գործերու յաջողութեանը։ Ինքն ալ իր տիրոջ հետ դաշինք դրած էր, որ ամէն օր Ս. Պատարագ տեսնելու իրաւունք պիտի ունենար. միւս աշխատաւորները կը տրտնջէին այս բանիս վրայ, բայց շատ չանցաւ՝ հասկցան որ Իսիտորոսի Պատարագ տեսած ատենը, Հրեշտակներն արտը կը հերկէին անոր տեղը։[1]

1. Օրական վարձքով աշխատող աղքատ մէկը սովոր էր ամէն առտու աշխատելու երթալէն յառաջ Ս. Պատարագը տեսնել։ Օր մ՚ալ գործ չգտնելով տուն կը դառնար վշտացած սրտով։ Ճամբան կարողութեան տէր մէկուն կը հանդիպի, որ անոր տրտմութեան պատճառը կը հարցընէ, սա ալ կը պատասխանէ որ՝ Պատարագ տեսնելու համար ետ մնացած ըլլալով ժամանակին չէր կրցեր հասնիլ գործ մը գտնելու եւ իր ընտանեաց հաց ճառելու։ Մի վշտանար, ըսաւ միւսը, գնա Եկեղեցի, Պատարագները տես իմ

3 Ի վարսն։

դիտաւորութեանս, ինծի համար աղօթք ըրէ, ես քու օրականդ կը վճարեմ։ Գնաց եւ որչափ որ Պատարագ եղաւ ամէնքն ալ տեսաւ եւ սովորական աւուրչէքն ընդունեցաւ հարուստէն. ի դարձին դիմացն ելաւ պատկառելի անձ մը (որ էր ինքն Քրիստոս Տէրն մեր) եւ ըսաւ իրեն, թէ շատ քիչ վարձք ընդունած էր այն հարուստէն՝ այնչափ մեծագնի գործոյ մը փոխարէն. ուստի պէտք էր դառնալ եւ այն հարուստին ըսել որ՝ եթէ ուրիշ աւելի վարձատրութիւն մ՚իրեն ընելու չըլլայ, իր գործերը գէշի պիտի երթան։ Գիւղացին այս պատգամաւորութիւնն ըրաւ եւ հարուստն ալ աւելի դրամ տուաւ անոր։ Նոյն մեծարգոյ անձը նորէն երեւցաւ աղքատին եւ ըսաւ, դարձիր գնա այն ագահին ըսէ որ, եթէ մեծկակ օգնութիւն մը քեզի ընելու չըլլայ. մեծ պատիժ կայ իր վրան գալիք։ Հարուստը սարսափած՝ 25 դահեկան վերցուց տուաւ եւ աղէկ զգեստ մը։ Գիշերը Տէրն մեր երեւցաւ այն հարուստին եւ հասկցուց անոր թէ՝ այն աղքատին իր դիտմանը տեսած Պատարագներուն շնորհիւն եւ անոր ըրած աղօթքներուն՝ ինքն ազատած էր յանկարծական մահուանէն, որ նոյն գիշերն իր կեանքը պիտի կորէր, եւ մեղաց մէջ մեռնելով յաւիտենական

տանջանաց պիտի մատնուէր։ Այն ատեն հարուստն իւր չար վարքէն զզուելով դարձաւ, ապաշխարեց, ամէն առտու Պատարագ տեսաւ, սուրբ վարք մը սկսաւ անցընել, մինչեւ բարի մահուամբ մեռաւ։ Եւ ահա Պատարագ մ՛աղքատը հարստացուց ժամանակաւոր բարիքներով եւ հարուստ մ՛ալ ազատեց յաւիտենական մահուանէ։[1]

2․ Մի եւ նոյն արուեստի տէր երկու արուեստաւորք գիւղ մը կը բնակէին, Մէկն ունէր կին եւ որդիքներ․ ամէն առտու Պատարագ կը տեսնէր, հոգին կը մտածէր, Աստուած ալ անոր աշխատանքը կ՛օրհնէր ու կը յաջողէր, Միւսն ոչ որդիք ոչ եղբօրորդիք ունենալով հանդերձ, գիշեր ալ կ՛աշխատէր․ եւ նորէն անօթութենէն կը նքթէր։ Օր մ՛ասիկա հարցուց միւս ջերմեռանդ արուեստաւորին, թէ ինչպէս կ՛ըլլայ որ այնչափ բեռ ունենալովը հանգիստ կ՛ապրէր, մինչդեռ ինքն այսչափ կ՛աշխատէր ու չունեւոր կը մնար։ Վաղը, պատասխանեց միւսը, քեզի ցոյց կու տամ իմ վաստակիս տեղն ալ կերպն ալ, Տարաւ զանիկա իւր հետն Եկեղեցին ուր Պատարագ ալ տեսան, յետոյ ըսաւ անոր․ գնա՛ աշխատէ։ Նոյն բանը գործադրեց նաեւ

[1] Հրահանգ հայել․։

հետեւեալ օրը․ երրորդ օրն ըսաւ աղքատ արուեստաւորը թէ․ ես Եկեղեցւոյ ճամբան ալ գիտեմ, Պատարագ տեսնելն ալ, իմ ուզածս քու վաստակ ընելու կերպդ իմանալը միայն էր, Այն ատեն պատասխանեց այն բարի մարդը․ Եղբա՛յր, ես Եկեղեցիէն ու Ս․ Պատարագէն զատ ուրիշ տեղ մը չեմ գիտեր ու չունիմ թէ ժամանակաւոր թէ յաւիտենական կենաց համար գանձ գտնելու․ միթէ չե՞ս գիտեր թէ Յիսուս զմեզ կը խրատէ ամէն բանէ աւելի՝ Աստուծոյ արքայութիւնը փնտռել եւ իւր արդարութիւնը, որ յետոյ ալ իբրեւ յաւելուած միւս ամէն բան մեզի տրուի, Այս խօսքերուն վրայ այն մարդը զղջման գալով՝ ինք զինքը շտկեց եւ սկսաւ ամէն օր Պատարագ տեսնել, որով իւր բաներն ալ սկսան լաւ երթալ ու գործքերն յաջողիլ,[1]

§ 6․

Ս․ Պատարագը իւր ջերմեռանդներուն կ՚օգնէ ու կը պաշտպանէ։

Մեծ են այս արտասուաց հովտին թշուառութիւններն եւ մեծ պէտք ունինք օգնականութեան, որպէս զի աշխարհիս այս ալէկոծեալ ծովուն մէջ

[1] Հրահ․։

չընկղմինք։ Մարդիկներուն մէջ կամ հաւատարմութիւն չի գտնուիր, կամ կարողութիւն։ Իսկ Ս. Պատարագը մեզի համար կրնայ ըլլալ սուր եւ վահան եւ բարերար աստղ. որ մեզ առաջնորդէ դէպ ի նաւահանգիստ. կարող է ամէն չարիքէ զմեզ ազատ պահել, եւ ամէն բարիք մեզի համար ընդունիլ։ Անոր ջերմեռանդ եղողը, պիտի կարենայ պարծիլ թէ իւր փրկութիւնն եւ իւր կեանքը գտած է. “Զի ելք իմ են ելք կենաց....։„[1]

§ 7.

Ս. Պատարագը քանի մաս կ'ընդունի։

Մահուան ժամն այնպիսի սոսկալի վայրկեան մ'է, որ անկէ կը կախուի անվախճան յաւիտենականութիւնն փառքի կամ պատիժներու, կենաց կամ մահուան։ Վայրկեան մը, որ դողացուց ամէնէն մեծ Սուրբերն ալ։ Ա՜հ, ինչ մեծ մխիթարութիւն է այն կէտին սփոփիչ մ'եւ օգնական մ'ունենալը։ Այն ատեն որ երկրաւոր բաներն, աշխարհի բարեկամները վիշտ աւելցընելէ զատ ուրիշ բանի չեն գար, այն ատեն որ ամբողջ դժոխքն ոտք ելած է ամէնէն ջերմեռանդ հո-

1 Առակ. Ը. 35։

գիներն ալ յուսահատութեան մէջ ձգելու։ Արդ, ո՛ քրիստոնեայ, դուն կարող ես արքայութեան բոլոր Սուրբերը քեզի բարեկամ ստանալ, այնչափ որչափ Պատարագ որ տեսնես։ Տէրն մեր այսպէս ըսաւ Ս. Մեթիլտէի. “Գիտնաս, դուստր իմ, որ Պատարագի ջերմեռանդ եղողներուն մահուանն ատենն՝ այնչափ Սուրբեր պիտի ղրկեմ անոնց քով կենալու, անոնց օգնելու եւ պաշտպանելու, որչափ որ ջերմեռանդ Պատարագ տեսած ըլլան։„ Աշակերտն ալ կը գրէ. գիտնաս, ո՛վ քրիստոնեայ, որ եթէ Պատարագ տեսած օր մը մեռնելու ըլլաս, մեծ ուրախութիւն ունենալու ես, ինչու որ ինչպէս դուն ներկայ եղար Ս. Պատարագին, այնպէս ալ Յիսուս Քրիստոս պիտի գայ քեզի ներկայ գտնուիլ մահուանդ կէտին. եւ Հրեշտակները սիրով ու խնամով պիտի պահպանեն այն հոգին, որ իրենց ընկեր կ'ըլլայ, սուրբ սեղաններուն վրայ իրենց հետ օրհնաբանելու հասարակաց Տէրը։[1]

1. Սրբուհի Մոնաքա նոյնպէս ամէն առտու պէտք էր Պատարագ տեսնէր. մահուան ատեն, ինչպէս ինքը պատմեց Օգոստինոսի, մեծ քաղցրութիւն եւ սփոփանք ընդունեցաւ ու

1 Ճառ. Գ.։

սաստիկ կը մխիթարուէր՝ որ իւր կենաց մէջ Ս. Պատարագին ջերմեռանդ եղած էր։

2. Կասիոս Նարմացի Եպիսկոպոսն ամէն օր կը պատարագէր չքնաղ ջերմեռանդութեամբ մը, եւ իւր կենաց մէջ գրեթէ բնաւ զանց չըրաւ պատարագելու։ Աստուած ալ իրեն ազդարարեց որ իւր կենաց այդ ընթացքը շարունակէ եւ թէ գիտնայ որ Հրեշտակաց տօնին օրն երանութեան փառքին պիտի արժանանար։ Այդ անցման երջանիկ օրն երբ մօտեցաւ՝ ուզեց դեռ եւս պատարագել եւ ներկայ եղողներուն ալ իւր ձեռքովը Յիսուս տուաւ։ Այդ գործողութիւնները լմնցընելէն վերջը դարձաւ ինկաւ անկողինն եւ իրենները յորդորելով բարի վարք ունենալու, ըսաւ, ժամ է, եւ այս ըսելով իւր հոգին աւանդեց Փրկչին գրկացը մէջ։

§ 8.

Ս. Պատարագը կը նպաստէ հոգւոց Քաւարանի:

Քաւարանի հոգւոց համար եղած բոլոր նպաստներուն մէջ ամէնէն մեծն է Պատարագ ընել տալը կամ տես-

1 Ս. Գրիգոր Դ. 3. գլ. 6։

նելը, ըստ որում ասով աւելի առատապէս Յիսուսի Քրիստոսի պատուական Արիւնը կը մերձեցուի այն հոգիներուն եւ մեծապէս կ'օժանդակուին, ինչպէս կը սորվեցընէ Տրիդենտեան ժողովը։[1] Ս. Եկեղեցին բոլորովին յատուկ Պատարագներ սահմանած է այն հոգիներուն նպաստամատոյց ըլլալու համար· ծայրագոյն Քահանայապետները շատ մը ներողութիւններ շնորհած են ջերմեռանդութեամբ Ս. Պատարագը տեսնողներուն։ Ս. Պրիսգաննոս Հանգստեան Պատարագ մատուցանելումն՝ "զի հանգիցեն ի խաղաղութեան" ըսած ատեն, գերեզմաններէն շատ մը ձայներ լսեց որ ուրախութեամբ կը պատասխանէին Ամէն, Ամէն. յայտնել ուզելով թէ ինչչափ նպաստ կ'ընդունէին Ս. Պատարագէն եւ թէ անիկա իրենց որչափ փափաքելի է։ Ո՜հ, այն աստուածեղէն Արիւնն ինչչափ կրակ կը մարէ եւ քանի ու մէկ հոգիներ կարող է արքայութիւն զրկել։ Քաւարանի ջերմեռանդներ, ահա ձեզի անսպառ գանձ մը՝ որուն ձեռամբ կրնաք բիւրաւոր հոգիներ ազատել այն տանջանաց բանտէն եւ զրկել զանոնք Աստուծոյ գեղեցիկ տեսութիւնը վայելելու։

1 Նիստ 25։

1. Իմպէրնիայի Եպիսկոպոս սրբոյն Մաղաքիայի յայտնուեցաւ որ իւր ՔՈՒՐԸ քաւարանն էր. ուստի շատ մը Պատարագներ անոր դիտմանն ըրաւ եւ քանի առաջ կ'երթար՝ կը տեսնէր որ անոր հոգին կը սփոփէր, կը թեթեւնար մինչեւ վերջապէս ալ տեսաւ որ անիկա ցնծալից եւ երկնային լուսով պատած երկինք կը ելնար: Սուրբն Բերնարդոս ասիկա պատմելէն վերջ՝ խօսքն այսպէս կը վերջացընէ. "Այս Խորհուրդ կարէ զմեղս ջնջել, զընդդիմակաց զօրութիւնս ջախջախել, յերկինս մուծանել զհոգիս որ յերկրէ աստի անդրէն դարձ արասցեն:„[1]

Հապա Երկինքը, ով կրնայ զուցել, թէ Ս. Պատարագին ջերմեռանդ եղողներն ի՛նչ մեծ փառք պիտի վայելեն: Տարակոյս չկայ որ այնչափ յաղթանակ, այնչափ պսակ, եւ կրնամ ըսել այնչափ արքայութիւններ պիտի ընդունին, որչափ եւ քանի Պատարագ որ տեսած են իրենց կենացը մէջ: Հազար գոհութիւն Աստուծոյ. փոքր նեղութեան փոխարէն, յաւիտենական վայելք:

Շատ ճշմարիտ է ուրեմն Սրբոյն Լաւրէնտիոս Յուստինիանի Պատարագի վրայ ճառելով՝ ըսածն. եւ ամէն

1 Ի վարս Ս. Մաղաք.:

հաւատացելոց սրտին մէջ՝ իբրեւ յաւիտենական յիշատակ՝ տպաւորուած պէտք է մնայ. թէ չկայ արարած մը՝ որ կարող ըլլայ բաւական մեկնել պարզել թէ ի՛նչ գանձեր, ի՛նչ բարիքներ Ս. Պատարագին միջոցաւ կրնանք ձեռք բերել: Անով մեղաւորն Աստուծոյ հետ կը հաշտուի, արդարն աւելի եւս կ'արդարանայ. Հրեշտակները կ'ուրախանան, մեր արդիւնքները կ'աճին, մեծամեծ ոճիրներ կը թողուին, առաքինութիւնները ձեռք կը բերուին, մոլութիւնները կը ջնջուին, դժոխքին դարանակալութիւններն երեւան կ'ելլեն, իւր որոգայթները կը յաղթահարուին, տկարները կը կազդուրուին, հիւանդները կը բժշկուին, ինկածները կը թեթեւնան կ'ելլեն, անօթիները կը կշտանան, եւ ննջեցեալ հաւատացելոց հոգիներն անկէ ամբաւ նպաստ կ'ընդունին: Այնպէս որ Ս. Պատարագն ընդհանուր գանձարան մ'է Աստուծոյ բարեգթութեան եւ բարերարութեան, ինչպէս զայն անուանեց Ոսկեբերան. "Գանձ հանրական աստուածեղէն մարդասիրութեան:„

ԺԳ.

Ս. Պատարագին խորհուրդներն ու նշանակութիւնները:

Ս. Բոնավէնտուրայի ըսածին պէս, ո՛չ ծովն այնպէս լեցուն է ջրոյ կաթիլներով, ո՛չ արեգակը հիւլէներով, ո՛չ երկնից հաստատութիւնն աստղերով, եւ ո՛չ երկնից երկինքը Հրեշտակներով, ինչպէս Ս. Պատարագը լեցուն է ամենաբարձր խորհուրդներով: Այս մեծ զոհագործութիւնը Պատարագ կը կոչուի անոր համար՝ որ կը ցուցնէ Աստուծոյ եւ մարդիկներուն իրարու ղրկած նուէրը: Աստուած ամենաբարին՝ իր Միածին Որդին մեզի նուէր կը ղրկէ սեղաններուն վրայ. Եկեղեցին ալ Քահանային միջոցաւ զանիկա նորէն երկնաւոր Հօր կը դարձնէ, իրեն նուիրելով Նոյնն, որպէս զի մեղաւորաց համար միջնորդէ: Բելլարմինոս կը յաւելու թէ. երեք են որ կը զուգընթանան Ս. Պատարագը մատուցանելու. Յիսուս, Եկեղեցին եւ Քահանայն. բայց այս զանազանութեամբ որ, Յիսուս կը մատուցանէ իբրեւ առաջին եւ նախաւոր Քահանայ, Քահանայն իբրեւ պաշտօնեայ սուրբ սեղանոյն, եւ Եկեղեցին իբրեւ ժողովուրդ՝ ձեռամբ Քահանային:

Ս. Պատարագը սկիզբէն մինչեւ ի վերաբերումն եւ ընծայից նուիրումը՝ հին ժամանակ Երեխայից Պատարագ կ'ըսուէր. ինչու որ մինչեւ այն կէտը թոյլ կը տրուէր որ երեխաները, Հրեաներն եւ հեթանոսները կարենան ներկայ ըլլալ, որպէս զի Աւետարանի վարդապետութիւնը լսէին ու հաւատքի մէջ հրահանգուէին. բայց Ողջոյն տուքէն քիչ յառաջ՝ անոնց լուր կը տրուէր թէ գնացէք, որովհետեւ զոհագործութիւնը կը սկսի, որ ձեզի համար չէ: Իսկ մնացեալը կը կոչուէր Պատարագ հաւատացելոց, եւայլն:

Երեք մաս ունի Ս. Պատարագը. առաջինը՝ “Եւ վասն սրբուհւոյ Աստուածածնէն„ մինչեւ “Օրհնեալ Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս„, կամ մինչեւ ընծայից վերաբերումը. այդ մասին մէջ Քահանայն ու ժողովուրդը կը պատրաստուին այս մեծ զոհը նուիրելու: Երկրորդը՝ Ընծայից նուիրումէն մինչեւ “Ի Սուրբ ի Սուրբին„ վերջը. որ կը բովանդակէ Պատարագին գլխաւոր մասն եւ անոր մէջ կը կատարուի սրբագործութիւնն, նուիրագործութիւնը: Երրորդը՝ Պատարագին մնացեալ մասն, որուն մէջ կը կատարուի Ճաշակումն եւ Աստուծոյ գոհութիւն մատուցանելը:

Այս աստուածեղէն զոհը կենդանի յիշատակ մ'է եւ ճշմարիտ կրկնութիւն Յիսուսի Չարչարանաց ու Մահուան։ Անոր ամէն մէկ գործողութիւններն եւ արարողութիւնները խորին խորհուրդներ կը բովանդակեն իրենց մէջ։ Եթէ հաւատացեալք ասիկա այսպէս մտածէին, ստուգիւ, ոչ քահանաները Ս. Պատարագը մատուցանելու ատեննին, ոչ ժողովուրդները զայն տեսնելու ատեննին յարգութեան եւ ջերմեռանդութեան մէջ այսչափ պակաս պիտի ըլլային, եւ այն անսահման գանձէն ամբաւ հարստութիւններ պիտի հանէին։

Քահանային աւանդատուն մտնելը զգեստաւորելու համար, կը նշանակէ Յիսուսի այս աշխարհս մտնելը՝ երբ միշտ Կուսին Մարիամու մաքուր արգանդին մէջ մարմին զգեցաւ, որպէս զի յետոյ ալ այս զոհը մատուցանէր Գողգոթայի գլուխը՝ խաչին վրայ գամուած։ Ձեռքերը լուալը թէ աւանդատունն եւ թէ Պատարագին սկիզբն ու մէջը, կը նշանակէ հոգւոյ յստակութիւնն ու մաքրութիւնը, որ կը պահանջուի քահանայէն այս ահաւոր խորհուրդին մօտենալու համար։ Զգեստաւորելու ատեն ինք զինքը խաչակնքելը յիշատակ մ'է ամենասուրբ Երրորդութեան՝ որ մեր ամէն գործողու-

թիւններուն սկիզբն ու վախճանն ըլլալու է եւ անոր պատուոյն ու փառաց միայն կը նուիրուի եւ կրնայ նուիրուիլ այս մեծ զոհը. կը նշանակէ նաեւ թէ Փրկչին Խաչին ու Չարչարանաց եւ Մահուան յիշատակը կատարելու կ'երթայ։ Շապիկը կը նշանակէ այն ճերմակ զգեստը, զոր Հերովդէս Յիսուսին հագցուց զինքը խենդի տեղ դնելով։ Բազպանները կամ թեւոցները կը նշանակեն այն կապերն, որոնցմով պարտէզին մէջ զինքը կապկպեցին եւ հարուածներն որոնցմով ծեծեցին։ Ուրարը կը նշանակէ Յիսուսի Գողգոթա երթալու ատենն՝ անոր վիզը ձգուած չուանը, որով կը քաշկռտէին զինքը։ Գօտին ալ նշանակ է այն կապանքներուն, որով զինքը սեան մը կապեցին ծաղկելու ատեննին։ Վակասը կը յիշեցնէ այն քօղը՝ զոր Յիսուսի գլխուն ձգեցին զինուորներն ու զինքն ապտակելով կ'ըսէին. ո՞վ է որ եհարն զքեզ։ Շուրջառը կը նշանակէ այն կարմիր զգեստը, զոր Յիսուսի վրան ձգեցին, երբ զինք կատակով թագաւոր ձեւացուցին. կամ թէ մանաւանդ այն առանց կարանի վերարկուն, զոր Յիսուսի վրայէն հանեցին խաչելու ատեն։

Յանուն ամենասուրբ Երրորդութեան քահանայն կը սկսի Ս. Պատարագը՝ Ս. Կոյս Աստուածածնի եւ ա-

մէն Սուրբերու բարեխօսութիւնը հայցելով: Խոստովանիմը կը նշանակէ թէ Քրիստոս մեր մեղքերն իւր վրան առաւ, որ աստուածային արդարութեան ինքը հատուցումն ընէ մեր տեղը: Մտիցը կը նշանակէ Մեսիայի գալստեան սպասող Նախահարց բաղձանք ու հառաչանքները: Խաղաղութիւն ամենեցունով Հոգւոյն սրբոյ հովանաւորութիւնը կը մաղթուի եւ ժողովուրդը կը հրաւիրուի հոգւով եւ եռանդեամբ այն աղօթքներն ընելու Քահանային հետ: Աւուր պատշաճի ժամամուտը կը յիշեցրնէ այն աւուր տօնն եւ կը նշանակէ Փրկչին աշխարհ գալէն յառաջ մարդկային ազգին թշուառ վիճակը: Սուրբ Աստուածով Բարձրելոյն փառաբանութիւն կը մատուցուի այսչափ բարեաց համար, եւ անոր ողորմութիւնը կը հայցուի: Ընթերցուածը կը նշանակէ հին Կտակարանին եւ Մկրտչին վարդապետութիւնը, որ իբրեւ պատրաստութիւն մ'է ետեւէն գալիք Աւետարանին վարդապետութեան: Ալէլուիան՝ որ ըսել է Օրհնեցէք զԱստուած, եւ հետեւեալ սաղմոսը նշանակ է այն մեծ ուրախութեան, զոր մեղաւոր հոգին ճշմարիտ ապաշխարութեամբ՝ իւր մեղաց թողութիւնն ընդունելէն վերջը կը զգայ: Աւետարանը Յիսուսի վարդապետութիւնը կը

բովանդակէ. եւ քահանայն նախ ժողովուրդն՝ ապա ինք զինքը խաչակնքելով կը հասկցընէ թէ՝ ուրիշ բան չէ իւր քարոզածն՝ եթէ ոչ Քրիստոս խաչեալ. եւ թէ այս պէտք է ըլլայ մեր փառքը, մեր սէրը, քարոզութիւնն եւ մեր դաւանութիւնը նոյն իսկ բռնաւորներուն առջեւ: Աւետարանին ատեն նոր ճրագներ կը վառուին, յայտնելու համար թէ այս է այն վարդապետութիւնը՝ որ հոգիները կը լուսաւորէ, անգիտութեան ու մեղաց խաւարին մէջ թաղուած աշխարհին լոյս կու տայ, որմէ դուրս փրկութիւն կամ յաւիտենական կեանք գտնել կարելի չէ: Աւետարանի ատեն ոտքի պէտք է ելլել, ցուցընելու համար այն պատրաստականութիւնը, որով պարտական ենք հնազանդիլ այն երկնաւոր վարդապետութեան եւ պաշտպանել նոյնն անհաւատից դէմ՝ նաեւ արիւննիս թափելով եթէ հարկ ըլլայ: Հաւատամքով մեր սուրբ հաւատոյ գլխաւոր խորհուրդներն իբրեւ անսխալ կը դաւանինք: Ողջոյն տալով ու հետեւեալներով քահանայն կը յիշեցրնէ ժողովրդեան՝ թէ պատարագչին հետ ինչպէս պէտք են իրենք ալ աղօթել, մտքերնին առ Աստուած վերցուցած՝ ահիւ եւ երկիւղածութեամբ մերձակայ սրբագործութեան

համար եւ կը յորդորէ զիրենք Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալու, որուն Միածին Որդին հաճեցաւ մարմին առնուլ մեզի համար եւ չարչարուիլ ու մեռնիլ: Յետոյ [illegible] քահանայն հրեշտակաց հետ իր ձայնը միացընելով, յաւիտենական Հօր շնորհակալ կ'ըլլայ այս մեծ խորհուրդը մարդկան պարգեւելուն համար. աւելի եռանդեամբ կը պատրաստուի սրբագործելու, թէ իրեն եւ թէ բոլոր ժողովրդեան համար Աստուծոյ շնորհքն եւ օգնութիւնը հայցելով: Սրբագործութիւնը կը կատարուի եւ սրբագործեալ Մարմնոյն եւ Արեան երկրպագելէն վերջ, զանիկա Աստուծոյ կը մատուցանէ քահանայն եւ ժողովուրդն ալ հետն՝ ըսելով [illegible] եւն: Նոյնը կ'ըլլայ նաեւ [illegible] առենը: Ա՛լ ամէն գործողութիւնք եւ աղօթք, որ այս միջոցին տեղի կ'ունենան, սեղանին վրան գտնուող Յիսուսը պատուելու ուղղեալ են: Քահանայն հետզհետէ թէ իրեն համար. թէ այն Պատարագն առնողին համար եւ թէ բոլոր ներկայ եղող ժողովրդեան եւ համայն քրիստոնէութեան համար նորանոր հոգեկան եւ ժամանակեայ շնորհքներ կը խնդրէ. ի մասնաւորի եւ յաճախակի կ'աղօթէ ննջեցելոց համար: [illegible]

քահանայն Յիսուսի Քրիստոսի Մարմինն եւ Արիւնը ժողովրդեան կը ցուցընէ, անով զիրենք կ'օրհնէ, ու կը հրաւիրէ այդ կենաց հացն եւ բաժակը ճաշակելու սրբութեամբ: Յետոյ առանձին աղօթքներով ինք զինքը պատրաստելով՝ կը ճաշակէ քահանայն եւ կը սպառէ զոհը: Յետոյ գոհութիւն կը մատուցուի եւ ապա յանուն Յիսուսի Քրիստոսի եւ ամենասուրբ Երրորդութեան օրհնելով զժողովուրդը՝ ճամբու կը դրուի խաղաղութեամբ եւ շնորհօք ճոխացած:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀՐԱՀԱՆԳ

Ս. Պատարագէն մեծ օգուտ քաղելու համար:

Թէպէտ եւ հոգեւոր հայրերէն ոմանք կը սորվեցընեն թէ Պատարագ տեսնելու գործնական կերպն է մտածելն այն խորհուրդներուն վրայ, սակայն ասիկա սովորաբար գիւրին չի գար հասարակ ժողովրդեան, ինչու որ զայս ընելու համար կենդանի, ուշադիր եւ շարունակ խորհրդածել մը պէտք է, որով հոգին եւ միտքն առ կախ կը մնան եւ չեն կրնար դիւրաւ յԱստուած ամփոփուիլ. ուստի եւ չի կրնար իղձ, սէր եւ զղջում զգալ: Ասոր համար ամ-

նէն լաւ կերպը կ՚երեւի թէ այս հետեւեալն է։

Եկեղեցին մտնելու ատենդ երկրաւոր մտածմունքները մէկդի թող, որ ցաւագին Մարեմայ, Յովհաննէսին ու սուրբ կանանց հետ՝ ցաւակից եւ ընկերակից ըլլաս քեզի համար խաչին վրայ մեռնող սիրելի Փրկչիդ եւ աղաչանքներդ իրեն մատուցանես։

Ս. Հաղորդութեան խորհրդոյն մօտենալու ատենդ հաւատքդ կենդանացուր ու ըսէ. Անձն իմ, ի՛նչ կը մտածես։ Ահա Գողգոթայն, ահա Յիսուս՝ խաչուած. ահա այն աստուածեղէն կայլակնահոս Արիւնը, որ քեզի համար կը բարեխօսէ. ահա սերովբէները, որ խոնարհած եւ յարգանօք քու չորս բոլորդ պատած կեցած են. ահա Հայր եւ Հոգին սուրբ, որ Յիսուսի Քրիստոսի հետ են զուգակցապէս, ահա, ամենասուրբ Երրորդութիւնը. ահա բովանդակ Արքայութիւնը. ա՛յ ի՛նչ կ՚ուզես, ի՛նչ կը բաղձաս, ի՛նչ կը փնտռես։

Ս. Պատարագը սկսելու ատեն ամենասուրբ Երրորդութեան շնորհակալ եղիր այսպիսի մեծ բարիքին համար. եւ երեւակայէ թէ յանձն Քահանային կը տեսնես նոյն ինքը զՅիսուս Քրիստոս։

Պատարագ տեսնելու ատենդ մէկդի ձգէ այն ձայնաւոր աղօթքներդ որ սորված ես ընել իբրեւ սովորոյթ մ՚առանց եռանդեան եւ մտադրութեան. հապա սկիզբէն մինչեւ վերջը Յիսուսի Չարչարանաց ու Մահուան վրայ, կամ թէ մեղքերուդ ծանրութեան վրայ մտածելու զբաղէ, որով կարենաս այսպէս զղջացեալ սրտով քեզի եւ ընկերիդ համար աղօթել եւ աղէկ կերպով լսելի ըլլալ։

Ամէն անգամ որ Քահանայն Սրբութիւն սրբոցը վեր կը բարձրացընէ դուն Հրեշտակաց հետ մինչեւ ի խոնարհ երկրպագէ այն անսահման մեծվայելչութեան՝ նաեւ այն ապերախտ հաւատացեալներուն եւ այն կոյր անհաւատներուն փոխարէն. որոնք անոր չեն երկրպագեր։ Փափաքէ տեսնել Փրկիչդ ճանչցուած ու սիրուած աշխարհիս ամէն ազգերէն, եւ աւելի սրտով ու արտասուօք քան թէ լեզուովդ աղաղակէ. “Եւ արդ խնդրեմք օգնել մեզ Տէր, զոր պատուական արեամբ գնեցեր.” կամ թէ. “Վասն գթոյ ողորմութեան Աստուծոյ մերոյ, լուսաւոր առնել նստելոցս ի խաւարի եւ ի ստուերս մահու։”

Յետոյ ի գործ դիր այն չորս պարտաւորութիւններդ, որ ինչպէս ըսինք ունիս առ ամենասուրբ Երրորդու-

թիւն, պաշտելու, հաւատացում ընելու, շնորհակալ ըլլալու եւ իրմէ խնդրուածք ընելու Յիսուսի Քրիստոսի միջոցաւ, ըսելով․

Ամենասուրբ Երրորդութիւն. Աստուած յաւիտենական, մինչեւ իմ ոչնչութեանս անդունդը խոնարհելով կ'երկրպագեմ քեզի. կը փառաւորեմ ու կը մեծարեմ անսահման վայելչութիւնդ, տեսչութիւնդ, իմաստութիւնդ, ամենակարողութիւնդ, բարութիւնդ եւ ամէն անհուն կատարելութիւններդ. Յիսուսի միջոցաւ որ խոնարհած մինչեւ այս սեղանին վրայ անսահման պատիւ մը կ'ընծայէ քեզի, միանգամայն ալ կ'ուզեմ ասով իմ եւ մարդկային ազգին անթիւ ապերախտութիւններնուս ու պակասութիւններուս տեղը լեցընել։

Ամենասուրբ Երրորդութիւն, Աստուած ամէնարգար, ես ամէնէն անարգ մեղաւոր, մոլութիւններու եւ յանցանքներու տակ ընկճուած, կը հաշտեցընեմ գքեզ. հաւատացում կ'ընեմ քեզի, եւ կ'աղաչեմ թէ իմ քեզի բրած թշնամանքներուս եւ թէ բոլոր աշխարհիս մեղաց համար, այն անհուն հատուցման ձեռքով, զոր Յիսուս այս սեղանին վրայէն կ'ընէ քեզի։

Ամենասուրբ Երրորդութիւն, Աստուած անսահման բարերարութեան,

ես ապերախտս քու բարիքներուդ եւ իմ ապերախտութիւններուս տակ ճզմուած, քեզի շնորհակալ կ'ըլլամ Ս. Կոյս Մարեմայ, Հրեշտակաց, Սուրբերուն եւ բոլոր մարդկային ազգին եւ մանաւանդ ինծի ըրած ամէն բարիքներուդ համար. շնորհակալ կ'ըլլամ ամէն նեղութիւններուդ ու խաչերուդ համար, զոր իմ բարւոյս պատճառաւ ինծի կը ղրկես, եւ այն ամէն շնորհաց համար, զոր ապագային ինծի պիտի շնորհես, շնորհակալ կ'ըլլամ քեզի Յիսուսի ձեռամբ եւ այն անհուն գոհութեամբ՝ զոր ինքը քեզի մատոյց երկրիս վրայ ապրած ատենը, եւ զոր հիմայ ալ կը մատուցանէ այս սեղանին վրայէն։ (Եւ հոս ամէն մարդ իւր ունեցած գլխաւոր բարիքներն յիշելով Աստուծոյ շնորհակալ ըլլայ։)

Խնդրուածք ընելու ատենդ ալ աւելի զօրացուր հաւատքդ, աւելցուր վստահութիւնդ. եռանդդ բորբոքէ, աղօթքներդ կրկնապատկէ. Աղօթքներդ միացուր Եկեղեցւոյ, քահանային, բոլոր ժողովրդեան ոգւոյն ու աղօթքներուն հետ, մանաւանդ այն աղօթքներուն՝ որ քեզի համար այն ժամուն կ'ընեն ամենասուրբ Երրորդութեան առջեւ Ս. Կոյս Մարեամ, Հրեշտակները, Սուրբերն եւ նոյն իսկ Փրկիչն արքայութեան մէջ. եւ ըսէ.

Ամենասուրբ Երրորդութիւն. Աստուած անհուն ճշմարտութեան, բարութեան, առատաձեռնութեան, Յիսուսի Քրիստոսի սիրոյն համար քեզի կը պաղատիմ որ ինծի պարգեւես պէտք եղած շնորհքները: Պարգեւէ զանոնք Յիսուսին՝ որ քու պատուոյդ եւ իմ սիրոյս համար զոհ եղած՝ այս սեղանին վրայէն քեզմէ կը խնդրէ ինծի համար եւ ինծի հետ. (եւ հոս ամէն մարդ իրեն եւ ընկերին համար շնորհքներ խնդրէ. հոգեկանները անվրէպ վստահութեամբ, իսկ ժամանակաւորները, պայմանաւ՝ որ եթէ Աստուծոյ փառացը յարմար են:) Եթէ խնդրածս շատ է, Աստուած իմ, եւ Հայր իմ. այն Յիսուսն որ քեզի կը նուիրեմ ու քեզի կը պարգեւեմ անչափապէս աւելին արժանի է:

Արդ՝ այս պաշտօնը, որ ամենահաճոյ է ամենասուրբ Երրորդութեան, կրնաս օրուան մէջ ալ շատ անգամ կրկնել. մանաւանդ երբ կ՚այցելես ամենասուրբ Հաղորդութեան բազմոցին վրայ կամ Տապանակին մէջ դրուած:

Քահանային ճաշակելու ատենը դուն ալ պէտք է հոգւով ու բաղձանքով հաղորդուիս ամէն տեսած Պատարագիդ մէջ:

Վերջապէս շնորհակալ եղիր ամենասուրբ Երրորդութեան որ զքեզ արժանի ըրաւ Ս. Պատարագը տեսնելու, ինք զինքդ Ս. Կոյս Աստուածամօր յանձնէ եւ անոր շնորհազարդ հովանաւորութեան տակը դիր: Խոնարհութեամբ ընդունէ քահանային օրհնութիւնը համարելով թէ ամենասուրբ Երրորդութիւնն է՝ որ Յիսուսի ձեռքովը կ՚օրհնէ զքեզ. եւ խնդրէ Աստուծմէ որ օրհնէ քու ամէն զգայարանքներդ, կարողութիւններդ, հոգիդ, մարմինդ, քու գործերդ, փափաքներդ ու իղձերդ, որպէս զի ամէնուն մէջ ալ սրբուած ըլլաս. եւ աղօթէ նաեւ որ Աստուած իւր սուրբ օրհնութեամբը լուսաւորէ ու սրբացընէ աշխարհիս բոլոր ժողովուրդները:

Ս. Պատարագը լմնալէն ետքը զուրցէ. Ամէնքը ճանչնան ու սիրեն ամենասուրբ Երրորդութիւնն եւ զՅիսուս Գոհութեան Խորհրդոյն մէջ: Օրհնեալ ըլլայ ամենասուրբ եւ Անարատ Յղութիւնն Երանելի Կոյսին Մարիամայ:

Եկեղեցիէն ամփոփ ու ջերմեռանդ դուրս ել, որպէս թէ Գողգոթայի վրայ Փրկչին խաչելութեան ու մահուան ներկայ գտնուած ըլլայիր: Օրուան մէջ ստէպ միտքդ բեր քեզի համար զոհ եղած Յիսուսը, քու ընդունած լոյսերդ, եւ ըրած առաջա-

դրութիւններդ։ Ամեն ատեն բորբոքած սրտով միտքդ Յիսուսին վերցուր իբրեւ քու սրբացընողիդ, քու Թագաւորիդ, քու Հովուիդ, քու Կենարարիդ, քու Վարպետիդ ու Օրինակիդ, քու Բժշկիդ եւ քու հոգւոյդ փեսային։ Մի մոռնար ամենասուրբ Երրորդութեան նուիրել, եթէ հնար ըլլայ ամէն վայրկեան, այն աստուածեղէն պատուական Արիւնը քու եւ բովանդակ մարդկային ազգին փրկութեանը համար։

ԱԶԳ ԱՌ ՔԱՀԱՆԱՅՍ

Ա. Պատարագն աղէկ կերպով ընելու համար։

Թող ներուի մեզ՝ իբրեւ պսակ այս ամենակարեւոր ճառիս, ի դիմաց Յիսուսի Քրիստոսի, Եկեղեցւոյ ու ժողովուրդներուն՝ բերաննիս գանգատանօք բանալ այն քահանաներուն նկատմամբ, որոնք Աստուծմէ թէպէտ ընտրուած են բոլորովին իրենն ըլլալու, բայց անոնք այս աստիճան զէնքը կ'անպատուեն. Պատարագին բարձր եւ ահեղ զոհը գահավէժ շտապով մը կատարելովնին, առանց ջերմեռանդութեան, առանց յարգութեան։ Ասոր համար պատշաճ է երեւան հանել այն մեծամեծ վնասները, որ ասկէ կը ծա-

գին թէ իրենց եւ թէ ուրիշներուն. որպէս զի զգաստանան եւ ուղղուին։ Թէ որ այն քահանաներն այս մեծ ճշմարտութեան խելամուտ ըլլալու հանին՝ շատ բան է. ինչու որ աշխարհ՝ այս մեծ զոհին չարաչար գործածութեանը պատճառաւ, թէ ծանր չարիքներու տակ կ'ընկճի եւ թէ մեծամեծ բարիքներէ ձեռնունայն ու զուրկ կը մնայ։ Կան քահանաներ որ առաջին Պատարագները քիչ մը եռանդով ընելու կը սկսին, բայց հետզհետէ կը թուլանան, այն ծառերուն եւ թուփերուն նման՝ որոնք գարունը գեղեցիկ կը բողբոջին, իսկ վերջն անպտուղ կը մնան։ Տէր մի արասցէ որ մինչեւ իսկ քահանայութեան սկիզբէն վարժուին շտապով պատարագելու, անհուն արհամարհանքով մը. այն ատեն՝ աստուածեղէն ամենակարողութեան մէկ մեծ հրաշքը պէտք է որ զիրենք ճամբու բերէ։

Միանգամայն կը փութանք յայտնել թէ խօսքերնիս այն բարի օրինակ եղող եկեղեցականաց չէ, որոնք Եկեղեցւոյ փայլն ու փառքն են. եւ այս դարուս մէջ բազմաթիւ ալ են, իսկ որոնց ալ որ կը խօսի հեղինակը. մինչեւ գետին խոնարհելով կը մեծարէ անոնց քահանայական կարգը, եւ միայն հասարակաց բարւոյն համար ա-

նոնց անկարգութիւնները մէջ տեղ կը հանէ, որպէս զի անիկա՝ որ այդ վիճակին չէ հասած կամ դեռ քահանայ ալ չէ եղած, չըլլայ թէ ինքն ալ իյնայ:

Գործողութիւն մը որչափ աւելի սուրբ է ըստ ինքեան, այնչափ աւելի պատիւ կը բերէ Բարձրելոյն, եւ որչափ որ աւելի պատուաբեր ըլլայ՝ այնչափ ալ աւելի մեծ թշնամանք կ՚ըլլայ անոր չարաչար գործածութիւնը: Արդ քանի որ Ս. Պատարագէն աւելի մեծ ու աստուածեղէն գործ չկայ, եւ մարդացեալ Աստուած մ՚իր մէջ բովանդակելովն այնչափ սրբանուէր բան ունի իր մէջը, որչափ որ ունի նոյն իսկ Աստուածութիւնն ըստ էութեան. ուրեմն մեծ ապերախտութիւն է, անլուր թշնամանք է Աստուծոյ, Ս. Պատարագն արհամարհանքով ու անպատուութեամբ զուրցելը:

Ասիկա է այն գործը, որ աստուածական հազարաւոր սեփհականութիւններ կը հռչակէ, եւ Աստուծոյ ամենակարողութեան ու սիրոյն վերջին ճիգն է, հրաշքներու համառօտութիւն մ՚է, քրիստոնէական կրօնին ունեցած մէկ հատիկ զոհը. միւս ամէն խորհուրդներն ասոր կը նային եւ առ այս ուղղուած են, որ կը փայլի ինչպէս արեգակն աստղերուն մէջ: Այս

է մեր Փրկչին իր վերջին կտակովը մեզի թողուցած սիրուն պարգեւն իբրեւ վառվռուն եւ գորովալից գրաւական իր ներքին սիրոյն եւ այնչափ ջերմագին մեզի յանձնարարեց զանիկա յարգել ու սիրել: Այնպիսի գործ մ՚է ասիկա՝ որ բոլոր Արքայութիւնը կ՚ապշեցընէ կը հիացընէ. ասոր կատարուելու ատենն երկինք կը բացուի, սերովբէները գունդագունդ կ՚ընթանան, եւ ամենասուրբ Երրորդութիւնը պատրաստ կեցած է քահանաներուն ձեռքով ընդունելու այս զոհը, որ անսահման կերպով իրեն հաճելի է: Քահանայն կը սրբագործէ, կ՚ըսէ Օգոստինոս, եւ այս անճառելի Խորհուրդը կը կատարէ, իսկ Հրեշտակները սպասաւորի պէս կը կենան սուրբ սեղանին քով: Այսպիսի մեծ առանձնաշնորհութեան մը վրայ երկինք կը հիանան, երկիրս կը զմայլի, արարածները կը սոսկան, դժոխքը կը զարհուրի, հրեշտակներու դասերը կը վազեն զանի մեծարելու եւ պաշտելու: Մինակ քահանաներու մէջ պիտի գտնուի եղեր զանիկա արհամարհող ու բանի տեղ չդնող: Անմահ Աստուած՜՜:

Բայց ո՛վ կրնայ համրել ու պատմել թէ Եկեղեցին ի՛նչ վնասներ կը կրէ Ս. Պատարագին չարաչար գործածութեան պատճառաւ, որ իր մէկ

հատիկ զոհն է, ամենազօր նեցուկը, եւ մեծագոյն յաղթանակը։ Եղո՜ւկ. քահանաներուն ջերմեռանդութեամբ չպատարագելուն եւ եռանդով չաղօթելուն պատճառաւ, քանի՜ քանի հաւատացեալներ կատարելութեան ճամբէն չեն քալեր։ Ո՞րչափ ջերմեռանդներ կ'իյնա՜ն գաղջութեան դժբախտ վիճակին մէջ։ Քանինե՜ր անմեղութիւննին կը կորսնցընեն։ Քանինե՜ր բարի վարքերնին ձգելով ինք զինքնին անզգամութեան կու տան։ Ո՛րչափ մեղաւորներ անզեղջ կը մեռնին իրենց մեղքերուն մէջ։ Քանինե՜ր նզովքի, հերձուածի ու հերետիկոսութեան մէջ կ'իյնան։ Քանի՜ քանի ինկածներ չեն կանգնիր եւ զգաստանար։ Ո՛րչափ հրեաներ, այլազգիներ, հեթանոսներ, անաստուածներ իրենց մոլորութիւններուն մէջ յամառած կ'ապրին ու սուրբ Եկեղեցին կը հարուածեն։ Ալ ըսե՞մ։ Ո՛րչափ վատ սովորոյթներ մէկդի չեն ձգուիր։ Ո՛րչափ ապականութիւնը յառաջ կ'երթայ։ Ո՛րչափ վարքեր կ'աւրուին։ Քանի՜ քանի սուրբ եւ բարի գործեր յառաջ չեն երթար։ Քանի՜ քանի մեծամեծ գործքեր պարապ կ'ըլլեն։ Ո՛րչափ ճխաներով կը ճզմուի աշխարհ։ Ի՛նչ յաղթանակներ կ'ընէ արուսեակը։ Եւ ահա այսչափ չարիքներ, նորէն կ'ըսեմ, անկէ

յառաջ կու գան՝ որ քահանայք պէտք եղած կերպով չեն պատարագեր, եւ եռանդով չեն աղօթեր։ Ո՛վ Աստուած իմ, այսչափ անհամար քահանայից աղօթքն ի նպաստ աշխարհի ինչե՜ր պիտի չընդունէր՝ այն ժամանակ որ զՅիսուս իրենց աչքերուն առջեւ ու ձեռքերուն մէջ ունին, եթէ պատարագէին, եթէ աղօթէին ինչպէս որ պէտք է։ Իրենք զայս չեն հասկընար, ինչու որ սուրբ եւ աստուածեղէն գրոց հետամուտ չեն ըլլար. ինչու որ Ս. Հայրերուն սորվեցուցածները չեն քններ ու չեն բըռներ. ինչու որ յաւիտենական առածները չեն մտածեր, ինչու որ Փրկչին վարդապետութիւններն եւ ուրիշ օրինակները չեն խորհիր։

Ասկէ է որ սուրբ կրօնքս իւր յարգ ու պատուէն կը նուազի հաւատացեալներուն աչքին, որոնք աստուածեղէն Պատարագներուն այսպէս առանց յարգանաց մատուցուիլը տեսնելով, զանոնք այնպէս խիստ քիչ կը պատուեն, որ ոչինչ պատճառաւ մ'եւ առանց խղճելու՝ զանոնք չարաչար ալ կը գործածեն ու կը սրբապղծեն։ Մանաւանդ թէ նոյն իսկ անհաւատները դիտելով մեր ամենասուրբ խորհուրդներուն այսպէս անարգուիլը, հաւատքնիս կը ծաղրեն, եւ բարեբախտաբար ստացած համարումնին դժբախտաբար

կը կորսնցընեն. եւ իրենք ալ կը խոստովանին թէ իրենք աւելի յարգանք ունին իրենց մեհեաններուն եւն. քան յօ է մենք մեր զոհերուն եւ մեր Եկեղեցիներուն։ Ուստի այսօր ալ կը ստուգուի այն թէ. «Այսպէս ասէ Տէր. վասն ձեր անուն իմ հանապազ հայհոյի ի մէջ հեթանոսաց»։[1]

Հապա իրենց Պատարագը տեսնողներուն քանի՛ քանի վնասներ կը պատճառեն։ Վասն զի չափէն աւելի աճապարելովնին՝ անգթութեամբ մը սրբագործեալ Յիսուսի սիրելի ներկայութենէն զանոնք շուտով կը զրկեն. հետեւապէս նաեւ շուտ կը կտրեն այն առատաձիր բարերարութեանց եւ սիրելի ու պատուական օրհնութեանց տեւողական շարունակութիւնը, զորոնք Փրկիչն մեր ներկայ եղողներուն կը բաշխէ այն ժամուն՝ որ սեղաններուն վրայ իրենց մէջ կը գտնուի ու կը կենցաղավարի. եւ այնպէս կ'ընեն որ երկինք շուտով միացուին, Պատարագին լմնալովը։ Ասով մի եւ նոյն ատեն Բարձրեալն ալ աւելի մեծ պաշտօն ու երկրպագութիւններէ զուրկ կը մնայ եւ ժողովուրդներն ալ աւելի կարճ աղօթք, մտածական, իղձեր եւ արագ խնդրուածներ ընելով՝ զուրկ կը

[1] Եսայ. ԾԲ. 5։

մնան անոնք ալ աւելի մեծ լոյսերէ, շնորհքներէ, պարգեւներէ, առաքինութիւններէ, արդիւնքներէ, հատուցումներէ, թէ իրենց եւ թէ ուրիշին համար, կենդանեաց եւ Քաւարանին համար։ Գաղջ հաւատացեալներուն ալ արդէն պատրուակ պէտք է շուտ մ'Աստուծոյ քովէն պրծելու, որ ունայնութեան եւ աշխարհի ետեւէն վազեն։ Քահանաներն հանրային պաշտօնեաներ ըլլալով պարտաւոր են, ո՛չ միայն ներքին առաքինութիւններով իրենց խիղճը գոհացընել, հապա նաեւ արտաքին բարի վարմունքով գոհ ընել Եկեղեցին, ժողովուրդն եւ իրենց պաշտօնը։ Ո՛վ Աստուած անմահ. կան քահանաներ որ Ս. Պատարագն ընելէն զատ ալ՝ ուրիշ բան մը չեն ըներ աշխարհիս բարւոյն համար, այսու ամենայնիւ այդչափն ալ կը խնայե՛ն. ինչ անիրաւութիւն։ Բնաւ քահանայ չըլլային, թէ որ կ'ուզէին այսչափ հոգ եւ սէր ունենալ երկրի համար, իսկ Աստուծոյ եւ ընկերին համար ընդհակառակն՝ այսչափ անփոյթ անզգայ։

Այսպիսի քահանաներու իրենց անձին հասցուցած վնասներն ալ անթիւ են։ Այն աստուածեղէն արդարութիւնը, զոր իրենք չուզեցին քաւչական մեծ Պատարագով հաշտեցընել, երբ անօրէն աշխարհին վրայ թափէ իւր

հարուածները, իրենք առաջինը պիտի ըլլան այն խարազաններէն բռնուելու։ Նաեւ իրենք զիրենք կը զրկեն ամբաւ արդիւնքներէ, լոյսերէ, օգնութիւններէ, նպաստներէ եւ այն ազդու շնորհքներէն, զորոնք հասարակօրէն Աստուած ապերախտներուն կը զլանայ. եւ ամէնապերախտ են անոնք՝ որ ժողովուրդը շինելու տեղ կը գայթակղեցընեն. եւ Աստուծոյ ճամբուն մէջ զանոնք կրթելու, անոնց Արարչին պատիւ ընծայելու եւ իրենց հոգիները սրբացընելու պատճառ եւ առիթներ տալու տեղ՝ ա՛լ աւելի կը հեռացընեն Ս. Պատարագն արտորանքով մատուցանելովնին. այնպէս որ հոգիներն առ Աստուած տանելու տեղ, անկէ կը գողնան. Աստուծոյ ու ժողովուրդներուն մէջ հաշտարար ըլլալու տեղ, ոչ թէ հաշտեցընել՝ հապա Աստուծոյ բարկութիւնը կը բորբոքեն իրենց անպատուութիւններովն ու թերութիւններովը. «Վերստին ի խաչ հանել անձանց զՈրդին Աստուծոյ, եւ դարձեալ խայտառակել։»[1]

Ասկէ զատ այսպիսի քահանայից այս վարմունքը շատ վատ նշան մ՚է իրենց փրկութեանը. եւ շատ դէշ հետեւութիւններ կրնան օրինաւորապէս

---

[1] Եբր. Զ. 6։

գուշակուիլ։ Ինչու որ եթէ իրենք կէս ժամ մը չեն ուզեր տալ Ս. Պատարագը մատուցանելու. ալ ո՞ր հոգեւոր գործքի, ո՞ր ջերմեռանդութեան պիտի տան։ Իսկ թէ որ իրենք այսպէս շտապաւ ու չփոթ կերպով կը կատարեն այն բարձրագոյն եւ ամէնէն սոսկալի զոհը՝ հարկաւ իրենց կեանքն ալ անգունդ մը, խառնակութիւն մը պիտի ըլլայ։ Ով որ հաւատարիմ է քչին մէջ, կ՚ըսէ աստուածային ուսուցիչը, շատին մէջ ալ հաւատարիմ պիտի ըլլայ, եւ ով որ քչին մէջ անիրաւ է, շատին մէջ ալ անիրաւ պիտի ըլլայ։[1] Ուստի քահանայ մը՝ որ իր սուրբ կրօնին ամէնէն մեծ գործին մէջ, իր պաշտօնին ամէնէն հանդիսական պարտաւորութեան մէջ, Աստուծոյ փառաց ամենամեծ գործին մէջ եւ աշխարհի փըրկութեան համար ամէնէն ծանրակշիռ հոգ ու ջանքին մէջ այսչափ պակասաւոր է. որչափ աւելի պակասաւոր պիտի ըլլայ իր ուրիշ փոքրագոյն եւ նուազ հրապարակային ու նուազ հրամայուած գործողութիւններուն մէջ։ Այս ստոյգ է թէ այդպիսի քահանաներ աղօթասէր չեն, հետեւապէս ալ աստուածային հոգի չունին, ոչ առաքինութիւն, ոչ Սուրբերու գիտու-

---

[1] Ղուկ. ԺԶ. 10։

թիւնը. կեանք վարել չեն գիտեր։ Աղօթասէր չըլլալնին ալ անով կը ցուցընեն՝ որ դեռ չեն հասկցած իրենց արժանապատուութիւնը, վսեմութիւնը, պաշտօններուն պարտաւորութիւնները, Աստուծոյ մեծ բարիքը, որ իրենց բրած է՝ զիրենք ընտրելով եւ քահանայ օրհնելով։ Պատարագի արդիւնքները, արժէքը, յարգը, այն Աստուծոյն մեծավայելչութիւնը, սրբութիւնը, փառքը, որուն հետ այսպէս անմիջապէս կը վարուին. եւ որովհետեւ չեն խորհրդածեր, ուստի չեն հասկցած թէ ինչ մեծ խստութեամբ զիրենք պիտի դատէ յաւիտենական դատաւորը, երբ իրենք մանր հաշիւ տալ պարտաւորին ամէն մէկ վանկի, յօդի, ամէն մէկ թողտրուած կամ քաշկռտուած արարողութեան վրայ։

Ուստի եւ առանց պատրաստութեան կ'երթան պատարագելու եւ առանց պատշաճ շնորհակալութիւններն ընելու Եկեղեցիէն կ'ելլեն, իբրեւ թէ Պատարագի պատրաստութեան ու գոհութեան փոքր ինչ աղօթքներն, որ կախուած տախտակներէն սորվեր են, առանց ամփոփման, առանց ուշադրութեան, առանց ըղձից՝ լոկ սովորութեան համար եւ բերնուց ըսելով՝ մեծ բան մ'ըրած ըլլային։ Այս-

պէսով “խորք խորոց կարդան.„[1] Նախընթաց անպատրաստութիւններուն անդունդը, որովհետեւ պատարագելէ յառաջ չխորհրդածեցին՝ ձայն կու տայ զուգընթաց պակսութիւններու անդունդին, որովհետեւ քաշկռտելով եւ անարգութեամբ կը պատարագեն. ու նախընթաց եւ զուգընթաց նենգութեան անդունդը ձայն կու տայ եւ յառաջ կը բերէ յետագայ պակսութիւններու անդունդ մը, որովհետեւ Ս. Պատարագը լմնալէն վերջն, ոչ գոհութիւն կը մատուցանեն Աստուծոյ եւ ոչ խնդրուածք ըստ պատշաճի։ Ուստի այս երեք էական պակասութեանց խորերէն այդպիսի քահանաներուն վրայ յառաջ կու գայ անանկ անուղղայ, ցրուած, անպատեհ կեանք մը՝ որ նոյն իսկ աշխարհականներուն ամօթ կը բերէ։ Խեղծ քրիստոնէութիւն, խեղճ ժողովուրդներ, որ այս տեսակ քահանաներ ունին իրենց միջնորդ։ Եւ վա՜յ իրենց, եթէ չեն ուզեր իրենց պաշտօնին մեծամեծ պարտքերը հասկընալ եւ ոչ ալ այն Աստուծոյն մեծութիւնները, որուն կը ծառայե՛ն։ Միթէ՞ չեն վախնար այն սոսկալի սպառնալիքներէն, զոր կ'ընէ Աստուած գաղջ հոգիներու, իբրեւ անարժան իւր բարե-

1 Սղմ. ԽԱ. 8.

կամուլթեանն՝ իրմէ դուրս փախելու. եւ անէծք ու սպառնալիք կը թափէ անոնց վրայ, որ սուրբ գործ մը նենգութեամբ եւ անհոգութեամբ կ'ընեն։ "Անիծեալ լիցի որ գործէ զգործ Տեառն հեղգութեամբ։"[1] Եւ թէ որ այս այսպէս պիտի ըլլայ Աստուծոյ ամէն գործքերուն նկատմամբ, ուրեմն Ս. Պատարագին նկատմամբ շատ աւելի ստոյգ պիտի ըլլայ. որովհետեւ անիկա գերազանցապէս կոչուած է Գործ Աստուծոյ։

Իրաւ է թէ այսպիսի քահանաներ կ'ուզեն հաւատացընել թէ իրենց Պատարագը՝ որչափ ալ ժամու քառորդ տեւէ, բայց աղէկ կը մատուցուի. ուստի կ'ըսեն որ, իմաստունները կը սորվեցընեն թէ Պատարագը պէտք է կարճատեւ ըլլայ։ Այո՛, Պատարագը պէտք է կարճատեւ ըլլայ, այսինքն իրաւցընէ մէկ ժամ կամ երկու ժամ պէտք չէ որ տեւէ. հապա պէտք է կէս ժամ տեւէ. ասիկա է կարճ Պատարագ ընելը. իմաստուններն ալ այս իմաստով է որ կը խօսին։ Մասնաւոր խնամով եւ քննութեամբ եղած գիտողութիւն մ'է թէ, ինչ որ Ս. Պատարագին մէջ կայ՝ ամէնքն ալ քիչ մը հանդարտ ու վայելուչ կերպով միայն

---

1 Երեմ. ԽԸ. 10։

ըսելու՝ եւ արարողութիւններն իրենց ժամանակին կատարելու համար՝ քսանեւերկու կամ քսանուհինգ վայրկեան պէտք է. ասոր վրայ աւելցընելով սրբագործելէ յառաջ վայրկեան մը ամփոփուելու որ կարեւոր է, եւ կենդանեաց ու մեռելոց յիշատակութեան համար պէտք եղած միջոցը, Մարմնոյ եւ Արեան վերացումներուն եւ ճաշակմանց դադարներն — եւ ահա Պատարագը հասաւ կէս ժամուն ծայրը. առանց քահանայն խորանին առջեւ երկինք յափշտակուելու եւ առանց ինքզինքը նկատողութեան եւ տեսիլքի տալու, ինչպէս կ'ըսեն արտորացող քահանաները։ Ուստի այնչափ պատիւ գողցուած յափշտակուած կ'ըլլայ ամենասուրբ Երրորդութենէն, այնչափ մեծարանք՝ Յիսուսէ Քրիստոսէ, այնչափ օգուտ՝ Եկեղեցիէն, այնչափ շնորհք՝ ժողովրդէն, այնչափ ջերմեռանդութիւն՝ հաւատացելոցմէ, այնչափ արդիւնք՝ նոյն իսկ իրենց անձէն, որչափ ժամանակ որ Ս. Պատարագէն կը պակսեցընեն քահանայք։ Իրենց դահավէժ Պատարագն իրենց երկայն կ'երեւնայ անոր համար՝ որ խիստ փոքրիկ կ'երեւան այն անհուն մեծվայելչութեան Աստուածն՝ որուն հետ է գործերնին. եւ անոր մեծութիւնները չեն մտածեր։ Տէ՛ր Աստուած, որ մտքերնին լուսաւ-

որուն. եւ այն ատեն այո՛, պիտի հասկընան մոլորութիւնները, պիտի ամօթակոր պըլպըլին, կերպերնին պիտի փոխեն, պիտի զղջին այն անկարգութենէն, զոր հիմակու հիմայ չեն ուզեր ճանչնալ իրենց անմտութենէն։ Ճշմարիտն այս է. "երկնչել ի Տեառնէ եւ առնել... ըստ օրինաց նորա։"[1]

Իրօք ալ բարեկրօն եւ ուսեալ կղերները, սրբակեաց եւ բարի օրինակ ըլլալու արժանի միաբանութիւնները, եռանդուն եւ լուսամիտ եղբայրութիւններն ամբողջ կէս ժամ կ'ընծայեն Ս. Պատարագին. եւ շատերուն նոյն իսկ կանոնն եւ օրէնքն է այս։ Թող վկայէ Յիսուսեան փառաւոր ընկերութիւնը, որուն մեծ հիմնադիրը Ս. Պատարագին վրայ խօսելով՝ իր արժանաւոր որդիքներուն այսպէս աւանդ թողուց՝ թէ "Ս. Պատարագը՝ ո՛չ այնչափ կարճ ըլլայ, որ կէս ժամն ալ չլրացնէ, եւ ո՛չ այնպէս երկայն՝ որ կէս ժամը շատ անցնի։" Նոյն իսկ թուլցած կղերներու մէջ եւ նախկին եռանդէն պաղած կրօններու մէջ՝ դեռ շատ կան այնպիսի լուսամիտ ու ջերմեռանդ քահանաներ, որոնք ուրիշին վատ ընթացքին չնայելով եւ ոչ այլոց չար օրինակին, առաքելական քաջութեամբ

1 Դ. Թագ. ԺԷ. 34։

դէմ կը դնեն այս հեղեղին, ուստի եւ իրենց Պատարագը կէս ժամէն պակաս չի տեւեր, ինչու որ աղօթասէր հոգիներ են եւ աստուածուսոյց։ Ուստի Ս. Պատարագը կէս ժամուան մէջ մատուցանելն ոչ միայն սրբակեաց քահանաներուն յատուկ է, հապա ամէն քահանայ եղողի պարտքն է եւ արդարութեան պարտականութիւն։ Միայն թէ կասկած չկայ, որ ամէն քահանայ սուրբ ըլլալու է, որ իր բարձր կոչման պարտաւորութիւններն եւ իր սրբազան պաշտօնը կատարէ. "Քահանայք սուրբ լինիցին Տեառն Աստուծոյ իւրեանց։"[1] Ասոր համար այսպիսի զգացմունքները չափէն աւելի խստակեաց մտքերու վախեր ու խղճահարութիւններ չեն, հապա անդիմադրելի ճշմարտութիւններ են, որ ամէն խոհեմ ու երկիւղած քահանայ լաւ կը հասկընայ, լաւ ալ կը գործադրէ։

Տես թէ ինչպէս կ'ընեն այն քահանաներն, որ կարճ ժամանակի մէջ Պատարագնին կը լմնցընեն։ Բառերը կը լփռտան այնպիսի շփոթ արագութեամբ՝ որ ոչ իրենք եւ ոչ մօտիկ ընողը բառ մը կը հասկընայ, զանոնք այնպէս կը կրճատեն՝ որ մեծ մասը մէկդի կը ձգեն, աղօթք մը սկսելնին ու լմնցընելնին մէկ

1 Ղեւ. ԻԱ. 6։

կ'ըլլայ, շատ անգամ ալ բուն իմաստը կազմող քանի մը խօսքերը թող տալով, սկիզբն ու վերջն իրարու կցելով՝ կարծես թէ հերետիկոսութիւն կ'արտասանեն: Ա՛լ ի՜նչ ըսեմ, սպասաւորին ալ ժամանակ չեն տար որ պատասխանէ, եւ իրենց ըսածն անոնցին կը խառնուի: Ասկէ զատ իրարու կը խառնեն կը շփոթեն արարողութիւններ եւ խօսքեր, ու մի եւ նոյն ատեն որ աղօթքները կ'ըսեն՝ արարողութիւններն ալ հետը կ'ընեն, մաս մ'ալ զանց ընելով. ծնրադրութիւնները, խաղաղութիւնները գահավէժ են, եւ երբ կը ծնրադրեն՝ աղօթքներն ալ մէկդիէն կ'ըսեն: Խորագրոց պատուէրներուն եւ ոչ մէկը կը պահեն. Ցէչէները ջրի պէս կը լմնցընեն կ'անցնին, ճաշակումները նոյնպէս. Նշխարն ու բաժակն արտորնօք կը վերցընեն կ'իջեցընեն, սկիհը հարեւանցի ցամքեցուցած կը թողուն, մաղզմային վրայ, սուրբ մասնատուփերուն մէջ փշրանք է որ կայ՝ եթէ զանոնք մաքրելն իրենց ինկած ըլլայ. (գործ մը որ միշտ զգուշաւոր ու երկիւղած քահանաներու յանձնելու էր.) եւ ուր էր թէ ունեցած կատաղի արագութիւններնէն սեղանն ալ, գետինն ալ, նշխարքով փշրանքով չցանէին: Սակայն չեն գիտեր թէ Յիսուս, Աստուած կեն-

գանի, Աստուած ճշմարիտ, ինչ որ է ամբողջ Նշխարին մէջը, նոյնն է հաւասարապէս ամէն մէկ ամենափոքրիկ զգալի փշրանքին մէջ: “Այնչափ իմն է ընդ փշրանօք, որչափ ծածկի ընդ ողջունիւ:„ Եւ այս հաւատոյ մաս է: Ո՜վ Աստուած, այս ի՜նչ արհամարհանք է այս աստուածեղէն ու սրբազան մանիկներուն, այնչափ աստուածեղէն ու սրբազան, որչափ աստուածեղէն ու սրբազան է ամենասուրբ Երրորդութիւնը:

Եթէ դիպուածով՝ բարեբարոյ քահանայ մ'արագ զուրցելու ըլլայ Ս. Պատարագը, անիկա ուրիշներուն կանոն ըլլալու չէ. եւ ոչ ալ կրնայ անկարգութիւնը չքմեղ հանել կամ վաւերացընել. որովհետեւ նա ալ այն մասին մէջ կը սխալի ու յանդիմանութեան արժանի է, եւ խիստ համար պիտի տայ այն Աստուծոյն, որ պիտի դատէ նաեւ նոյն իսկ արդարութիւնները: Բայց այս ստոյգ է՝ թէ այսպիսի ջերմեռանդ քահանայն անզգուշութեան կամ մոռաւոր սխալմունքի մը երեսէն է որ կը պակսի. ուստի հազիւ մէյմը այն անսխալ ճշմարտութիւնները մտածելու ըլլայ, շուտ մը կը շտկուի առանց ինք զինքը պաշտպանելու:

Միայն թէ հարկ է իմացընել, որ հոս խօսքն այն արժանապատիւ քա-

հանաներու վրայ չէ․ որոնք իրենց սրտին ցաւովը անհանգստութեան, նեղութեանց, տառապանքներու պատճառաւ, որոնք շատ անգամ գրեթէ ծանօթ չեն, Պատարագնին կ'արագեն․ որպէս զի գոնէ զուրկ չմնան զանիկա մատուցանելէ այն Աստուծոյն, զոր այնչափ կը փափաքին մեծարել, եւ անկէ ընդունիլ օգնութիւններ, մխիթարութիւններ, շնորհքներ, զորոնք Աստուած կու տայ ջերմեռանդ պատարագողներուն։ Ասոնք գովեստի են արժանի եւ իրենց սուրբ վարքն ալ լաւ կը ցուցընէ թէ պակասութիւննին ի հարկէ յառաջ եկած եւ ստիպողական է, որուն տեղը կը լեցընեն իրենց բարի բաղձանքովը, առաքինութեամբը, եւ ուրիշ եռանդուն եւ հոգելից ջերմեռանդութիւններովը։

Ըսի մէկ քառորդ ժամու․ բայց արդեօք քանինե՜ր ալ կան, որ գուցէ շատ աւելի քիչ ժամանակի մէջ Պատարագնին կը լմնցընեն։ Եւ ո՞վ կրնայ ատոնք մահուչափ մեղքէն ազատ սեպել, ու հետեւապէս սոսկալի սրբապղծութենէ։ Թող կարդան այս նիւթին վրայօք աստուածաբանութիւնները․ եւ եթէ Աստուծոյ վախէն փոքրիկ կայծ մ'ունենան՝ անկարելի է թէ զարհուրելով չդողան։ Բաջահմուտն Սուարէզ մինչեւ անգամ հասաւ ըսելու

թէ՝ յանցանքէ զերծ չէ այն քահանայն, որ Պատարագի մէջ միայն մէկ՝ թէեւ փոքրիկ արարողութիւնը զանց կ'ընէ։[1]

Դեռ կարելի՞ է որ գտնուի քահանայ մը, որ պարծենայ իր Պատարագները գահավիժարար ընելուն վրայ, իր այս քաջութիւնը գովէ, իբրեւ մեծագործութիւն պատմէ եւ ուրիշներու հետ մրցելու ելլէ՝ թէ ով աւելի շուտ կրնայ լմնցընել Ս․ Պատարագին ահեղ խորհուրդը։

Հապա ինչ ըսենք այն յանդուգն քահանաներուն՝ որ իրենք Ս․ Խորհուրդն արհամարհ ընելէն զատ, կը ժպրհին նաեւ երես առ երես յանդիմանելու եւ կատակելու այն արժանապատիւ քահանաները, որ վայելուչ կերպով պատարագելու համար կէս ժամ կը մնան խորանին առջեւ։ Եւ պատճառը կա՛մ այն է՝ որ միւսին բարի օրինակն իրենց անպատշաճութիւնն երեսնին կը զարնէ, կա՛մ այն՝ որ իրենք Պատարագի ելլելու համար քիչ մ'աւելի պէտք է աւանդատունն սպասեն. այս ստոյգ է որ այս բանը մանաւանդ մատռանապետներու մէջ յաճախ կը պատահի։ Նմանողք փարիսեցիներուն, որոնք իրենք չուզելով պատուել զՅի-

---

1 Հատ․ 3․ մ․ 3։ Բ․ 85․ պր․ 2։

սուս Քրիստոս՝ ամէն ճիգ կը թափէին որ ուրիշներն ալ չընծայէին անոր իրենց մեծարանքը: Հանդիպած է որ նոյն իսկ սպասաւորներն երես ելած ու յանդիմանած ըլլան այն Աստուծոյ քահանաներն՝ իրենց պարտքը կատարելնուն համար: Ի՛նչ ոճիր: Ասկէ ալ յառաջ կու գայ որ շատ մը ջերմեռանդ քահանաներ ալ չծաղրուելու համար՝ իրենք ալ կը սկսին Պատարագնին աճապարել ու հեղեղին կը խառնուին: Ամօթ. հապա ո՞ւր է հաւատքը: Ի՞նչ. միթէ աւելի՛ մեծ համարելու է տգէտի մը մէկ ծաղրն ու ծանակը, որ իմաստուններուն համար պատիւ է, քան թէ իւր պաշտօնին վայելչութիւնը, քան թէ Եկեղեցւոյ յառաջդիմութիւնը, քան թէ Արարչին փառքը, քան թէ իւր հոգին: Թող իրենք շարունակեն իրենց սուրբ սովորութիւնը, քանի տեղ անգամ չգնեն այնպիսիներու կատակներն՝ իբրեւ թէ տղայ մը կակաղէր, շուն մը հաչէր, խելառ մը կանչուռտէր. “Թոյլ տուք զնոսա. կոյրք են, կուրաց առաջնորդք:„[1] Իրենց պատասխանը թող ըլլայ բարի օրինակ եւ համբերութիւն: Հայրն Անգեղոս Տր Փազ, Աստուծոյ մեծանուն ծառայն, իւր Պատարագները շատ

1 Մատթ. ԺԵ. 14:

երկայն ընելուն վրայ գանգատողի մը՝ հանդարտութեամբ պատասխանեց թէ՝ ընաւ չեմ յիշեր թէ իմ Տիրոջս եւ Վարդապետիս Գողգոթայի գլուխը խաչին վրայ մատուցած Պատարագէն, որ երեք ժամ տեւեց, եւս աւելի երկայն Պատարագ ըրած ըլլամ: (Մանսի.)

Այն քահանաներուն մէկ ուրիշ պատրուակն ալ այս է թէ, ժողովուրդն երկայն Պատարագներէն կը ձանձրանայ ու կը գանգատի: Ահա դպրոց մը, թէեւ ամենածաղրելի՝ բայց հասարակաց: Ժողովուրդը կէս ժամու Պատարագներէն ո՛չ թէ կը ձանձրանայ՝ հապա կը շինուի, ջերմեռանդութեան կու գայ, աւելի մեծ հաւատքով ու եռանդեամբ կ'աղօթէ, քահանային առաքինութեանը վրայ լաւ գաղափար կ'ունենայ, որուն մէջ հազար օրհնէնք անոր կը կարդայ, եւ Աստուծոյ փառք կու տայ: Մանաւանդ թէ կան ալ՝ որ երկայն ու ջերմեռանդ Պատարագ կը փնտռեն ու սրընթաց եւ անպատուող Պատարագներէն խոյս կու տան, յայտնի վկայելով՝ թէ այդպիսի քահանաներ մարդու ջերմեռանդութիւնը կորսնցընել կու տան:

Իսկ թէ գտնուելու ըլլայ անմիտ աշխարհական մը, որ կէս ժամուան Պատարագէն ալ ձանձրանայ, միթէ

ասոր համար քահանաները պարտաւո՞ր են մատնել Աստուծոյ պատիւը, իրենց պաշտօնն ու հասարակաց բարիքը։ Դպիրներն ու փարիսեցիներն ալ չէին հաներ մեր աստուածային Փրկչին ամենասուրբ գործոց, բայց ինք անոր համար ետ չէր կենար զանոնք գործելէն։ Եւ եթէ բոլոր քահանաները Ս. Պատարագը պէտք եղած կերպով մատուցանէին՝ ոչ ոք առիթ կ՚ունենար Պատարագներուն երկայնութեանը դէմ գանգատելու, վասն զի զանոնք երկայն երեւցընողը՝ այսօրուան օրս ուրիշին դժկամակութիւններն են։ Ս. Օգոստինոս կ՚ըսէ որ՝ Եկեղեցին տօն օրերու մէջ ծառայական գործերն արգիլած եւ անոնց մէջ Ս. Պատարագը տեսնել պատուիրած է, որպէս զի հաւատացեալներն աւելի խնամով զբաղին Արարչին պատիւ ընծայելու։ Երկնից համար եւ ոչ թէ երկրի համար Աստուծմէ ստեղծուած ենք ու կ՚ապրինք. ո՞վ չի գիտեր զայս։ Լի օրերուն նկատմամբ, բան չ՚ըսուիր. Աստուծոյ կէս ժամ մը տալ չուզողը թող Ս. Պատարագին ալ ներկայ չըլլայ. եւ թէ որ այս իր ձեռքը չէ. որչափ ատեն որ կրնայ թող ինք զինքն ազօթքով Աստուծոյ յանձնէ եւ երթայ բարով։

Կը մնան չարերը՝ որ զԱստուած փառաբանելնուս համար պիտի մռմռան

եղեր։ Թող ամբողջ դժոխք ամբարիշտներուն հետ մէկ եղած զմեզ անիծէ. հերիք է որ յաղթական եւ զինուորեալ Եկեղեցին զմեզ օրհնէ։ Աշխարհասէրին մէկը կէս ժամու Պատարագին դէմ տրտնջէ, նորէն աղէկ բան չէ. բայց ողորմելւոյն գիտցածն այդչափ է։ Թէ որ ժողովրդապետները, քարոզիչները, խոստովանահայրերը կրթէին հաւատացեալները Ս. Պատարագին մեծութեան եւ արդեանց նկատմամբ՝ (ինչպէս կը պատուիրէ Տրիդենտեան Ս. Ժողովը,) ամէնքն ալ աւելի երկայն աւելի ջերմեռանդ Պատարագներուն ետեւէ պիտի ըլլային։ Բայց թէ քահանաներն ալ՝ որ պէտք է ըլլան հոգւոյ վարդապետ, ուսուցիչ աստուածային օրինաց, հրահանգիչ ժողովուրդներու, զիջանին տգէտ ռամիկներու անկարգ բաղձանքին յարմարիլ. ասիկա իրաւցընէ ոճրագործութիւն է, եւ պէտք է ըսել՝ աններելի յանցանք։ Այդ ի՜նչ գեղեցիկ կարգաւորեալ գութ է։ Արդեօք ինք զինքը սպաննել ուզող կատաղւոյ մը ձեռքն ալ սուրը պիտի տայի՞ն, ինք զինքը խեղդել ուզողին չուան պիտի ընծայէի՞ն գթած սրտով։ Աստուծոյ ծառաները, որոնք ընկերի բարւոյն համար հոգի կու տան, հոգիներու սիրովը կը հալին, գթութեամբ լեցուն զեղուն սիրտ կը կրեն,

Ս. Գրոց հմուտ են, եւ Սուրբերու գիտութեանը մէջ լուսաւորուած, ոչ թէ կը խղճան հապա կը յանդիմանեն այս տեսակ հաւատացեալները: Իսկ այն քահանաներն որ զուարճանալէ զատ բան չեն մտածեր, ու հոգիներու համար հոգ մ'ալ եթէ ունին՝ գլխաւորապէս վարձատրութեանը համար կ'ընեն, այսչափ հոգ ու խնամք՝ կը ծախեն հոգւոց համար որ զանոնք կործանե՞ն: Հասարակաց բարւոյն ախոյեան կեցող այս տեսակ քահանաներէն մէկուն ըսէք մէյմը՝ թող մուրացիկ հոգեվարի մը քովը կենայ եւ հոգ տանի. հիւանդանոցներու մէջ հիւանդներուն երթայ զանոնք տեսնէ, սփոփէ. տգէտ տղաքը կրթէ, աղքատներու, բանտարկուածներու, մահապարտներու խոստովանանքները լսելու զբաղի, կը տեսնէք թէ ինչպէս իւր կեղծեալ գթութեան այն ոսկին չարածին անձնասիրութեան մը կաւն ըլլալն երեւան պիտի ելլէ: Իրենց բոլոր աճապարանքն այն չէ՝ թէ ժողովրդեան հանգստութիւն գիւրութիւն տան, հապա քիմքերնին գոհացընեն, ըստ որում Աստուծոյ հետ քչիկ մը կենակցելէ եւ խոսակցելէ շուտ կը ձանձրանան քահանաները, շուտ մը ժամավաճառութեանց, գործերու, երկրաւոր հոգերու կը դիմեն, առանց մտքերնին բերելու

թէ Նուիրական կանոններն աստուածային հեղինակութեանց վրայ հիմնուելով արգելած են այդ բաները. “Ոչ ոք զինուորեալ Աստուծոյ՝ ընդ կեանս աշխարհիս պատաղի:„[1] Ո՜վ Աստուած անմահ: Առտուընէ մինչեւ ցորեկ ամբողջովին պարապ կամ նաեւ շաղակրատելով անցընելէն վերջը՝ բոլոր շտապը, բոլոր աճապարանքը վրայ կուգայ Ս. Պատարագ մատուցանելու ատեն: Քահանաները կը տրտնջեն այն ժողովրդէն՝ որ իրենց կարգին պարտուպատշաճ յարգանքը չեն ընծայեր: Ցիրաւի գէշ բան. մեծ անկարգութիւն է այդ: Բայց այս ալ կայ որ իրենք ալ իրենց անպատեհ եւ առանց եռանդոյ Պատարագներովը չեն ուզեր յարգանք վաստըկիլ հապա անարգանք:

Ս. Պրոկղ կը հաստատէ թէ հին ժամանակները Պատարագը խիստ շատ երկայն էր եւ յետոյ Ս. Բարսեղ զանիկա համառօտեց մինչեւ վերջապէս Ս. Յովհան Ոսկեբերան բոլորովին կարճեցուց: Նոյն բանը Պարոնիոս ալ պատմելէն վերջ, սաստիկ կը յանդիմանէ զանոնք՝ որ երկար Պատարագներէն կը ձանձրանան: Ուրեմն ալ ի՜նչ է ուզածնին այն անփոյթ եւ աստուածային բաներու անընդունակ քահա-

---

1 Բ. Տիմ. Բ. 4:

նաներուն եւ այն տգէտ ամբոխին, մի՞թէ բոլորովին ոչինչի՞ վերածել Պատարագը: Ասով լաւ կը հասկցընեն թէ իրենք ժամանակաւոր թօշակին համար կը պատարագեն. թէ այդ չըլլար՝ արդեօք քանինե՞ր պատարագելէ ետ պիտի կենային: Որչափ աւելի աղէկ պիտի ըլլար Ս. Եկեղեցւոյ համար, որ քիչ՝ բայց սուրբ քահանաներ ունենար, քան թէ այսչափներ եւ այսքան ապուշ եւ անարգուներ, որ իրեն պատիւ ու շինութիւն ըլլալու տեղ՝ իրեն վնաս եւ ամօթ ու նախատինք կ'ըլլան: Եւ դառն արցունքներով Եսայի մարգարէին հետ այն կրնայ ըսուիլ ամէն թեմին՝ որ ունի խել մը ոչ սուրբ քահանաներ թէ՝ “Բազմացուցեր զժողովուրդ. ոչ մեծացուցեր զուրախութիւն:„ Նախկին դարերու քահանաները, որ եռանդ եւ աստուածային լոյս ունէին, մեծավայելչութեամբ ու յարգութեամբ կը մատուցանէին Ս. Պատարագն եւ այն անգին եւ պատուական դարերուն մէջ ոսկիէ քահանաներ կը սրբագործէին փայտէ սկիհով, իսկ հիմայ քանի՜ քանի՜ փայտէ քահանաներ ոսկեղէն սկիհով կը պատարագեն: Ի՜նչ արտասուելի փոփոխութիւն: Բարձրելոյն ի՜նչ պէտքն է այսօրուան ոսկին, արծաթն ու գոհարները, քանի որ քահանայից սրտերը կաւեղէն եւ իրենց կեանքը

բոլոր հողեղէն է: Եթէ ոմանք մինչեւ ցարդ պակսեցան անզգուշութեամբ, հիմայ այս մեծ ճշմարտութիւնները մտածելով թող վերջապէս ուղղուին: Թէ որ չեն ուղղուիր, թէ որ ինք զինքնին պաշտպանել կը ջանան, ըսել է սկզբամբ եւ գիտնալով կը մեղանչեն, անուղղայ են եւ գացած ճամբանին վերջնական անապաշխարութեան կը տանի: Ողորմելիները Յովսափատու ձորին մէջ պիտի արթննան ու ցընցուին, բայց գէշ ատեն:

Հապա ի՜նչ մեծ յանցանք պիտի ըլլայ թէ որ մեծաւորները, ժողովրդապետները, լուսարարները, վերակացուներն Եկեղեցին շուտ մը լմնցընելու համար եւ քիչ մը աւելի մոմ վառելուն չդիմանալով՝ ջերմեռանդ քահանաներուն դէմ տրտնջեն ու մինչեւ անգամ ըսեն թէ՝ իրենց երկայն Պատարագներո՞վ այնչափ չափէն աւելի նեղութիւն ու ծախք պատճառող քահանաներն իրենց եկեղեցին ա՛լ պիտի չընդունին: Անոնք որ ի գթոյ եւ յարդարութենէ պարտական են նուազ յարգութիւն ընող քահանաներն յանդիմանելու, ուղղելու եւ թէ չշտկուին՝ ճամբու դնելու, նոյն իսկ իրենք անկարգութեան ձեռնտու, յանցանքին գործակից կ'ըլլան ու թէ՛ զանցառութեամբ եւ թէ՛ գործադրութեամբ կը

մեղանչեն ու բար գայթակղութեան են բարի քահանաներուն, որոնք երբեմն մատռանապետութիւն մը, կամ պատարագելու հանգստութիւն մը չկորսնցընելու, կամ թէ կախում ունենալնուն, կամ ամէն օր լսած յանդիմանութիւններուն չդիմանալնուն համար, այս փոքրոգիներն իրենք ալ ճամբէն կ'ելլեն: Այսչափ ծայրայեղութիւն հնարաւոր պիտի չթուէր եթէ որ փորձառութիւնը բարձրաձայն չհաստատէր:

Կէս ժամու Պատարագներուն երկայն կ'ըսեն, մինչդեռ խմատուններն ալ զանոնք կարճ կը համարին. միայն երկար կ'ըլլային Պատարագները՝ թէ որ մէկ երկու ժամ տեւէին եւ այն ատեն մեծաւորներն ու ժողովուրդներն ալ քիչ մը պատճառ կ'ունենային անոնցմէ փախուստ տալու: Եւ այդպիսի որբակեաց քահանաներ առանձին մատուռներու մէջ պատարագելու էին որ ուզածնուն չափ եւ մեծ գոլութեամբ երկարաձգէին այն ահեղ խորհուրդը: Տէր Աստուած որ Եկեղեցին շատ ունենար այսպիսի եռանդալից քահանաներ. անտարակոյս այն ատեն աշխարհս այսպէս ճնշուած ու կիսաւեր եղած պիտի չհեծէր այսչափ մոլորութեանց, այսչափ վատ սովորոյթներու, այսչափ ցոփութեանց, ապականութեան եւ տգիտութեան տակ:

Թող վկայէ Հռոմ՝ գլուխ կաթուղիկէ աշխարհի, ուր մասնաւոր պատուէր կայ եկեղեցւոյ մեծաւորներուն, ժողովրդապետներուն, որ Պատարագները գոնէ քսան վայրկեան տեւեցընեն: Որով ասոնք ստիպուած են աւանդատուններուն մէջ ժամացոյցներ պահել, ապահովութեան համար. եւ այն սուրբ կանոնը ճիշդ չպահող քահանաները պատարագելու ընդունիլ չեն կարող: Եկեղեցին կը բաղձայ որ Պատարագները քսան վայրկենէն շատ աւելի տեւեն, եւ ատոր համար է որ կ'ըսէ գոնէ քսան վայրկեան: Ինչպէս որ կը բաղձայ որ հաւատացեալք ոչ միայն յաճախ՝ հապա նաեւ ամէն օր հաղորդուէին. բայց եւ այնպէս կը հրամայէ հաղորդուիլ գոնէ տարին անգամ մը: Ասկէ յայտնի է թէ յանդիմանութեան ու պատժոյ արժանի են այն քահանայք, որ քսան վայրկենէն ալ պակաս կու տան իրենց պատարագներուն. ուստի եւ բոլոր Առաջնորդներն ու եկեղեցիներու մեծաւորները պէտք էր որոշէին այսպիսի սուրբ եւ արդարացի սովորութիւն մ'իրենց Եկեղեցիներուն մէջ մտցընել: "Օրինակ մի ետու ձեզ, զի որպէս ես ձեզ արարի, նոյնպէս եւ դուք առնիջիք:"[1]

---

[1] Յովհ. ԺԳ. 15:

Արդ ի՞նչ ըսելու ենք կեղտոտ, ծակած ու պատռտած սրբիչներու, մարմնակալներու վրայ, որոնցմէ սրբագործուած փշրանքներ կրնան իյնալ (որ ըսել է բովանդակ Աստուած մը) ու սեղանին կամ գետնին վրայ սփռուած մնալ։ Ի՞նչ ըսենք ոսկեզօծութիւնն անցած, աղտոտ, խախտած ու կոտրած սուրբ սկիհներուն, մասնատուփերուն, ու մաղզմաններուն համար։ Ի՞նչ ընենք քարթու, կոտրած, պակաս, սեւ, բծաւոր, կտրտած ու փշրանքով ծածկուած նշխարներուն։ Ի՞նչ ըսենք տտիպ, անցած, քացխած, իւղով կամ գիրտով լեցուն գինիին։ Եղո՛ւկ, շատ անգամ կարելի չէ պատարագել առանց ծանր խղճի խայթի եւ առանց ծանր յանցանքի, որ թէ այդ նիւթերն ընդունող ու գործածողին վրայ եւ թէ՛ զանոնք տուողին եւ անոնց վերակացուին վրայ կը ծանրանայ։ Միթէ քանիցս կը պատահի որ մարդ կը ստիպուի ինք իրեն բռնութիւն ընել, ամէն ակնածութիւն մէկդի թողլով ու նոյն իսկ սեղանին առջեւ սկիհ ու մարմնակալ փոխել, ոչ թէ խղճահարութեան երեւէ՝ (ինչպէս կ'ըսեն անփոյթները,) հապա սուրբ երկիւղիւ մը՝ որ հիմնեալ ու ճանչցուած է այն ամէնէն որ Աստուծոյ ճշմարտութիւններն աչքերուն առջեւն ունին։

Եւ այս տեսակ անկարգութիւններ կ'ողբացուին ո՛չ միայն աղքատ ու խեղճ երկիրներու եւ գիւղերու մէջ, հապա նաեւ նշանաւոր քաղաքներու եւ քանի մ'ամէնէն հարուստ ու վայելչագեղ եկեղեցիներու մէջ ալ։ Ասիկա իրաւցընէ զարմանալին մեծն է։ Եթէ այն խեղճուկ տնակներն անգամ Աստուծոյ առջեւ արդարանալ պիտի չկրենան, հապա ի՞նչ չքմեղանք պիտի կարենան յառաջ բերել ճոխ եւ առատ քաղաքներն ու երկիրները, որ աւելի ընդունակ են աւելի լուսաւորուած են մեր սուրբ կրօնին ճշմարտութեանց մէջ։ Ո՛վ Աստուած, այս ինչ անկարգութիւն է. թող խորաններն արծաթով ու ոսկիով հարուստ ըլլան, թող կահ եւ կարասիներն շքեղ ըլլան, պատկերներն ազնիւ ու պատուական, տապանակները գեղապանծ, հոգ չէ թէ Յիսուսի Քրիստոսի ամենասուրբ Մարմինն եւ Արիւնը չարաչար անարգուած ըլլայ։ Ի՞նչ կարգաւորեալ նախանձայուզութիւն։

Ուստի քահանայք մտուընին բերեն իրենց մեծ արժանապատուութիւնը, թող մտածեն թէ սրբագործելու ատեն՝ աշխարհիս տեսած հրաշքներուն ամէնէն մեծն ու հիանալին իրենք կը գործեն. որ մեռելները յարուցանելէն ալ, լեռներ տեղափոխելէն ալ, ոչինչէն

Նոր երկինքներ ու նոր աշխարհներ ստեղծելէն ալ շատ աւելի զարմանալի է։ Մանաւանդ թէ կերպով մը գերազանցել է նոյն իսկ Աստուծոյ Որդւոյն՝ Մարեմայ սուրբ արգանդին մէջ գալուն մեծ գործը։ Պատճառն ալ այս է որ՝ Բանին մարդեղութեան ատեն այն խօսքերը, զորոնք Ս. Կոյսն ըսաւ, իւր անձին կողմանէ ըսաւ, իբրեւ խոնարհ Աղախին Տեառն։ Բայց քահանային խօսքերը Քրիստոսի բերնէն կ՚ելլեն։ Մարեմայ խօսքերն ամենասուրբ Երրորդութեան կողմանէ սահմանուած պայման մը միայն եղան՝ Բանին մարդեղութիւնն արդիւնաւորելու համար, որ իրեն գործն եղաւ. բայց քահանային այս խօսքերն արդիւնագործ պատճառ մ՚են Խորհրդոյն։ Ս. Կոյսը նիւթ միայն մատակարարեց Քրիստոսի Մարմնոյն, որ Անոր ամենամաքուր արիւնէն ելաւ եւ ոչ թէ իրմէն. մինչդեռ քահանաները, իբրեւ գործիք Քրիստոսի, սրբագործելու ատեննին զանիկա յառաջ կը բերեն ձեռքերնուն մէջ ունեցած այն նիւթը ջնջելով. կամ աւելի աղէկ ըսենք, գոյացափոխելով ի Մարմին եւ յԱրիւն Յիսուսի Քրիստոսի։ Ս. Կոյսը մէկ անգամ միայն զանիկա յղացաւ, այն ալ մահկանացու եւ կարօտ վիճակի մէջ. բայց քահանաները զանիկա յառաջ կը բերեն

անմահ. եւ այնչափ անգամ՝ որչափ անգամ որ պատարագեն, եւ այնչափ տեղեր՝ որչափ են սեղանները, եւ ինքն անկարօտ կերակրոյ՝ եւ մեր կերակուրն ըլլալու վիճակի մէջ. ոչ թէ այլ եւս խաչուելու համար՝ հապա փառաց վիճակի մէջ, որ իրեն կը պատշաճի իբրեւ Աստուածորդւոյ։ Ո՜վ մեծ, ո՜վ բարձր արժանապատուութիւն քահանայից, նոյն իսկ Հրեշտակներուն պատկառելի. բայց ինչ ծայրայեղ ամօթ, որ այսպիսի անսահման մեծ եւ անճառելի խորհուրդ մ՚այսչափ կ՚անարգեն։

Ամէն քահանայ միտքը բերէ թէ Պատարագն ինչպէս պիտի ըներ, թէ որ Արարչին պատկանող ամբողջ պաշտօն եւ մեծարանքն իւր այն Պատարագէն կախումն ունենար. կամ թէ Եկեղեցին մի միայն քահանայ մ՚ունենար եւ միայն անիկա պատգամաւոր ու դեսպան ղրկէր առ Բարձրեալն. կամ թէ բոլոր ժողովուրդներն իւր միջնորդութենէն կախուած ըլլային. եւ այնպէս պէտք է պատարագէ, ինչու որ այս ամէն մէկ կէտին նկատմամբ ալ իրաւցընէ այսպէս է իւրաքանչիւր քահանայի պարտաւորութիւնը։ Ս. Լաւրենտիոս Յուստինեան այսպէս կը գրէ. Քահանայն պէտք է սուրբ խորանին մեծ ատեանը ներկայանայ Յիսուսի Քրիստոսի պէս. հոն գտնուի եւ կե-

նաց հրեշտակի նման սպասաւորէ, ու ժողովրդեան իղձերը նուիրէ իբրեւ քահանայապետ։ Միջնորդի պէս մէջտեղը կենալով, մեղաւորներն Աստուծոյ հետ հաշտեցընելու եւ Աստուծոյ գութը մարդկան վրայ շարժելու է. եւ իբրեւ մարդ ալ ինք իրեն համար աղօթելու է։ Արդ ինչպէս կրնայ այս ամենայն արժանապէս կատարել այն քահանայն՝ որ իւր Պատարագին անգամ միայն կէս ժամ մ'ամբողջ զոհելու կը խնայէ։ Աստուծոյ կողմանէ ներշնչուած խօսեցաւ ուրեմն Կեսարիոս՝ որ այսպէս գրուած մեզ թողուց թէ՝ "Եթէ օրինական քահանայն յորժամ աղօթս ունէր առնել վասն փրկութեան ժողովրդեանն՝ ինքն միայնակ մտանէր ի սրբութիւնն սրբութեանց, իսկ ժողովուրդն կայր մնայր արտաքոյ, զի մի զաղօթողն խափանեսցէ. որչափ եւս առաւել քահանայն շնորհաց, որ ոչ ապաքէն զպականացու իմն վասն միոյ ազգի զզոհ, այլ վասն փրկութեան ամենայն աշխարհի նուիրէ Հօր զՈրդի, ծայրագոյն խաղաղութեան եւ լռութեան կարօտէր առաջի սուրբ սեղանոյն։"

Տրիդենտեան Ս. Ժողովն որ աստուածային լուսով լաւ ճանչցաւ այս մեծ ճշմարտութիւնը, ահաւասիկ այս-

պէս կը խօսի քահանայից Պատարագ ընելուն վրայ. "Զամենայն ջան գործել եւ փոյթ յանձին ունել պարտ է, զի որչափ հնար իցէ առաւելագոյն սրբութեամբ եւ մաքրութեամբ սրտի ի ներքուստ, եւ եւս արտաքին տեսլեամբ եռանդեան եւ աստուածպաշտութեան վճարեսցի այն։"[1]

Ուստի քանի որ մեր սուրբ կրօնին մեծագոյն գործին վրայ է խնդիրը, սրբանուէր հովիւներն եւ առաջնորդները, միաբանութեանց մեծաւորները, Եկեղեցիներու հոգաբարձուները պէտք է ամէն խնամով հսկեն որ Ս. Պատարագը մատուցուի ամենայն ջերմեռանդութեամբ եւ յարգութեամբ։ Եւ թէ որ յամառ քահանաներ գտնուին որ չուզեն հնազանդիլ. թող մեծաւորներն ալ զանոնք չընդունին պատարագելու՝ իրենց Եկեղեցիներուն մէջ. առաջնորդներն ալ թող թոշակէն զրկեն զանոնք որ վարձուց անարժան են։

Սերովբէանման Ասիզացին ալ՝ որ իւր կենաց մէջ մտածելով քահանայական բարձր արժանապատուութիւնը, ընաւ չուզեց քահանայութեան բարձրանալ, այսպէս կը վերջացընէ այս նիւթը.

1 Նիստ 22. յաղագս մատուց. Պատարագի։

«Տեսջիք, եղբարք քահանայք, զարժանապատուութիւն ձեր, եւ եղերուք սուրբք՝ որպէս եւ այն սուրբ է։ Եւ զոր օրինակ ի սակս այսր խորհրդոյ՝ ի վեր քան զամենեսին մեծարեաց զձեզ Տէր. այսպէս եւ դուք սակս այսր խորհրդոյ՝ սիրեսջիք զնա եւ պատուեալ մեծարեսջիք։ Մեծի չուառութեան է արդարեւ եւ տկարութիւն ողբալի, յորժամ զՅիսուս այսպէս ունիք զառաջեաւ եւ զօտար ինչ հոգայք ընդ ամենայն երեսս երկրի։ Զահի հարցի մարդն բովանդակ, դողումն կալցի զաշխարհ ամենայն, յորժամ ի վերայ սեղանոյ՝ ի ձեռս քահանայի է Քրիստոս, որդի Աստուծոյ կենդանւոյ։»[1] Ստուգիւ աստուածային խօսքեր։ Հայցենք ամենասուրբ Երրորդութենէն որ զանոնք Յիսուսի Քրիստոսի սիրոյն համար հաճի խոր տպաւորած պահպանել ամէն քահանայի սրտին մէջ։

1 Գ. Ց. Թ. 11։

ՃԱՌ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀՈԳԵՇԱՀ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

ԳՈՀՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԽՈՐՀՐԴՈՅՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Յիսուսի սէրն Ամենասուրբ Խորհրդոյն մէջ։

1. Ամենասիրելի Փրկիչդ, անձն իմ, երեսունուերեք տարի մարդկան հետ կենցաղավարելէն ետքը, տեսնելով թէ իւր Հօրը քովը դառնալու ժամն եկած հասած է. «Գիտաց Յիսուս զի հասեալ է ժամ նորա.»[1] սիրտը չդիմացաւ մեզմէ հեռու մնալու եւ զմեզ այս արտասուաց հովտին մէջ առանձին թողլու, որչափ ալ զմեզ իւր սրտին վրայ դրոշմած հետն երկինք կը տանէր, ու քիչ ատենէն զմեզ իւր փառացը մէջ պիտի տեսնէր. ուստի իւր գորովալիր սէրն ինչ ըրաւ. զարմանալի կերպեր

1 Յովհ. ԺԳ. 1։

հնարեց երկրիս վրայ միշտ մեզի հետ մնալու՝ թէ եւ ինքն երկինք համբառնար։ Գոհութեան Ամենասուրբ Խորհուրդն հաստատեց, որուն մէջ բոլոր ինք զինքը մեզի ձգելով, իր Հոգին, Մարմինը, Աստուածութիւնը, այնպէս մ'ըրաւ՝ որ իր իրական ներկայութեամբն այնչափ խորաններու վրայ, այնչափ Եկեղեցիներու մէջ գտնուէր աշխարհիս ամէն կողմը։ Եւ երբ յաղթանակով երկինք կը վերանար, իրենները մխիթարեց ապահովցընելով թէ՝ ընաւ իրենցմէ եւ մեզմէ զատուելիք չունէր, "ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչեւ ի կատարած աշխարհի։"[1] Մանաւանդ թէ այնչափ սիրեց զմեզ, որ նոյն իսկ իր մատնուելու գիշերը հաստատեց այս սիրոյ Խորհուրդը՝ "Ի գիշերի յորում մատնէր՝ առ հաց."[2] ուզելով աւելի մեծ բարիքներ ընել մարդկան այն ատեն՝ որ մարդիկ ամէն ատենէ աւելի կը մտաբերէին մահու տանջանքներ տալ իրեն։ Մեծագոյն սիրոյ բոցն այն ատեն աւելի իր սաստկութիւնը յայտնի կ'ընէ՝ երբ թշնամանքներու եւ վիշտերու մէջ ալ բորբոքած կը մնայ։ Ո՛վ Տէր, ներէ որ ըսեմ, սէրդ զքեզ շատ հեռուն տարաւ, այնչափ որ անո-

1 Մատթ. ԻԸ. 28։ — 2 Ա. Կոր. ԺԱ. 23։

զոր մ' եւ ամօթալի մահուամբ մը մեզմէ վռնտուած ըլլալէդ ետքն ալ՝ նորէն երկրիս վրայ մեզմէ զատուիլ չուզեցիր։ Ո՛, անհուն բարութիւն։ Արդ. անձն իմ. պիտի ըլլա՞ս միթէ դուն ալ այն ապերախտներու թուոյն մէջ, որ այսչափ սիրոյ ցոյցերու մէջ չեն տոչորիր սիրովն Աստուծոյ, որ բոլոր բարերարութիւն, բոլորովին սէր կարեր է։

2. Միտքդ բեր թէ ինչ եռանդեամբ Յիսուս կը բաղձար այս Խորհուրդը հաստատել, թէ եւ գիտէր ալ որ նոյն ժամուն հետ՝ իր մահուան ժամն ալ պիտի գար։ "Ցանկանալով ցանկացայ զայս պասեք ուտել ընդ ձեզ մինչչեւ մեռեալ։"[1] Ըսել ուզելով թէ՝ Գիտեմ որ երբ ժամանակը հասնի եւ Ամենասուրբ Խորհուրդը հաստատեմ, թշնամիներուս ձեռքը պիտի մատնուիմ եւ ամէն չարչարանք պիտի տան ինծի՝ այսու ամենայնիւ այնչափ մեծ է հոգւոց համար ունեցած սէրս, որ հոգս չէ, թող գայ չարչարուելուս եւ մեռնելուս ժամն ալ, միայն թէ անհուն սիրոյս այս գրաւականը թողում. ո՜վ անճառ եւ ամբաւ բարիք։ Սիրալիր Յիսուս, միթէ բաւական չէ՞ր մեզի համար ծնանիլդ ու մեռնիլդ. որ կ'ուզես նաեւ մեզի հետ մնալ Խորհրդեան

1 Ղուկ. ԻԲ. 15։

մէջ։ Փրկիչդ իմ սիրելի, այսչափ սիրոյդ փոխարէն ի՞նչ կրնամ հատուցանել ես, որ եւ ոչ բաւական եմ քեզի շնորհակալ ըլլալու՝ որ զիս ստեղծեր, զիս փրկեր ես, հապա ինչ ահռելի ապերախտութիւն պիտի ըլլայ իմ բրածս՝ որ քեզի շնորհակալ ըլլալու, զքեզ սիրելու տեղ, չարաչար վարուեցայ քեզի հետ, զքեզ վշտացուցի. իմ ծայրագոյն բարերարս միտքս բերելու տեղ՝ ուրիշ ամէն բանի խելքս տուի Աստուծմէ զատ։ Մշտնջենական արտասուօք պէտք է լամ այսչափ չարիքս. ասոնց արատներն արիւնովս կ՚ուզեմ լուալ։ Անձն իմ, գոնէ հիմայ սկսէ զՅիսուս սիրել, սիրոյ դէմ սէր փոփարինէ։ Խորհրդագործեալ Տէր իմ, Դու՛ն Արքայութեան գիրք մըն ես, որուն մէջ վրաս ունեցած սէրդ մեծ մեծ գրերով կը կարդամ. աստուածային մտաւորութիւնդ թէ սիրոյ հուր է՝ սրտերը վառելու եւ թէ նաեւ ճշմարտութեան ու հաւատքի լոյս է՝ սորվեցընելու համար։ Ուստի կը խընդրեմ, Աստուած իմ, լուսաւորէ զիս լուսով պայծառութեան քո, կապէ զիս սիրոյդ հետ, որ մէյ մ՚ալ հոգիս քեզմէ չհեռանայ, չմոռնայ բնաւ այն սիրական Տէրը, որ հաճեցաւ սիրոյս համար իբր բանտարկուած ու փակուած մնալ տապանակներուն մէջ։ "Հաստատեցից զՈւխտ իմ ի ձեզ ... եւ գնացից ի ձեզ եւ եղէց ձեր Աստուած։"[1]

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Երախտագէտ եղիր այսչափ բարեաց. երախտագիտութիւնն Աստուծոյ սիրտը կը շարժէ նորանոր շնորհքներ ու բարիքներ պարգեւելու։ Ապերախտ հոգիներն Աստուծոյ քաղցր սիրտը՝ կը դառնացընեն եւ աստուածային շնորհաց աղբիւրները կը ցամքեցընեն ի վնաս անձանց։ Սուրբերը կ՚ըսեն թէ՝ որչափ բարիքներ որ կան այս Ամենասուրբ Խորհրդեան մէջ՝ այնչափ ըլլալու էին մեր շնորհակալութիւնները, անթիւ, անհամար։ Առաջադրէ ուրեմն, Յիսուսի Քրիստոսի միջոցաւը, որը շատ անգամ շնորհակալ ըլլալ ամենասուրբ Երրորդութեան, որ Յիսուսը մեզի ընծայեր է Ս. Խորհրդոյն մէջ, եւ Ս. Բեռնարդոսի հետ յաճախ զուրցէ Յիսուսի. Զինչ տաց տէրտուր վասն Քրիստոսէ։ Սիրելի կենաբարդ իմ, ինչ կրնամ փոխարինել քեզ՝ ինք զինքդ բովանդակ ինծի պարգեւելուդ համար. գոհութիւն քեզի եւ օրհնութիւն յաւիտեանս՝ ինծմէ եւ ամէն ազգերէ։

1 Ղեւտ. ԻԶ. 9, 11։

Բ.

Թէ ինչափ օգուտներ ունի Ս. Խորհրդոյն հաստատութիւնը:

1. Չկայ ուրիշ գործ մը, որ Ամենասուրբ Խորհրդոյն հաստատութենէն աւելի պանծալի ըլլայ Ամենասուրբ Երրորդութեան. ինչու որ անով յաւիտենական Հայրն իւր ամենակարողութիւնը կը ցուցընէ, իւր հրաշքներուն ամէնէն մեծերը նորէն նորէն կրկնելով ու ժողվելով: Որդին Աստուած իւր իմաստութեան ամէնէն սքանչելի հնարները կը շողացընէ, գտնուելով միշտ երկինքն ու միշտ երկրիս վրայ. բազմելով իւր Հօրն աջակողմն եւ կենակից ըլլալով մեզի հետ Խորհրդեան մէջ: Հոգին Սուրբ իւր կաթոգի գթութիւնը կը փայլեցընէ, այս Խորհրդոյս միջոցաւը մեզի ցոյց տալով սիրոյ ամէնէն գողտրիկ ու վսեմ նշանները: Մէկ խօսքով, երկնից եւ երկրիս ամէն արարածներն աստուածային բազկին մէկ խաղն են միայն, "խաղայ ընդ ոլորտս երկրի."[1] բայց Գոհութեան Խորհրդոյն հաստատութիւնն Աստուծոյ ամենակարողութեան իմաստութեան եւ գթութեան ծայրալիր ճիգն է, զոր Ս. Թովմաս հրաշքներուն ա-

1 Առակ. Ը. 31.

մենամեծը կը կոչէ: Ասոր համար է որ Սկովտ ալ հաստաւ ըսելու թէ Ս. Խորհուրդն Գոհութեան՝ վերջին նպատակակէտն էր, որուն կը դիտէր Եկեղեցւոյ բոլոր ջերմեռանդութիւնը: Նուիրական տաճարները, խորանները, քահանաները, արարողութիւնները, տօներն եւ ուրիշ ամէն խորհուրդները նոյնչափ փոքրագոյն մոլորակներ կ'երեւին, որ կարգեալ են զարմանալի դաշնաւորութեամբ առ այս աստուածային Արեգակն Խորհրդոյն սեղանոյ: Եւ կը սորվեցընէ Ս. Թովմաս թէ՝ այս Խորհուրդն իւր մէջը կը բովանդակէ կ'ամփոփէ ինչ որ կայ Եկեղեցւոյ մէջ նուիրական եւ սուրբ: "Գոգցես ամենայն Խորհուրդք ի Գոհութեան առնուն զկատար:" Նաեւ հին Կտակարանին բոլոր հրամաններն եւ կարգերը, (որոնց այնչափ յարգ ու պատիւ կ'ընծայուէր) Տապանակն Ուխտի, Մանանայն, Գաւազանն, Տաճարը, Սրբութիւն Սրբութեանցը, զոհերը, նուէրները, ողջակէզներն ու բոլոր այն արարողութիւններն ուրիշ բան չէին՝ եթէ ոչ պատկեր մը, նշանակ մը, նմանութիւն մ'Ամենասուրբ Խորհրդոյն: Աստուած ամէնիմաստուն, դուն որ սիրոյդ համար տուիր մեզի քու Միածինդ ու դարձեալ ամէն անգամ զանի մեզ կը պարգեւես Ս. Խորհրդոյն

մէջ, քանի՛ որ այնչափ հրաշքներ գործեցիր այդ մեծասքանչ գործոյն մէջ, փառացդ համար ըլլայ, ըրէ՛ բարութեան հրաշք մ՚ալ, յաղթէ իմ սրտիս կարծրութեանը, որ այնչափ սիրոյ բոցերու մէջ տակաւին սիրով չի վառիր։

2. Մեզի համար ալ չկայ բան մը, որ Ամենասուրբ Խորհրդէն աւելի օգտաւէտ ըլլայ. ինչու որ պատարագեալ Քրիստոսի ձեռքով՝ Աստուծոյ արդարութիւնը կը հաշտուի եւ աշխարհիս կը ներուին այն պատուհասները, որոնց արժանի է. Այս խորհրդով է որ ապերախտ ժողովուրդները դեռ կանգուն կը մնան, անով է որ Յիսուս մեղաւորներուն ապաշխարանքին կը սպասէ. անով սրտերը կը դարձնէ եւ յանցաւորներուն ծանր մեղքերը կը թողու. անով զօրութիւն կու տայ եւ փորձութիւններուն դէմ յաղթութիւն, անով հոգիները կը լուսաւորէ ու բարիքներով կը լիացնէ, երկնային մխիթարութիւններով կը սփոփէ ու զանոնք իր սիրոյն կը քաշէ. Ս. Կիպրիանոս կը գրէ. անձն իմ Ս. Խորհրդոյն առջեւ գտնուած ժամանակդ՝ թողութիւն ընդունելու համար պէտք չունիս շատ արցունքի սպասելու, հառաչելուդ պէս՝ արդէն լուսաւորուած, զղջացած ու թողութիւնդ ընդունած ես. Երանելին Սուզոնէ ալ կ՚ըսէ որ,

պատարագեալ Քրիստոսի առջեւ կատարուող աղօթքն աւելի դիւրաւ ընդունելի է, եւ իր ներկայութեան առջեւը շատ շնորհքներ ձեռք կը բերուին, որ գուցէ ուրիշ տեղ ձեռք պիտի չընդունուէին, թէ՛ իր Չարչարանաց արդեանց համար, որ կենդանի օրինակաւ հոն կը ներկայանայ ու Հօր Աստուծոյ կը նուիրուի, եւ թէ՛ պաշտելի Խորհրդոյն առատաձեռնութեանն եւ երախտագիտութեանը համար։ Եւ յիրաւի ջերմեռանդ հոգիները մեծ ուրախութիւն եւ վստահութիւն կը զգան Խորհրդոյն առջեւ եղած ատեննին, զոր անոնց սրտերուն մէջ կը հեղու այն գերագոյն Բարին, որ խորաններուն վրայ կեցեր է լոյս, շնորհք ու բարիք սփռելու համար։ Դաւիթ Մարգարէն հեռուանց իր հոգւոյն զմայլած Ամենասուրբ Խորհրդոյն վրայ, անոր պատկերն եղող Տապանակին առջեւը սկսաւ ցնծալ, հրճուիլ ու պարել։ Տարակոյս չկայ, կ՚ըսէ երեւելի աստուածաբան մը, թէ Ս. Խորհրդոյն առջեւ շնորհքներն աւելի առատ ձեռք կը բերուին. Երանուհին Պաւլա Ֆոլինիոցի, սաստիկ նեղուած ու հոգւով վշտացած գտնուելով՝ Ս. Խորհրդոյն ապաւինեցաւ, եւ հոն երկար աղօթելէն վերջ տեսաւ որ Քրիստոս Տապանակէն դուրս կ՚ելլէ, որ զինքը մխիթա-

րեց ու ցմիշտ ազատեց այն նեղութիւններէն եւ երկնային քաղցրութեամբ լեցուած թողուց զանիկա։ Վա՜յ էր աշխարհին եթէ Ս. Խորհուրդը չըլլար։ Եղո՜ւկ այն ժողովուրդներուն եւ այն հոգիներուն, որ չեն ուզեր անկէ օգուտ քաղել, եւ շատ աւելի վայ անոնց՝ որ անարգանքներով կամ սրբապղծութիւններով զանիկա կ'արհամարհեն։ Աստուած սուրբ, ես մեղաւոր եմ ու կը փախչիմ քու բարձութեանդ սպառնալիքէն եւ զիս կը նետեմ ողորմութեանդ բազուկներուն մէջ. դուն լուսաւորէ զիս, ներէ ինծի, ընդունէ ու փրկէ՛ զիս Յիսուսի Քրիստոսի սիրոյն համար։

3. Իրաւամբ ուրեմն այս մեծ Խորհրդոյն վրայ կ'ըսէ Հ. Կրանատա. հոս՝ ալ կը լռեն բնութեան ամէն զարմանալիքները, կը լռեն շնորհաց բոլոր սքանչելիքները, որովհետեւ ամէն գործերէն վեր ու մէկհատիկ հրաշակերտ մ'է այս, հրաշք մ'ամէն հրաշքներէ գերազանց։ Ո՛վ Ս. Խորհուրդ, դուն կեանք ես մեր հոգիներուն, դեղ դարման մեր վէրքերուն, մխիթարանք մեր տառապանքներուն, յիշատակ աստուածային Չարչարանաց, կտակ անսահման սիրոյ, սիրելի ընկեր մեր պանդխտութեան, ուրախութիւն մեր աքսորանաց, գրաւական մեր երանութեան։ Այս

եղաւ այն մեծ ու ճոխ ժառանգութեան կտակը, զոր ամենասիրելի Կենարարն մեր մեզի թողուլ ուզեց իր կենաց վախճանին մօտ, ի նշան իր խանդակաթ սիրոյն, առհաւատչեայ կենդանի՝ մեզի ըրած այն խոստումներուն եւ ընելիք այնչափ բարիքներուն։ Եղիա մարգարէն աշխարհէս մեկնելու ատենն ուրիշ բան չունենալով Եղիսէի իր աշակերտին ձգելու, նոյն իսկ իր վերարկուն տուաւ անոր. բայց մեր Փրկիչն երկինք վերանալու մօտ ըլլալով՝ ուզեց մեզի ձգել իր ամենասուրբ Մարմինն ու բովանդակ ինք զինքը։ Եղիսէ այն վերարկուն վրան առած Յորդանանու ջուրերէն անցաւ չոր ցամաք ոտքերով։ Մենք ալ այս Խորհրդոյն շնորհիւ նեղութիւններու ու վշտերու ջուրերէն կ'անցնինք, առանց խըղդուելու անհամբերութեան եւ յուսահատութեան ալիքներէն։ Կենարարդ իմ սիրելի, որ այս գթութեան տապանակէն կը սփռես լուսոյ ճառագայթներ, որպէս զի հոգիները լուսաւորես ու սրբես. ով լոյս սրբանուէր, լոյս աստուածեղէն, որ իմ պէտքերս գիտես, կը ճանչնաս թշուառ սրտիս խաւարը, փարատէ զայն, շնորհօք լեցուր զիս։ Ո՛վ սէր ճշմարիտ, աղբիւր ամէն սիրոյ. հապա ինչո՞ւ չեմ վառիր ես այս սուրբ կրակին մէջ։ Ահ Տէր,

փոխէ զիս, դարձի բեր, նորոգէ զիս, ըրէ որ սէր կտրիմ բոլորովին, եռանդեամբդ բորբոքիմ, զիս մահացընեմ, ընկերս սիրեմ: Ըրէ ասիկա, ինծի համար թափած արեանդ սիրոյն ըլլայ, ըրէ, քու փառացդ համար ըլլայ, ըրէ, քու յաւիտենական Հօրդ սիրոյն համար ըլլայ:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Ս. Խորհրդեան այցելելու ատենդ, հաւատքդ կենդանացուր, յիշելով թէ՝ քու սիրոյդ համար մարդացեալ անսահման Աստուծոյ մ'առջեւն ես: Երբ Եկեղեցի մտնես՝ համարէ թէ Երկինք կը մտնես. այս երկինք. հոն են սերովբէները սուրբ խորանին չորս կողմը, հոն սուրբերը, ջերմեռանդ հոգիք՝ որ կեցած են զԱստուած մեծարելու եւ սիրելու: Հոն է Հայրն Աստուած, եւ Հոգին սուրբ, որ զուգակցաբար պատարագեալ Քրիստոսի հետ կը գտնուին. հոն է ամենասուրբ Երրորդութիւնը միանգամայն: Հաւատք, ով քրիստոնեայ հոգիք, հաւատք ունեցէք. աչերնուդ առջեւ բերէք հաստատապէս՝ որ Յիսուս այն սեղանին վրայ կեցեր ձեզի մտիկ կ'ընէ, զձեզ կը դիտէ գորովանօք, ձեր աղօթքներուն հետ իրեններն ալ միացընելով՝ կը նուիրէ իւր յաւիտենական Հօրը, ու ձեզի համար կը պաղատի: Դուն ալ ուրեմն անձն իմ

ջանա՛ ամէն վայրկեան ամենասուրբ Երրորդութեան նուիրել զՔրիստոս պատարագեալ քու եւ ընկերիդ փրկութեանը համար:

Գ.

Յիսուս շնորհք կը բաշխէ ի Խորհըրդեան:

1. Ի՛նչ մեծ բախտ է քեզի ընկեր ունենալ Ս. Խորհուրդը, որուն ոտքերուն առջեւ կրնաս սիրտդ բանալ, խեղճութիւններդ բացատրել, վշտերուդ մխիթարութիւն, պէտքերուդ օգնութիւն ընդունիլ, եւ երես առ երես իրեն աղաչանքդ ընել: Յիսուս այն Խորհրդոյն մէջ հաճութեամբ ամէն տեսակ մարդու ունկնդիր կ'ըլլայ ամէն ժամանակ եւ ամէն վայրկեան: Հայրն Տավիլա կ'ըսէ. գիտէ՞ք ինչու համար Քրիստոս Տէրն մեր ուզած է մեզի հետ մնալ տապանակներուն մէջ եւ անծանօթի պէս. անոր համար՝ որպէս զի ամէնքը զինքը տեսնեն, վայելեն ու հրճուին: Տէրն մեր ինք զինքը կ'անուանէ "ծաղիկ դաշտաց եւ շուշան հովտաց՝"[1] մեզ իմացընելու համար թէ ինչպէս դաշտերուն ծաղիկներն եւ հովիտներուն շուշաններն ոչ մացառնե-

---

1 Երգ. Բ. 1:

բու մէջ փակուած կ'ըլլան, ոչ պատերու մէջ սխմուած, ինչպէս կ'ըլլան պարտէզներու մէջ. հապա ամէնուն առջեւը բաց են՝ որ ուզողը վայլէ. այսպէս ամէնօրհնեալ Յիսուս այն ամէնուն առջեւն է որ կ'ուզեն սիրով անոր մօտենալ ու շնորհք հայցել։ Ս. Յովհաննէս առաքեալ տեսաւ Կենարարը կաթնաշատ ստինքներով, զորոնք ոսկեթել գօտի մը վեր բռնած էր. "Տեսի շուրջ պատեալ ի ստինս գօտեաւ ոսկեղինաւ."[1] ուզելով մեզի հասկցնել թէ ինչպէս մայր մը, որուն կուրծքը կաթով լեցուն է, տղայ կը փնտռէ՝ որ թեթեւնայ բեռէն, այսպէս Յիսուս մարդասէր եւ բարերար, սիրելի եւ առատ, սիրտը գթութեամբ լի, ձեռքերը պարգեւներով լեցուն, կը փափաքի ու կը սպասէ թէ ով կու գայ իրեն աղաչաւոր եւ այցելու, որ ինքն ալ իւր անգին օրհնութեանց լիութեամբը զանի հարստացընէ։ Ա՜հ սառուցեալ հոգի իմ, հապա դուն ինչ կը սպասես, ինչ կ'ընես։

2. Ս. Թերեզա կ'ըսէ. Յիսուս չուզեց մէջերնիս կենալ իւր մեծվայելչութեամբը, հապա կտոր մը հացի երեւոյթին տակ ծպտեցաւ եւ այսպէս խոնարհ վիճակի մէջ կը մնայ սեղաններուն վրայ, որպէս զի ամէնուն դիւրամատոյց, քաղցրաբարոյ ըլլալով՝ ամէնքն իրեն դիմեն որդիական մտերմութեամբ ու սիրով եւ յօժարակամ մօտենան իւր անսահման բարութեանը։ Ուստի ինք իւր սիրելի հոգիներն իրեն կը կանչէ կը հրաւիրէ այս կերպով "արի, վաղվաղեա, մերձաւորդ իմ. եւ եկ."[1] եւ կ'ուզէ որ իրեն հետ վարուին ինչպէս բարեկամի, ինչպէս հօր, ինչպէս ամուսնոյ հետ կը վարուին, սիրով ու վստահութեամբ։ Անձն իմ, քու հոգւոյդ սիրականը գտնելու համար՝ դուն պէտք չունիս զինքն ասդին անդին փնտռելու հառաչելով ու լալով, ուր ալ երթաս հոն ի Խորհրդեան կը գտնես քու Աստուածդ։ Ի՜նչ երջանիկ բախտ է որ ունինք՝ եթէ յարգը ճանչնանք։ Գեղեցիկ կը խօսի Հայրն Տավիլա երբ կ'ըսէ. Տէրն մեր Ս. Խորհրդոյն միջոցաւ մեզի հետ մնալ ուզեց անոր համար՝ որպէս զի ցուցընէ թէ որչափ պատրաստ է մեր ամենափոքր ձայնը, մէկ պզտիկ հառաչանքն իսկ լսելու եւ մեզի օգնելու, ինչպէս գթած մայր մ'իւր հիւանդ որդւոյն քովէն չ'ելլեր, անկողնէն չի հեռանար եւ իւր զաւկին ամէն տառապանքը կը զգայ՝ որպէս թէ ինքն ըլլար հիւանդ։ Ո՜վ

1 Յայտն. Ա. 13։

1 Երգ. Բ. 10։

քաղցրագութ բժիշկ, ո՛ բազմագութ Հայր, մանաւանդ թէ ո՛վ գորովագութ մայր. ի՜նչչափ պարտական ենք քեզի՝ որ այսչափ սէր ունիս մեր վրայ։ Չկայ նեղութիւն մը՝ որ վրանիս համնելուն պէս, դուն պատրաստ չըլլաս զմեզ սրտապնդելու. հազիւ թէ բերաննիս բանանք, դուն արդէն լսած ես մեզի։ Որչափ սիրելի է քու մտաւորութիւնդ, պատարագեալ Սէրդ իմ, ի՜նչ քաղցրութիւն է քեզի հետ խօսակցիլ։ Անձն իմ, շնորհակալ եղիր Աստուծոյ, որ այս շնորհաց դարերուն մէջ զքեզ աշխարհ գալու սահմանեց, որով ամենայն ժամ կրնաս դէմ առ դէմ վայելել այն գերագոյն բարին, որուն այնչափ հառաչեցին ու փափաքեցան հին Նահապետներն ու Մարգարէները։ Ո՛ն ուրեմն այսպիսի գանձ մ'աղէկ յարգէ, ծարաւի եղջերուի պէս մօտեցիր այդ աստուածային աղբեր, խմէ՛ այն կենդանարար ջուրը, որ զքեզ յաւիտենական կենաց կը հասցընէ. "ամենայն ծարաւիք, եկայք առ ջուրս, փութանակի։"[1]

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Որչափ կրնաս ստէպ այց ըլլալ Ս. Խորհրդոյն, յարգութեամբ ու սիրով։ Նմանէ Ս. Փրանկիսկոս Պորճիայի, որ օր չէր անցըներ առանց այցելութեան եւ այն եօթն անգամ։ Ճամբորդելով՝ երբ իջեւան մը հասնէր, անմիջապէս Եկեղեցի կը փնտռէր, ու հոն երկայն ատեն Ս. Խորհրդոյն առջեւ իւր ջերմեռանդութիւնը կը կատարէր։ Եթէ դպրոց մը, վանք մը հասնէր, այն կողմը կ'ընտրէր բնակելու՝ որ Եկեղեցւոյ մօտ էր, սենեակ ըլլար թէ խրճիթ մը, ու հոն իբրեւ թէ պատարագեալ Քրիստոսի առջեւն ըլլար, երեսն այն կողմը դարձուցած կը կենար, այնպէս որ թէ՛ մտածական, թէ՛ ուսմունք, թէ՛ ուրիշ գործ ըրած ատեն սիրտը միշտ Ս. Խորհրդոյն ուղղուած կը պահէր, եւ այնպէս իւր գործերը կ'ընէր իբրեւ թէ շարունակ իւր խորհրդաւորեալ Տիրոջ քաղցր եւ սիրելի ներկայութեան առջեւն ըլլար։

1 Եսայ. ԾԵ. 1։

Դ.

Ս. Խորհրդոյ մէջ զՅիսուս ունենալու երջանկութիւնը։

1. Որչափ մեծ բախտ էր անոնց՝ որ զՅիսուս Քրիստոս տեսան, երբ երկրիս վրայ էր. ինչու որ կրնային դէմ յանդիման անոր հետ խօսիլ, օրհնութիւնը խնդրել, ոտքերն համբուրել, շնորհք հայցել։ Երանի՜ Աստուածամօր, որ երեսուն տարի զանիկա միշտ իւր քովը

տեսաւ. երանի այն աշակերտներուն եւ այն բարեպաշտ կանանց, որ Յիսուսի հետ կենցաղավարեցան։ Բախտաւոր էին հովիւները, բախտաւոր՝ մոգերը, բախտաւոր՝ այն ժողովուրդները, որ աչքովնին տեսան իրենց փրկութիւնը։ Մեզի ալ ի՜նչ մեծ բախտ պիտի ըլլար՝ թէ որ կարենայինք սիրեցեալ Կենարարնիս տեսնել, անոր ոտուըներն համբուրել, մէկ օրհնութիւնն առնուլ, շնորհք խնդրել իրմէ։ Եթէ ինքը հիմայ երկրիս վրայ ըլլար, կամ Բեթղեհէմի մէջ մանուկ մատաղ, կամ Նազարէթի կրպակին մէջ պատանեակ, կամ իւր երկնային վարդապետութիւնը քարոզելու ատեն, ո՞վ չէր ձգեր հայրենիք, տուն տեղ, հանգիստ ու ամէն ինչ, տեսնելու համար այդ սիրեցեալ բարութիւնը։ Իրաւցընէ այսպիսի բախտաւորութիւն մը ձեռք բերելու համար, մարդ իւր բոլոր կեանքն ալ կը նուիրէ. ուրեմն, անձն իմ, մտածէ թէ ի՞նչ պիտի ընէիր թէ որ հիմայ Յիսուս Քրիստոս տեսնելիք ըլլայիր, ու զանի տեսնելուդ՝ իրեն ի՞նչ պիտի ընծայէիր։

2. Ո՛վ Աստուած, Ս. Խորհրդոյն մէջ եղողն ալ նոյն Յիսուսը չէ՞ որ ծնաւ, ապրեցաւ, քարոզեց, մեռաւ, յարութիւն առաւ, եւ հիմայ ալ ընդ աջմէ Հօր նստած է։ Ուրեմն քրիստո-

նեայք, ինչո՞ւ ձեզի ալ երանի չէք տար որ կենդանի ու ճշմարիտ Աստուած մ'ունի՛ք մէջերնիդ, ուր կրնաք յայտնել ձեր խեղճութիւնները, շնորհք խնդրել, զինքը տեսնել, այցելել, իրեն երկրպագել, առանց պէտք ունենալու Բեթղեհէմ, Նազարէթ կամ Երուսաղէմ երթալու, հապա եկեղեցիէ մը ներս մտնելով, Պատարագ մը տեսնելով, խորանի մը մօտենալով ու հաղորդուելով. ահա այն ատեն ճշմարտապէս կը տեսնէք մի եւ նոյն Աստուածը, որ ձեզի համար մարդ եղաւ, անոր հետ կը խօսիք, անոր հետ կ'ողջագուրուիք։ Եթէ երջանիկ էին այն աչքերը, որոնք տեսան զՅիսուս Քրիստոս, հապա ո՛րչափ աւելի երջանիկ ենք մենք՝ որ հիմայ հաւատոյ աչօք զինքը տեսնելէն զատ՝ կը ճաշակենք, եւ անով կը կերակրուինք երբ ուզենք։ Ս. Ոսկեբերան կ'ըսէ։ Կան ըսողներ թէ կը փափաքէի զՅիսուս Քրիստոս տեսնել։ Ահաւասիկ Ս. Խորհրդոյն մէջ է, զինքը կը տեսնես, իրեն կը խօսիս, զանիկա կը ճաշակես. ե՛լ ուրեմն, հաստատուն կամօք եւ լի փափաքանօք մօտեցիր Փրկչիդ։ Բայց ափսո՜ս, ո՞րչափ քրիստոնեաներ կան՝ որ ակամայ եւ այնպէս ցանցառ կը մօտենան աստուածային Կենարարին. ա՛հ թոյլ հաւատք, ո՛հ հոգեվարք հաւատք,

ո՜չ մնացած հաւատ: Աւաղ, ո՜րչափ շնորհքներ կը կորսնցընենք, կենդանի հաւատք չունենալնուս համար: Շատ մարդիկ երկայն ու տաժանելի ճամբորդութիւններ կ՚ընեն սուրբ գերեզման մը տեսնելու, մեծամեծ Սուրբերու մասունքներուն այցելելու համար. այնչափ մեծարանքով զանոնք կը պատուեն, այնչափ յարգութեամբ կը վարուին, եւ այսպիսի շնորհք մը ձեռք բերած ըլլալուն համար՝ զիրենք բարեբախտ կը համարին ու կ՚օրհնեն կրած աշխատանքնին ու թափած քրտինքնին: Իսկ ասդին, ամէն կողմ ո՛նին Սրբոց Սուրբը, Թագաւորաց Թագաւորը, տէրանց Տէրը, բանակներու Աստուածը, եւ չեն ուզեր քիչ մ՚անհանգիստ ըլլալ եւ յաճախ այց ելել անոր. կամ թէ այնչափ պաղութեամբ եւ անարգութեամբ կ՚ընեն: Ա՜հ, աստուածային ողորմութեանց առատութիւնը, որ միշտ առաւել երախտագիտութիւն ու հաւատք պէտք է վառէր մեր սրտերուն մէջ, զմեզ մեր յանցանաց համար արհամարհոտ ու գաղջ կ՚ընէ: Իրաւցընէ անհաւատալի պիտի երեւնար այսչափ անպատուութիւն եւ անշնորհակալութիւն, եթէ աչքով տեսնուած իրականութիւն մը չըլլար այս: Ա՛նձն իմ, աստուածային գթութեան աթոռոյն առջեւն ել եւ

պատարագեալ Աստուծոյդ ոտքն ընկիր եւ արցունքով, ամօթով ու ցաւով լեցուած՝ խոստովանէ անհամար պակսութիւններդ ու անպատուութիւններդ եւ խոնարհութեամբ թողութիւն խնդրէ:

3. Մտածէ թէ լուսամիտ հոգիներն ի՛նչպէս վառեցան բորբոքեցան սիրով առ Քրիստոս պատարագեալ: Սիրահար թիթեռնիկներու նման շարունակ կը թռչէին գերագոյն Բարւոյն բոլորտիքը. եւ երբ զիրենք անկէ քիչ մը հեռու տեսնէին, կը հառաչէին ու կը մաշէին անոր մօտ գտնուելու փափաքով. այսպէս Ս. Ռոզա մը, Մագդաղինէ Բացեան մը, Կատարինէ Սիենացի մը, Թերեզա մը. այսպէս Ս. Փրանկիսկոս Քսավերեան, Փրանկիսկոս Բեժի եւ ուրիշ շատեր, որոնք բոլոր օրը հոգւոյ փրկութեան զբաղելէն ետքը, կ՚առանձնանային ամբողջ գիշերներ Ս Խորհուրդը մեծարելու, պաշտելու: Անկէ կը հանէին այն վառվռուն զգացմունքն եւ սիրոյ ու նախանձայուզութեան այն բոցերը, որոնցմով ալ յետոյ ժողովուրդները կը լուսաւորէին ու կը դարձընէին առ սուրբ սէրն Աստուծոյ: Ասիկա է այն պատուական ծառը, որուն հովանւոյն ներքեւ հանգչիլ կը բաղձար երգերգոյին հարսը (Իգ.): Հոն է որ ընտրեալ

հոգիները յաւէտ ընդունեցան երկնային շնորհաց առատութիւնն, աստուածային մխիթարութեանց լիութիւնն, եւ երթալով միշտ աւելի սուրբ սիրով կը բորբոքէին։ Արդարեւ այն անհուն Բարւոյն մէկ նայուածքը՝ բաւական է հոգի մ'աստուածսիրութեամբ վառելու, եւ հոգւոյն մէկ սիրալիր ակնարկը դէպ ի այն աստուածային առարկայն կարող է զինքն երանելի ընել։ Անձն իմ, Յիսուսի առջեւ խոնարհելով ըսէ. ո՛վ Տէր ամենասիրելի, ես քեզմէ զատ բան մը չեմ գտներ որ ինծի աւելի հաճելի, աւելի սիրուն, աւելի քաղցր գայ։ Ի՛նչչափ կ'ուրախանամ առջեւդ գտնուած ատենս, քու ներկայութեանդ հանդէպ։ Դուն ես իմ Տէրս, իմ Աստուածս, Դուն իմ Եղբայրս, իմ Հայրս, Դուն հոգւոյս սիրալիր փեսայն։ Ո՛վ Աստուածդ իմ ի Խորհրդեան, ի՜նչ կեանք, ի՜նչ բերկրութիւն, ի՜նչ ուրախութիւն եւ ո՜րչափ խոնարհութիւն կ'ընդունիմ քեզմէ։ Սիրելի Յիսուս, թող քու սիրովդ վառի հոգիս ու ինծի հետ բոլոր աշխարհ։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Բարձր համարում ունեցիր Ամենասուրբ Խորհրդոյն նկատմամբ։ Ի՛ր առջեւն ահիւ եւ դողութեամբ կեցիր։ Ս. Նեղոս կը պատմէ թէ Ս. Ոսկեբերան սեղաններուն չորս դին Հրեշտակներու գունդեր կը տեսնէր գեղեցիկ պատանիներու կերպարանքով, սպիտակազգեստ ու բոպիկ ոտքով, որ գետնամած կը մեծարէին զՅիսուս Խորհրդեան մէջ։ Կատարինէ Կոյսն ալ երբ գիշեր մ'այցելութիւն կ'ընէր Ս. Խորհրդոյն. տեսաւ որ Եկեղեցին լուսով լեցուած էր ու Հրեշտակները Ս. Խորհրդոյն բոլորտիքը շրջապատած, քաղցրաձայն մեղեդիներով օրհնութիւններ կ'երգէին։ Եկեղեցին Մարմնոյ եւ Արեան Տօնին եւ անոր ութօրէից միջոցը՝ Ս. Խորհրդոյ թափօրներ սահմաներ է, կերպով մը հատուցում ընելու համար այն նախատինքներուն ու թշնամանքներուն, զոր ըրին մարդիկ Յիսուսի՝ երբ երկրիս վրայ կ'ապրէր, պատուելով զինքն ի փոխարէն ապերախտներու անպատուութեանց։ Բայց քրիստոնեաներուն մեծ մասը՝ փոխանակ Յիսուսի պատիւը տեղը բերելու, նորէն զանի կը թշնամանեն հազար ու մէկ անպատուութիւններով, որոնք այնչափ աւելի Աստուծոյ սրտին ծանր կու գան, որչափ որ ընողներն իրմէ այնչափ բարիք տեսած իւր հաւատացեալներն են։ Հայրն Ռոսինիոլի կը պատմէ թէ, մոգին մէկը՝ մարդու կերպարանք մտած սատանայի մը հետ պտըտելու ատեն, Ս. Հաղորդութեան առջեւէն անցաւ։ Այն ատեն սատանան ծունկի գալով խորունկ

երկրպագութիւն մ՚ըրաւ Ս. Խորհրդոյն: Երբ քահանայն գնաց ու յետոյ կը դառնար պարապ մասնատուփով, ըստ այն հին ժամանակի սովորութեան եւ առանց առջեւէն կ՚անցնէր, սատանան մէկ ծունկով երկրպագեց: Այն ատեն մօգը հարցուց անոր թէ այն մասնատուփին ինչո՞ւ կ՚երկրպագէր. սատանան պատասխանեց. «Երկիր պագցուք ի տեղւոջ ուր կացեալ էին ոտք նորա:»[1] Մեծ բան արդարեւ. սատանաները կը հաւատան ու կը դողան Աստուծոյ անունէն անգամ, իսկ քրիստոնեաները Բարձրելոյն Նուիրական Եկեղեցիներուն մէջ, որոնք մարդացեալ անսահման Աստուծոյ մը ճշմարիտ եւ իրական ներկայութեամբը սրբացած են, կը խօսակցին, կը խնդան, կը բամբասեն, կը շաղփաղփեն, նաեւ անմաքուր նայուածքներով կը հրապուրեն այն սոսկալի Մեծվայելչութեան դիմացը:

Ո՛վ երկիր, ինչպէս ալ կրնաս դիմանալ այդպիսեաց ոտքերուն տակը. Վա՜յ իրենց թէ որ չեն ուղղուիր. ինչպիսի դատապարտութիւն, ինչպիսի դժոխք պատրաստ կը սպասէ իրենց: Ո՛վ աստուածասէր հոգիք, դուք գթացէք այս կոյրերուն վրայ եւ իրենց համար աղօթեցէք առ Տէր:

---

1 Սղմ. ՃԼԱ. 7:

ԺԱՄ ԵՐՐՈՐԴ

ՀՈԳԵՇԱՀ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

Ս. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ա.

Յիսուս ինքը զինքը բոլորով կը պարգեւէ Ս. Հաղորդութեան մէջ:

1. Անձն իմ, միտքդ բեր թէ Կենարար Ս. Խորհրդոյն մէջ քեզի հետ մնալը բաւական չհամարելով, ուզեց նաեւ իւր անհուն սիրովը, ինքզինքը բոլորով քեզի պարգեւել Ս. Հաղորդութեան մէջ, որ կարենաս իւր աստուածային Մարմինը հացի տեսակին ներքեւ ուտել եւ իրեն հետ սերտ սրտիւ միանալ ներքուստ, մտերմութեան ու միաւորման նոր կերպ մը գտնելով՝ սիրտդ մտնելու եւ զքեզ իւր գանձերուն մասնակից ընելու համար: Եւ ահա, վերջին ընթրեաց ատեն հացն ու գինին կը սրբագործէ՝ անոնց գոյացութիւնը փոխարկելով իւր Մարմնոյն

եւ Արեանն եւ յետոյ խանդակաթ սիրով կը դառնայ իւր աշակերտաց եւ անոնցմով մեզի ամենուս կ'ըսէ. “ուրախ եղէք սիրելիք, մինչեւ հիմայ զիս տեսաք, ինծի հետ կենակցեցաք միայն, ասկէ վերջը պիտի կարենաք նաեւ մարմնովս կերակրուիլ ու արեամբս արբենալ, սնանիլ ու յագենալ ինծմով, անճառ սիրով ինծի հետ ներքուստ միանալ հիմակուընէն շատ աւելի, ուստի առէք, սիրելիք, ասիկա է իմ Մարմինս, առէք, ձեզի կու տամ զայն, կերէք ու կազդուրուեցէք:„ Եւ այն ալ ոչ միայն մէկ անգամ կու տայ, հապա ընդ միշտ. “Առէք կերէք, այս է Մարմին իմ,„[1] Մանաւանդ թէ Բանն յաւիտենական մարդ ըլլալէն ի վեր՝ շարունակ ցանկացաւ իւր ամենասուրբ մարմինը մեզի կերակուր տալու: Տեսէք թէ ինչ սիրակեզ խօսքերով յայտնեց ինք այս բանս Ս. Մեթիլտեի. “չկայ մեղու, որ այնպէս ուժով նետուի ծաղիկներուն վրան մեղր ծծելու, որչափ ես սիրոյս սաստկութենէն կու գամ հոգւոյդ ներսը հոն իմ բերկրանքս գտնելով:„ Իրաւունք ունի ուրեմն Յիսուսի սիրովը վառուած Ս. Թերեզան աղաղակելու. “Թագաւորդ երկնի եւ երկրի, այս ինչ խօսքեր են

1 Մատթ. ԻԶ. 26:

որ կ'ըսես թէ. “Բերկրանք իմ յորդիս մարդկան.„ ով բարիդ իմ, միթէ քեզի մա՞րդ կը պակսի հետդ ուրախանալու համար, ինչու հապա ինծի պէս անարգ որդ մը կը փնտռես. Յորդանան լսուող այն ձայնը թէ՝ Հայրդ ընդ քեզ հաճեցաւ, միթէ մեր ողորմելիներո՞ւս վրա՞յ ալ պիտի տարածուի, իբրեւ թէ քեզի հաւասար ըլլայինք:„ Սորվէ՛, անձն իմ, Յիսուսի այս մեծ սէրէն ու հրաբորբոք բաղձանքէն որոնցմով շարժեցաւ այս Ս. Խորհուրդը մեզի տալու, սորվէ դուն ալ նոյնպիսի բաղձանքով ու սիրով Յիսուսի մօտենալ:

2. Ի՜նչ մեծ պարգեւ է որ Յիսուս քեզի ըրաւ, Հաղորդութիւնը քեզի տալով: Աստուծոյ անհուն բարութիւնն ուզեց որ, կ'ըսէ հրեշտակային Վարդապետը, այս մեծ բարիքն ամենուն սեփականութիւն ըլլար. “Աստուած Հայր շնորհեաց ձեզ ի գոհութեան զամենայն զոր ինչ ինքն է եւ զոր իւրն է՝ ընդ Որդւոյ եւ ընդ Ս. Հոգւոյն:„ Յիսուսի ունեցած ճոխութիւններն երեք տեսակ են. իւր Ս. Մարդեղութեան ձիրքերը, իւր Աստուածութեան ձիրքերն եւ իւր աստուածային Անձին ձիրքերը, որ մեր մարդկեղէն բնութեան միացած է: Արդ Յիսուս Ս. Հաղորդութեան մէջ զքեզ մասնակից եւ վայելող կ'ընէ այս ամէն

գանձերուն. քեզի կը պարգեւէ իր Մարմինն եւ Արիւնը, իր շնորհքն եւ Աստուածութիւնը. քեզի ընծայ կու տայ իր բոլոր արդիւնքները, քաւութիւններն եւ առաքինութիւնները. մէկ խօսքով՝ զքեզ բոլոր կը սրբէ՝ իր սրբութեամբը: Տէրն մեր Ս. Հաղորդութիւնը մեզի ընծայելով՝ այնչափ առատօրէն սփռեց իր գանձերը, որ իրեն բան չմնաց այլ եւս մեզի տալու. մեր սրտերուն մէջ համբարեց այն ամէն հարստութիւններն, զոր Հայրն Աստուած իր ձեռքը տուած էր. "զփառսն զոր ետուր ինձ, ետու նոցա:"[1] Ասոր համար ըսաւ Ոսկեբերան. "Զգոհութիւն ասելով, զամենայն զգանձ մարդասիրութեան Աստուծոյ բանամ:" Մինչեւ այն ատեն որչափ բարիքներ ըրած էր մեզի Աստուած, բայց մէկն ալ ատոր չէր հաւասարեր: Արարչագործութեան ատեն մեզի գոյութիւն պարգեւած էր, եւ ամէն վայրկեան ալ կը պարգեւէ զայն պահպանելովը: Մկրտութեան շնորհքը տուած էր մեզի ապաշխարութեան խորհրդով մէկտեղ. իր գանձերը միշտ շնորհած էր, բայց գոհ չէր կրնար ըլլալ առանց ինքզինքն ալ մեզի պարգեւելու: Աստուած մ'ասկէ աւելի ինչ կրնար ընծայել

[1] Յովհ. ԺԷ. 20:

քեզի: Ս. Օգոստինոսի բառերին պէս, թէեւ Աստուած ամենակարող է՝ Յիսուս Քրիստոս աւելի բան մը չէր կրնար քեզի տալ. թէեւ ամենաիմաստուն է՝ բայց անկէ դուրս բան մը չէր գիտեր քեզի տալու. թէ եւ ամենահարուստ է՝ բայց աւելի բան մը չունէր քեզի տալու, քանի որ մարդը Ս. Հաղորդութեան միջոցաւ բոլոր բովանդակ Աստուած մը կը ժառանգէ. "մեծանայ բովանդակ Աստուծով:" Ո՛վ առաւելութիւն սիրոյ, ո՜ հեղեղ գթութեան, որոնցմով մեր հոգիները կ'ոռոգուին մանաւանդ թէ կը լճանան: Ո՜հ չքնաղ բարիք. այսչափ սիրալիր արարքներ աչքին առջեւ բերող մը կրնա՞յ չբորբոքիլ սուրբ կրակով ու չկանչել հիացմամբ եւ ցնծութեամբ. "ինչէ՞ն ինծի, սիրելի Աստուած, ինչէ՞ն այսչափ բարութիւն:"

3. Ս. Հաղորդութիւնը մեզի ձգելով մեր Տիրոջ կամքն էր որ միշտ զինքը յիշէինք: Ուստի այս խորհուրդը հաստատելուն պէս ըսաւ իրեններուն. միշտ մտքերնիդ բերէք զիս. "Զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի:"[1] Ինքը մեզի այնչափ անչափ գանձեր պարգեւեր էր, այնչափ շնորհքներ բաշխեր էր, այնչափ ընծաներ ըրեր էր մեր

[1] Ղուկ. ԻԱ. 29:

սիրտը վառարկելու համար. Թողով մեզի այնչափ արարածներ՝ որ մարդուն ծառայէին եւ մարդն ալ անոնց եւ իր Արարիչը միտքը բերելով՝ պարգեւատուին սիրովը վառուէր։ Բայց Տէրն մեր կռահելով թէ այս ամէնն ալ անօգուտ էր իր նպատակին, ապերախտ մարդկան երեսէն՝ որոնք արարածները գործածելով անոնց Արարիչը ճանչնալու սիրելու տեղ, զանոնք ի չարն կը գործածեն, անոնց կը յարին ու զԱստուած կը մոռնան. արդ որպէս զի մարդը Նոր կապերով կապուէր միշտ իր Աստուածը յիշելու եւ զանիկա միայն սիրելու, Աստուծոյ անհուն բարութիւնը հնարեց այս անճառելի կերպը, Ս. Խորհրդոյն մէջ միշտ մեզի հետ մնալու, եւ Ս. Հաղորդութեամբ զինքը բոլորովին մեզի տալու եւ այսպէսով քաղցր բռնութեամբ մը մեր սիրտը գրաւելու, այնպէս որ միշտ աչքերնուս դիմացը, միշտ մեր քովը, շատ անգամ նաեւ մեր սրտերուն ներսն ունենալով զինքը, ստիպուած ըլլայինք իր սէրը մտքերնիս բերելու, եւ անմոռաց կերպով իրեն սէր փոխարինելու։ Սէրն անկուշտ է, կ'ուզէ միշտ վառ մնալ սիրելույն մտքին մէջ։ Տէրն մեր ալ այս յիշատակը վառ պահել ուզելով մերներս՝ իր ու մեր մէջն իր անձէն աւելի

մեծ գրաւական չգտաւ եւ չուզեց որ դնէր։ Տե՛ս ուրեմն թէ ի՜նչ դժոխային զարմանալիք է, որ այսչափ գթութեան բոցերու մէջ, այսչափ սիրոյ փափուկ ցոյցերու մէջ, այսչափ բարեկամութեան սառնկութեան մէջ մարդը բոլորովին սառոյց կտրած ըլլայ, սիրտը բոլորովին քարացած մնայ, այսպէս զինքը սիրող Աստուծոյ մը սիրովը չվառի։ Ա՜հ, իրաւցընէ պէտք է ըսել Առաքելոյն հետ. "Եթէ ոք ոչ սիրէ զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս, նզովեալ եղիցի",[1]

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Մաքրութեամբ, խոնարհութեամբ, մահացուցմամբ ու սիրով ինքզինքդ պատրաստէ ընդունելու այն շնորհքներն ու սիրավառ կայծերը, զոր Յիսուս կը պարգեւէ արժանաւորութեամբ եւ եռանդեամբ առնուած Հաղորդութենէ ետքը. ինչպէս շատ անգամ եղած կը պատմէ Կիստերեան կոյսը Մարիամ իր տեսիլքներուն մէջ, ու կ'ըսէ թէ Յիսուս Ս. Խորհրդոյն միջոցաւ հուր գթութեան դարձած կը վառէ կը մաշէ ամէն երկրաւոր սէր. ուստի իրեն բորբոքեալ հնոցներ կ'երեւային այն ամէն խորանները, որոնց վրայ Ս. Խորհուրդը կար։

---

1 Բ. Կորնթ. ԺԶ. 22։

Բ.

Յիսուսի սիրոյն վրայ Ս. Հաղորդութիւնը մեզի տալուն մէջ:

1. Անձն իմ, մտքդ բեր Յիսուսի ամբաւ սէրը՝ Ս. Հաղորդութիւնը մեզի թողլուն մէջ: Մեծ ու սքանչելի են ամէն աստուածային բարերարութիւններն առ մարդն. բայց ամէնէն վերին ու առաջին է Ս. Հաղորդութիւնը հաստատելն, որ "Խորհուրդ սիրոյ„ կոչած է Ս. Թովմաս: Եւ Ս. Բեռնարդոս սէր ամենայն սիրոյ, քաղցրութիւն քաղցրութեանց: Կ'ըսէ Յովհաննէս Աւետարանիչ թէ՝ Յիսուս իւր կենաց վախճանին մօտ ալ աւելի երեւան հանեց իւր մեծ սէրը, զոր ունէր մեր վրայ, այն ատեն որ մեզի թողուց Ս. Հաղորդութիւնը. "Սիրեալ զիւրսն որք յաշխարհի աստ էին, ի սպառ սիրեաց զնոսա:„[1] Տրիդենտեան Ս. Ժողովն ալ կը յայտնէ թէ Տէրն մեր այս Ս. Խորհուրդը մեզի տալովը՝ իւր անհուն սիրոյն ամէն գանձերը սփռեց, թափեց մեր օգտին համար: Ս Կատարինէ Սիէննացի հաղորդուելու գնացած ատեն՝ շատ անգամ կը տեսնէր քահանային ձեռքերուն մէջ իբրեւ բորբոքած հնոց մը. որմէ կը մակարե-

[1] Յվհ. ԺԳ. 1:

րէր թէ ինչ մեծ սիրով կը վառէր Յիսուսի սիրելի սիրտն ու կ'ըսէր թէ՝ Յիսուս Խորհրդեան մէջ սիրոյ բոցերով ամէն սրտեր վառելու կու գայ։ Ս. Փրանկիսկոս Սալեզեան ալ կ'ըսէ. Ամենասուրբ Խորհրդէն դուրս չկայ ուրիշ գործողութիւն մը, որուն մէջ Փրկիչն աւելի սիրաբորբոք, աւելի գորովագութ երեւնայ. անոր մէջ, այսպէս մ'ըսեմ, կ'ոչնչանայ, կերակուր կը դառնայ, որպէս զի մեր սրտերուն մէջ թափանցէ միանալ հաւատացելոց հոգւոյն ու մարմնոյն հետ. ուստի մենք պէտք է սիրոյ համար ընդունինք այն՝ որ մեր սէրը կ'աւելցընէ: Սիրողներն անյագ կ'ըլլան. ամէն բան կ'ուզեն, քիչով գոհ չեն ըլլար: Յիսուս ալ մեզի իւր ամէն ինչը տուած էր. բայց իւր սէրը գոհ չեղաւ մինչեւ որ բոլոր իւր անձը մեզի պարգեւ չըրաւ: Խրաւցընէ, եթէ Յիսուս մեզի ուրիշ ամէն բարիք տուած ըլլար իւր անձէն զատ, Եկեղեցին այսչափ պատրաստուած, քաջալերուած չէր ըլլար եւ ոչ մեր հոգին այսչափ լիացած ու գոհ կ'ըլլար: Ո՛վ սէր, սէր, մարդիկ ինչչափ քիչ կը ճանչնան զքեզ ու քիչ կը համապատասխանեն: Ալ ինչ կ'ուզես, անձն իմ: Ահա քեզի բովանդակ Աստուածդ, մօտեցիր Յիսուսիդ. յարգանօք զինքն ընդունէ. պատուով մեծարէ. սիրով

ողջագուրէ, փափուկ խղճերով զինքը ճաշակէ, իրմով կշտացիր շնորհակալ ըլլալով․ ինքը բոլորովին քուկդ է։

2․ Ո՜ր հովիւն է, կ՚ըսէ Ոսկեբերան, որ իր գառներն իր արեամբը կշտացընէ․ ո՞ր մայր, ո՞ր հայր, զաւակներուն իր մարմինը տուած է ուտելու, իր արիւնը խմելու, ինչպէս կ՚ընէ մեզ Յիսուս Ս․ Հաղորդութեան մէջ։ Նոյն իսկ մայրեր կան՝ որ իրենց տղաքն օտար կիներու կը յանձնեն որ կաթ տան․ բայց մեր Կենարարին սիրտը չվերցուց զմեզ ուրիշէն կերակրուած տեսնելու, անոր համար ուզեց ինքն իր Մարմնովը զմեզ սնցընել։ Ո՜հ, ինչ գեղեցիկ է, կ՚ըսէր Ս․ Թերեզա, տեսնել մեր Տէրը, որ իբրեւ Հովիւ՝ խաչին կռթնած է ու իբրեւ Գառն՝ Ս․ Խորհրդոյն մէջ դրուած է մեր կերակուրն ըլլալու համար։ Հովիւ՝ ինչու որ զմեզ կ՚արածէ, Գառն՝ ինչու որ մեր սնունդն է․ Հովիւ՝ վասն զի զմեզ կը պահպանէ, Գառն՝ վասն զի որդի է ամենախոնարհ Ս․ Կուսին Մարիամու։ Հովիւ՝ քանի որ զմեզ իր սրտին մէջ պահեց, Գառն՝ հիմայ որ ինքը մեր սրտերուն մէջ կը ծածկուի։ Թող պարծենայ Հրէից ժողովուրդը թէ աշխարհիս ամէն ազգերէն աւելի՝ ինքն էր որ իր քովն ունէր իր Աստուածը․ ա՜հ մենք քրիստոնեայքս պէտք չունինք անոր բախ-

տաւորութեանը նախանձելու, մանաւանդ թէ իրենցմէ աւելի կրնանք պարծիլ, որ Յիսուս Խորհրդեան մէջ ոչ միայն մեր քովն է միշտ, մեզի պահապան ու պաշտպան է, հապա նաեւ մեր ներսը կու գայ ու մեզի հետ մէկ սիրտ կ՚ըլլայ, եւ մենք ալ իրեն հետ մի եւ նոյն կ՚ըլլանք։ Բայց եղո՜ւկ մեր ապերախտութեան ու չարութեանը, որ այսպիսի սիրուն եւ բարերար Աստուած մը սիրելու տեղ, խելքերնիս կու տանք արարածներն ու զմեզ սիրելու։ Եւ ինքն ալ տակաւին չհասաւ մեր սրտին սէրը վաստըկելու։ Անոր համար ալ իրաւամբ կը գանգատի թէ իր որդիքները մեծցուց, սնուց այնչափ գթով ու գորովով եւ անոնք իրեն հնազանդելու, զինքը սիրելու եւ իրեն շնորհակալ ըլլալու տեղ, զինքը կը մոռնան, կ՚անարգեն եւ իր սէրէն կ՚ապստամբին։ «Որդիս ծնայ եւ բարձրացուցի, եւ նոքա զիս անարգեցին։»[1] Վերնա՛ր մէյմը մարդկանց սրտէն այսչափ ապերախտութիւն։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ՝ Ս․ Դիոնեսիոս կը գրէ՝ Ս․ Թովմայի հետ, թէ այս Խորհուրդը միւս ամենուն լրումն է, եւ կատարելութիւն ձեռք բերելու համար Յիսուսէն մեզի տրուած ամենէն զօրեղ

---

1 Ես․ Ա․ 5։

միջոցն։ Ս. Մարիամ Մագդաղենէ Բացեան կ՚ըսէր որ՝ հաղորդուող անձը կրնայ կրկնել Յիսուսի խօսքը թէ՝ կատարեալ է. ինչու որ Ս. Հաղորդութեան մէջ կան ամէն առաքինութիւնները, շնորհքները, աստուածային գիտութեան եւ իմաստութեան պարգեւները։ Եւ իւրնորընծայացուներուն սովոր էր ըսել. աղջիկներս, եթէ կը փափաքիք քիչ ատենէն կատարեալ ըլլալ, ձեզի ուսուցիչ առէք զՅիսուս Քրիստոս, ու միտ դրէք ուշի ուշով ձեր սրտին մէջ իւր ըսածներուն, մանաւորապէս հաղորդուելնէդ ետքը։ Անոր համար ամէն ջանք ու խնամք ըրէք Ս. Հաղորդութեան աղէկ պատրաստուելու եւ վերջն ալ աղէկ գոհանալու եւ հայցելու. ըստ որում ինչ ջերմեռանդութեամբ որ հաղորդուիք՝ նոյնչափով կատարելութեան ու սրբութեան մէջ պիտի յառաջ երթաք։ Ասոր վրայ կայացած է հոգեւոր կենաց ամենամեծ կարեւորութիւնն, եւ ասոր մէջ պէտք էր քրիստոնեայք զգուշ եւ արթուն ըլլային, քան թէ ուրիշ որ եւ է ջերմեռանդական գործի մէջ։ Կան հոգիներ որ քանի մը բարեպաշտական գործերու եւ կամաւոր ջերմեռանդութեանց ետեւէն իյնալով՝ շատ կը յոգնին ու սրտերնին կը մաշեն կը ցամքեցընեն, իսկ ամէնէն գլխաւոր, ամէ-

նէն հարկաւոր եւ ամէնէն զօրաւոր ջերմեռանդութեան՝ Ս. Հաղորդութեան մէջ, բոլորովին անփոյթ են։ Ի՜նչ մեծ սխալ, ի՜նչ մեծ կորուստ։

Գ.

Յիսուս թշնամանք կը կրէ մեր սիրոյն համար։

1. Մեր սիրալիր Տէրը շատ աղէկ գիտէր թէ գաղջ եւ պաղսիրտ հաւատացեալներն ինչչափ կոպտութեամբ եւ ակամայ կամօք զինքը պիտի ընդունէին Ս. Հաղորդութեան մէջ եւ իրեն պիտի այցելէին խորաններուն վրայ։ Քանի՜ հոգիներ սոսկալի սրբապղծութեամբ զինքը պիտի ընդունէին մահուչափ մեղաց մէջ։ Գիտէր թէ ի՜նչ անարգանք, ի՜նչ նախատինք, քանի՜ թշնամանքներ պիտի կրէր հրեաներէն, հերետիկոսներէն, կռապաշտներէն, որոնք պիտի ուրանային, պիտի ծաղրէին, պիտի հայհոյէին այն Ամենասուրբ Խորհուրդը։ Գիտէր նաեւ թէ այնչափ կախարդներ, դիւթեր, թովիչներ զինքը շուներուն եւ անասուններուն պիտի տային, զինքն իրենց գարշելի ոտքերուն տակ պիտի կոխոտէին ու մինչեւ անգամ զինքն աղընոցները պիտի նետէին։ Ո՜վ երկրպագելի Մեծվայելչութիւն, այս ի՜նչ բան է. դառն ապերախտութեանց

այսչափ ջրերը բաւական չեղան իւր ամբաւ սիրոյն բորբոքած բոցերը մարելու: Կարծես թէ Կենարարն մեր ալ ըսել կ՚ուզէ. „յանձն կ՚առնում ես մարդկանց թշնամանքներուն դիմանալ, միայն թող մարդիկ իմ ողորմութիւններս վայելեն: Զիս յօժարակամ կը նուիրեմ աշխարհի ապերախտութիւններն եւ անշնորհակալութիւնները կրելու, միայն թէ աշխարհ գիտնայ ապահովապէս թէ ես զինքը կը սիրեմ: Աստուած իմ, ո՞վ է այն մարդը՝ որ տեսնելով սիրոյդ մեծութիւնն եւ ըրած պարգեւիդ զարմանալիքը, ու կարենայ ինք իրմէ դուրս չելլել, բոլորովին բոց չկտրիլ, չվառիլ, չկիզուիլ այն անսահման բարւոյն սիրովը, որ այսչափ բաներ ըրաւ ու կրեց՝ որպէս զի մարդս ալ զինքը սիրէ:

2. Աստուած մեզի պէտք չունի. ինչ որ ըրաւ ու կրեց, բոլորն ալ մեր բարւոյն համար ըրաւ: Ս. Բեռնարդոս կ՚ըսէ, Յիսուս ինքը կը պարարի՝ զմեզ պարարած տեսնելով, ինքը կը մխիթարուի զմեզ մխիթարելով. կը հրճուի մեր ուրախութեամբը, մեր շահերովը, մեր բարօրութեամբը: Ո՛վ սիրեցեալ Տէր, ո՞վ կրնար մտքէն անցընել թէ դուն մեր վրայ ունեցած կաթոգի սիրոյդ առհաւատչեի տեղ բոլոր ինքզինքդ մեր ձեռքն յանձնէիր: Բաւական էր քո. հագուստէդ քու շապիկէդ կտոր մը մեզի թողուլ, կը բաւէր արեանդ մէկ կաթիլը մեզի ձգել. այս ալ չափազանց մեծ սէր պիտի ըլլար՝ մեզի պէս թշուառ եւ ապերախտ մարդիկներու համար: Բայց չէ. այս երկնաւոր փեսայն, սիրուիլ կը փափաքէր իւր սիրելի հարսէն, մեր հոգիէն, անոր համար սահմանեց անոր այս կերակուրը, որպէս զի ուտելով սիրահարուէր իրեն բոլորովին, եւ այսպէսով հոգիներն իւր սրտագին ու գողտր սիրոյն քաշէր քաղցրիկ ուժով մ՚եւ գթութեամբ: Ո՛ Հովիւ բարի, որ մարմնովդ կը դարմանես գառներդ, չկայ արարած մը՝ ո՛չ երկինքը, ո՛չ երկրիս վրայ, որ կարող ըլլայ քեզի բաւական շնորհակալ ըլլալ: Այսչափ ողորմութեանդ փոխարէն նոյն քու ողորմութիւնդ քեզի կը վերընծայեմ: Սիրեցեալ բարիդ իմ, մեծութիւնդ թող լեցընէ իմ պակասներս, գթութիւնդ թող ներէ իմ մեղքերուս. աստուածային հոգիդ թող պատրաստէ իմ հոգիս. արդիւնքներդ ճոխացընեն իմ աղքատութիւնս պատուական Արիւնդ սրբէ կենացս արատները. ինչ որ կրնաս ինծի տալ եւ ինչ որ ես կրնամ քեզմէ հայցել, բոլորն ալ քիչ է այն պարգեւիդ քով, զոր տուիր ինծի Ս. Հաղորդութեամբ: Իրաւունք ունի Ս.

Ոսկեբերան ըսելու. Յիսուս իմ, ի՛նչ կրնաս ըլլալ ինծի, քանի որ բոլոր զինքդ ինծի կը պարգեւես. «ողորմութեամբ, որով զանձն ետ ի կերակուր, կարիցէ՞ ըլլալ ինչ քեզ:» Աստուած սիրելի, լսէ ինծի քու պատուոյդ համար, քու մեծ անուանդ փառաց համար, յաւիտենական Հօրդ սիրոյն համար, ամէնօրհնեալ Մարեմայ եւ բովանդակ Եկեղեցւոյ արդեանցն համար: Շնորհէ Յիսուս իմ, այն սիրոյդ եւ այն բարութեանդ համար, որոնցմէ մղուեցար ծնանելու, ապրելու մեզի հետ, մեզի համար մեռնելու եւ մեր սիրոյն համար Ս. Խորհրդոյն մէջ մնալու:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Այսօր ալ Յիսուս Խորհրդեան մէջ շատ թշնամանքներ կ'ընդունի ամբարիշտներէն, ուստի թէ՛ իր կրած այն թշնամանքներուն եւ թէ՛ իր ըրած այսչափ բարիքներուն փոխարէն մ'ընելու համար, կրցած ատենդ, յարգանքով ընկերացիր Ս. Հաղորդութեան՝ ամէն անգամ որ կամ հիւանդաց կը տարուի եւ կամ թափորով կը շրջի: Այս պաշտօնը շատ հաճոյ է Աստուծոյ, որ մեծամեծ շնորհքներով կը վարձատրէ իր երկրպագուները: Բայց ի՛նչ ամօթ, տեսնելը նոյն իսկ ուղղափառներու մէջ թէ ո՛րչափ քիչեր Յիսուսի կ'ընկերանան այս պարագաներուն մէջ: Ոմանք կ'ամչնան ընկերանալու եւ այն պաշտօնը կատարելու, զոր նոյն իսկ Սերովբէներն իրենց պատիւ կը համարին։ Ի՛նչ սակաւ հաւատք. քանի քանի իշխանազուններ մեծ պատիւ համարելով այս պաշտօնն ընծայել Բարձրելոյն՝ իրենք ալ Աստուծմէ վարձատրուեցան, ոմանք մինչեւ կայսրութեան բարձրանալով: Ընկերացիր Յիսուսին, որ Յիսուս ալ մահուանդ կէտին քեզի ընկերակից ըլլայ Ս. Խորհրդով մինչեւ երկնային հայրենիքդ:

Դ.

Յիսուսի սիրոյն հատուցում:

Մտածէ անձն իմ թէ Ս. Խորհրդոյն սիրովը վառուած հոգիները ի՛նչպէս անոր հատուցում կ'ընեն եւ ի՛նչ հրաշալի շնորհք կ'ընդունին այն անսահման բարութենէն: Լիմացի Ս. Րօզա հաղորդուելէ ետեւ շատ անգամ տեսնուեցաւ որ իր դէմքէն լուսոյ ճառագայթներ կ'արձակէր այնպիսի փայլքով՝ որ աչքերը կը շլացընէր: Իր խոստովանահայրը հարցուց իրեն թէ այս ինչէ՛ն յառաջ կու գար. պատասխան տուաւ թէ երբ սրբանուէր Մանիկը կ'ընդունէր՝ կարծես թէ արեգակն իր սիրտը կը մտնէր իր ջերմութեամբն

եւ լուսովը, եւ իր հոգւոյն բորբոքն այնչափ էր, որ մարմնոյն ալ անցնելով, բերնէն այնպէս տաք շունչ մը կը հանէր որ Հաղորդութենէ վերջ անոր ջուր տուող կրօնաւորին ձեռքը կը դաղէր։ Ս. Փրանկիսկա Հռոմայեցի այս Ս. Խորհրդոյն մէջ տեսաւ անարատ գառ մը վիրաւոր սրտով, որմէ՝ աղբիւրի նման կը բղխէր պայծառ լոյս մը, եւ ձայն մ'ալ լսեց որ կ'ըսէր — Ով որ ծարաւի է թող գայ ու խմէ։ Հաղորդուելուն պէս զգաց թէ իր սիրտը լեցուեցաւ ու սիրով վառեցաւ, եւ Յիսուս անոր ըսաւ — Ես եմ գեղեցիկ սէրը, միայն արժանի սիրուելու, եւ զիս սիրողին մխիթարանքը։ — Սիենացի Ս. Կատարինէ կ'ըսէր խոստովանահօրը — Հայր, անօթի եմ Աստուծոյ սիրոյն. տո՛ւր ինձ հոգւոյս բղձալի կերակուրը. մէյ մը գիտնայիր, Հայր, թէ ինչ քաղց կը կրեմ։ — Ինքը Ս. Մասնիկին մէջ Յիսուսը կը տեսնէր, մերթ մատղաշ տղու, մերթ պատանեկի կերպարանքով եւ երբեմն բորբոքեալ հնոցի մը նման։ Առտու մը հրաման չունենալով հաղորդուելու, Աստուծոյ աղաչեց որ զինքը մխիթարէ։ Մէյ մ'ալ երբ քահանայն սրբագործած նշխարը կը կիսէր, մասնիկ մ'անկէ զատուեցաւ ու գնաց սրբուհւոյն բերանը մտաւ։ Ս. Ստանիսլաւ հաղոր-

դուելէն ետեւ այնպէս կը վառէր աստուածային սիրով, որ կը ստիպուէր աղաղակել, — Տոչորիմ, տոչորիմ ի ներքս ի հրոյ աստուածական սիրոյ —։ Խրատունք ունէր Ս. Մարիամ Մագդաղինէ Բացեան իր հաղորդութեան օրն՝ օր սիրոյ անուանելու, ինչու որ Տէրն մեր աւելի այս ատեն ցոյց կուտայ մեզի իր խանդակաթ սիրոյն հրաշալիքները։ Ո՜վ խորհուրդ բարեպաշտութեան, նշան միութեան, կապ սիրոյ։ Սակայն, ո՜վ Աստուած, ո՞ւր է երախտագիտութիւն, ո՞ւր փոխարինում, ո՞ւր է սէր փոխանակ այսչափ սիրոյ։ Կան շատ անձինք որոնք այնպէս դիւրազգած եւ գարողի եւ երախտագէտ են արարածներու հետ, որ եթէ անոնցմէ փոքրիկ ընծայ մը, ծառայութիւն մը, լաւ խօսք մ'ընդունին, միշտ կը յիշեն. երախտագէտ ըլլալու համար կ'ուզեն գրեթէ սրտերնին հանել տալ, ու փոխարինելէ չեն կշտանար։ Իսկ այսչափ սիրալիր ու պարտաւորիչ ձեւերու տակ բոլոր ինքզինքը պարգեւող սիրելի եւ առատաձեռն Աստուծոյ մը դիմացն այսչափ անզգայ, ապերախտ ու կարծր են։ Ա՜հ քարեղէն սրտեր, ե՞ր չէք սիրեր ծայրագոյն ու ճշմարիտ Բարին. այն բովանդակ սէր, բովանդակ բարութիւն եղող Աստուածը, որ միայն կրնայ զձեզ յագե-

ցընել, որ միայն կրնայ զձեզ լիապէս երջանիկ ընել ի ժամանակի եւ ի հանդերձելումն:

2. Անձն իմ, քննէ զքեզ թէ ինչպէս վարուեցար Աստուծոյդ հետ: Ո՛հ, գուցէ շատ ու մեծ պատճառներ գտնես ողբալու ապերախտութիւններդ: Կը գանգատիս թէ զինքդ ապուշ կը զգաս ու ցրուած, առանց սիրոյ, առանց եռանդեան. բայց չես տեսներ թէ քուկդ է յանցանքը: Քու սիրտդ բոլորովին հողեղէն, բոլորովին ինքնիրմով եւ աշխարհքով լի ըլլալուն, թող չի տար որ սուրբ սէրը վառի ի քեզ: Արտաքին բաներու համար աւելորդ հոգերը, անձնական պատուոյ՝ հանգստեան, ունայնութեան բաղձանքները, մարդկային նկատումունքը, յարձակումները, բարեպաշտական գործերու նկատմամբ դժկամակութիւնները, ցրուած միտքը, աղօթքի ատեն քիչ ամփոփումն, չափազանց խօսիլը, ասդին անդին երթալ գալը, Հաղորդութեանց մէջ սակաւ պատրաստութիւնը, տկար բաղձանքը, կարճ գոհութիւնը. ահա ասոնք են պատճառ որ աստուածեղէն սիրոյն հիանալի արդիւնքը չես զգար ի քեզ: Սիրտդ երկուքի բաժնուած ըլլալով, թող չի տար որ հասկընաս, բաղձաս, ու համն առնուս այն երկնաւոր մխիթարութեանց, զոր Յիսուս Քրիստոս կը

հաղորդէ զատուած ու մաքուր հոգիներու: Ո՛հ եթէ դուն թափէիր վրայէդ երկրաւոր եւ անկարգ իղձերն, այն ատեն պիտի փորձն առնուիր թէ ո՛րչափ քաղցր է, ո՛րչափ անոյշ է Տէրն մեր: Եւ ի՞նչպէս կարելի է որ՝ քեզի միանալու համար՝ փոքրիկ նշխարի մը մէջ աստուածեղէն արեգական բոլոր ճառագայթները մէկտեղ ժողվելու այս երկնաւոր հնարքը չըլլայ բաւական խաւարդ փարատելու, կարծրութիւններդ փշրելու: Զարմանք է թէ այս քու սիրտդ՝ ճիշդ մոխրի մը պէս չուզեր տեղի տալ այսչափ հրդեհի: Ոհ, իրաւունք ունի ամէն աստուածասէր հոգի լալով աղաղակելու Բացեան ՍրբուհիՄարիամ Մագդաղինեայ հետ, թէ սէրը չէ սիրուած, սէրը չէ սիրուած: Անձն իմ, թէ որ անցելոյն մէջ այսչափ ապերախտ եղած ես Աստուծոյդ, գոնէ այս ժամուս սկսէ սիրել զԱստուած, եւ քեզի ծանր թող չգայ փոխադարձ սիրել այն Աստուածն՝ որ այսչափ սիրեց զքեզ, այսչափ կը սիրէ, այսպէս քեզմէ սիրուիլ կը բաղձայ: Աստուած ամենակալ, անջատէ սիրտս ամէն արարածներէն, թող զուրկ մնայ ամէնէն, եւ ես հարուստ կ՚ըլլամ եթէ ծայրագոյն Բարին ձեռք բերելու հասնիմ: Ե՞րբ, Տէր, ե՞րբ պիտի ես ալ իմանամ քու քաղցրիկ բերնէդ ինչ որ

ըսիր Ս. Թերեզային թէ՝ Արդէն դուն իմս ես, ես ալ քուկդ։ Հոգիդ իմ, ե՞րբ պիտի կարենաս ըսել Առաքեալին հետ, ես կ'ապրիմ, բայց իմս չեմ, ինչու որ կ'ապրիմ բոլորովին իմ Յիսուսիս ըլլալով. «Ես կենդանի եմ այսուհետեւ, ոչ ես, այլ կենդանի է յիս Քրիստոս։»[1]

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Աստուծոյ ճաշակը վայելելու համար, պէտք է երկրաւոր հաճոյքներէն հրաժարիլ։ Աստուած՝ եւ անկարգ իղձեր, աշխարհ եւ Յիսուս չեն կրնար երբեք համաձայն մնալ սրտի մը մէջ։ Սկսէ զինքդ մահացընել այն կրքիդ մէջ, որ յաճախ քեզի կը տհաճեցընէ զԱստուած. մանաւորապէս գեղեցիկ պարգեւ մ'ըրէ Յիսուսին այն բանով, որուն մէջ զինքդ յաղթելու աւելի դժուարութիւն կը զգաս։ Այնպէս աչքիդ առջեւ բեր թէ Փրկիչը Ս. Հաղորդութեամբ քու ներսդ գալով, քու սիրտդ է որ կը փնտռէ, ու զքեզ իւր ծառայութեան մէջ եռանդուն ըլլալու կը քաջալերէ։ Ուստի Հաղորդութենէ վերջ ունեցած ցամաքութեանդ պատճառն ինչ ալ որ ըլլայ, մի՛ վրդովիր, մի՛ լքանիր, մանաւանդ Հաղորդութիւններդ մի՛ քիչցըներ, հապա զինքդ շտկէ, զզջա՛, խոնարհէ.

1 Գաղ. Բ. 20։

համբերէ ու համակերպէ։ Երբեմն կը պատահի որ հոգի մ'աւելի մաքրելու, բաժնելու եւ կատարեալ ընելու համար, Յիսուս անոր հաղորդուելէն վերջ աւելի ցամաքութիւն մը, լքում մը գալու թոյլ կու տայ, յետոյ այն անսահման բարութիւնն անզգալի կերպերով Հաղորդութեանց պտուղն եւ բարի զգացումներն անոր կու տայ ուրիշ առիթներու մէջ։ Աւա՜ղ մարդկային խեղճութեան. երբ Յիսուս մխիթարէ հոգիները Ս. Հաղորդութեան մէջ, անոնք ամէն օր կ'ուզեն հաղորդուիլ, բայց թէ մէյ մ'ալ ցամաքութիւն կրեն ու համ մը չառնուն, թող կու տան զայն որ եւ է թեթեւ պատճառով։ Ո՜հ սակաւահաւատք, ո՛ քարասիրտներ, մի՞թէ ա՞յսպէս պէտք է վարուիլ Աստուծոյ մը հետ։ Ս. Թերեզա կ'ըսէր — Ես հաղորդուելէ ետ պիտի չկենայի, թէպէտ հարկ ըլլար թշնամի բանակի մը թուրերուն կամ փոթորկալից երկնքի մը կայծակներուն մէջէն անցնիլ, ոչ մէկ վախ կարող է զիս հեռու կեցընել Ս. Հաղորդութենէն։ Զաստուած ճշմարտիւ սիրողն ու փրկուիլ ուզողն այսպէս կը զգայ։

Է.

Յիսուսի խոնարհութիւնը Ս. Հաղորդութեան մէջ:

1. Ս. Բեռնարդոս մտածելով Յիսուսի մեծ սէրը մեր վրայ, եւ նորա խորին խոնարհութիւնը Հաղորդութիւնը մեզի թողլուն մէջ, կը կանչէ, ո՜վ զօրութիւն սուրբ սիրոյն, դուն Յիսուսին մոռնալ տուիր իր անսահման արժանապատուութիւնը: Առաքեալն ալ կ'ըսէ թէ Որդին Աստուծոյ իւր անձն ունայնացուց մարդեղութեան մէջ, ըստ որում ինքն հաւասար Հօր ըլլալով, վրան առաւ մարդկային բնութիւնն եւ իբրեւ մարդ ըսուեցաւ փոքր քան զՀայր: Սակայն Յիսուս Հաղորդութեան մէջ ոչ միայն կրնայ ըսել թէ ես Հօրմէս փոքր եմ, հապա ամենէն ալ, ամէն չնչուորէն ալ պզտիկ եմ, քանի որ հացի տեսակին ներքեւ մեռեալ կերակրոյ կերպարանօք կ'երեւնամ, ես որ նոյն իսկ կեանք եմ: Ս. Թովմաս ալ կ'ըսէ. Յիսուս խաչին վրայ Աստուածութիւնը ծածկեց, իսկ Խորհրդեան մէջ մարդկութիւնն ալ կը ծածկէ: Ասի ոչ միայն կրկնապատկել մ'է մարդեղութեան պզտիկութիւնները, հապա նաեւ շատ գերազանցել զանոնք առաւելութեամբ խոնարհութեան ու սիրոյ: Ա՛լ աւելին.

ամենազօր, մշտնջենաւոր, ամբաւելի Աստուած մ'իրօք կը գտնուի ամէն մէկ փոքրիկ մասնիկի մէջ, որ նուիրագործուած է. կը հնազանդի որ եւ է քահանայի ձայնին, որ սրբագործութեան միջոցաւ զինքը կանչէ. եւ ապա խոնարհ ու ծածուկ կը մնայ տապանակներու մէջ, պատրաստ նաեւ յօժար գալու եւ զինքը բոլորովին հաղորդելու, ում որ փափաքի ընդունիլ զանիկա պատրաստութեամբ: Ո՜վ սէր, ո՜վ սէր, այս ինչ է քու ըրածդ. կրցար այնպէս ընել որ Աստուած մը խոնարհէր, զինքն ունայնայընէր, իւր արարածները բարձրացընելու աստուածայընելու համար: «Որով մեծամեծքն եւ պատուական աւետիք պարգեւեալ են մեզ, զի նոքիմբք աստուածեղէն բնութեանն լինիցիմք հաղորդակիցք:»[1] Հոգի իմ, սիրէ զԱստուած, կ'ըսէ Օգոստինոս, այն Աստուածը՝ որ այս գթութեան Խորհրդով զինքը կը խոնարհեցընէ որ զքեզ բարձրացընէ. իւր յաւիտենական լուսոյն ճրագը մահկանացուութեան կրակին հետ կը միաւորէ:

2. Միտքդ բեր թէ ինչպէս Յիսուս այս Խորհուրդը հաստատելէն յառաջ հաճեցաւ մեզի խոնարհութեան այն

---

1 Բ. Պետր. Ա. 4:

հիանալի օրինակը ձգել, երբ զգեստները վար դնելով կը կապէ սփածանելի մ'եւ ծունկի վրայ գալով Աշակերտաց ոտուըները կը լուայ, կը չորցընէ, կը համբուրէ ու խանդաղատանօք սրտին կը սեղմէ, Յուդային իսկ ոտքին խոնարհելով։ Ըպա ըսաւ, գիտէ՞ք թէ ասով ի՛նչ ուզեցի ընել. օրինակ տուի ձեզի՝ որ ինչ որ ես ձեզի ըրի, նոյնը դուք ընէք ձեր մէջ, իրարու հետ խոնարհ, գթած եւ պատկառոտ ըլլաք. "Օրինակ մի ետու ձեզ, զի որպէս ես ձեզ արարի, նոյնպէս եւ դուք առնիջիք"։[1] Բայց, Յիսուս իմ, ո՛րչափ հեռու կը պտըտին քրիստոնեայք օրինակէդ ու սորվեցուցածներէդ։ Ի՜նչ ահռելի անկարգութիւն։ Աստուած մը կը խոնարհի, իսկ մարդը կ'ուզէ ինքզինքը ցուցընել. Աստուած մը կը զիջանի ու մարդը կը հպարտանայ։ Անհուն մեծվայելչութիւնն զինքը կ'ունայնացընէ ու որդ մը կը փքանայ։ Ո՜հ, անհանդուրժելի հպարտութիւն մարդոյ։ Ո՛ սուրբ խոնարհութիւն, այնչափ սիրուած Յիսուսէն ու գործադրուած, այնչափ գովուած ու փառաւորուած Ս. Աւետարանին մէջ. ո՞վ կրնայ զքեզ չսիրել, զքեզ արհամարհողը պիտի արհամարհուի Աստուծմէ,

[1] Յովհ. ԺԳ. 15։

զքեզ ընդգրկողը պիտի ընդգրկուի Աստուծմէ։ Անձն իմ, սորվէ ուրեմն Կենարարէդ խոնարհ ըլլալ, հպատակէ մեծերուդ. հպատակէ Աստուծոյ համար նաեւ փոքրերուն եւ ամէնուն. մարդկան մեծ երեւնալէ՝ որչափ կրնաս խորշէ, փախիր սնապարծութենէ, ունայն ցուցամոլութենէ, ինքնահաւանութենէ, մարդկային նկատմունքներէ։ Յիշէ թէ ըստ ճշմարտին այնչափ կ'արժես, ոչ որչափ դուն կը կարծես եւ ոչ որչափ կ'երեւնաս, հապա որչափ ես ու կ'արժես Աստուծոյ առջեւ, եւ ոչ աւելի։

Ոսկեբերան կ'ըսէ, տես ո քրիստոնեայ, ո՛րչափ զքեզ վեր հանեց Աստուածդ. լաւ մտածէ թէ ի՛նչ կերակրով կը սնանիս, կերակուր՝ զոր հրեշտակներն ալ չեն համարձակիր ազատօրէն տեսնելու, այնչափ լուսապայծառ է անոր անհուն մեծվայելչութիւնը։ Աստուծով մը կը սնանիս, Աստուծոյ մը կը միանաս. "Սովաւ մեք սնանիմք, ամին մեք միանամք"։ Ս. Յերոնիմոս անգամ մը հաղորդուելու վրայ էր ու մտածելով Աստուծոյ վրայ, կոչեց. ո՜վ Տէր, ինչպէս կը խոնարհիս այնչափ որ, կ'ուզես գալ այց ընել ինծի պէս մաքսաւորի մ'ու մեղաւորի մը. եւ կ'ուզես ո՛չ միայն անոր հետ ուտել, այլ եւ անկէ ուտուիլ։ Մեծամեծ

Սուրբերը զիրենք անմաքուր կը գտնէին՝ մտածելով անոր սրբութիւնը, զոր Ս. Հաղորդութեան մէջ պիտի ընդունէին։ Ո՜վ Աստուած իմ, Աստուած, ո՞վ ես դուն եւ ո՞վ եմ ես։ Աստուածեղէն Բան՝ որ ես ի ծոց Հօր, ի՞նչպէս կու գաս բնակիլ չնչին մարդու մը խեղճ սրտին մէջ։ Ո՜վ Թագաւոր փառաց, ո՛ Արարիչ ամենայնի, երկինք աթոռդ են եւ երկիրս ոտքերուդ պատուանդան, կը տեսնեմ որ մեծվայելչութիւնդ կը խոնարհի կ'իջնայ այն ստորին աշխարհս, որպէս զի գայ եւ իջեւանէ իմ նեխած ու ցեխոտ սրտիս մէջ։ Ո՜վ Տէր, ի՜նչ հատուցում ընեմ այսչափ զիջողութեանդ։ Գթութենէդ այսչափ խոնարհեցար զիս վեր հանելու համար ու զիս շարժելու որ զքեզ սիրեմ։ Անբաւ գոհութիւն ու փառաբանութիւն կը մատուցանեմ քեզի, ո՛ Փրկիչ իմ բազմագութ։ Ո՜ւր էր թէ սիրոյդ փոխարինէի։ Ո՜ւր էր թէ քեզի համար խոնարհէի, ինչպէս Դուն խոնարհեցար ինծի համար։ Քեզի կ'ապաւինիմ, Դուն դարմանէ իմ սիրոյս սառնութիւնն եւ իմ հպարտութիւններս։ Կարող ես փոխել իմ իղձերս ալ, ըրէ սիրելի Յիսուս, անձիդ սիրոյն համար, ըրէ, մեզմէ սիրուելու արժանաւորութեանդ համար։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Յիսուս արարած-

ներուն մէջ տեղ մը չի կրնար այնչափ մեծ հաճոյք գտնել՝ որչափ խոնարհ սրտի մը մէջ։ Որչափ զինքդ անարժան դատես զՅիսուս ընդունելու, այնչափ ճշմարտին կը մօտենաս եւ առատագոյն շնորհօք զինքն ընդունելու տրամադրուած կ'ըլլաս։ Խոնարհ եղէք, շատ սիրեցէք խոնարհութիւնն եւ անձերնիդ նուաստ բռնելը՝ եթէ կ'ուզէք աստուածութեան համն առնուլ։ Հաղորդուելէ յառաջ ամենէն աւելի յաճախ խորհրդածութիւններնէդ մէկն այս ըլլայ — Ո՞վ է Աստուած, Ո՞վ եմ ես — լուրջ մտածէ, կենդանի հաւատքով։ Խորանին մօտենալուդ՝ երբ քահանայն կ'ըսէ — Ահա գառն Աստուծոյ — ըսէ մտածելով, այն սրբագործեալ նշխարին մէջ, այն հացի տեսակին տակը կայ բովանդակ Աստուած մը, կայ Արարիչն երկնի ու երկրի, Աստուած մ'ամենակալ, յաւիտենական, անչափ, անսահման, ինձ համար մարդացեալ։ Յետոյ մտածէ թէ ո՞վ ես դուն որ Աստուած մ'ընդունիս։ Խնդրէ Աստուծմէ որ քեզի լոյս տայ իմանալու թէ ո՛վ ես դուն եւ ո՛վ է Աստուած։ Ստէպ զրուցէ Աւգոստինեայ գեղեցիկ խօսքը, Աստուած իմ, տուր որ ճանչնամ զքեզ ալ, ճանչնամ զիս ալ. Ո՜վ ես դուն եւ ո՞վ եմ ես։

Զ.

Զարմանալի արդիւնք Ս. Հաղորդութեան:

1. Մտածէ անձն իմ, թէ ինչպէս ամենասիրուն Փրկիչը մեր տկարութիւններուն կարեկից ըլլալով, ուզեց մեզի թողուլ Ս. Հաղորդութիւնն, որով ունենայինք այն ամենայն՝ զոր կրնանք բաղձալ քրիստոնէաբար ապրելու եւ փրկուելու համար: Ս. Բեռնարդոս Հաղորդութիւնը կը կոչէ աղբիւր ամէն շնորհաց եւ առաքինութեանց: Անով հաւատքը կը կենդանանայ, յոյսը կ'աճէ, սէրը կ'արծարծի հոգին բարեգործութեան կը յորդորուի: Յիսուս Քրիստոս Հաղորդութիւնը կ'անուանէ հաց կենաց, զմեզ ապահովելով թէ՝ նա է հոգիներու փրկութիւնն եւ աշխարհի կեանքը. "Հացն զոր ես տաց, մարմին իմ է, զոր ես տաց վասն կենաց աշխարհի:"[1] Հայրն Կրանատա կ'ըսէ. ո՛ պատուական եւ աստուածեղէն կերակուր, քեզմով հոգին կը միաւորի իր երկնաւոր փեսային հետ. քեզմով միտքը կը լուսաւորուի, կամքը կը բորբոքի, բարի առաջադրութիւնները կը կենդանանան, կրքերը կը թմրին, անուշ ար-

1 Յովհ. Զ. 52:

տասուաց աղբիւրները կը բացուին, քաղցր ոյժ մը կ'առնուի քալելու մինչեւ ի սուրբ լեառն Աստուծոյ: Ահա կենաց հացը, կ'ըսէ Աւգոստինոս, կեր կեանքն որ սուրբ կեանք վարես: Ս. Թերեզա ալ իրեն վրայ այսպէս կը խօսի — Առտու մը հաղորդուեցայ ու Պատարագ տեսայ, յետոյ ապշեցայ թէ ինչպէս այն կրակին մերձենալով, այսինքն Ս. Հաղորդութեան, կարծես թէ իմ ներսս հին մարդուն թերութիւնները մաշեցան գնացին, ու հոգիս նորոգեցաւ նման փիւնիկ թռչնոյ. ալ առաջուանը չէր Հաղորդութենէն ետքը, տարբեր բաղձանք ունէր, մեծ զօրութիւն մը, ու նոր մաքրութեամբ սկսաւ քալել Աստուծոյ ճամբուն վրայ: Աստուածապարգեւ հիասքանչ խորհուրդ, քեզ կ'երկրպագեմ, քեզի շնորհակալ կ'ըլլամ, ո՛ Ս. Հաղորդութեամբ զմեզ մարդկանէ վեր կը բարձրացընես, երկինք կը վերացընես հրեշտակներէն ալ վեր, ու զմեզ կը փոխարկես ի քեզ. հիանալի բարութիւն:

2. Ս. Թովմաս կ'ըսէ թէ Հաղորդութիւնն իբրեւ կերակուր աստուածեղէն՝ կը զօրացընէ, կը կազդուրէ, կը զարգացընէ, կը հրճուեցընէ ու կը դարմանէ. զանիկա լաւ կերպով ընդունողին հոգին՝ կը զօրացընէ, հոգւոյն

մէջ շնորհաց վիճակը պահելով, նոր օգնութիւն եւ ոյժ տալով անոր, ու պատրաստելով՝ որ չիյնայ այն մեղքերուն մէջ, որոնց մէջ պիտի իյնար եթէ Ս. Հաղորդութիւնն առած չըլլար: Չի մեռնիր, կ'ըսէ Յիսուս Քրիստոս. չի մեռնիր այն հոգին՝ որ այս աստուածեղէն հացն, այս յաւիտենական կենաց սնունդը կ'առնու, որ երկնքէն իջած է հոգիներն երկինք քաշելու համար: "Այս է հացն, որ յերկնից իջեալ է, զի որ ուտիցէ ոք ի սմանէ մի՛ մեռանիցի:„[1] Դարձեալ շնորհքը կ'աւելցնէ. ոյժը կ'աճեցնէ, կը շատցնէ առաքինութիւնները, հոգին կը սրբացնէ: Տեառն մերոյ միտքն ալ այս էր՝ երբ ըսաւ Աւգոստինեայ՝ այս Խորհրդոյն վրայ խօսելով. Ես եմ կերակուր կենաց. ջերմեռանդեամբ իմ մարմինս կեր եւ աճէ, քանի շատ ու ստէպ անով կերակրուիս՝ այնչափ աւելի պիտի աճիս, փորձն առնելով այս երկնաւոր սնունդին ուժին ու զօրութեանը: Աստուած ամենագութ, կ'աղաղակէ Հ. Կրանատա, ո՜վ էր թէ մարդիկ հասկընային թէ որչափ պէտք ունին ստէպ հաղորդուելու: Մեր աղիքներուն մէջ ժանդամուտ ջերմութիւն մ'ունինք, որ մեղքէն ծագած է ու մարդուն մէջը

[1] Յովհ. Զ. 50:

գտնուող ամէն լաւութիւնը փճացուց. այս է որ զմեզ մտեցուց ի սէր աշխարհի, ունայնութեան եւ կրից, ու պաղեցուց մեր աստուածսիրութիւնը: Ուրեմն ահա այսչափ չարեաց հզօր դարմանիչ Խորհուրդն, ահա ընդհանուր դեղն այսչափ վնասուց, զօրեղ միջոց ամէն բարիք ձեռք բերելու: Անձն իմ, սիրէ զՅիսուս. գոհացիր. եւ օգուտ քաղէ այսպիսի գանձէ մը:

3. Ս. Փրանկիսկոս Սալեզեան կը գրէ. յաճախ ու ջերմեռանդ Հաղորդութիւնն այնպէս մը կ'ամրցնէ հոգւոյն սրբութիւնն ու կեանքը, որ գրեթէ անհնար է թէ հոգին չար իղձէ մը թունաւորուի: Յիսուս Քրիստոս դատաւոր՝ պիտի հասկընալ տայ դատապարտեալ քրիստոնէից թէ որչափ անիրաւեցան հոգինին մեռցընելով, մինչդեռ այսչափ դիւրին էր իրենց՝ կեանքն ու սրբութիւնը պահել, ուտելով անոր մարմինը: Թշուառներ, պիտի ըսէ, ինչո՞ւ մեռաք, քանի որ կենաց պտուղն ու կերակուրը ձեռուընիդ էր: Ո՜հ, ինչ յուսահատութիւն: Ո՛ քրիստոնէ, թէ որ մարմնաւոր կենաց այսչափ փափաքող ես, որ չկայ բան որ չտաս զայն պահպանելու համար, ինչո՞ւ հոգւոյդ կեանքն՝ որ վախճան պիտի չունենայ, աւելի չես յարգեր: Հոգին՝ թէ երանելի ըլլայ, իւր երջանկութիւնը մարմնոյն ալ պիտի

հաղորդէ ու զանի յաւիտեան պիտի ապրեցընէ Արքայութեան մէջ։ Տէր, եթէ այս կենաց հացը չուտես, վերջապէս փորձութիւնը քեզ պիտի յաղթէ ու հոգեւոր կեանքը պիտի վերցընէ եւ մարմինդ առանց անոր պիտի դառնայ թշուառութեանց տեղ մը, ցաւերու բոյն մը, բորբոքած կրակի աման մը։ Ա՜հ Տէր, որչափ պարտական եմ Քեզի։ Ինծի կը նուիրես Ս. Հաղորդութիւնը՝ որ փոքրիկ արքայութիւն մ'է. զիս կը հրաւիրես անով հարստանալու, կը յորդորես, կը պատուիրես, կը թախանձես. գաղջութեանս զիս սթափեցընելու համար՝ դժոխք կը սպառնաս թէ որ չմօտենամ զայն ընդունելու եւ կ'ըսես. “ով որ չուտէ զմարմին Որդւոյ մարդոյ, պիտի չունենայ յաւիտենական կեանք։”[1] Միշտ օրհնեալ ըլլայ մեր սիրելի Փրկիչը, որ այսպիսի անգին գանձ մը մեզ թողուցեր է։ Երանի մեզի թէ որ անկէ օգուտ քաղենք։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Հոգեւոր կրթութիւններէ կամ խոստովանանքէ ետքը՝ թէ որ առաջադրած սուրբ կեանքդ վարելու մէջ կը փափաքիս յարատեւել ու յառաջ երթալ, ուրիշ ջերմեռանդութիւններուդ հետ յաճախէ նաեւ

---

1 Յովհ. Զ. 54։

Ս. Հաղորդութիւնը։ Ամենուն համար՝ բայց առանձինն խիստ ապաշխարանքներէ սարսափող ու փափուկ աշխարհասէրներու համար ամէնէն դիւրին ու ազդեցիկ դարմանն ասիկա է։ Քարոզիչներ, հոգաբարձուք եւ քահանայք շարունակ եւ հոգատարութեամբ զայս պէտք է քարոզեն ժողովրդոց եւ ապաշխարողաց. կ'ուզեմ ըսել լաւ ի գործ դրուած յաճախ Հաղորդութիւնը, զոր պէտք չէ որ խոստովանահարք իբրեւ ապաշխարանք դնեն ծանր պարտաւորութեան տակ, հապա իբրեւ խորհուրդ, որովհետեւ քաջայայտ է թէ շատեր այս ապաշխարանքը կատարելու պիտի դժուարին եւ ասով յանցանք յանցանքի վրայ եւ գուցէ սրբապղծութիւն սրբապղծութեան վրայ պիտի բառնան։

Է.

Ս. Հաղորդութիւնը կը մխիթարէ հոգիները:

Տէս թէ այս Հացն Արքայութեան ինչպէս սիրտը կը լեցընէ երկնային անուշութիւններով, հոգին կը սրարբեցընէ սուրբ սիրով, միտքը կը լուսաւորէ աստուածական լոյսերով. “Կերայք մերձաւորք իմ եւ արբեցարուք

եղբօրորդիք իմ:"[1] Ս. Հայր շատ մեծ բաներ կ'ըսէ Ս. Հաղորդութեան վրայ: Ս. Թովմաս կը գրէ. մարդ չի կրնար բացատրել այս խորհրդոյս Սրբութիւնը, որուն միջոցաւ հոգեկան քաղցրութեան համը կ'առնուի՝ նոյն իսկ իր աղբերակին մէջ: Ս. Գրիգոր կը կոչէ Հաղորդութիւնը՝ սուրբ եւ երջանիկ գինովութիւն մը, որ զհոգին ինքիրմէ դուրս հանել կու տայ եւ զանիկա վեր կը հանէ՝ Աստուծոյ գրկին մէջ հանգչելու համար: Կիպրիանոս՝ մարգարէին այն խօսքին վրայ թէ՝ "Եւ բաժակ իմ արբեցուցիչ, զի՜ վայելուչ է."[2] այսպէս կը ճառէ. Ամենասուրբ խորհուրդը կ'արբեցընէ զհոգին գթութեամբ, զանի ինքիրմէն կ'օտարացընէ. անոր մոռնալ կու տայ զաշխարհ այն աստիճան՝ որ իր բովանդակ գործն ու կեանքն երկնից բաներու համար կ'ըլլայ: Հայրն Կրանատա կ'ըսէ. այս խորհրդով կազդուրուած հոգին կը մերժէ իր վրայէն երկրաւոր ցանկութեանց ամպերը, մարդկային բաներէն վեր կը բարձրանայ, կը մօտենայ կը միանայ Ստեղծողին. անոր համար որ այս սխրալի հացն Աստուածութեան հետ կցած է: Երբ փեսայն երկնաւոր կը մտնէ ջերմեռանդ հոգիներու ներսը, թէ եւ առ այժմ

[1] Երգ. Ե. 1: — [2] Սղմ. ԻԲ. 5 (Վուլկ.):

իր սիրելի դէմքը չի ցուցըներ, բայց լսել կու տայ իր քաղցր ձայնն, որ անպատում անուշութեամբ կը հալեցընէ սրտերը: Սրբուհին Պրիճիտա հարցուց Տեառն մերոյ՝ թէ ինչպէս կը մտնէր լաւ հաղորդուողի մը հոգւոյն ներսը. Յիսուս պատասխանեց. "մտանեմ որպէս գփեսայ." որ կ'ուզէր ըսել, անոր այցելութեան կու գամ բոլորովին սէր կտրած, բոլորովին բարերարութիւն, բոլորովին խանդաղատանք, բոլորովին պարգեւներ դարձած: Իրաւցընէ ալ մնացեալ ու մաքուր հոգիներն այսպէս կը զգան փորձով: Ս. Իտա հաղորդուելու ատեն այնպիսի գերազանց մխիթարանքներ կ'ընդունէր երկընքէն, որ երկնաւոր բոց մը սիրտը լեցուելէն զատ՝ մարմնոյն ալ կ'անցնէր եւ անդամները կը բորբոքէր եւ վառվռուն բոցեր դուրս կ'արձակէր: Ս. Մոնիքա հաղորդուելէն վերջը յԱստուած յափշտակուած կ'ըսէր. երկինք սլանանք, հաւատացեալք, երկի՜նք: Եւ երբ իրեն հարցուցին՝ թէ ի՞նչ ունէր, կը պատասխանէր, "սիրտ իմ եւ մարմին իմ ցնծացան յԱստուած կենդանի:" Եւ զարմանք չէ, քանի որ Ս. Հաղորդութեան մէջ է նոյն այն Աստուածն՝ որ Արքայութեան երանութիւնն է, ամէն մխիթարութեանց աղբիւրը, ամէն երանութեան հեղինակը.

այն՝ որ երկնքի մէջ ընդ ամենայն յաւիտեանս մեր անհուն երջանկութեան առարկայն պիտի ըլլայ: Իսկ թէ որ կան արդար հոգիներ՝ որ այս տեսակ զգալի սիրոյ խանդեր չեն ունենար, անոնք ալ Հաղորդութեան մէջ գոնէ կ՚ընդունին այն հաճոյքը, զոր կ՚ընծայէ իրենց Ստեղծողը սրտերնուն մէջ ընդունած ըլլալու հաւատքնին, եւ կը զգան այն ուրախութիւնը զոր Յիսուս կը պարգեւէ անոնց՝ զինքն Արքայութեան մէջ դէմ յանդիման տեսնելու եւ վայելելու յուսով:

2. Շատ անգամ Ս. Հաղորդութիւնն երկնաւոր հրճուանաց տարափ մը տեղալով սրտերու վրայ, մարմնոյն ալ ոյժ ու կորով կու տայ: Հայրն Րոտրիկուէզ կը պատմէ թէ հին ճգնաւորները Ս. Հաղորդութեամբ այնչափ մխիթարանք ու զօրութիւն կ՚ընդունէին, որ անոնցմէ ոմանք երբեմն այս աստուածեղէն կերակրով միայն կ՚անցընէին, բովանդակ սնունդնին գտնելով այն երկնից հացին մէջ, եւ այն օրն որ չէին հաղորդուեր՝ այնպէս ինքզինքնին տկար ու յոգնած կը զգային՝ որ կը մարմրէին: Եւ Տէրն մեր ցոյց տալու համար թէ որչափ կ՚ախորժէր անոնց Հաղորդութիւններէն, ատեն ատեն հրեշտակներ կ՚առաքէր մինչեւ անոնց խցիկներն՝ իրենց Ս. Հաղորդութիւն տալու համար: Երանուհին Քոլոմպա տա Ռիէթի, եօթը տարի կեցաւ առանց երկրաւոր կերակուր ճաշակելու, սոսկ Խորհրդով կուշտ: Արդարեւ Ս. Հաղորդութիւնը զմեզ կը պարարէ եւ Աստուծով կը լիացընէ, ինչպէս կ՚ըսէ Տերտուղիանոս: Ո՜վ համեղաճաշակ, ամենաքաղցր եւ ամենազօր կերակուր, ո՜րչափ հաճելի ես, ո՜րպէս սիրելի եւ քանի՜ ցանկալի:

3. Դարձեալ, այնչափ մեծ է Տեառն մերոյ բարերարութիւնն որ, կ՚ըսէ Ս. Եփրեմ, ոչ միայն միտքերը կը լուսաւորէ, հապա նաեւ զանիկա ջերմ եռանդեամբ ընդունողին մարմինն ալ կը սրբացընէ. ըստ որում ամէն դի պարգեւներ ու բարիքներ առատաձեռնելով, մարմնոյն ալ ոյժ ու կորով կու տայ շատ անգամ, տկարները կը զօրացընէ, հիւանդները կ՚առողջացընէ, կեանքը կ՚երկնցընէ: Ս. Իգնատիոս քաջ նահատակն, Ս. Հաղորդութիւնը կ՚անուանէ դեղարան անմահութեան եւ դեղթափ ապականութեան: Ս. Կիւրեղ զայս հաստատելու համար՝ յառաջ կը բերէ Պատարագի խօսքերը. եղիցի մեզ յառողջութիւն մտաց եւ մարմնոյ: Կերսոն կ՚ըսէ թէ, երբեմն այն աստիճան մեծ է Ս. Հաղորդութեամբ ընդունուած շնորհքը, որ կը կազդուրէ, կը զօրացընէ, կ՚առողջացընէ մարմնոյ

տկարութիւններն ու հիւանդութիւն-
ները։ Երան․ Կատարինէ Գենուացի
հոգեվարքութեան ժամանակ Ս․ Հա-
ղորդութիւնն ընդունելով՝ իւր ներսն
այնպիսի կազդուրման հոսանք մը զգաց,
որ խկոյն անկողնէն ելաւ առողջ, ու-
ժեղ ու բերկրալից։ Հոգի իմ, վա-
ռուէ Յիսուսի սիրովը, ստէպ ընդունէ
զայն եռանդագին, դիր զանիկա սրտիդ
մէջ. եւ երբ տեսնես թէ կարծրու-
թիւնդ կը կակղանայ, խաւարմունքդ
կը փարատին, գաղջութիւններդ, ա-
ներեւոյթ կ'ըլլան, այն ատեն պիտի
հասկընաս Ս․ Հաղորդութեան ոյժը։
Ամէն ուզածդ կ'ընդունիս Յիսուսէն.
եթէ կ'ուզես թողութիւն առնուլ,
ինքն է քաւութիւն մեղաց. եթէ
կ'ուզես յաւիտենական փրկութիւնդ
ապահովել, ինքն է Տէր երկնից Ար-
քայութեան. եթէ սուրբ սէր կը
փնտռես, ինքն է հնոց գթութեան։
Յիսուսով եւ ի Յիսուս կրնաս գտնել
ամէն բարիք։ Մտիկ ըրէ, անձն իմ,
իւր անոյշ ձայնին, որ կը հրաւիրէ
զքեզ մօտենալու այն շնորհաց աղբեր։
Ինծի եկէք, որդեակք իմ, եկէք որ
ստանաք այն ուրախութիւնը, այն սփո-
փանքը, այն քաղցրութիւնն, այն խա-
խաղութիւնը, զոր մինչեւ հիմայ չկրցաք
գտնել ոչ ձեր անձին վրայ եւ ոչ ա-
րարածներու վրայ. "Եկայք առ իս ա-

մինայն վաստակեալք եւ բեռնաւորք
եւ ես հանգուցից զձեզ։„

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Կենացդ մէջ սիրէ
սրբագործեալ Յիսուսը, որպէս զի
ինքն ալ մահուանդ կէտին՝ Ս․ Թո-
շակի միջոցաւ քեզի գայ եւ այցելէ ու
պաշտպանէ քեզ, եւ այն դառն հոգե-
վարքի միջոցն այնպիսի ուրախութեամբ
մը սիրտդ պիտի լեցընէ որ, քեզի հա-
մար պատրաստուած Արքայութեան
կանխիկ գրաւական մը պիտի գտնես։
Լսէ սա չքնաղ ու հիանալի դէպքերը։
Օթոն Դ․ կայսրը՝ մահուան դուռը հա-
սած՝ կը փափաքէր Ս․ Թոշակն ընդու-
նիլ, բայց չէր կրնար որովհետեւ սիրտն
ետ կու գար շարունակ։ Ս․ Խորհուրդը
կը բերեն, հոգեվարքը վեր կ'ելլէ որ
երկրպագէ, թեւերը կը տարածէ իբրեւ
թէ զայն ընդունելու համար, եւ ահա
սրբագործեալ Մասնիկ մը՝ կ'ելլէ կը
վերանայ կ'երթայ անոր կուրծքը բա-
նալու, կ'անցնի սրտին մէջ, զանի
ցնծութեամբ կը լեցընէ. եւ այսպէս
այն երանելի հոգին մարմնոյ մէջ փա-
կուած մնալէ կշտացած՝ երկինք կը
սլանայ իւր Տիրոջ գիրկը հանգչելու։
— Այսպէս ալ Ս․ Բոնավէնտուրա
մահուան կէտին հաղորդուելու անկա-
րող ըլլալուն, ի մխիթարանս իւր,
սուրբ Մասնիկ մը դրին անոր մերկ
կուրծքին վրայ. այն Մասնիկը թա-

փանցեց անոր սիրտն եւ կարմիր վարդի նման անգին սպի մը թողուց. այնպէս որ Յիսուսի գրկաց մէջ փոխեցաւ յաւիտենական բերկրանաց։ Նմանապէս Երանուհի Յուլիանա Ֆիորենցացի, ստամոքսի խառնակութեանց պատճառաւ չկարենալով հաղորդուիլ, աղաչեց որ գոնէ տեսնէ եւ երկրպագէ իւր սիրելի Փեսային։ Ս. Խորհուրդն բերին եւ երբ մարմնակալի մէջ ծրարուած անոր կուրծքին վրայ դրուեցաւ, անոր երեսը սերովբէի նման սպիտակափայլ դառնալով, սիրտը բորբոքեցաւ բոցով մը, որուն երջանիկ ուժէն՝ հոգին մարմնէն բաժնուելով թռաւ երկնային հայրենիք։ Մարմնակալը բանալով տեսան թէ Ս. Մաննիկը մէջը չկար, որով հասկցուեցաւ թէ Տէրն մեր մտած էր անոր սիրտը։ Երջանիկ մահ, ամէն կեանքերէ հազար անգամ աւելի փափաքելի մահ։ Բախտաւո՛ր հոգիներ, իրաւամբ կրնայիք Երգ երգոցի հարսին հետ երգել. “Բացի ես եղբօրորդւոյ իմում, եւ ոգի իմ ել ընդ բանի նորա։„[1] Ո՛վ Աստուած, այն սոսկալի ժամուն մէջ՝ որմէ կախուած է յաւիտենականութիւնը, զմեզ ալ արժանի ըրէ այսպիսի նշանաւոր բարիքներու։ Երանի՜ Յիսուսը սիրողին, երբեք իրեն չեն կրնար

[1] Երգ. Ե. 6։

պակսիլ աստուածեղէն ողորմութիւնք, այն ալ այնչափ մեծ եւ առատ՝ որչափ մեծ է հարկաւորութիւնը։ Իսկ դուն սրտանց աղաչէ Աստուծոյ, որ առանց Ս. Թոշակի այս կեանքէս ելել չտայ քեզի։ Շարունակ աղօթէ եւ հաւատարիմ եղիր։ Աղաչէ նաեւ Ս. Կոյս Մարեմայ։

Բ.

Ս. Հաղորդութիւնը յաղթանակ ու յարատեւութիւն կու տայ։

1. Հոգի իմ, մտածէ թէ ինչպէս Ս. Հաղորդութիւնը կը զօրացնէ, կը նորոգէ, կը պահպանէ ու կը պաշտպանէ հոգիներն, ու զանոնք յաղթող կը հանդիսացնէ ընդդէմ աշխարհի, սատանայի ու մարմնոյ։ Ս. Յովհան Ոսկեբերան կը պնդէ՝ թէ Ս. Հաղորդութենէն ետքը՝ հաւատացեալք մեյմէկ առիւծ կը դառնան, բոցաշունչ եւ հրաշունչ, եւ բոլոր դժոխոց զարհուրանք կ՚ըլլան։ “Իբրեւ զառիւծս բոցաշունչս այնպէս ի սեղանոյ անտի իջանեմք, ահարկուք լեալ դիւին։„ Հրեշտակային վարդապետն ալ կը սորվեցնէ՝ թէ այս Խորհուրդը զմեզ փորձութիւններէ կը պաշտպանէ, քանի որ կենդանի յիշատակարան մ՚է Փրկչին Չարչարանաց, որմէ դեւք յաղթուե-

ցան. ուստի անոնք մեր ներսը տեսնելով Յիսուսը, կը զարհուրին, կը տկարանան ու կը փախչին եւ հրեշտակները մեզի կ'օգնեն, մեզի կ'ընկերանան։ Ս. Հաղորդութիւնն է հզօր աշտարակ մը զինեալ ասպարօք, սուրերով, աղեղներով ու նետերով, եւ անոր մէջ բնակողները շատ լաւ պաշտպանուած կ'ըլլան։ Ո՜հ, որչափ յաղթանակներ, քանի ու մէկ փառքեր իրենք իրենց կը կորսնցընեն այն հաւատացեալք, որ ցանցառ կը հաղորդուին եւ կամ առանց ջերմեռանդութեան։ Քանի քանի քրիստոնեայք Ս. Խորհուրդներէն ետ կենալնուն համար՝ գազաններէն աւելի վատթար կ'ըլլան, հազար տեսակ ախտերու մէջ պլշտկուած ու նեխած։ Ո՛ բժիշկ աստուածեղէն, ով դեղ արքայութեան, ո գերմարդկային դարման, որչափ ազդու ես, որչափ հզօր. յաւէտ կեցցէ այն անհուն բարութիւնն որ զայն մեզ կը պարգեւէ։

2. Ս. Թովմաս կը վարդապետէ թէ՝ Հաղորդութիւնն ընդհանուր դարման մ'է մարդկեղէն ամէն խեղճութեանց ու տկարութեանց. “զօրէ ընդդէմ ամենայն հոգեկան թերութեանց։„ Որովհետեւ լաւ հաղորդուողը՝ կ'ընդունի Փրկչէն առատ եւ ազդու օգնութիւններ, որոնցմով իւր միտքը պայծառ կը լուսաւորուի ճշմարիտը ճանչնալու, եւ

կամքը հզօրագոյն մղմամբ կը շարժի զայն ընդգրկելու։ Եւ դարձեալ ի շնորհս Հաղորդութեան, կը բարեհաճի Տէրն մեր առանձին Նախախնամութեամբ զմեզ հեռու պահելու այն առիթներէն, որոնց եթէ հանդիպէինք պիտի կործանէինք։ Ս. Իգնատիոս մարտիրոս՝ բսաւ մինչեւ անգամ թէ, Ս. Հաղորդութիւնն այնպիսի ընդհանուր եւ ազդու դեղ մ'է, որ զհոգին կը սրբէ ամէն չարութիւններէ։ Իսկ Տրիդենտեան Ս. Ժողովը քիչ խօսքով ու սքանչելի կերպով կը ցուցընէ Ս. Հաղորդութեան մեծամեծ յաղթանակներն ու զարմանալի արդիւնքները։ Կ'ըսէ որ՝ Տէրն մեր այս Խորհուրդն անոր համար ուզեց սահմանել, որ մենք զայն ընդունելով ազատ մնայինք ամէնօրեայ յանցանքներէ, ու զերծ՝ մահուչափ մեղքերէ։ Արդարեւ իսկ նախկին Եկեղեցւոյ մէջ՝ երբ ջերմ եռանդեամբ ու ստէպ Ս. Խորհրդոյն կը մօտենային, հաւատացեալք ոչ միայն զօրութիւն եւ ոյժ կ'ընդունէին Ս. Օրէնքը պահելու, եւ կատարելապէս կը պահէին, հապա նաեւ արիութեամբ դէմ կենալու բռնաւորաց կատաղութեանը, դահիճներուն անգթութեանը, յօժարակամ զոհելով Ս. հաւատքի համար ստացուածք, արիւն ու կեանք։ Ո՛ քրիստոնէ, ալ ի՞նչ կ'ուզես որ Ս.

Հաղորդութեան համակրիս։ Մահուչափ մեղք մի ըներ, ներելիներն ալ բաց աչօք ու հաւանութեամբ մի գործեր, այս է կատարելութիւն, այս է սրբութիւն, այս է յաւիտենական կեանք։

3. Ի՛նչպէս Ս. Հաղորդութիւնը կը ջնջէ չար ունակութիւնները, կիրքերը կը նուաճէ, կը չափաւորէ անզուսպ ցանկութիւնը, որուն բոցերուն վրայ կարծես թէ արքայութեան առատ ցօղ մը կը սփռէ. "զնստուցանէ, մինչ մնայ ի մեզ Քրիստոս զկատաղեալ անդամոց մերոց զօրէնս." կ'ըսէ Ս. Կիւրեղ։ Որովհետեւ այս խորհուրդը մեր հոգւոյն շնորհքն ու սէրն աւելցնելով, կը նուազցնէ մեր մարմնոյն ցանկութիւնը, կրքերն եւ ունայնութիւնը։ Ս. Յերոնիմոս, Ս. Թովմաս, եւ ուրիշ վարդապետներ, մարգարէին այն խօսքը մեկնելով որ կ'ըսէ. "ցորեան երիտասարդաց եւ գինի անուշարարկուսից."[1] կ'ըսեն թէ Ս. Հաղորդութիւնը կը պահպանէ ողջախոհութիւնը, եւ կուսութեան դէտն է, որովհետեւ կը հանդարտէ մարմնոյ շարժումները, մեղաց արծարծումը կը մեղմէ ու հետզհետէ կը թմրեցնէ զգայականութեան վարքն ու ախորժը, ինչպէս որ ջուրը կը մարէ բոցերը։ Ուստի իրաւամբ կը հաստա-

1 Զաք. Թ. 17։

տեն Ս. Հարք, թէ Յիսուս ի Հաղորդութեան՝ հիւանդները կ'առողջացնէ, տկարները կ'արիացնէ, վշտացեալները կը սփոփէ, երկչոտները կը քաջալերէ, տգէտները կը սորվեցնէ, շեղեալներն ուղիղ ճամբու կը բերէ, անօթիները կը կշտացնէ, գաղջերն եռանդի կը բերէ եւ իր իրական ներկայութեամբը մեր ամէն խօթութիւնները կը բժշկէ։ Ահա այն խորհուրդն է՝ որ յաղթահարելոց հանդիստ կու տայ, տկարաց կարողութիւն, փոքրոգիներու սրտոտութիւն, դեդեւողներու վստահութիւն։ Ո՞վ կրնար դիմանալ ու յաղթել մեզի դէմ զինուած դժոխքին, բայց եթէ քեզմով, ո ամենակարող խորհուրդ։ Անձն իմ, մօտեցիր Կենարարդ ընդունելու եւ անոր հետ գիրկընդխառն՝ աղաղակէ Առաքելոյն հետ. ո՞վ պիտի բաժնէ զիս իմ Յիսուսիս սէրէն. "Ո՛վ մեկնեսցէ զմեզ ի սիրոյն Քրիստոսի։"[1] Ո՛չ, ո՛չ նեղութիւն, ո՛չ վիշտ, ո՛չ աղքատութիւն, ո՛չ սով, ո՛չ մերկութիւն, ո՛չ հալածանք, ո՛չ մահ, ո՛չ որ եւ է բան աշխարհի վրայ՝ կարող է երբեք զիս զատել իմ Աստուծոյս սէրէն։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Առաջիկայ կիրակիէն սկսելով, եօթը կիրակի կամ

1 Հռովմ. Ը. 35։

եօթն ուրբաթ հաղորդուէ ի պատիւ եօթն ցաւոց Ս. Կոյս Մարեմայ: Գուցէ ուրիշ անգամներ այս տեսակ ջերմեռանդութիւններ սկսեր ու կիսկատար թողուցեր ես: Ո՛վ գիտէ գուցէ այս կերպով Հրեշտակաց հացին սիրտդ կապուելով՝ պիտի շարունակես այս սովորութիւնը մինչեւ ցմահ, ու պիտի փրկուիս: Հայրն Պարրի կը պատմէ թէ, Ֆերրարայի մէջ երիտասարդ մը ստէպ մեղաց մէջ կ'իյնար, ու թէ եւ կ'ուզէր փրկուիլ, բայց չէր կրնար զինքը զսպել: Օր մը գնաց խոստովանահօր մը քով, անկէ դարման մը խնդրելու, նա ալ Առաքելոյն առ անժուժկալս տուած խորհուրդին համեմատ, ըսաւ որ պէտք է ամուսնանայ: Ամուսնացաւ եւ այն վիճակին մէջ աստուածպաշտութեամբ ապրեցաւ: Բայց քիչ վերջը կինը մեռաւ. եւ ահա ինքը նորէն հին աղտեղութեանց մէջ ինկաւ: Խիղճը խայթելով բանիբուն խոստովանահօր մը կը դիմէ, իւր խեղճ վիճակը կը յայտնէ եւ ազդու դարման կը խնդրէ: Այն քահանայն Աստուծմէ շնչուած՝ կ'ըսէ անոր. եթէ կ'ուզես փրկուիլ, եռանդեամբ հաղորդուէ ամէն ութ օր. այսպէս որ ընես, խօսք կու տամ քեզի որ քիչ ատենէն Աստուծոյ շնորհքովը փորձութիւններէդ ազատ պիտի ըլլաս: Երիտասարդն այդ-

պէս ըրաւ, վասն զի ճշմարիտ սրտով կը բաղձար փրկուիլ, ու զայս կատարեց հաստատ որոշմամբ եւ արդիւնաւոր առաջադրութեամբ վարքը փոխելու. յաղթեց չար թելադրութիւններուն, եւ ամէն կրքերէ ազատ մնաց եւ դեռ ի վերոյ, թէ հոգւոյն մէջ եւ թէ մարմնոյն մէջ մեծ խաղաղութիւն ու հոգեւոր մխիթարութիւն զգալով: Միայն այս եղաւ իւր ցաւը՝ թէ ուշ հանդիպած էր խորագէտ խորհրդականի մը: Ո՜հ, ստէպ ինկող եւ ունակացեալ մեղաւորներն, որ Ս. Հաղորդութեան աւելի յաճախ պէտք ունին, անոնք են որ կուրութեամբ անկէ հեռու կը մնան երկար ատեն: Սակայն փրկուիլ ուզողը պէտք չէ որ այսպէս ընէ:

Թ.

Տրամադրութիւններ Ս. Հաղորդութիւնը լաւ ընդունելու համար:

1. Երկնաւոր իմաստութեամբ մը Ս. Մարիամ Մագդաղինէ Բացեան կ'ըսէր սովորաբար թէ, լաւ կերպով կատարուած Հաղորդութիւն մը բաւ է հոգի մը սուրբ ընելու: Իրօք ալ այնպէս է, թէ որ պէտք եղած կերպով ընդունուի այն շնորհաց Տէրն, այն ամէն բարեաց աղբիւրը: Խորհուրդները շնորհք կու տան պարգեւներ կը հա-

ղորդեն, իրենց աղքատութիւնը քիչ կամ շատ ցոյց կու տան հոգւոյն մէջ գտնուած տրամադրութեան չափին համեմատ։ Քու վրադ այսպէս դանդաղ ներգործելնուն պատճառը քու յանցանքէդ յառաջ կու գայ, որովհետեւ քիչ կամ բնաւ չես պատրաստուիր զանոնք ընդունելու։ Ցորեն մը թէեւ ընտիր, երբ անմշակ ու քարուտ հողի մը վրայ նետուի, պտուղ չի տար։ Ռայնալդոս կը պատմէ թէ՝ սարակինոս իշխան մը հաւատացեալներու Հաղորդութիւն առնելու ժամանակը՝ կը տեսնէր որ սրբագործեալ Մանուկը ոմանց քով հաւկթի կեղեւի նմանութիւն մը կ'առնուր, նշանակելու համար թէ՝ կը հաղորդուէին ջերմեռանդ երեւնալու համար. ուրիշներու քով՝ վառած ստուար բայց մութ թուղթի կերպ մը կ'առնուր, ցուցընելու համար այն սրտերուն հպարտութիւնը. այլոց քով՝ իբրեւ փոշիի շունչ մը, որ կը նշանակէր անոնց ունայնամտութիւնը. միւսներու քով՝ իբրեւ մքլած մսի կտոր մը, քանի որ հաճոյից գերի եղած մարդիկ էին. իսկ մնացեալներուն քով՝ կ'երեւնար իբրեւ ամենափայլուն գոհար, ի նշան այն հոգիներուն լաւ պատրաստութեանն։ Ասկէ այն մարդը դարձի եկաւ, Պօղոս անունն առաւ ու հաւատքի համար շատ բարիք ըրաւ։

Այս Ամենասուրբ Խորհուրդը սաստիկ կիզիչ զօրութիւն մ'ունի մեր սրտերուն ծակ ու ճեղքը վառելու եւ զանոնք մաքուր ու կատարեալ ընելու. միայն թէ մենք մեր ունայնամտութեամբն ու մեր անփութութիւններովը զանի չստիպէինք անցնելու, իբրեւ թէ կրակի մէջ յարդ մ'ըլլար։ Ա՜հ, որչափ շատ ու մեծ թշնամանք է այս ահաւոր Խորհրդոյ ճշմարտութեանը դէմ՝ Յիսուսի սրբանուէր Մարմնովը պարարեալ շատ մը քրիստոնէից գաղջ, ծոյլ, դժկամակ, աշխարհասէր, անփոյթ եւ ունայն կեանքը. ասոր համար է որ քիչ կը մնայ թէ անոր այնչափ ազդեցիկ ըլլալուն վրայ դժուարաւ համոզուինք. ըստ որում այսչափ նուազ կ'ազդէ այնպիսեաց վրայ։ Երբ Յիսուս աշխարհի վրայ կը բնակէր, կ'ըսէ Ս. Թերեզա, ոտքը դրած տեղը հրաշք կը գործէր, հիւանդներ կ'առողջացընէր, դիւահարներ կ'ազատէր, ընտանիքներ կը սրբացընէր, մեղաւորներ կը լուսաւորէր, գաղջեր կը բոցավառէր, հոգիներ իւր սիրոյն կը քաշէր. իսկ հիմայ միշտ կու գայ մեր ներսն ու մենք սառ կտրած ենք։ Ա՜հ Աստուած սիրելի, փառաց համար ըլլայ, զմեզ լուսաւորէ՝ որ ջերմեռանդեամբ ընդունինք զքեզ։

2. Ս. Հաղորդութեան համար կա-

րեւոր պատրաստութիւն է՝ որ հոգին լաւ խոստովանանքով մը մաքրուի ամէն մահացու մեղքերէ, թէ որ չէ՝ սոսկալի սրբապղծութիւն մը կ'ըլլայ ստիպել Աստուած մը, որ մաքրութիւն ու սրբութիւն է, գալու մտնելու այնպիսի նենգաւոր ու պիղծ սիրտ մը: Ս. Թովմաս կ'ըսէ որ հաղորդուիլ ըսել է Յիսուսի հետ միանալ, մէկ մարմին ըլլալ. արդ մահուչափ մեղաց մէջ հաղորդուողն իր մեղաւոր անձին հետ՝ որ սատանայ մ'է, կը միացնէ Յիսուսը, ինչպէս Տէրն մեր ըսաւ անօրէն Յուդայի. որ առաջինն եղաւ սրբապղծութեամբ հաղորդուողներուն, “մինի ձէնջ սատանայ է:”[1] Այնպէս որ կարծես թէ այն մեղաւորը կը ստիպէ զՅիսուս որ միանայ սատանայի հետ: Սրբապիղծը նոյն իսկ Աստուծոյ անձին դէմ կը գործէ եւ անոր մեծվայելչութիւնը թշնամանած կ'ըլլայ: Ի՜նչ սոսկալի բան, մի եւ նոյն սրտի մէջ բնակեցնել մեղքն եւ զԱստուած: Մահուչափ մեղքով Հաղորդութիւն առնողը, շնորհք չ'ընդունիր եւ ոչ Խորհրդէն պտուղ մը կը քաղէ, կամ զատկական Հաղորդութեան ու մահուան կէտին թօշակի պարտքը կատարած կ'ըլլայ: Մանաւանդ թէ Աստու-

1 Յովհ. Զ. 71:

ծոյ անէծքը կ'ընդունի եւ Յիսուսի ամենասուրբ մարմնոյն հետ իր դատապարտութիւնը, իր դատաստանը. Աստուծոյ բարկութիւնը կը ճաշակէ: “Դատաստանս անձին իւրում ուտէ եւ ըմպէ:”[1] Այսպիսեաց վրայ մեծ, սոսկալի եւ անակնկալ պատուհասներ տեսնուած են: Լաւ էր քեզի երբեք ծնած չըլլալը, քան թէ անգամ մը մահուչափ մեղքով հաղորդուիլը: Ի՜նչ չարիք ըրած է քեզի քու Աստուածդ՝ որ այսպէս չարաչար վարուիս հետը: Եթէ այս ինչ խոստովանահօրմէն ամօթ կը զգաս, գնա՛ մէկալին. եթէ ուրիշ մէկը չկայ, այն ատեն ալ ի սէր Աստուծոյ, ի սէր քու հոգւոյդ յաղթէ դուն քեզի, Յիսուսէն լոյս խնդրէ, ամենասուրբ Կուսին աղաչէ: Սատանան է որ քեզի այսպէս ամչնալ կու տայ. մինչ խոստովանահայրը քեզի ցաւակից կ'ըլլայ, Աստուած զքեզ իր գիրկը կ'ուզէ: Ա՜հ, որչափ գոհ պիտի ըլլաս թէ որ խոստովանիս այն մեղքը, որ մինչեւ հիմայ ամօթուդ ծածկեցիր: Անմիջապէս ինքզինքդ թեթեւցած, սիրտդ ուրախ, հոգիդ խաղաղ պիտի գտնես, մահուանէ ետքն ալ պիտի երթաս արքայութեան մէջ զԱստուած յաւիտեան վայելելու: Ո՜հ, մի՛ կորսնցըներ

1 Ա. Կոր. ԺԱ. 29

այսչափ բարիքը խօսքի մը համար։ Մի՛ ուզեր դատապարտուիլ այսպէս քիչ բանի մը համար։ Զգոյշ կեցիր որ քեզի ալ Յուդայի նման չպատահի, որ սրբապիղծ Հաղորդութենէն ետքը, կախեց ինքզինքն ու մեռաւ յուսահատ դատապարտեալ։ Ո՛վ Տէր, օրական քանի՜ ու մէկ քրիստոնեայք քեզի այս նախատինքը կ'ընեն։ Ամենակարող Աստուած, լոյս տուր մեզի, ազատ պահէ ամէն հոգի այսպիսի ոճիրէ։

3. Թէ եւ ներելի մեղքերը Ս. Հաղորդութեան արգելք մը չեն, սակայն դուն պէտք է անոնցմէ հեռու մնաս կրցածիդ չափ, եւ անոնց սիրտ չփակցընես, եւ հոգ տար որ զանոնք վրայէդ վերցընես, ապա թէ ոչ՝ չես կրնար ընդունիլ շնորհաց այն լիութիւնը, զոր կ'ընդունին մնացեալ ու մաքուր հոգիք։ Ս. Գերթրուտէ օր մ'ըսաւ Յիսուսի. Աստուած իմ, ինչո՞վ կրնամ հատուցանել քու մեծ սէրդ, որով դուն ինծի կու գաս, եւ ի՜նչպէս պատրաստուիմ ես ալ քեզի գալու Ս. Հաղորդութեան մէջ։ Յիսուս պատասխանեց. Դուստր, քեզմէ ուրիշ բան չեմ խնդրեր եթէ ոչ որ գաս ինծի անձնասիրութենէդ բոլորովին դատարկուած, ինչու որ այս կերպով մեծ շնորհքներ պիտի առնուս ինծմէ։ Օ՛ն ուրեմն, դատարկէ սիրտդ ամէն

յանցանքէ ու թերութենէ, արգիւնքներով, ապաշխարութեամբ ու լաւ խոստովանանքով մը, հաստատ առաջադրէ որ մէյ մ'ալ զՅիսուս Քրիստոս չվշտացընես։ Միտ դիր թէ ինչ կը կոչէ Ս. Թերեզա. Ո՛վ մարդիկ, ի՜նչպէս սիրտ կ'ընէք Աստուած մը վշտացընելու, որ, իւր հաճոյքը ձեր մէջ բնակելովը կը գտնէ եւ ինքզինքը Ս. Խորհրդոյն մէջ ձեզի յանձնեց որպէս զի ողջագուրէք զանիկա։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Ս. Փրանկիսկոս Սալեզեան կ'ըսէ. Հաղորդուելու ատեն ձեր գլխաւոր դիտումը պէտք է ըլլայ յառաջադիմել, զօրանալ ու մխիթարուիլ Աստուծոյ սիրոյն մէջ։ Առջի իրիկուընէ սկսեցէք պատրաստուիլ հառաչանօք ու սիրոյ սլաքներով, կանուխ առանձնանալով՝ որ կանուխ ալ վեր ելլէք։ Եթէ գիշերն արթննաք՝ հառաչեցէք առ Յիսուս, որ ինքն ալ կը պատրաստուի ձեզի հազար ու մէկ շնորհքներ տալու։ Առտուն մեծ ցնծութեամբ վեր ելէք, քիչ մը շտկուելէ վերջ, մեծ վստահութեամբ ու խոնարհութեամբ գացէք այս երկնաւոր կերակուրը վայելելու, որ զձեզ կը սնուցանէ անմահութեան համար։ Ս. Հաղորդութեան առջեւ ըսէք վառվռուն զգացմամբ. Յիսուս իմ, ահա հասաւ ժամը, յորում դուն պիտի յանձնուիս

իմ՝ մեծ մեղաւորիս ձեռքը. «Հասեալ է ժամ, եւ Որդի մարդոյ մատնի ի ձեռս մեղաւորաց։»[1]

Ժ.

Ս. Հաղորդութեան պատրաստուելու վրայ։

Ս. Հաղորդութեան համար հեռաւոր պատրաստութիւնն է քրիստոնէաբար ապրիլ եւ ջերմեռանդութեամբ։ Ալարիտէ կը գրէ թէ՝ Տէրն մեր աշակերտաց ոտքը լուաց, որպէս զի սորվեցընէ թէ ինչ մաքրութիւն հարկաւոր է հաղորդուողին։ Մովսէսի ալ ըսուեցաւ որ մորենւոյն մօտենալու համար՝ ուր Աստուծոյ տեղ հրեշտակ մը կեցած էր, պէտք էր որ կօշիկները հանէր, ուզելով մեզի իմացընել թէ աղօթքի ժամանակ եւ ալ աւելի հաղորդուելու ատեն՝ ինչպիսի մաքրութիւն ու սրբակրօնութիւն պէտք է ունենալ Աստուծոյ հետ վարուիլ ուզողը։ Ջերմեռանդ անձ մը հարցուց Հայր Աւիլայի թէ. ի՞նչ ընելու է որ մարդ լաւ պատրաստուի հաղորդուելու, որուն պատասխանեց նա. լաւ ապրէ. եւ աւելցուց թէ ինքը ճանչցեր էր Աստուծոյ մեծ ծառայ մ՚եւ անոր

1 Մատթ. ԻԶ. 45։

նոյն հարցումը ըրեր էր, եւ անիկա ալ ըսեր էր իրեն թէ ես հաղորդուելու համար մասնաւոր պատրաստութիւն մը չեմ ըներ, հապա ամէն օր կ՚աշխատիմ կրցածիս չափ մահացեալ ու ջերմեռանդ ապրիլ եւ սանկով զիս լաւ պատրաստուած կը սեպեմ։ Հայրն Կրանատա ալ սովոր էր ըսելու թէ՝ վաղը ջերմեռանդութեամբ հաղորդուելու լաւագոյն պատրաստութիւնն է՝ այս առաւօտ ջերմ եռանդեամբ հաղորդուած ըլլալը։ Տէրն մեր օր մ՚ըսաւ Ս. Մեթիլտէի. երբ հաղորդուիլ կ՚ուզես, աչքիդ առջեւ բեր թէ ինչպէս վարուեցար ինձ քու փրկչիդ հետ. ինչպէս Աստուածամօր հետ, ինչպէս իմ Սուրբերուս հետ, եւ անոնց օրինակներէն ու վարդապետութենէն ինչ օգուտ քաղեցիր, որչափ յառաջ գացիր բարեգործութեան մէջ. ինչ առաքինութիւններ ձեռք բերիր. ո՛ր կրքերը մեռուցիր, ո՛ր թերութիւններէն ետ կեցար. Եկեղեցւոյ համար որչափ նախանձայոյզ եղար, ընկերիդ հետ որչափ սիրով. եւ եթէ պակաս գտնուած ըլլայդ տեսնես, շտկէ ըրած չարդ եւ ըրէ չըրած բարիդ։ Ո՛վ Աստուած, կը ճանչնամ պակասութիւնս ու հեղգութիւնս. կ՚ամչնամ, կը զղջամ, թողութիւն կը խնդրեմ։ Սիրելի Յիսուս, դուն աշակերտացդ ոտուըները

լուացիր, որպէս զի ինչպէս մարմնով՝ նոյնպէս ալ հոգւով մաքուր ըլլային. օն, գթութեանդ համար ըլլայ, լուա՛ իմ հոգիս ալ անգին արեամբդ, մաքրէ զանիկա ամէն մեղքէ, ամէն երկրաւոր իղձէ, որ բոլորովին լեցուի աստուածական սիրով։ Որչափ բան որ ինծի կը հրամայես, եւ ես ալ կը բաղձամ, դուն ես որ զայն ինծի կրնաս շնորհել։ Այո՛, քեզմէ կը սպասեմ զայն։

2. Հաղորդութեան մերձաւոր պատրաստութիւնն է ինքզինքը տրամադրել մահացուցմամբ, աղօթքով, մտածութեամբ, ամփոփմամբ ու եռանդագին ներգործութիւններով։ Ինչպէս հնաւանդ սովորութեամբ սարկաւագը կը ձայնէ հաւատացելոց՝ որ հաւատքով, երկիւղիւ ու սիրով եւ սրբութեամբ մօտենան Ս. Հաղորդութեան։ Երանուհի Քալլեթթա այնպիսի արցունքով ու հեծութեամբ հաղորդուելու կ'երթար, որ կարծես թէ մեծ մեղաւոր մ'ըլլար, եւ իրեն այնպէս կ'երեւար թէ մեղացը վրայ ունեցած ցաւէն սիրտը պիտի պատռէր։ Ս. Թերեզա հաղորդուելու ատեն հաւատքը կը կենդանացնէր, որպէս թէ աչքովը տեսնէր Յիսուսի իր սրտին մէջ մտնելն, ու կը հաղորդուէր ինչ կերպով որ Մագդաղենացին անոր ոտքը կ'իյնար։ Ծաղկազարդի կիրակի մը՝ մտածելով Հրէից ապերախտութիւնը, Յիսուսը ճաշի կը հրաւիրէր անոնց անշնորհակալութեան տեղը լեցնելու համար. ուստի կրցածին չափ աւելի լաւ պատրաստուեցաւ զանի ընդունելու Հաղորդութեան մէջ. յետոյ հաղորդուելով յԱստուած յափշտակուեցաւ եւ իրեն այնպէս երեւցաւ թէ բերանը լի էր աստուածային արեամբ եւ անսովոր քաղցրութեամբ մը։ Այն ատեն Յիսուս ըսաւ անոր. գիտնաս, դուստր, կ'ուզեմ որ Արիւնս քեզի օգտակար ըլլայ, մի վախնար, ողորմութիւնս վրայէդ պիտի չպակսի։ Ես արիւնս թափեցի այնչափ ցաւով, ու դուն զայն կը վայելես այսչափ հաճոյքով. չես կրնար գանգատիլ թէ ես այս օրւան ինծի հրաւէրդ չեմ վարձատրեր։ Ով Աստուած, ի՜նչչափ ստոյգ է թէ մխիթարանքէդ մէկ կաթիլը շատ աւելի անոյշ ու սիրելի է, քան թէ աշխարհի բոլոր հաճոյքները, եւ թէ բարերարութիւնդ հարիւրապատիկ աւելի է նաեւ այս կենաց մէջ անոր համար՝ որ ինքզինքը կը մահացընէ ու սիրոյդ համար ինքզինքը բանէ մը կը զրկէ։ Յաւիտեան օրհնեալ ու սիրեցեալ ըլլաս սէր Աստուծոյ։

3. Սակայն, Աստուած իմ, ո՜րչափ արցունքի արժանի է մարդկան անհոգութիւնն Հաղորդութեան պատրաս-

տուելու մասին։ Ս. Պաւղինոս անոնց թերահաւատութիւնն ողբալով կ'ըսէ. Յիսուսի Քրիստոսի ամէն խորհուրդները՝ մարդեղութիւն, ծնունդ, կեանք, չարչարանք ու մահ Ս. Խորհրդոյն մէջ բովանդակուած են ու կը պաշտուին. այսու ամենայնիւ Նազարէթի սուրբ տանը մէջ, Բեթղեհէմի մսուրքը, Երուսաղէմ Գերեզմանին քով՝ մարդիկ այնչափ յարգանօք կը կենան, այն սրբավայրերն այցելել կը փափաքին, երկար ու տաժանելի ուխտագնացութիւններ յանձն կ'առնուն եւ հոն խանդաղատանքներէն արցունք կը փղձկեցընեն, մինչդեռ ասդին Ս. Հաղորդութեան մէջ, որուն միջոցաւ այսպէս ըսեմ, Յիսուս Քրիստոս կու գայ մեր սիրտը մարմին առնելու, ծնանելու, մեռնելու եւ թաղուելու, եւ ո՛չ հառաչ մը կ'արձակուի, եւ ո՛չ արտասուք մը կը թափուի։ Հօրն Ավիլայի երբ ըսին իւր աշկերտները թէ ի՜նչ մեծ մխիթարանք է տեսնել ու վայելել այն տեղուանքն՝ որ Կենարարին Արեամբը ցօղուած ու նուիրագործուած են, այսպէս պատասխանեց. Ա՜հ, միթէ չունի՞նք մենք Ս. Հաղորդութեան Խորհուրդն։ Ես քանի որ զայն միտքս կը բերեմ, ուրիշ ամէն երկրաւոր բանի փափաքս կը մարի։ Թէ որ դուն ամբողջ կենացդ մէջ միայն մէկ անգամ

հաղորդուելու պարտաւորէիր, ի՜նչպէս պիտի պատրաստուէիր։ Բոլոր կեանքդ կարճ պիտի գար, մէկ Ս. Հաղորդութեան մը պատրաստուելու։ Պզտիկ բան չէ, կ'ըսէր Դաւիթ, Աստուծոյ մը բնակարան պատրաստելը։ Ո՛վ ամենասուրբ Կոյս, մայր աստուածային սիրոյ, թագուհի ամէն մեծութեանց, Դուն պատրաստէ իմ հոգիս, լուա զանի արցունքովդ, զարդարէ զայն առդիւնքովդ, ճոխացուր զինքն առաքինութիւններովդ, բորբոքէ զանիկա գթութեամբդ։ Ըրէ այդպէս, Մայր Աստուծոյ, ըրէ ոչ այնչափ ինծի համար որ անարժան եմ, հապա Յիսուսի Քրիստոսի սիրոյն համար։ Գիտեմ բարութիւնդ, Մայր իմ, ասոր համար է որ կը յանդգնիմ ըսելու թէ հոգեւորապէս ներկայ եղիր իմ հոգւոյս, որպէս զի Յիսուս իմ սիրտս գալու ատեն քեզի հետ միացած համարուի։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Դիտաւորութիւն դիր ամէն գործերդ ընելու իբրեւ պատրաստութիւն ընդունելիք Խորհուրդներուդ եւ իբրեւ շնորհակալութիւն ընդունածներուդ, այսպէսով առանց նոր աշխատանքի միշտ պատրաստ կ'ըլլաս, ստէպ սոյն դիտաւորութիւնդ նորոգելով։ Պորճեան Ս. Փրանկիսկոս մէկ օրուան Հաղորդութեամբ միւս օրուան Հաղորդութեան պատրաստուելու դի-

տաւորութիւն կը դնէր միշտ։ Ս. Ալոյզիոս Կոնզակա ինչ որ գործէր՝ բոլորը կը նուիրէր Աստուծոյ ի պատրաստութիւն ընելիք Հաղորդութեան եւ ի շնորհակալութիւն անցեալին։ Ուրեմն դուն ալ բոլոր բարի գործերդ նաեւ անտարբերներն ուղղէ այդ նպատակին. զօր ու գիշեր ամէն մէկ շնչառութիւնդ այս վախճանին ուղղեալ ըլլայ։ Նմանէ նաեւ Ս. Կատարինէ Սենացւոյն, որ կ'աղաչէր Աստուծոյ որ զինքը մաքրէ, պատրաստէ Ս. Հաղորդութիւնը լաւ ընդունելու, որով հաղորդուելու ատեն իրեն այնպէս երեւցաւ թէ հրախառն արեամբ քաղցր ու երկնային անձրեւ մը կ'իջնար իւր սիրտը, եւ ասով զգաց իւր հոգւոյն մաքրուիլն ու սիրտը կրից զարմանալի մահացուցմամբ մը կենդանացաւ։

ԺԱ.

Ուրիշ եռանդագին պատրաստութիւններ առ Ս. Հաղորդութիւն։

1. Ո՜րչափ Յիսուսի հաճելի է այն վառ բաղձանքը, զոր հոգիք կ'ունենան զինքն ընդունելու Ս. Խորհրդոյն մէջ։ Ս. Կատարինէ Գենովացի երբ կը տեսնէր զքահանայն, Ս. Մասնիկը ձեռքը, փափաքով կը տոչորէր ու կ'ըսէր ինքիրեն. շուտ բրէ, տուր ինծի սիրական

կերակուրս։ Ս. Կատարինէ Ատորնի սովոր էր ըսելու՝ թէ աշխարհի վրայ ուրիշ փափաք չունէր, ուրիշ բանի չէր բաղձար բայց եթէ Յիսուսի ի սուրբ Հաղորդութեան։ Երանելին Փրանկիսկոս Յիսուսի կը գանգատէր որ հաղորդուելու համար ժամերը շատ ծանր կ'անցնէին. եւ երբ ժամացոյցին զարնելը կը լսէր, մեծ ուրախութեամբ կ'ըսէր, այսչափ ժամ մնաց դեռ որ իմ Տէրս ընդունիմ։ Բոլոնիայի մէջ Իմոլտա անուն փոքրիկ աղջիկ մը սաստիկ կը բաղձար հաղորդուիլ, բայց շատ մատղաշ հասակին պատճառաւ իրեն հրաման չէր տրուեր. առտու մը տեսնելով որ մարապետները կը հաղորդուէին, սաստիկ բաղձանքէն մղուած՝ սրբագործեալ Յիսուսն իրեն կը հրաւիրէ. մէյ մ'ալ սուրբ նշխարքը քահանային ձեռքէն սլանալն ու երթալով այդ երջանիկ աղջկան գլխուն վերեւը կենալը մէկ ըրաւ. որմէ քահանան հասկնալով թէ երկինք ալ հաւան է այդ սիրահար հոգւոյն բաղձանքին՝ զանի հաղորդեց, որ իւր երկնաւոր փեսային հետ սիրով վառուած, թռաւ Արքայութեան մէջ զանի վայելելու։ Բայց անձն իմ, եթէ դուն ներսդ այս տեսակ հրավառ բաղձանքներ չես զգար, մի տխրիր. փափաքէ որ ունենաս, խնդրէ Յիսուսէն։ Սեպէ թէ քեզի

կ'ըսէ ինչ որ ըսաւ Ս. Մեթիլտէի թէ՝ երբ հաղորդուիս, փափաքէ ի փառս իմ ունենալ ամէն բարի բաղձանք եւ ինծի սիրելի եղող հոգիներուն ունեցած բոլոր սէրն եւ այսպէս մօտեցիր ինծի. ես ալ քու ներսդ տեսնուած սէրէն զատ իբրեւ քուկդ պիտի ընդունիմ այն սէրը զոր կ'ուզէիր ունենալ: Օ՛ն հոգի իմ, սկսէ դուն ալ երկինք աղաղակել բոցաշունչ հառաչանօք. չեմ փնտռեր արարածներու սէր, չեմ փափաքիր երկրաւոր բարեաց, չեմ սիրեր իմ անձս, ամէնէն կը հրաժարիմ, Յիսուսն է որ կը փնտռեմ, Յիսուսի կը փափաքիմ, առ Յիսուս կը հառաչեմ, զԱստուած կ'ուզեմ եւ ոչ այլ ինչ: “Անձն իմ առ քեզ փափաքէ, Յիսուս իմ, երբ գայցես, զիս ուրախ երբ արասցես, երբ քեւ զիս յագեցուսցես:„ Այսպէս կը հեծեծէր Ս. Բեռնարդոս:

2. Պարտ ու պատշաճ հնազանդութենէ զատ, աշխարհի ոչ մէկ բանին պատճառաւ զանց ընելու է նոյն իսկ մէկ Հաղորդութիւն: Կան մարդիկ որ ջերմեռանդ ըլլալ կը ձեւացընեն, բայց որ եւ է փոքրիկ խոչընդոտի մը, պզտիկ անհանգստութեան մը, թեթեւ հիւանդութեան մը համար Հաղորդութիւնը կը թողուն: Ա՜հ թոյլ հոգիներ, որչափ հեռու են Աստուծոյ ծանօթութենէն:

Կրնայ ըլլալ որ եռանդ չզգալնին, սէր չիմանալնին, զգալի փափաք չունենալնին, փորձ մ'ըլլայ Աստուծոյ կողմանէ եւ առանց իրենց յանցանաց, մանաւանդ թէ մեծ արդիւնք ալ իրենց սեպուելով. սակայն ոչինչ բանի մը համար Հաղորդութիւնը զանց ընելն, ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ սակաւ հաւատք, սակաւ սէր ու սակաւ յոյս: Մանաւանդ եւ սովորեալ ջերմեռանդութիւններով պատրաստուիլ չկրցած ըլլալուն համար իսկ՝ պէտք չէ որ մէկը թողու Ս. Հաղորդութիւնը, ըստ որում այն ատեն ալ աւելի քու պակասդ Աստուած կը լեցընէ: Ս. Կատարինէ Սենացի առտու մը միտքը ցրուած զգալով, եւ սիրտը ցամաք, չէր համարձակեր հաղորդուիլ. Տէրն մեր տեսանելի կերպով երեւնալով ըսաւ. Կատարինէ ի՛նչ ունիս, ինչո՞ւ չես մօտենար. եթէ դուն չես արժանի զիս ընդունելու, ես եմ արժանի քեզմէ ընդունուելու, գնա՛ հաղորդուէ:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Կան հոգիներ որ Հաղորդութեան պատրաստուելու ատեն, կ'երեւակայեն թէ ընթրեաց սեղանին ներկայ են, ուր Տէրն մեր հաստատեց Ս. Խորհուրդն եւ որպէս թէ այն պատկառելի ակումբին մէջ ըլլալով, Առաքելոց հետ ի միասին Յի-

սուսի ձեռքէն ընդունէին Ս. Հաղորդութիւնը: Կ՚ըսէ Ոսկեբերան թէ՝ հաղորդուելու ատեն երեւակայեցէք թէ բերաննիդ Յիսուսի սուրբ կողին կը մօտեցընէք եւ այն պատուական Արիւնը կը ծծէք: Այսպէս կ՚ընէր Ս. Կատարինէ: Նախ մտածէ թէ Ս. Խորհրդոյն մէջ կեցողն՝ Աստուած մըն է, անոր համար մեծ մաքրութիւն հարկաւոր է: Երկրորդ թէ այն՝ որուն նա կու գայ, մարդ մըն է, անոր համար ինքը պէտք է խորին խոնարհութիւն ունենայ: Երրորդ՝ թէ ինչպէս կու գայ, հրաշքներուն ամենամեծը գործելով. անոր համար կը վայելէ որ մեծ եռանդեամբ մարդ պատրաստուի մեծամեծ շնորհքներ ընդունելու: Չորրորդ՝ ինչո՞ւ համար կու գայ. ամբողջ ինքզինքը մեզ տալու համար. ուստի պէտք է մեզի ներշնչէ մեծ վստահութիւն ու սէր: Հինգերորդ՝ կու գայ մեր սէրն իրեն քաշելու համար, ուրեմն պէտք է որ մենք ալ համապատասխանենք, մեր բոլոր սիրտը, առանց բաժանման, իրեն նուիրենք մշտնջենաւոր ողջակէզ, եւ իրեն շնորհակալ մնանք: Յիշեցէք միշտ Ոսկեբերանի այն մեծ խօսքն ու շատ մի սեպէք որ եւ է պատրաստութիւն լաւ հաղորդուելու համար: Այն Սուրբն այսպէս կ՚ըսէ. ջերմեռանդութիւններուն մէջ լաւ կերպով եղած Հաղոր-

դութենէն աւելի չկայ ջերմեռանդութիւն՝ որ թէ մեր անձին աւելի շահաւէտ ու քաղցր ըլլայ եւ թէ Աստուծոյ մեծագոյն փառք պատճառէ: Ս. Մարիամ Մագդաղինէ Բացեան խոստովանելու հրաման խնդրող իւր նորընծայացուներուն կ՚ըսէր սովորաբար. գնացէք ու յիշեցէք թէ կ՚երթաք ձեր արատները լուալու Փրկչին Արեանն ու վէրքերուն մէջ: Հաղորդութենէ վերջն ալ կ՚ըսէր. Ուրեմն քոյրերս, Յիսուս այս առտու ի՞նչ խօսեցաւ ձեր սրտերուն հետ: Ա՜հ աղջիկներս, մտքերնիդ պահեցէք թէ կատարելութեան հասնելու ամենէն կարճ ու կտրուկ կերպը, ջերմեռանդ հաղորդուելու հոգ տանիլն է:

ԺԲ.

Յիսուսի միանալն հաղորդուողին հետ:

Զարմանալի է այն միութիւնը, որ Յիսուսի եւ հաղորդուողին միջեւ կը կատարուի, խորհրդական տեսակներուն տեւած ժամանակին չափ: Ս. Հայրք շատ մեծ բաներ կը խօսին այս միութեան վրայ, որ լոկ համակրանաց ու սիրոյ երեւոյթ մը չէ, հապա ճշմարիտ, իրական, եւ գոյացական միութիւն մ'է, ու խօսքի ձեւ մը չէ, հապա անկեղծ ճշմարտութիւն: Հաղորդու-

թիւնը հաստատելու ատեն՝ Յիսուսի գլխաւոր վախճաններէն մէկն եղաւ ոչ միայն միանալ մեր հոգւոյն հետ ի ձեռն շնորհաց, հապա իր սուրբ մարմնոյն միջոցաւ մէկ ըլլալ նաեւ մեր մարմնոյն հետ եւ այսպէսով՝ զմեզ յինքն կերպարանափոխել ու զմեզ իրեն հետ միեւնոյն ընել: Ս. Թովմաս կ'ուսուցանէ թէ՝ այս Խորհրդոյն սեփական արդիւնքն է մարդը կերպարանափոխել յԱստուած ու զանի նման Աստուծոյ ընել: Յիսուս ալ այս ուզեց հասկցընել երբ ըսաւ Ս. Օգոստինոսի. դուն ինծի պիտի փոխուիս Հաղորդութեան ձեռօք. “Դուն փոխեցիր զիս:„ Ս. Մեթիլտէ հաղորդուած ըլլալով՝ իմացաւ որ Յիսուս այսպէս կ'ըսէր. Մեթիլտէ, դուն փոխուեցար յիս, եւ ես քեզի հետ եմ, մի՛ վախնար, երբեք զքեզ ձեռքէ չեմ թողուր: Ուրեմն ճշմարիտ է թէ Ս. Հաղորդութենէ ետքը տաճար կ'ըլլանք եւ բնակարան Աստուածութեան. “Փոխիմք յայն զոր ճաշակեցաք,„ կ'ըսէ Ս. Լեւոն. եւ մեր աստուածային վարդապետը շատ բացայայտ խօսքերով այս բանս գրուած մեզի թողուց Աւետարանին մէջ երբ ըսաւ. “Որ ուտէ զմարմին իմ՝ ... յիս բնակեսցէ, եւ ես ի նմա:„[1] Ո՜վ սուրբ

1 Յովհ. Զ. 57:

հաւատք, ի՜նչ գեղեցիկ բաներ կը սորվեցընես մեզի. երանի՜ մեզ եթէ զանոնք միշտ վառ պահենք մեր սրտերուն մէջ: Սակայն աւա՜ղ, որ այսչափ սիրելի եւ աստուածական ճշմարտութեանց դիմացն ապուշ եւ անզգայ կ'ապրինք:

2. Սուրբ վարդապետները կերպով մ'այս հիանալի միութիւնը հասկցընելու համար, կ'ըսեն, թէ ինչպէս որ այս Խորհուրդը սրբագործուելու ատեն, այն որ հաց էր՝ կը փոխուի Յիսուսի Քրիստոսի գոյացութեանը, սրբագործման բառերուն զօրութեամբը, այսպէս ալ Ս Հաղորդութեան զօրութեամբը՝ այն որ մարդ էր, զարմանալի կերպով մ'Աստուծոյ կը փոխուի հոգեւորապէս: Եւ ինչպէս կերակուրը բնական տաքութեան ուժովը՝ կերողին գոյացութեանը կը դառնայ եւ անոր հետ մէկ բան կ'ըլլայ, այսպէս ալ Փրկչին Ս. Մարմինը ճաշակողը կը զօդուի, կը միանայ, կը նոյնանայ Յիսուսի Քրիստոսի հետ: Ս. Ոսկեբերան կը գրէ թէ՝ ինչպէս երկու կտոր ոսկի մէկ բովի մէջ կրակին վրայ դրուելով կը հալին եւ ի մի կը ձուլուին, այսպէս Յիսուսի սիրտն ու մարդուն սիրտն՝ որ յառաջ գթութեան միջոցաւ իր սիրոյն մէջ հալած կը կենար, հիմայ մէկ սրտի մէջ կը միանան: Ս. Կիւրեղ Աղեքսանդրացին կ'ըսէ. երբ հալած եղի ամանի մը մէջ

ուրիշ ինչ խառնուի, բոլորը մէկ կ'ըլլայ, այնպէս որ ալ հնար չէ զանոնք ջոկել իրարմէ եւ զատել. այսպէս՝ հաղորդուողը կը միանայ մէկ մարմին կ'ըլլայ Յիսուսի հետ եւ Յիսուս ալ անոր հետ. որով նոյն Սուրբն անուանեց հաւատացեալները Հաղորդութենէ ետքը, ոչ միայն Քրիստոսակիր, հապա նաեւ մարմնակից ու արենակից Քրիստոսի: Նա՛ մանաւանդ ինքն Կենարարը Գոհութեան մէջ՝ իրեն հետ ունեցած միութիւննիս կը համեմատէ այն միութեան հետ, զոր ինքն ունի իւր Ծնողին հետ. կ'ըսէ. “Որպէս առաքեաց զիս կենդանին Հայր՝ եւ Ես կենդանի եմ վասն Հօր. եւ որ ուտէն զիս՝ եւ նա կեցցէ վասն իմ:„[1] Ո՛վ սքանչելիք, ո՛ անճառ, պատուական եւ աստուածեղէն միութիւն: Ուրեմն ինչ որ Յիսուս ունի բոլորն ալ մե՞րը կ'ըլլայ: Այո՛, մերն է իւր Մարմինը, մերն է իւր Հոգին եւ իւր Աստուածութիւնը: Եւ մենք ալ բոլորովին Յիսուսին ենք. ա՛լ մեր կենդանութեամբը չէ որ կ'ապրինք, մեր ոգւովը չէ որ կը շնչենք, հապա Յիսուսի կեանքովն ու ոգւովը: Անձն իմ, որ տապանակ Աստուծոյ եղած ես, ա՛լ ի՞նչպէս պիտի կարենաս մեղքը բնակեցրնել քու ներդ: Ա՜հ

1 Յովհ. Զ. 58:

չէ, ամբողջովին եղիր միշտ այն Յիսուսինը, որ ուզեց իւր սիրոյն համար բովանդակ քուկդ ըլլալ:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Այս միութեան պտուղն է զմեզ հոգեւորապէս փոխել ի Յիսուս, մեր վարքն ու բարքը նմանցընել անոր, Քրիստոսի պէս զմեզ խոնարհ, համբերող, հնազանդ, ողջախոհ, մահացեալ ու աշխարհէն զատուած ընել: Այսպէս կը զգենունք մեր Տէրը զՅիսուս Քրիստոս, ըստ Առաքելոյն խօսքին թէ՝ “զգեցարուք զՏէր Յիսուս Քրիստոս:„[1] Ս. Կիպրիանոս կը գրէ. Այս խորհրդոյն միջոցաւ Տէրն մեր իւր հետ կը միացրնէ մեր իղձերն ու մեր կամքը: Ուզեց ինք ունայնանալ, որ մեր հոգին ու մարմինը անուցանէ անմահական կենաց: Հաղորդութենէ ետքը ոչ միայն պէտք է որ խօսինք Յիսուսի հետ, հապա նաեւ խնդրենք որ ինքն ալ մեզի խօսի, եւ մենք ալ իբր թէ իւր քով կեցած իւր ձայնին մտիկ ընենք: Ս. Թերեզա կ'ըսէր թէ՝ ասի ամենէն յարմար ժամանակն է մեր սիրելի Վարդապետէն մեզի հարկաւոր եղածը սորվելու: Մարգարէին հետ ըսելու է. “լուայց զինչ խօսի Տէր Աստուած մեր:„[2] Սամուէլի հետ կրկնելու է. “խօ-

1 Հռովմ. ԺԳ. 14: — 2 Սաղմ. ՁԴ. 9:

սեւոց Տէր, զի լուիցէ ծառայ քո:„[1]
Զմեզ ամբողջովին Աստուծոյ ձեռքը
տալու ենք՝ առանց բան մը մեզի պա-
հելու: Յիսուս Հաղորդութեան մէջ
մեզի կը պարգեւէ ամէն բան, մենք ալ
ամէն բան իրեն պարտական ենք: Ասոր
կ'ըսեն իսկական հաղորդակցութիւն,
վարուիլ Յիսուսի հետ այնպէս՝ ինչպէս
ինքը կը վարուի մեզի հետ: Այսպէս
կ'ըլլայ ճշմարիտ գոհութիւնը, շնորհա-
կալ ըլլալ Աստուծոյ ո՛չ միայն լոկ
խօսքերով, հապա նաեւ գործով: Դուք
կ'ըսէք երբեմն առ Աստուած. ի՜նչ
կրնամ հատուցանել այսչափ բարեաց
փոխարէն: Ահա Յիսուսի պատասխանը.
Որդեակ տո՛ւր ինձ քու սիրտդ, տո՛ւր
զայն ամբողջ՝ առանց վերապահութեան,
առանց բաժանման. "տուր ցիս որդեակ
զսիրտ քո:„[2] Լաւ կ'ըսէ Գեմբա-
ցին թէ. մեր Տէրը քեզմէ կ'ուզէ որ
զինքդ բոլորովին իրեն յանձնես, եւ
տուածէդ բան մ'աչքին չ'երեւար եթէ
ամբողջապէս ինքզինքդ չտաս: Աստուած
ո՛չ թէ ունեցածդ, հապա զքեզ կ'ուզէ:
Ինչպէս որ բոլոր աշխարհ քեզի չի
բաւեր առանց Աստուծոյ, այսպէս ալ
Աստուծոյ ինչ ալ որ կարենաս նուի-
րել առանց քեզի, հաճոյ չէ ու զինքը

---

1 Ա. Թագ. Գ. 10: — 2 Առակ. ԻԳ. 26:

չի գոհացըներ: Սէրն երբեք չի յագե-
նար եթէ ամբողջ սրտին սիրովը չփո-
խարինուի:

ԺԳ.

Հաւատացելոց ապերախտութիւնն Հաղորդութենէ ետքը:

1. Հաղորդուողը ճշմարտիւ եւ իրօք
Յիսուսի հետ միանալէն ետքը՝ ի՜նչ
ապերախտութիւն, ինչ տմարդութիւն
ըրած կ'ըլլայ, թէ որ հազիւ թէ այս-
պէս Յիսուսի հետ միացած եւ նոյ-
նացած, եկեղեցիէն ելլէ, փողոցները
քալէ աստին անդին նայելով, տուն
դառնայ երկրաւոր բաներ մտածելով,
բարեկամներու հետ խօսակցի՝ զՅիսուս
արդէն մոռնալով, զոր իւր ներսն
ունի եւ չզբաղելով գոնէ կէս ժամ
մ'անոր շնորհակալութիւն եւ աղօթք
ընելու: Ո՛ քրիստոնեայ, չե՞ս գիտեր
թէ միլիոն մը կը կորսնցընես այն
շնորհքներէն ու պարգեւներէն, զոր Յի-
սուս սովորաբար կու տայ անոնց՝ որ
իրեն լաւ ընդունելութիւն կ'ընեն, ու
հաղորդուելէ ետքը շնորհակալ կ'ըլլան
ու խնդրուածներ կ'ընեն: Քրիստոնէից
ամէն դասակարգերու մէջ հասարակօ-
րէն տիրող ողբալի անկարգութիւննե-
րէն մէկն է՝ այս խորհրդոյս նկատմամբ
ունեցած սակաւահաւատութիւնը: Ար-

դարեւ լալու եւ զարմանալու արժանի է՝ որ այս բանիս մէջ կը մոլորին նոյն իսկ խելացի ու ջերմեռանդ մարդիկներ։ Եւ կը կարծեն թէ Հաղորդուելէն ետքը բերնուց սորված կամ վարժած քանի մը ջերմեռանդութիւններն առանց զգածման եւ ամփոփման զրուցելով կամ կարդալով՝ բաւական բան մ՚ըրած կ՚ըլլան։ Դժոխք լաւ գիտէ թէ այն Խորհրդոյն լաւ գործածութիւնն ո՛րչափ պատիւ է Երկնից, ո՛րչափ օգուտ հոգւոց, ո՛րչափ վնաս իւր անօրէն նպատակներուն. անոր համար ալ բոլոր ճգամբ կը ջանայ հաւատացեալներն ետ կեցընել Հաղորդութենէն ետքը շնորհակալ ըլլալէ ու խնդրուածներ ընելէ Յիսուսին։ Ուստի անոնց վրայ ձանձրոյթ, նեղութիւն, դժկամակութիւն կը բերէ ու հազար տեսակ տաղտկալի մտածմունքներով, հոգերով եւ ունայն ցնորքներով՝ անոնց միտքը կը պղտորէ, որպէս զի թողուն այն բարեգործութիւնը. եւ իրօք ալ թշնամին կը յաջողի, քանի որ քրիստոնէից մեծագոյն մասը Հաղորդութենէ ետքն առաջուընէ աւելի ցրուած ու դժկամակ կը դառնայ եւ հազիւ թէ հաղորդուած՝ կը ձգէ զՅիսուս ու կ՚երթայ իւր գործերուն։ Կան շատ մը բարեպաշտ անձեր ալ, որ Եկեղեցւոյ մէջ երկար ժամանակ կը մնան հաղորդուելէն

յառաջ, մէյ մ՚ալ ամէն աճապարանք ու տանը հոգը, ընտանեաց բոլոր խնամքը, ամէն տեսակ մտածմունք եւ ունայն երկիւղներ վրայ կը հասնին Հաղորդութենէն վերջը, որ ամէնէն պատուական ու յարմարատենն է Աստուծոյ հետ խօսելու, անոր ձայնը լսելու եւ յաւիտենական փրկութեան ամենածանր խնդիրը կարգադրելու։ Շատ լաւ կ՚ըլլար եթէ քիչ մը ժամանակ նախընթաց ջերմեռանդութիւններէն պակսեցընէին, իսկ Հաղորդութենէ վերջը գոնէ մէկ Պատարագի չափ ժամանակ շնորհակալութեամբ զբաղէին։ Անձն իմ, խօսք տուր Աստուծոյ գոնէ ասկէ վերջ աւելի աղէկ վարուելու իւր հետը ։ Այո՛։ շատ արժանի է։

2. Հաղորդութենէ ետքը զՅիսուս թող տալէն յառաջ եկող տմարդութեանց դէմ աւելի մեծ սոսկում իմանալու համար, աչքի առջեւ բեր թէ ի՛նչ անպատուութիւն, ի՛նչ ոճիր կ՚ըլլար, թէ որ Քահանայ մ՚առնուր Մաննատուփը, որուն մէջ Ս. Խորհուրդը գտնուէր, եւ առանց սուրբ հանդերձներու, առանց ընկերակցութեան, Մաննատուփը ձեռքն՝ ելլէր եկեղեցիէն, փողոցները քալէր, խնդար, ծաղրէր, ասդին անդին նայէր, գործեր տեսնէր, խանութները դեգերէր, եւ իւր տունն առանձնանար։ Այն ա-

տեն ի՛նչ պիտի ըսէիր․ Պիտի ըսէիր
թէ կամ հաւատք չունի, կամ ըղեղը
ցնդեր է։ Եւ սակայն ի հաւատոց է,
թէ քանի որ կը տեսնեն իւր խորհրդա-
կան տեսակները՝ նոյն Աստուածն մար-
դացեալ, որ սուրբ Մանատուփին մէջ
եւ Երկինքը կը կենայ, նոյն ինքը քու
կուրծքիդ մէջ կեցած է, քու սրտիդ,
քու աղեացդ մէջ Հաղորդութենէ ետ-
քը, ու դուն կենդանի տապանակ մ'ես
Աստուածութեան, ոգեւոր տաճար մը
Բարձրելոյն, Մանատուփ մ'ուր ճշմար-
տապէս եւ իրապէս դրուած կը կենայ
իբրեւ խորաններու վրայ խորհրդաւո-
րեալ Աստուած մը։ Ո՛վ հաւատք,
ինչչափ զքեզ տկարացած ու մահա-
մերձ կը տեսնեմ քրիստոնէից սրտե-
րուն մէջ։ Ի՛նչ պիտի ըսեն Սերովբէ-
ներն երբ տեսնեն թէ այնպէս կոշտու-
թեամբ կը հիւրընկալուի այն Տէրը,
զոր միեւնոյն գործոյն մէջ իրենք ա-
մենայն խոնարհութեամբ կը պաշտեն։
Ի՛նչ պիտի ըսեն Երկնից Սուրբերը,
ի՛նչ պիտի ըսէ ամենասուրբ Կոյսն
Մարիամ. ի՛նչ պիտի ըսէ Յիսուս
Քրիստոս, տեսնելով իւր ամենէն մե-
ծահաչակ ողորմութեանց այսչափ չա-
րաչար գործածութիւնն եւ այնչափ
կորուստները, զոր մարդ կ'ընէ այս տե-
սակ զանցառութիւններով։ Անտա-
րակոյս՝ թէ որ կարենար Արքայու-

թիւնը պիտի լար աղիողորմ արցուն-
քով մարդուս կուրութիւնը։ Ա-
յժմ կու լան լուսամիտ քրիստո-
նեայք, տեսնելով Բարձրելոյն սիրոյն
ու պատուոյն դէմ եղած այս նախա-
տինքը, եւ այն մեծամեծ վնասները,
զոր հոգիք կ'ընեն իրենք իրենց. եւ
իրենց այս կսկիծն ալ այնչափ դառն
է՝ որչափ իրենք չեն կարող բաւական
դարման մ'ընելու։ Այն ճշմարիտ ա-
ռաքելաջան մարդը՝ վերապ. Հայրն
Ավիլա որ զհաւատացեալները՝ Հաղոր-
դութենէն ետքը կը կոչէր Մանատուփ
Աստուծոյ, տեսնելով որ անձին մէկը
Յիսուս առաւ նուազ յարգանօք,
քովը մօտեցաւ ու խնդրեց որ քիչ
մ'աւելի շնորհքով վարուի այն Տիրոջ
հետ, որ բարի հօր մը զաւակ էր եւ
աւելի լաւ վարմունքի մ'արժանի էր.
Ուրիշ անգամ մ'ալ պատուիրեց եր-
կու սիրացուի որ շապիկներով ու
ճրագներով ընկերանան անձին մէկուն՝
որ Հաղորդութենէն ետքը շուտ մը ե-
կեղեցիէն դուրս կ'ելլէր. անոնք ալ
այնպէս ըրին, եւ նոյն անձը զարմա-
նալով այս նորութեան վրայ հարցուց
թէ այս ինչ է։ Կղերիկոսները պատաս-
խանեցին թէ, կ'ուզեն ընկերանալ Ս.
Խորհրդոյն, զոր ինքը նոր ընդունած էր
եւ իւր կուրծքին շնչաւոր սկիհին մէջ
կը կրէր։ Զղջաց, սորջացաւ այն անձն

եւ անկէ վերջը սովորութիւն ըրաւ Ս. Հաղորդութենէն ետքը չիտակ շնորհակալութիւն ընելու։ Ա՜հ, արդեօք նոյնն ընելու չէ՞ շատ մը քրիստոնեաներու, ամէն դասակարգէ, որոնք մեծ ապերախտութեամբ առ Աստուած, եւ ամենամեծ վնասով իրենց անձանցը. հազիւ թէ կը հաղորդուին, կարծես թէ պատառ մը հաց գողցածի պէս՝ կը փախչին եկեղեցիէն։

3. Սրբուհի Թերեզա Յիսուսեան, իր գրուածոց մէջ աւանդեց թէ. գլխաւոր պատճառը, որուն համար հաւատացեալք այսպէս քիչ օգուտ կը տեսնեն յաճախակի Հաղորդութենէն, այս է որ՝ անկէ վերջն Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալու եւ խնդրուածք ընելու հոգ չեն տանիր։ Ասոր համար է որ իրենք ալ այնչափ Հաղորդութիւններէ ետքը նորէն նոյնն են, անհամբեր, ունայն, զեղծ, գաղջ ու բոլորովին պաղ եւ հողեղէն. մանաւանդ թէ շատեր Հաղորդութեան օրն ամենէն աւելի բռնուած ու առանց եռանդի կ՚ըլլան, որով հազիւ թէ եկեղեցիէն տուն կը դառնան, կը սկսին զուարճանալ ու պարապուիլ, ու թէ որ ամէն ինչ իրենց քմացը համեմատ չըլլայ, տունը տակն ու վրայ կ՚ընեն։ Ի՜նչ գեղեցիկ Հաղորդութիւնք, ի՜նչ աղուոր ընդունելութիւն Աստուծոյ մը. գեղեցիկ

արդիւնք Ս. Խորհրդոյ։ Միթէ, անսահման բարիք մը կէ՞ս ժամու շնորհակալութիւն մ՚ալ չ՚արժեր։ Թէ որ թագաւոր մը տունդ գար ու դուն անոր դիմացն երթայիր ու զինքը մինակ թողուիր. արժանի չէի՞ր ըլլար անոր աչքէն իյնալու եւ մեծ պատիժ կրելու։ Սակայն ո՛վ Աստուած, մարդկանց չեղած անքաղաքավարութիւններն ամէն օր Յիսուսի դէմ կը գործուին, գէշն ալ այն է՝ որ առանց խղճելու կը գործուին։ Յիսուս այսպէս մինակ կը ձգուի, մանաւանդ անկէ կռնակ կը դարձուի թեթեւսոլիկ տղայամտութեանց զբաղելու համար։ Յիսուս կու գայ շնորհքներով բեռնաւոր, եւ մեզի կը մնայ միայն սրտերնիս բանալ՝ որ զանիկա իւր անգին սիրովն ու սուրբ առաքինութիւններով լիացընէ, իսկ մենք զայն կը փակենք մեր պաղ վարմունքովը։ Ա՜հ, յիրաւի արժանի ենք մեր այսչափ թշուառութեանց, քանի որ այսպիսի գեղեցիկ առթէ մը չենք ուզեր օգտուիլ, հարստանալ։ Անձն, միշտ միտքդ բեր թէ մեր սուրբ կրօնին մէջ անկէ աւելի կարեւոր, աւելի բարձր, աւելի աստուածական բան չկայ։ Ո՛ Յիսուս իմ, ամենասուրբ պատուոյդ համար ըլլայ, որուն վայել է ամէն մեծարանք, եւ սակայն հակառակը կը պատահի քրիս-

տօնէից Հաղորդութեան մէջ, եւ ողորմութեանդ համար ըլլայ, լուսաւորէ զմեզ եւ հասկցուր թէ ինչ ըսել է Աստուած մ'ընդունիլ։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Որչափ տհաճելի է Յիսուսին մանաւորապէս հաղորդուելէն վերջը չգոհանալով, այս մեծ շնորհաց դէմ եղած ապաշնորհութիւնը։ Տասը բորոտներուն մէջէն, զորոնք Յիսուս առողջացուց, մէկը միայն շնորհակալ կ'ըլլայ, որով Փրկիչը տրտմագին որչափ կը գովէ ու կը բարձրացընէ այն երախտագէտ հոգին, այնչափ կը պախարակէ հրապարակաւ միւս ինին վարմունքը, որոնց ապերախտութիւնն ճիշդ մերինին օրինակն է. “Ոչ տասն սուքա սրբեցան, իսկ արդ՝ ինունքն ո՞ւր են, զի ոչ գտան դառնալ տալ փառս Աստուծոյ, բայց միայն այլազգիս այս։„[1] Արդ դուն, հակառակ դժոխոց եւ յամօթ ապերախտ աշխարհի, բարի օրինակ եղիր. Ս. Հաղորդութենէն վերջ՝ աղօթէ եւ շնորհակալ եղիր Յիսուսի կէս ժամու չափ։ Հրաւիրէ արարածներն, որ քու կողմանէդ իրենք ալ շնորհակալ ըլլան այն անսահման բարութեան։ Նաեւ քու ներսդ գտնուող Յիսուսին միջոցաւ՝ փառաւորէ ամենասուրբ Երրորդութիւնը, հաշտեցուր

[1] Ղուկ. ԺԷ. 17։

զինքը, գոհացիր ու սրտանց աղօթէ քեզի եւ ընկերիդ համար։ Հոգ տար որ այս աստուածեղէն ճշմարտութիւններն ուրիշներն ալ, մանաւորապէս ձեռքիդ տակ գտնուող հպատակները հասկընան ու գործադրեն։ Քարոզիչներու եւ խոստովանահայրերու փոյթն ու խնամքն ըլլայ՝ զանոնք ներշնչել ժողովրդոց եւ ապաշխարողներու, ի պատիւ մեր Փրկչին, որ կոչած է զմեզ քահանայքս ոչ միայն իւր պատուական Մարմին եւ Արիւնն ամէն առտու ընդունելու, հապա նաեւ զինքը նուիրագործելու եւ հաւատացելոց բաշխելու։ Նա եւս աւաններու եւ գիւղերու աւագերէցները շատ աղէկ կ'ընեն տօնէն օր մը յառաջ մանուկները սրբագործելնին, որպէս զի ժողովուրդը կարենայ նաեւ Պատարագը սկսելէն յառաջ հաղորդուիլ։ Ապա թէ ոչ այն խեղճ մարդիկն առտուընէ ի վեր եկեղեցին սպասելէն վերջ՝ Պատարագէն ետքը հաղորդուելով, դեռ Յիսուսը լեզուին վրայ ունենալով՝ պիտի տուն վազեն ի մեծ վնաս թէ աստուածային պատույն եւ թէ այն հոգիներուն, ինչպէս փորձով կը տեսնենք ամէն օր։ Ասի քահանայից ծանրութիւն մը չէ, իսկ հաւատացելոց մեծ օգուտ է։

ԺԹ.

Հաղորդութենէն ետքը շնորհակալ ըլլալ Յիսուսի:

1. Հաղորդութենէն ետքը՝ ժամանակն այնպէս թանկագին է որ եւ ոչ րոպէի մասնիկ մը կորսնցընելու կու գայ. ըստ որում Տէրն մեր սրտերնուս մէջ կեցած՝ մեր հոգիներուն կը խօսի ամէն ժամանակէ աւելի. եւ իւր մէկ անոյշ խօսքովը կրնայ զանոնք փրկել: Ասկէ դուրս չկայ ուրիշ ատեն մը, որ աստուածեղէն բարութեան այսչափ ասպարէզ տայ զմեզ սուրբ ընելու: Եւ ոչ մենք կրնանք ասկէ աւելի յարմար առիթ գտնել զԱստուած վայելելու, որչափ Ս. Հաղորդութեան ատեն՝ երբ Յիսուս զմեզ իրեն կը կանչէ, կը սնուցանէ, ու մեզ հետ ողջագուրուած զինքը սիրելու կը հրաւիրէ եւ իրմէ շնորհք խնդրելու: Լաւ կ'ըսէր Ս. Թերեզա թէ Հաղորդութենէ ետքի ժամանակն մեր կենաց ամենէն պատուական է, թէ որ զայն աղէկ գործածել գիտնանք: Երջանիկ վայրկեաններ, որ ամբողջ արեան գնով իսկ գնուելու արժանի էք: Եւ այն պահուն է՝ որ սիրահար հոգին կրնայ ըսել իւր Յիսուսին, Երգ երգոցի հարսին հետ. «Գտի զոր սիրեաց անձն իմ... կալայ զնա

եւ ոչ թողի զնա:»[1] Սիրտդ բաց ինծի, կ'ըսէ Յիսուս, որ լեցընեմ զայն, եւ իմ բարիքներս այնչափ ընդարձակեմ, որչափ դուն ընդարձակես երախտագիտութիւնդ ու հաւատքդ:

2. Ս. Վարդապետք աւելի առաջ կ'երթան ու կ'ըսեն որ, Հաղորդութենէն ետքն եղած ջերմեռանդական գործերն եւ իղձերը, զօրութեամբ Ս. Խորհրդոյս՝ շատ աւելի արդիւնաւոր են քան ուրիշ ժամանակ եղածները. որովհետեւ հաղորդուողին աղօթքն եւ իղձերն անոր ներսը բնակող Յիսուսի ձայնին հետ միանալէն՝ անպատմելի արդիւնք եւ ազդուութիւն կը ստանան: Անտի՝ Հաղորդութենէն ետքը խընդրուածքները զարմանալի կերպով յաջող եւ ազդու կ'ըլլան զԲարձրեալն հաշտեցընելու, գոհացընելու, շնորհակալ ըլլալու եւ պատուելու, եւ միանգամայն իւր եւ ընկերին համար մեծամեծ շնորհքներ ձեռք բերելու. քանի որ յաւիտենական Հայրն քու ներսդ կը տեսնէ իւր սիրելի Որդին, իւր հաճութեան առարկայն, ի քեզ կը նշմարէ Յիսուսի արդիւնքները, գոհացումները, առաքինութիւններն ու Սրբութիւնը, ուստի եւ Յիսուսով ի քեզ ալ կ'ախորժի, կը հրճուի, կը զուարճանայ ան-

[1] Երգոց Գ. 4:

սահման կերպով։ Չէ կարելի որ Հայրն յաւիտենական ուզէ զլանալ՝ ինչ որ իրմէ քեզի համար, ի քեզ, եւ քեզի հետ խնդրէ Յիսուս Քրիստոս։ Այս այն ժամանակն է որ երկինք բաց են. Մարիամ Աստուածածին, Հրեշտակներն ու Սուրբերը քեզի համար ալ աւելի կը բարեխօսեն, եւ ո՛չ շնորհքներ կ'ուշանան, ո՛չ պարգեւներ կը զլացուին, հապա հեղեղի նման կ'իջնան Աստուծոյ ողորմութիւնները։ Ա՜հ, Յիսուս իմ, թողութիւն շնորհէ իմ գաղջութիւններուս, անհոգութիւններուս, սակաւատեւ պատրաստութիւններուս, նուազ գոհութիւններուս եւ անշնորհ ընդունելութիւններուս, որ ըրի բոլոր անցեալ կենացս մէջ. ներէ, կը խոստանամ ուղղուիլ։ Երկնից եւ երկրի միջոցաւ քեզի շնորհակալ կ'ըլլամ այսչափ բարեաց համար, ու բովանդակ Արքայութեան սիրոյն համար, եւ նոյն իսկ Քու պատուոյդ համար կ'աղաչեմ, շնորհէ ինծի լոյս եւ շնորհք՝ որ զքեզ ջերմ եռանդեամբ ընդունիմ Ս. Հաղորդութեան մէջ պարտուպատշաճ պատրաստութեամբ, եւ տո՛ւր որ ես ալ մասնակից ըլլամ այն պատուական եւ անգին Մարմնոյդ շնորհքներուն եւ արդիւնքներուն։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Ս. Հաղորդութենէն ետքը Ս. Բեռնարդոսի նման ողջունէ զՅիսուս, բարի գալուստ մաղթելով. յետոյ զինքդ ու բոլոր զգայարանքդ ու կարողութիւններդ հիւանդ համարելով՝ պտըտցո՛ւր զՅիսուս ամէն կողմ ու Մագդաղենացւոյն հետ լալագին ըսէ իրեն. “Տէր, եկ եւ տես։„ Նայէ՛ Յիսուս իմ, ի՛նչչափ աղտոտ է լեզուս, աչքերս միշտ աստին անդին, ականջներս հետաքրքիր, ամէն զգայարանքս հեշտասէր ու անզուսպ։ Տե՛ս, յիշողութիւնս ի՛նչպէս զքեզ կը մոռնայ եւ իւր ուզածը կը յիշէ. խելքս միտքս ո՛րչափ փոփոխական ու ցնորած է, որ քիչ մ'ատեն իսկ չի կրնար սանձուիլ ու քեզի հետ ամփոփութեամբ կենակցիլ։ Կամքս ո՛րչափ հակամէտ ու զգայուն է արարածներու սիրոյն եւ ո՛րչափ կարծր եւ անզգայ Քեզի նկատմամբ, Արարիչդ իմ։ Առողջացո՛ւր զիս, լուսաւորէ, ոգեւորէ, փրկէ զիս, Դո՛ւն որ կարող ես. “Տէր եթէ կամիս կարող ես զիս սրբել։„[1] Ո՛րչափ շատ բան ընես Յիսուսի համար, այնչափ աւելի կը վայելես զՅիսուս, եւ այնչափ աւելի պիտի շահիս երջանիկ յաւիտենականութեան համար։ Մահացուցմունք կ'անցնին, հաճոյք կը ցնդին կ'երթան, կեանքը կը պակսի,

---

1 Յովհ. ԺԱ. 34։

մահը կը մօտենայ, աշխարհը կը լմնայ, բայց Արքայութիւնը չի վերջանար. լաւ մտածէ։

ԺԵ.

Ստէպ հաղորդուելու վրայ:

1. Սուրբ Հաղորդութեան մէջ ծածկուած գանձերը պէտք էր բաւական ըլլային զմեզ համոզելու՝ որ յաճախ անոր մօտենանք։ Մենք այնչափ թշուառ ենք, մեր թշուառութիւնը կը ճանչնանք ու շարունակ կը գանգատինք անոր վրայ, եւ սակայն թոյլ կու տանք որ ծուլութիւնը մեզի յաղթէ ու ստէպ չենք մօտենար այս սեղանոյն Արքայութեան։ Հոգիդ իմ, եթէ աղքատ ես, ե՞ր չես երթար հարստութեանց Աստուծոյն. եթէ տկար ես, ինչո՞ւ ինքզինքդ այս հզօր կերակրով չես զօրացըներ. եթէ հիւանդ ես, ի՞նչպէս չես դարմաներ զինքդ երկնից այս դեղով. թէ որ գաղջ ես, ե՞ր չես մօտենար այս սիրոյ հնոցին. թէ յաղթահարուած ես, ինչո՞ւ չես ապաստանիր այս անյաղթ աշտարակին ներքեւ. թէ խաւարի մէջ կ՚ապրիս, ինչո՞ւ չես փնտռեր լոյսը. ծարաւի ես, ի՞նչպէս չես վազեր կենդանութեան ջրոյ այս աղբեր. վշտացեալ ես, ե՞ր չես նետուիր Յիսուսի գիրկը, որ Աստուած ողոր-

մութեանց է եւ Հայր ամենայն մխիթարութեանց։ Ո՛հ, թշուառ ես եւ այսպէս ըլլալուդ ալ գոհ ես, քանի որ բովանդակ Աստուած քու ձեռքդ է Ս. Խորհրդոյն մէջ, ու դուն այսպէս քիչ եւ առանց եռանդան կը հաղորդուիս։ Չե՞ս գիտեր թէ երբ լաւ հաղորդուիս, Խաչին վրայ Յիսուսի շահած գանձերը հոգւոյդ կը յատկանան։ Նայէ ուրեմն թէ այսչափ բարիք կորսընցընելը խե՞լք է։ Եթէ կենդանի հաւատք ունենայիր, արեան արցունքով պէտք էր ողբայիր այն մէկ հատիկ Հաղորդութիւնն՝ որմէ յանցանքովդ զրկուեցար։ Ս. Թերեզա կ՚ըսէր, որ մեր բոլոր արեամբն ալ գնելու ըլլանք Հաղորդութիւնը, նոյն իսկ մէկ անգամ ընդունելու համար, նորէն արժան է։ Ս. Լաւրենտիոս կ՚ըսէ ուրիշ հեղինակներու հետ թէ՝ ով որ իր կենացը մէջ ստէպ հաղորդուած է ջերմ եռանդութեամբ եւ այս Խորհրդոյն մասնաւոր կերպով յարած է, Արքայութեան մէջ պիտի ընդունի առանձին փառք մը դափնեայ պսակի նման, որ ա՛լ աւելի զինքը պիտի փառաւորէ ու միւս Երանելիներէն պիտի ջոկէ թէ հոգւոյն ու թէ փառաւորեալ մարմնով իբրեւ յատուկ տրիտուր։

2. Ո՛վ Աստուած, այս ի՛նչ սակաւ հաւատք է. ուրեմն պէտք կա՞յ եղեր

քրիստոնէի մ'աղաչելու՝ որ ուտէ այս երկնից Հացէն։ Միթէ, Արքայութեան այն աղբերակէն պապակդ կշտացընելը քեզի տանջա՞նք մը կը թուի. ու մէկդի քաշուած մնալով ծարաւէդ մեռնիլն երջանկութի՞ւն կը համարիս, քան թէ անոր մօտենալն ու ճաշակելը։ Ամենաքաղցրիկ Յիսուս, ո կերակուր պատուական, ո՞վ փակեց մեր աչուըները, ո՞վ աւրեց մեր ճաշակը, որ չճանչնանք քու արժէքդ։ Ինչո՞ւ չենք ուզեր ճաշակել ու լիանալ այն քաղցրութիւններով՝ որ այնչափ առատութեամբ քեզմէ կը բղխեն։ Դու Տէր, երկնքէն կ'իջնաս մարմնովդ զմեզ սնուցանելու սաստիկ փափաքով, իսկ մենք այնչափ թշնամի ենք մեր անձին, այնպէս հակառակ ենք ամէն բարւոյ, որ զքեզ ընդունելէ փախուստ կու տանք ու կարծես թէ մեծ դժբախտութիւն մը կը սեպենք՝ երբ հարկ կ'ըլլայ հաղորդուիլ։ Ո՛վ աշխարհասէրներ, որ ձեր թշուառութեանց մէջ թմրած կը քնանաք. արթնցէք։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Կան որ ստէպ հաղորդուելէն ետ կը կենան՝ մարդկային նկատմունքներու պատճառաւ։ Խօսք ու զրոյցներէ կը վախնան, կ'ամչնան աչքի զարնելէն ու ջերմեռանդի կարգ դասուելէն։ Ի՞նչ սխալմունք։ Եթէ ուզէք աշխարհին ըսածին միտ դնել, շատ

չ'անցնիր հոգիինդ ալ կը կորանցընէք, ըղեղնիդ ալ։ Չէ՞ք գիտեր թէ աշխարհին սեփական է, գէշ ըսել բարիներուն ու դատապարտել բարի գործերը։ Աշխարհ չարագործ մ'է Յիսուսէ նզովուած ու դատապարտուած։ Ձեր գլխաւոր թշնամիներուն առաջինն ինքն է, որ ուրիշ բան չի փնտռեր բայց միայն ձեր կործանումը։ Եւ կարելի՞ է որ ձեր բարեպաշտութիւնն ուզէ մերժել Աստուծոյ մը ձայնը, կոյր ու տգէտ բարբանջողաց խօսքին հետեւելու համար։ Ասոնք են որ կը կազմեն դատապարտեալ աշխարհը, զոր դուք այսչափ մեծ կը համարիք, այսինքն լիրբերը։ Աղէկ կ'ըսէ Կերսոն թէ՝ Չե՞ս գիտեր որ երկու տերանց ծառայել չես կրնար, եթէ կ'ուզես աշխարհի ըլլալ, բոլորովին թող տուր Հաղորդութիւնն՝ որուն երբեք չես արժանի։ Բայց եթէ կը բաղձաս Քրիստոսի աշակերտ ըլլալ, առատամիտ վեհութեամբ մօտեցիր անոր սեղանին։ Թէ որ քրիստոնէական դաւանութիւնը զքեզ կը պարտաւորէ կրցածէդ ալ աւելի միացած ապրելու Յիսուսի հետ, եւ իր սրբազան օրէնքովը պարծիլ, կամ անոր քեզի հրամայածը կատարէ եւ կամ թող տուր զանիկա դաւանելը։ Այնչափ կը վախնա՞ս այն ունայն խօսքէն. ինչ պիտի ըսեն։ Պիտի ըսեն թէ քրիստոնեայ ես,

հնազանդ ես այն մեծին Աստուծոյ ձայնին, զոր Հրեշտակները կը պաշտեն, Հրեշտակապետները կը փառաւորեն, Սերովբէները կ'օրհնեն: Այն Աստուածը զոր աշխարհիս ամէն կողմը կը ճանչնան ու կը պաշտեն անհամար անձինք, իմաստունք, խելացիք, գիտունք, ազնուականք ու մեծամեծք: Տէրը յայտնի կ'ըսէ թէ՝ Յովսափատու հովտին մէջ իրենը պիտի չհամարի զանոնք՝ որ մարդկան առջեւ զինքն ամօթ համարեցան:[1] Անիծեալ մարդկօրէն նկատմունք, որչափ սուրբ գործեր կը խափանես, քանի հոգիներ կորստեան կը մատնես: Սիրելի Փրկիչ իմ, ա՞յս է քրիստոնէից քեզի ըրած պատիւը: Անոնք, որոնց սիրոյն համար խաչին վրայ մեռար հազար խայտառակութեամբ, եւ իրենց բարւոյն համար մնացիր Ս. Խորհրդոյն մէջ: Արդ ծիծաղեցէք յիմար աշխարհին եւ անոր մոլորեալ ու անարժան հետեւորդներուն վրայ. ստէպ հաղորդուեցէք ու ձեր ջերմեռանդութիւններն ընելու համար մի փնտռէք ծածուկ անկիւնները, հեռաւոր եկեղեցիները, ամէնէն ամայի ժամերը. հապա յայտնի համարձակ ըրէք այն բարեպաշտական գործերը, բարի օրինակ տուէք ամէնուն, աւետարանով պարծեցէք եւ

1 Ղուկ. Թ. 26:

Առաքելոյն հետ ըսէք. "Ոչ եթէ ամօթ ինչ համարիմ զԱւետարանն:"[1] Պատիւ կը սեպեմ քրիստոնեայ ըլլալ. միայն թէ բարին ըլլալս կը բաղձամ: Յաւիտեան փառք եւ պատիւ Յիսուսի Քրիստոսի:

ԺԶ.

Սուրբ Հայրք կը գովեն ստէպ հաղորդուիլը:

1. Սուրբ Ժողովներն ու սուրբ Հայրերը՝ պատգամք Եկեղեցւոյ ու մեկնիչք աստուածեղէն կամաց, ուրիշ բան չեն ըներ այնչափ՝ որչափ յորդորել հաւատացեալներն որ ստէպ եւ եռանդեամբ մօտենան Ս. Հաղորդութեան: Տրիդենտեան այն հռչակաւոր ժողովը, որ ցանկացաւ ու ջանաց քրիստոնէութեան վարքը բարենորոգուած տեսնելու, կ'ազդարարէ հաւատացելոց, կը թախանձէ կը պաղատի վասն գթոյ աստուածեղէն ողորմութեան, որ յաճախ ընդունին Ս. Հաղորդութիւնը: Բասիլեայի ժողովոյն մէջ կը կարդանք որ բոլոր կաթողիկէ վարդապետները կը թելադրեն, կը յորդորեն, կը ստիպեն ժողովուրդները, որ ստէպ եւ եռանդեամբ հաղորդուին, եւ ասի ոչ միայն մեծապէս շահաւէտ՝ հապա նաեւ

1 Հռովմ. Ա. 16:

քրիստոնէաբար ապրելու համար վեր-ջին ծայր հարկաւոր բան մը կը սեպէին։ Նախնի քրիստոնեաներն ամէն օր կը հաղորդուէին, ինչպէս կը վկայէ Ս. Ղուկաս Աւետարանիչ. "էին հանապազորդեալք... հաղորդութեան եւ բեկանելոյ հացին։"[1] Մանաւանդ Եկեղեցւոյ սկիզբը հաւատացեալները ծանր պատիժներով պարտաւորեալ էին ամէն օր հաղորդուելու. ինչպէս Ս. Թովմաս կը յայտնէ՝ Ս. Անակլետոս Քահանայապետին Պատարագի Կանոնին մէջ յառաջ բերած այն խօսքերուն վրայ ճառելով թէ. Վճարեալ զուրբաթորդեանբեանն, ամենեքեան հաղորդին, որք չէմեղանն նստեալ ընկերեցեալքն լուսոյ, զեոյսպէս եւ Առաքելոյն ամենայնեցին, եւ Հաւաքելոյն Ս. Եկեղեցւ։ Ասոր համար ալ անոնք այնպէս բարենախանձ, մաքրասէր հացեալ եւ եռանդուն էին։ Բայց յետոյ քայլ առ քայլ եռանդը գնաց ու պակսեցաւ. այնպէս որ Ս. Բարսեղ կը գրէ թէ իւր ժամանակը՝ քրիստոնեաները սովոր էին հաղորդուիլ այլ եւս չէ թէ ամէն օր, հապա շաբթուն չորս անգամ միայն։ Իսկ Ս. Օգոստինոսի ժամանակները, ինչպէս ինքը յառաջ կը բերէ, սկսան ոմանք այս աստուածային սեղանին մօտենալ միայն

1 Գործ. Բ. 42։

կիրակի օրը։ Իսկ մեր դժբախտ օրերը, ո՜հ, որչափ նուազ կը հաղորդուի մարդկան մեծագոյն մասը։ Ս. Եկեղեցին ալ,ատոնց գաղջութիւնն ողբալով հանդերձ, ստիպուեցաւ ծանր դատակնքոց պատժոյ տակ պարտաւորել հաւատացեալները՝ որ գոնէ տարին հեղ մը հաղորդուին։ Եւ Աստուած գիտէ թէ որդեօք քանիներ պիտի անցնէին տարիներ՝ թէ որ նզովքները զիրենք սարսափեցուցած չըլլային։ Անտի է որ հիմայ այսչափ կը թագաւորէ բարուց ապականութիւն, ունայնութիւն ու սանձարձակութիւն ամէն դասու մէջ. այսչափ մարած կը տեսնուի հաւատքը, յոյսը տկարացած, սէրը՝ պաղած, բարեգործութիւնը նուազած, եւ բարոյական առաքինութիւններն ալ այսչափ դանդաղ ու քիչ կը գործածուին։

2. Զարմանալի՜ բան. մահու պատժով Աստուած մարդուն կը հրամայէ որ արգելուած պտղէն չուտէ. եւ մարդը կ'ուտէ զայն՝ մահն ալ յանձն առնելով։ Կը պատուիրէ Աստուած որ իւր սրբանուէր մարմնովը կերակրուինք եւ կեանք կը խոստանայ մեզի. սակայն մարդը կը հրաժարի անկէ եւ յանձն կ'առնու կեանքը կորսնցընել։ Ասիկա ի՞նչ խելքէ դուրս բաներ են։ Ա՜հ, իրաւունք ունի Ս. Թերեզա աղաղակելու. Օ՜ն

Տէր, գթա՛ անոնց որ իրենց անձին թշնամի են, եւ որովհետեւ դժբախտութիւննին զիրենք այնպիսի վիճակի մը մէջ դրած է՝ որ չեն ուզեր իրենք քեզի դիմել. Դուն գթութեամբդ հաճէ զիրենք լուսաւորել ու քու սիրոյդ քաշել: Հոգիդ իմ, եթէ կ'ուզես որ Աստուած ըլլայ բնակարանդ երկնից մէջ, եղիր դուն իրեն բնակարան երկրիս վրայ: Ո՞վ երբեք աշխարհիս վրայ հիւրասիրեց Տէրը՝ առանց բազմապատ վարձուց: Ի՜նչ բախտաւորութիւն պիտի ըլլայ քեզի դատաստանին օրն, երբ ամէն ազգաց դիմացը լսելու ըլլաս Յիսուսի բերնէն թէ. փրկուած ես անոր համար՝ որ սրտիդ մէջ ինծի օթեւան տուիր յաճախ ու եռանդագին Հաղորդութիւններովդ: Չկայ բան մը որ այնչափ կենդանացընէ մեր յոյսը՝ թէ երկինքը միշտ Յիսուսի հետ պիտի մնանք, որչափ ստէպ եւ եռանդեամբ հաղորդուիլը: Ըստ որում ինքն իսկ մեզ կը խոստանայ թէ՝ "Որ ուտէ զհացս զայս, կեցցէ յաւիտեան:„[1]

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ: Ոմանք կը քաշուին ստէպ հաղորդուելէ, կամ թէ վախով ու սրտի անձկութեամբ կ'ընեն զայն. ոչ թէ մարդկօրէն նկատումներու պատճառաւ՝ հապա միայն իրենց վրայ

1 Յովհ. Զ. 59:

տրտունջ ընողներուն խօսքի առիթ չտալու համար: Ա՛րդ, դուք միամիտ եղէք ու խոստովանահօր խորհրդով յաճախ Հաղորդութիւններն շարունակեցէք, թող դժոխք աղմուկ ընեն, թող վատ աշխարհը բարբանջէ. եւ այս կերպով դուք չէք խաբուիր: Պորճիա Ս. Փրանկիսկոս փոխարքայ ըլլալով իսկ Քաթալոնիայի՝ ստէպ կը հաղորդուէր: Տրտնջողներ պակաս չեղան թէ ի՛նչպէս տանուտէր աշխարհական մը, հազար գործով զբաղած, այնչափ մեծութեանց մէջ, Յիսուսի Քրիստոսի հետ այսչափ մտերմութեամբ կը վարուէր: Ինքն ասոր վրայօք Ս. Իգնատիոսին գրեց, որ իրեն սիրտ տուաւ իր յաճախակի Հաղորդութիւնները շարունակելու, ըսելով թէ տարակոյս չկայ թէ Աստուծոյ կամքն ալ այս է: Եւ այն սուրբ իշխանը, աշխարհին ըսածներն ոտքի տակ առնելով, ուրախութեամբ յառաջ տարաւ իր ջերմեռանդ սովորոյթը:

ԺԷ.

Յաճախ չհաղորդուելու համար եղած չքմեղանք:

1. Դժոխոց խարդախութիւնն ու մարդկային չարութեան արդիւնքը միշտ այս եղած է, ոչ միայն չարը գործել.

բարին ընելը թողուլ, հապա նաեւ չքմեղել իր ընթացքն ու ոսկեզօծել ունայն պատրուակներով։ Այս բանս մասնաւորապէս կը ստուգուի Ս. Հաղորդութիւնը յաճախել չուզելու մէջ։ Ամէն հաւատացեալ պատճառ փնտռելու էր ստէպ հաղորդուելու համար, եւ սակայն շատեր առիթ կը փնտռեն անկէ հեռանալու համար։ Ի՜նչ սակաւահաւատութիւն։ Ոմանք ինքզինքնին կ'ուզեն արդարացընել, անոր համար որ գործեր, զաւակներ, խանութ, ստացուածք ունին։ Բայց միթէ չե՞ն գիտեր որ զանոնք Աստուած է որ ստեղծեր է ու կը պահէ, որպէս զի անոնցմով իրեն ծառայէ մարդ ու փրկուի. եւ թէ տօները դրուած են, որպէս զի մարդիկ ամբողջ շաբաթն երկրաւոր գործերու ծառայեցընելէն վերջ, այն օրերն ալ առանձին կերպով Արարչին եւ իրենց հոգւոյն վրայ մտածեն։ Ո՜ Աստուած անմահ. ինչպիսի չքմեղանք է այս։ Ի՞նչ, գործ ունիք եւ հոգի չունի՞ք փրկելիք։ Ո՞ր հայրն այնչափ անօրէն եղած է՝ որ միայն մէկ հաց ունենալով եւ երկու որդեակներ. մէկուն տայ ամբողջ հացն ու մէկալը թողու որ անօթի մեռնի։ Դուք ունիք հոգի ու մարմին, ինչո՞ւ ամէն ինչ ողորմելի, մահկանացու մարմնոյն, եւ ոչ բան մը աստուածացեալ յաւիտե-

նական հոգւոյն։ Անիրաւնե՛ր, դաժանե՛ր, ո՛ դուք ձեր անձանց բռնաւորնե՛ր։ Մտածէ՛ քրիստոնեայ, թէ Աստուծոյ հետ միանալը՝ Արքայութիւն մ'է. Աստուծմէ զատուիլը դժոխք մ'է։ Դուն ուրեմն որ այսչափ հեռու կը պտըտիս Յիսուսէն, չե՞ս տեսներ թէ աս ուրիշ բան չէ եթէ ոչ յայտնի նշան դատաստանի օրը գլխուդ գալիքին, երբ վճիռ մահու պիտի տրուի անոնց դէմ՝ որ բանի տեղ դնել չեն ուզած զՏէրն կենաց։ Դուն քեզմէ կը բաժնուիս Աստուծմէ. դուն ես վճռադ տուողը, ինք զինքդ դատապարտողը միշտ Աստուծմէ զուրկ մնալու։ Պիտի չկարենաս Աստուծոյ դիմել, երբ ինքը զքեզ իրմէն վռնտէ. պիտի ըսէ չեմ ճանչնար զքեզ քանի որ կենացդ մէջ քու կամքդ ուզեցիր ինծմէ հեռու կենալ։

2. Ուրիշներ ալ կ'ըսեն որ աշխարհի շփոթութեանց, իրարանցումներու եւ ունայնութեանց մէջ ապրելնուն պատճառաւ՝ իրենց չի պատշաճիր ստէպ Ս. Խորհուրդն ընդունիլ։ Որչափ կը սխալին։ Այդպիսիք պէտք է գիտնան որ այսպէս ցանցառ հաղորդուելնին ոչ միայն տրամադրութիւն մը չէ աւելի արժանապէս հաղորդուելու, հապա մանաւանդ թէ նոր վտանգ մ'է աւելի դէշ հաղորդուելու. ինչու որ այդ տե-

սակ յետաձգութեամբ մեղքն աւելի կը հիննայ, չար ունակութիւնները կը մեծնան եւ հոգին աւելի տկար կ'ըլլայ, աւելի արատաւոր եւ անարժան։ Ս. Ամբրոսիոս կ'ըսէ. անիկա որ պատրաստ չէ ստէպ հաղորդուելու, եւ ոչ տարին անգամ մը հաղորդուելու պատրաստ կ'ըլլայ։ Թող բաղդատուի ստէպ հաղորդուող աշխարհիկներուն վարքն ու ցանցառ հաղորդուողներունը, եւ պիտի տեսնուի այն ատեն Հաղորդութեան ազդեցութիւնը։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ. ամէն օր կ'ըսես Տիրոջ, տուր մեզի մեր հանապազօրեայ հացը, ու շաբաթներ, ամիսներ կ'անցընես առանց անկէ ճաշակելու։ Դուն կը պատասխանես. պատճառն այն է որ փորձութեան, ունայնութեան ու աշխարհի աղմուկներուն մէջ կ'ապրիմ։ Իսկ Սուրբերն ալ անդիէն կ'ըսեն քեզի. բուն իսկ ասոր համար աւելի պարտական ես զինքդ զօրացընել այս կենաց հացովը։ Ով որ աւելի թշնամի ունի, ան ալ աւելի պէտք ունի զէնքի եւ օգնութեան։ Ճշմարիտն այս է որ կամք չունիս յաճախ հաղորդուելու, ինչու որ քեզի ծանր կու գայ զինքդ մաքրացընել, ստէպ մեղքերդ ամբաստանել, պատրաստուիլ եւ այն ժամը քիչ մը առանձնացած մնալու ծախել, սովորական խաղուխնտուքներէ ու զբօսանքէ

հրաժարիլ։ Սուրբ Ղուկաս ԺԴ. գլխոյն մէջ կը պատմէ թէ ընթրիքի հրաւիրուածները չուզեցին գալ պէսպէս պատճառանքով։ Փառասէրն ըսաւ թէ այգի մը գնած է. ագահը մէջ բերաւ իր հինգ զոյգ եզը. մարմնասէրն աւելցուց թէ կին առած է։ Բայց Ս. Մատթէոս նոյն առակն ուրիշ երկու առակներով իմացընելով, կը ցուցնէ թէ անոնք ինչու չգացին հրաւէրին, ու կ'ըսէ որովհետեւ չուզեցին երթալ. "Ոչ կամեցան գալ։"[1] Ուստի ի՞նչ եղաւ. այդ դժբախտները միշտ եւ հանապազ դուրս ձգուեցան այս երանելի ընթրիքէն։ Ձեզի ալ նոյնը պիտի ըլլայ թէ որ ստէպ չմօտենանք Յիսուսի Քրիստոսի։

3. Մեծ ապերախտութիւն։ Աստուած մարդուն կը նուիրէ անսահման գանձ մը, որ բոլոր Արքայութենէն աւելի կ'արժէ, ու մարդը չ'ուզեր զայն ճանչնալ, կը մերժէ, մէկդի կը նետէ, անկէ կը հեռանայ։ Ո՜հ Յիսուս իմ. կրնա՞յ ըսել թէ զքեզ չի վշտացըներ այն որ ստէպ քեզի չի մօտենար, այն որ հրաւէրներուդ չի գար, այն որ զքեզ չ'ընդունիր, այն որ սիրովդ չի վառիր։ Կոյր աշխարհասէրք քեզմէ չեն ախորժեր, որովհետեւ ինք զինքնին կը սի-

[1] Իբ. 3։

րեն. Քեզմէ կը հեռանան, որովհետեւ արարածներուն կը հետեւին. Քեզի չեն գործակից ըլլար, որովհետեւ չեն ճանչնար Քու սիրոյդ քաղցրութիւնը։ Ա՜հ, թէ գիտնային որ Արքայութիւն է Աստուած սիրել, Աստուծոյն ըլլալ, Աստուած հիւրընկալել իր սրտին մէջ։ Հայր գթութեան եւ ողորմութեան, խղճա անոնց վրայ, լուսաւորէ զիրենք ի սէր Յիսուսի Քրիստոսի։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Քառորդ ժամու մը չափ խորհրդածէ թէ ուր են այն միլիոնաւոր աշխարհասէրները, այն շահագրգիռ մարդիկը, այն զուարճասէր մարմինները, այն հեշտասէրները, այն մեծատունները, այն ջոջերն որ անցած դարուն մէջ ապրեցան աշխարհիս վրայ ու պէսպէս պատրուակներով Ս. Հաղորդութենէն հեռու կեցան։ Պատիւ, հարստութիւն, մեծութիւն, դրօսանք, պաշտօն, հաճոյք, ամէնքն ալ լմնցան. սակայն իրենց մարմինները փոսի մը մէջ ձգուած կը մնան ափ մը մոխիր դարձած, կոյտ մը ոսկոր՝ որդունքներու բոյն մը։ Իսկ իրենց հոգին՝ Աստուած գիտէ թէ ուր գնաց. քիչ ատենէն քեզի ալ նոյնը պիտի պատահի։ Ուրեմն հիմակուց առաջադրէ ստէպ հաղորդուիլ եւ վաղուընէ սկսէ, առաջին տօնէն սկսէ. յաղթէ դժուարութիւններուն, ոյժ ըրէ դուն

քեզի. միտքդ բեր որ քիչ ատենէն այս դժկամակութիւնդ պիտի անհետ ըլլայ Յիսուսի շնորհօքը, եւ եռանդագին Հաղորդութիւններուդ մէջ խաղաղութեան Արքայութիւն մը պիտի գտնես փորձ ըրէ, ստէպ հաղորդուէ։ Մի եւ նոյն ատեն լոյս խնդրէ Աստուծմէ, աղօթէ Ս. Կուսին։

ԺԲ.

Բարեպաշտ հոգւոց չըմեղանաց վրայ:

1. Ոչ միայն աշխարհասէրները, հապա նաեւ շատ մը բարեպաշտ հոգիներ Յիսուսի սիրտը կը կոտրեն ու ստէպ հաղորդուելէ ետ կը կենան՝ տան գործերու եւ իրենց հպատակութեանն եւ ընտանիքն անհանգիստ չընելու պատճառանքով։ Ասոնց ըրածը շատ բարի է անով՝ որ հոգ ունին ամէնուն հետ խաղաղ կենակցելու, եւ շփոթութեան առիթ տալ չեն ուզեր եւ ոչ ալ ամբողջ առաւօտն Եկեղեցւոյ մէջ անցընել. միայն թէ գոնէ տօն օրերն որ սուրբ պահելու պարտաւոր ենք, Աստուծոյ եւ հոգիներուս զբաղելու համար պատշաճ ժամանակը մեզի զլանալ մարդ կարող չէ։ Մանաւանդ թէ որ խելք ունենաս՝ կրնաս ճարպիկութեամբ թէ բարեպաշտութիւնդ գոհ ընել եւ թէ տան նայիլ։ Ս. Փրան-

կիսկոս Սալեզեանին ըսածին պէս. «խոհեմութիւն որ ունենաս, ոչ հայր, ոչ մայր, ոչ կին, ոչ էրիկ քեզի արգելք կ'ըլլան ստէպ հաղորդուելու: Թէ որ դուն Ս. Հաղորդութեան օրերը գիտնալով չթերանաս պարտուցդ մէջ, եւ աւելի խոնարհ, քաղցրաբարոյ, հնազանդ ու պատրաստական ըլլաս անոնց հետ, չեն կրնար անոնք բարեպարիշտ փափաքդ խափանել, քանի որ անկէ իրենց բնաւ անհանգստութիւն մը չի գար»: Ուրիշներն ալ յաճախ հաղորդուելէ ետ կը կենան, որովհետեւ առտու կանուխ ելլել չեն ուզեր, քիչ մ'անհանգիստ ըլլալ չեն ախորժեր. Եկեղեցւոյ մէջ քահանային գալուն սպասելու համբերութիւնը չունին: Ո՜հ, եթէ գիտնային թէ ինչ է Յիսուսէն զրկուիլը, զայն չէին թողուր այսպէս չնչին բաներու համար:

2. Կան անձինք ալ՝ որ սխալ խոնարհութեամբ զիրենք անարժան կը դատեն ստէպ հաղորդուելու: Բայց ո՞րն է այն հոգին որ երբեք արժանի եղած ըլլայ Աստուած մ'ընդունելու, թող ըլլայ մի անգամ: Արժանի՛ ըլլալու թէ սպասէք, երբեք հաղորդուելիք չունիք: Աստուած է որ իր գթութեամբը զմեզ արժանի կ'ընէ: Աստուծոյ մէկ մեծ ծառայն կ'ըսէր. երբ հաղորդուելու կ'երթամ, ոչ թէ կ'եր-

թամ իբրեւ արժանաւոր, հապա իբրեւ կարօտեալ, ու կ'ըսեմ. Տէր չեմ արժանի զքեզ ընդունելու. զքեզ կ'ընդունիմ ոչ իմ արժանեացս համար, քու բարերարութեանդ համար. ոչ թէ կատարեալ ըլլալուս, հապա պէտք ունենալուս համար: Ս. Թովմաս կ'ուսուցանէ թէ առաւել գովելի է հաղորդուիլ Խորհրդոյն սիրոյն համար եւ Աստուծոյ վրայ վստահութիւն ունենալուն համար, քան թէ անկէ զինքը զրկել վախի ու խղճահարութիւններու համար: Ուրիշ աստուածաբաններ կ'ըսեն թէ աւելի խոնարհամիտ է ստէպ հաղորդուողը քան թէ ցանցառ հաղորդուողը: Որովհետեւ իր խեղճութիւններն ու տկարութիւնները ճանչնալով հանդերձ ստէպ հաղորդուող մարդը, ստէպ ալ կը գիմէ օգնել կրցողին՝ որպէս զի չիյնայ: Սիրեցէք ուրեմն Յիսուսն եւ ուզածնուդ չափ ստէպ հաղորդուեցէք:

3. Ոմանք ալ յաճախ Հաղորդութենէ ետ կը կենան, վասն զի կը տեսնեն իրենց տկար, թերի եւ առանց եռանդեան ըլլալը: Բայց այս ի՞նչ ապիկար պատճառանք է: Մի՞թէ կը մերժե՞ս բժիշկը՝ հիւանդ ըլլալուդ պատճառաւ: Տկար ըլլալուդ համար՝ չե՞ս ուզեր երթալ անոր՝ որ կրնայ զքեզ զօրացընել. ինչու որ զինքդ աղքատ

կը տեսնես՝ կ՚ուզե՞ս հեռու մնալ զքեզ հարստացընել կրցողէն. կը փախչի՞ս կրակէն՝ անոր համար որ մսած ես։ Եթէ կը վախնաս թէ աւելի մեծ եռանդեամբ չեղած Հաղորդութիւններուդ վրայօք համար ունիս տալու Աստուծոյ, նաեւ դողալու ես զանց ըրած Հաղորդութիւններուդ մասին տալիք համարիդ վրայ։ Քու կողմէդ՝ ըրէ կրցածդ եւ մնացեալն Աստուծոյ թո՛ղ։ Եթէ ստէպ հաղորդուելով ալ դիւրակործան ու պակասաւոր ես, շատ աւելին պիտի ըլլայիր, թէ որ ցանցառ հաղորդուէիր։ Թէ որ ցանկութիւնը քեզ կը յաղթէ կը տիրէ, կիրքերդ կ՚ապստամբին, փորձութիւններ զքեզ կը նեղեն զՅիսուս Քրիստոս ստէպ ընդունելովդ հանդերձ, հապա ո՞րչափ աւելի ատոնք քեզ պիտի խոշտանգէին, ճնշէին եւ յաղթէին, թէ որ աւելի հեռու մնայիր ամէն բարեաց Պարգեւողէն։ Ասի այնչափ աւելի կը սորվիս՝ թէ որ դուն՝ Ս. Հաղորդութենէն պաղելով օրըստօրէ աւելի ծանր պակասութեանց մէջ կ՚իյնաս։ Մինչեւ որ կատարեալ չըլլան ստէպ հաղորդուելու չհամոզուողներուն վրայ ցաւելով՝ կ՚ըսէ սուրբ անձ մը. մի թէ կ՚ուզե՞նք նախ առաքինի ըլլալ եւ ապա յաճախ հաղորդուիլ, մինչդեռ Քրիստոս սրբութիւնն ու յաւիտենական կեանքը մեզի խոստացած է Ս.

Հաղորդութեան միջոցաւը։ Արդիւնք Հաղորդութեան է՝ սուրբ ընել մեր հոգիները. եթէ դուն պատճառը չգործածես, ի՞նչպէս կրնաս արդիւնքը տեսնել։ Գիտնաս, քրիստոնեայ հոգի, որ Ս. Հաղորդութեան օգուտը միշտ անմիջապէս ու զգալապէս չէ որ կը քաղուի, հապա հասարակօրէն քայլ առ քայլ եւ անզգալի կերպով կ՚ըլլայ. շատ անգամ ալ Տէրը զայն ծածուկ կը պահէ որ խոնարհ մնաս, անձնասիրութիւնդ ջնջուի, հաւատքդ փորձուի։ Ասկէ զատ, բոլոր չարիքն որ չես գործեր, այն ամէն բարիքն որ կ՚ընես, նոյն իսկ չյետադիմելդ, Հաղորդութիւններուդ պտուղն է։ Եթէ ցանկութիւնը նուազ բուռն է, եթէ կիրքերը քիչ զօրեղ են, եթէ ծանրագոյն փորձութիւններու քիչ շատ դէմ կը դրուիս, եթէ աւելի ստէպ ու նուազ դժուարութեամբ առաքինութիւններ ի գործ կը դրուին ու բարի գործերն ախորժանօք կը կատարուին, ինչպէս կ՚ըսէ Ս. Բեռնարդոս, ամէնքն ալ Քրիստոսի պարգեւներն են Ս. Հաղորդութեամբ։ Արդ, քրիստոնեայդ իմ, սրտիդ մէջ դրոշմուած մնան սա երկու մեծ յիշատակները, որոնց առաջինը Յիսուս տուաւ Սրբուհի Պրիճիտայի, երբ ըսաւ. Դուստր, կ՚ուզեմ որ այս օրէն ստէպ հաղորդուիս. որով-

հետեւ այս խորհուրդը դեղ մըն է՝ որով հիւանդ հոգին կը կազդուրուի, առաքինութեանց մէջ տկարն ոյժ կ'առնու եւ զօրութիւն։ Իսկ երկրորդն այս է. խոհեմ հոգեւոր հայր մ'ունեցիր, որ վստահութեամբ խղճմտանքդ անոր բանաս, ու սրտանց աղօթք ըրէ Յիսուսի՝ որ անոր լոյս տայ լաւ առաջնորդելու քեզ. եւ քեզի՝ շնորհք որ պատրաստակամ ու խաղաղ սրտով հնազանդիս այն կանոններուն որ նա քեզի պիտի տայ՝ ստէպ հաղորդուելու նկատմամբ ինչպէս նաեւ վարուցդ ամէն մասերուն վրայ. եւ ոչ ալ ասոր անոր ըսածին մտիկ ընես։ Ո՛չ քեզի կ'իյնայ եւ ո՛չ ուրիշներուն՝ որոշել թէ արժանի ես կամ ոչ՝ Ս. Հաղորդութեան, անկէ օգուտ կը քաղես թէ ոչ։ Ասի լուսամիտ քահանայից կը պատկանի, որ քու քովդ Աստուծոյ տեղը կը բռնեն։ Կ'ըսէ բարեպաշտօնն Գեմբիս. թէ չես ուզեր երբեք զղջալ ըրածիդ վրայ, միշտ իմաստուններուն եւ Աստուծոյ ճշմարիտ բարեկամներուն խորհուրդին հետեւէ. եւ ալ մի ունենար խղճահարութիւններ եւ անձկութիւններ, որոնք թէ Աստուծոյ շնորհքը կը խափանեն, եւ թէ սրտիդ եռանդը կը մարեն։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ. Գիտնաք որ համայն դժոխքն երեք զարհուրելի բանակներու բաժնուած, միշտ ձեռքը զէնք, կ'աշխատի Ս. Հաղորդութեան բարի գործածութիւնը խափանելու։ Առաջինը կը ջանայ որ հաւատացեալք հաղորդուելու չմօտենան։ Երկրորդը կ'աշխատի որ գոնէ առանց պատրաստութեան ու ջերմեռանդութեան ընեն զայն։ Երրորդը կը ճգնի որ Հաղորդութենէն ետքը պէտք եղածին պէս Յիսուսին աղօթք ու շնորհակալութիւն ընելու չզբաղին։ Ուրեմն դուք ապաւինեցէք Աստուծոյ, ոյժ ըրէք դուք ձեզի եւ ամէնուն ալ պիտի յաղթէք։ Եւ ոչ միայն պէտք է ստէպ հաղորդուիք դուք, հապա նաեւ ջանաք որ ուրիշներն ալ մանաւորապէս ձեր հպատակները նոյնն ընեն։ Ի՜նչ մեծ յանցանք կ'ըլլար թէ որ ծնողք, տէրեր իրենց աղջկանց, ծառաներու, տղոց արգելէին յաճախ Հաղորդութիւնը, որ չըլլայ թէ քիչ մը զրկուին անոնց ծառայութենէն, անոնց աշխատանքէն։ Եթէ կենդանի հաւատք ունենային պիտի ճանչնային որ աստուածեղէն Տեսչութիւնն առատաձիր նաեւ ժամանակաւոր շնորհքներով պիտի օրհնէր այն ընտանիքները, որոնց մէջը կան ջերմեռանդ ու սուրբ հոգիներ, եւ շատ մը դժբախտութիւններէ ու սնանկութիւններէ զերծ պիտի պահէր զանոնք։ Այս ցած ժլատութեան երեսէն շատ

անգամ Աստուած խարազաններ կը թափէ այդ ընտանիքներուն վրայ ու ծաղկիլ չի տար։ Ա՜հ հայրեր, մայրեր, վարպետներ, տէրեր, մեծեր, ձերայնոց արգելք մի ըլլաք հաղորդուելու. հապա քաջալերեցէք զիրենք, եկեղեցի ղրկեցէք, ըսէք իրենց որ աղօթեն ձեզի համար, ձեր պակասութիւններուն թողութիւն խնդրեն Աստուծմէ։ Թէ որ չէ, զգուշ կեցէք որ ծանր ծանր պատիժներ վրանիդ չգան. մի գուցէ Աստուած բարկանայ ու պատժէ ձեր հոգին թէ՛ հոս եւ թէ՛ անդին։

ԺԹ.

Հոգեկան հաղորդութեան օգուտները:

1. Հոգեկան Հաղորդութիւնը վեհ ու ջերմեռանդ ներգործութիւններու կրթութիւն մ'է, ինչպէս կը սորվեցընէ Ս. Թովմաս, որուն ձեռքով առանց խորհուրդն ընդունելու՝ հոգին Յիսուսի Քրիստոսի հետ սերտիւ կը միանայ ոգւով։ Այս Հաղորդութիւնը կը կը կայանայ զՅիսուս ընդունելու վառուն բաղձանքի մ'եւ կենդանի հաւատով ու սիրով իրեն հետ կապուելու մէջ։ Մեծ ու զարմանալի բաներ կ'ըսեն Ս. Հարք այս տեսակ Հաղորդութեան վրայ։ Տրիդենտեան Ս. Ժողովն ալ շատ կը յանձնարարէ զայն

ու կը յորդորէ հաւատացեալներն որ շատ գործադրեն։ Բաղձանքով լաւ հաղորդուողը խորհրդական Հաղորդութեան ճիշդ նոյն պտուղները կը քաղէ։ Երանուհի Յովհաննա Խաչեան սովոր էր ըսելու թէ, հոգեկան Հաղորդութիւններով ընդունած բարիքները խորհրդականներով ընդունածներէն պակաս չէին։ Նոյնպէս Ս. Կատարինէ, Ս. Բոնավենտուրա եւ ուրիշ Յիսուսի սիրովը վառուած շատ հոգիներ հոգեկան Հաղորդութեամբ արքայութեան համը կ'առնուին, երկնային բերկրութեամբ կը լեցուէին եւ իրենց այնպէս կու գար՝ թէ իրօք սուրբ նշխարը լեզուներուն վրայ կ'ընդունէին պատարագիչ քահանային հետ։ Այնչափ մեծ է Աստուծոյ բարութիւնը, որ բարի բաղձանքներն ալ սուրբ գործերու չափ կ'ախորժէ, երբ գործադրելը մեր ձեռքը չէ։ Սիրելիդ իմ Յիսուս, աղբիւր ամէն բարեաց. հոգիս քեզի կը հառաչէ։ Եթէ թոյլ տրուած ըլլար, կ'ուզէի ամէն վայրկեան հաղորդուիլ, սուրբ Մարմնովդ կերակրուիլ ու Քեզի հետ սերտ սրտիւ միանալ։

2. Անհամար են հոգեկան Հաղորդութեան արդիւնքները։ Ս. Թովմաս զանոնք երեքի կը վերածէ ու կ'ըսէ թէ, անով՝ Յիսուս, ցոյց տրուած

սիրոյն նայելով. մեղքերը կը թողու, կիրքերը կը սանձէ, եւ զհոգին հաղորդակից կ՚ընէ իր արդիւնքներուն եւ իր անգին արեանը։ Տրիդենտեան Ս. Ժողովը կը հասնի մինչեւ անգամ ըսելու թէ այս տեսակ Հաղորդութիւնը կրնայ խորհրդականէն աւելի ազդեցիկ ու շահաւէտ ըլլալ. որովհետեւ կրնայ ուզածին չափ կրկնուիլ. անանկ որ բազմապատկելով ներգործութիւններն ու ջերմ եւ եռանդնալից իղձերը, կրնայ մէկն առաւելագոյն արդիւնք եւ առաքինութիւններ վաստըկիլ քան թէ մէկ խորհրդական Հաղորդութեամբ մը։ Ո՜րչափ կորուստ կ՚ընեն այն հոգիներն որ զանց կ՚ընեն այս ջերմեռանդութիւնը։ Գիտնայի՜ն թէ ի՜նչ մեծ գանձերէ կը զրկուին, ան ատեն աղի արցունքով պիտի լային իրենց հեղգութիւնը։ Անձն իմ, կրցածիդ չափ յարէ այս ջերմեռանդութեան. քիչ ատենէն, առանց մեծ նեղութեան եւ առանց իմանալու. պիտի տեսնես որ շատ յառաջացեր ես Աստուծոյ ճամբուն մէջ՝ արդեանց ու առաքինութեանց ամբաւ գանձերով։ Համարէ թէ Քրիստոս քեզի ալ կ՚ըսէ ինչ որ օր մ՚ըսաւ Ս. Գերթրուտայի՝ անոր հոգեւորապէս ճաշակ առնելու ատեն. Հիմայ քու հոգւովդ խմէ իմ սրտէս իմ ամենաքաղցր Աստուածութեանս ազդուութիւնն ու հոսանքը։

3. Կ՚ըսէ մեծ աշակերտն թէ, այս տեսակ Հաղորդութիւններէն պէտք է օգտուին. Նախ՝ հիւանդներն որ չեն կարող խորհրդապէս հաղորդուիլ։ Երկրորդ՝ մահուան վտանգի մէջ գտնուողն որ Ս. Խորհուրդը պատրաստ չունի։ Երրորդ՝ այն անձինք որոնց խոստովանահայրերը կը զլանան խորհրդական Հաղորդութիւնը։ Չորրորդ՝ այն ամէնքն որ մաքուր սրտով Աստուծոյ կը ծառայեն ու ոգւով Աստուծոյ հետ միանալու կը բաղձան։ Անձն իմ, ահա քեզի ուզածիդ չափ հաղորդուելու կերպը, նաեւ ամէն վայրկեան. ու ո՛չ հիւանդութիւն, ո՛չ զբաղմունք, ո՛չ ազգականներ, ո՛չ խոստովանահայրեր, ո՛չ ժամանակ, ո՛չ տեղ, ո՛չ ժամ կայ որ կարող ըլլայ քեզ արգելել Յիսուսիդ հետ միանալու։ Անանկ որ խորհրդական Հաղորդութիւնն ուզածիդ չափ քեզի թոյլ որ չտրուի, տրտմելու, անհանգիստ ըլլալու, վրդովելու պէտք չունիս, հապա ճշմարիտ խոնարհութեամբ ու բորբոքեալ սիրով շատցուր սոյն օրերուն մէջ քու հոգեկան Հաղորդութիւններդ. Ս. Սալէզ Փրանկիսկոսի խորհրդոյն համաձայն թէ՝ երբ որ չես կրնար իսկապէս ճաշակ առնուլ Ս. Պատարագի մէջ, սրտով հաղորդուէ ու հոգւով եւ վառվռուն փափաքով միացիր Փրկչիդ կենդանարար Մար-

մոյն։ Ապաքէն ուրախ եղիր ջերմեռանդ հոգի ու բերկրէ որ մարդ չի կրնար եւ ոչ վայրկեան մը զքեզ հեռացընել Յիսուսիդ հետ սիրով ողջագուրուելէ։ Ո՜վ հաց աստուածեղէն. ինչչափ ցանկալի ես։ Ո՛ կեանք իմ կենացս, քեզ կը հառաչեմ։ Ո՜հ գանձ արքայութեան, որչափ փափաքելի ես։ Դու սէր ամէն սէրերու, որչափ արժանի ես սիրուելու։ Ա՜հ աղբիւր անսպառ ամէն բարութեանց. գրգռէ իմ փափաքներս, կենդանացուր հաւատքս, աւելցուր յոյսս, աճեցուր սէրս, բորբոքէ բաղձանքս, զիս արժանի ըրէ քու քաղցրիկ խոստմունքդ ձեռք բերելու։ Թագաւոր իմ եւ Աստուած իմ, ամենաքաղցր Փրկիչս, կը հաւատամ քեզ Ս. խորհրդոյն մէջ, կ՚երկրպագեմ, կ՚օրհնեմ ու գոհանամ որ այսչափ աստուածահնար կերպեր տուեր ես մեզի, ամէնքն ալ դիւրին ու զօրաւոր, միշտ քու ներկայութեանդ, Քեզի հետ միացած ապրելու համար։ Ամենառատդ Տէր մեր, ինչչափ պարտական ենք քեզի։ Յաւիտեան օրհնեալ ու ամէնքէն գովեալ ու սիրեցեալ ըլլայ քու անսահման բարութիւնդ։ Տուր ինձ Տէր այնչափ լոյս՝ որ ամէն վայրկեան զքեզ ընդունիմ բաղձանքով, եւ խորհրդապէս ալ ամէն անգամ որ ինծի թոյլ տրուած

ըլլայ։ Իսկ մահուանս կէտին հոգիս աւանդեմ քեզի հետ ողջագուրուած, ու մահուընէ ետքն ալ շուտ մը գամ զքեզ օրհնելու, գոհանալու, սիրելու եւ երես առ երես վայելելու Ս. կոյս Մարեմայ, Հրեշտակաց ու Սրբոց հետ արքայութեան երանաւէտ փառաց մէջ. ամէն։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ։ Հոգեկան Հաղորդութիւններուն վստահելով՝ Խորհրդական հաղորդութիւններն յաճախելու անփոյթ ըլլալու չէ, հապա մէկը միւսին վրայ աւելցընելու է ըստ կարի։ Օրը գոնէ երեք անգամ, առտու, ցորեկ, երեկոյ կարելի է հոգեպէս հաղորդուիլ։ Ո՜ր էր թէ ամէն մէկ շնչառութիւննիս նոր փափաք մ՚ըլլար Յիսուսի հետ միանալու։ Միշտ ներեալ է սիրել զԱստուած, միշտ ալ ներեալ է հոգեպէս հաղորդուիլ։ Այս Հաղորդութեան պէտք է պատրաստուիլ ճիշդ նոյն մտածութիւններով եւ ջերմեռանդութեամբ, որոնցմով որ կը պատրաստուի խորհրդական Հաղորդութեան. մասնաւոր գերազանցութիւն ու պտղաբերութիւն ունին սիրոյ ներգործութիւնք. որոնցմով հոգին կը զօդուի Քրիստոսի հետ։ Երկնից երանելիներուն գործն ալ այս է. սիրել զԱստուած։ Պապակած եղջերուի մը նման՝ պէտք է միշտ այն կենաց ջրոյն աղբիւրին փա-

փաքինք, եւ յետոյ ալ հոգեպէս սըրտերնուս մէջ եղող Յիսուսը, պէտք է պաշտենք, սիրենք, ողջագուրենք, երկըրպագենք, գոհանանք:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ա. Հաղորդութեան յաճախութեանը նկատմամբ:

Լաւ կերպով կատարուած Ս. Հաղորդութեան յաճախութիւնն Բարձրելոյն ամէնէն հաճելի եւ հոգւոյ ալ ամէնէն շահաւէտ բաներէն մին է. ուստի վայել է ամէն ջանք ընել որ ապաշխարողք զանի լաւ կերպով ընդունին, իսկ քահանայք պատշաճապէս շնորհեն, որ այսպիսի ծանրակշիռ բանի մը մէջ չսխալուի: Ուստի հոս քանի մը գործնական ազդեր կ'առաջարկենք որոնք ամէնօգտաւէտ ու կարեւոր են ամէն մէկ հաւատացելոյ՝ եւս առաւել հոգիներու առաջնորդող Քահանայից:

1. Քահանաներէն ոմանք շատ առատ են ու Հաղորդութիւնները կը թոյլատրեն այնպիսի ապաշխարողներու, որոնք չունին հարկաւոր առաքինութիւնները: Ատոնք Քրիստոսի ամենասուրբ Մարմինը կը շռայլեն, որովհետեւ իրենցմէ ի՛նչ կ'երթայ: Բայց պէտք են գիտնալ որ թէ իրենց հոգին

կը մատնեն եւ թէ ուրիշինը: Պատշաճ յարգը չգիտցողի մ'առջեւ մարգարիտը գնելու չէ: Յաճախ Հաղորդութիւնը վերջին ծայր սրբութիւն ու մաքրութիւն կ'ուզէ: Կան անձինք (մասնաւորապէս կանանց մէջ) որ յաճախ հաղորդուիլ կ'ուզեն անոր համար՝ որ այն ինչ ճանչուորը կամ դրացին այնպէս կ'ընէ, իրենք ալ պէտք է անոր նմանին. ու երբ տեսնեն թէ ուրիշներուն հրաման կը տրուի եւ իրենց կը զլացուի, կը կարծեն թէ խոստովանահայրն իրենց վրայ ցած գաղափար ունի, անկէց է: Այդպիսիներ ո՛չ թէ Աստուծմէ սեղանի կանչուած են, հապա իրենց անձին համարումէն ու թեթեւամտութենէն: Ինչպէս հիւանդներու կը պատահի, ասի սուտ անօթութիւն մ'է՝ որ հիւթերու ախտէն կը ծագի ու չէ թէ առողջ տրամադրութենէ: Խորհուրդներն յաճախելու մասին ուրիշի օրինակէն շարժիլը օգտակար բան է, բայց ոչ մրցելու համար կամ սովորութեամբ: Շատեր կը սխալին կարծելով թէ յաճախ Հաղորդութեան համար բաւական է ունենալ քիչ մը բաղձանք, որուն հիմն ալ շատ անգամ սովորութիւնն է քան թէ ճշմարիտ եռանդը. եւ եթէ երբեք քչիկ մ'ալ սրտի շարժում ունենան եւ կաթիլ մ'արցունք թափեն Հա-

գործութեան ատեն, երրորդ երկինք վերացած կը կարծեն ինքզինքնին։ Լաւ հաղորդուելու ստոյգ նշանն անկէ քաղուած պտուղն է։ Ուրեմն թող խոստովանահարք զգուշ ըլլան՝ որ բնաւ հրաման չտան հաղորդուելու, ապաշխարողաց քիմքը հաճելու համար կամ թէ զանոնք չայլայլելու չտխրեցընելու համար։ Թող տխրին, միայն թէ փրկուին, կ'ըսէ Առաքեալը։ Մտքերնիս բերենք թէ Աստուած մը կը շնորհենք. ուստի վա՜յ անոր որ զայն կը շնորհէ առանց խորութեան, առանց մտածելու, առանց զգուշութեան։

2. Ընդ հակառակն՝ ուրիշ քահանաներ ալ յաճախ Հաղորդութիւնը կը զլանան նաեւ այն հոգիներուն որ արժանաւոր կը ճանչնան, որպէս զի իրենք չձանձրանան, չնեղուին, խոստովանարանը մնալու, Յիսուս տալու չհարկադրուին եւ կամ ուրիշ անձնական հանգստութեանց համար. եւ այս զանցառութիւննին ալ կը ծածկեն նախանձայուզութեան եւ աստուածավայել մեծարանաց քօղին տակը։ Հայրն Տավիլա հաստատ հիմամբ կը գրէ. Ժողովրդապետը պարտաւոր է Հաղորդութիւնը տալ այն հոգիներուն՝ որ զայն կը խնդրեն լաւ պատրաստուած։ Ինչու որ եթէ յանցանք է ընկերին հացը, հագուստը, կրակը վերցընելը, աւելի

մեծ յանցանք է հոգւոյն օգնութիւններն ու խորհուրդները զլանալը։ Հապա ի՞նչ պիտի ըլլայ զլանալ անոր զՅիսուս Քրիստոս իր ամէն գանձերովը։ Ս. Թովմաս կ'ուսուցանէ թէ, արդարացած հաւատացեալներն այնպիսի զօրեղ իրաւունք մ'ունին իրենց ժողովրդապետներէն Ս. Հաղորդութիւնը խնդրելու եւ առնելու, որ առանց ամենամեծ պատճառներու չի կրնար իրենց զլացուիլ։ Ա՜հ, ո՛րչափ քրիստոնէութեան վնաս է այս տեսակ հեղգութիւն մը, որուն երեսէն կաթողիկէ աշխարհի վրայ ցրուած կը տեսնուին անթիւ հոգիներ, որոնք այնչափ ժամանակէ ի վեր զուրկ են այս աստուածեղէն հացէն, քահանայից անհոգութեան պատճառաւ։ Գիտնայի՜ն թէ ո՛րչափ պատիւ կը պակսեցընեն Երկնից, ո՛րչափ օգնութիւններ Եկեղեցւոյ, ի՜նչ նպաստներ քաւարանին, ո՛րչափ յառաջդիմութիւն հոգիներու, որքան արդիւնք նոյն իսկ իրենց անձին. եւ ո՛րչափ կը բեռնաւորեն իրենց խիղճն այսպիսի զանցառութեամբ։ Անոնք որ երախտագիտութեամբ եւ արդարութեան համար պէտք է քաջալերէին իրենց ոչխարքն որ յաճախեն արքայութեան այս արոտը, ու պէտք էր տաք ու ազդու համոզումներով բռնադատէին զանոնք ըստ պատուէրի

Տեառն "Երա այսր մտանել.„[1] եւ ըստ հրամանի Ս. Ժողովոյ. նոյները կ՚ըսեմ. քիչ մ՚իրենք անհանգիստ չըլլալու համար զանոնք կը հեռացընեն: Ի՜նչ անկարգութիւն. արդէն գաղջ քրիստոնէից ուզածն ալ այդպիսի պատճառանք մ՚է, որպէս զի ամիսներ ու տարիներ հեռու կենան Ս. Հաղորդութենէ: Ուրեմն իրաւունք ունի այն սուրբ մարդն աղաղակելու. ով կրօնականք առանց կրօնի, ով քրիստոնեայք առանց Քրիստոսի, ով նախանձայոյզք առանց սիրոյ, աս ի՞նչ խօսքեր են որ կ՚ըսէք թէ, Ս. Հաղորդութիւնը յաճախելու չէ: Տէրն առայն կը հրաւիրէ զմեզ, ու դուք ձեր թունալից խօսքերով կ՚ուզէք հոգիներն ետ քաշել այն մեծ բարիքէն:

3. Յաճախ Հաղորդութիւնն ընդհանրապէս արգելել ու դատապարտելը, խելքէ դուրս բան է, մանաւանդ հակառակ արդարութեան է: Եւ սակայն կան շատեր որ կամ շատ խիստ կամ խելքէ կարճ ըլլալնուն՝ զայն կ՚արգելեն նաեւ արժանի եղողներու: Ու թէ որ իրենց չկրնայ զայն արգելելը, ան ատեն ալ կը չարախօսեն, կը դատապարտեն յանցանքի մը պէս: Ընանկ որ ինչ ինչ ջերմեռանդ հո-

[1] Ղուկ. ԺԴ. 23:

գիներ կը ստիպուին Եկեղեցին փոխելու կամ գաղտուկ երթալու որպէս, զի իրենց յաճախ հաղորդուիլը տեսնողին խօսքերուն առաջն առնուն: Շա՜տ բան. աշխարհի վրայ ոճիրներ կը գործուին. հրապարակաւ եւ առանձին այնչափ մեղքեր տեղի կ՚ունենան ու շատ քիչեր նախանձայուզութեամբ կը զինուին յանցաւորներն ուղղելու, թէ եւ երբեմն ալ ուղղուելիքներն իրենց տանը մէջն են: Իսկ անդին երբ կը տեսնեն Աստուծոյ ծառայ մը, ջերմեռանդ կոյս մը՝ որ շաբթուն քանի մ՚անգամ կը հաղորդուի. շատ մը բիւր չարախօս լեզուներ անոր դէմ կը յարձակին, եւ այն բարի սովորոյթը չարախօսութեամբ ու ծիծաղներով խափանելու կ՚աշխատին: Ի՜նչ բռնաւորութիւն: Ասոնք Քրիստոսի կշտամբած փարիսեցիներուն կը նմանին, որոնք իրենք երկինք մտնել չէին ուզեր ուրիշներուն ալ թող չէին տար մտնելու: Հայրն Ավիլա կ՚ըսէր թէ՝ ոչ ոք պէտք է իր ընկերը դատէ ամէն օր հաղորդուելուն համար ինչու որ կրնայ ըլլալ որ պէտք եղած կերպով կը հաղորդուի: Ուստի այդպիսիներուն զգացումը թէ որ ճշմարիտ ըլլար, սուրբ Հայրերն ու սուրբ Ժողովները սխալած պիտի ըլլային, որոնք շունչերնին հատցուցին ժողովուրդը քաջալերելու համար որ ստէպ հաղոր-

դուրին։ Ս. Գերդրուտէ իր մենաստանին մէկ միանձնուհւոյն համար Աստուծոյ աղօթք ըրած ատեն, պատասխան առաւ թէ, անոր համար աղօթելն անօգուտ է քանի որ նա կը քարոզէ թէ պէտք չէ ստէպ հաղորդուիլ։ Առանց այս կարծիքը փոխելու անոր թողութիւն չկայ։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ԾՈԽԱՑԵԱԼ

Պ Ա Տ Ա Ր Ա Գ Ի

ԵՒ ԱՅԼ

Ա Ղ Օ Թ Ք Ն Ե Ր

ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԱՂՕԹՔՆԵՐ

Պատարագէն առաջ

Նուիրում

Հայր յաւիտենական, քեզի կը մատուցանեմ այն Պատարագը, զոր Յիսուս՝ սիրելի Որդիդ, իր աստուածային անձը խաչին վրայ զոհելով քեզ ընծայեց, եւ զոր հիմայ ալ այս սեղանին վրայ կը նորոգէ: Այն բոլոր Պատարագներուն հետ՝ որ արդէն իսկ մատուցուած են բովանդակ աշխարհիս վրայ, եւ դեռ պիտի մատուցուին՝ կը նուիրեմ քեզ զայս ալ յանուն բոլոր արարածոց, զքեզ պաշտելու եւ քեզ վայելող պատիւն ընծայելու համար, անհամար բարերարութեանցդ փո-

խարէն՝ քեզ մեր երախտապարտ շնորհակալութիւնը յայտնելու համար, մեր այնչափ անթիւ մեղքերովը գրգռած ու բորբոքած բարկութիւնդ ցածուցանելու համար եւ քեզ անանց փոխարէն արժանաւոր հատուցում ընելու համար, ինչպէս եւ ողորմութիւնդ իմ վրաս, Եկեղեցւոյ, բովանդակ աշխարհի եւ քաւարանին օրհնեալ հոգւոց վրայ մաղթելու համար. ամէն:

Այս նուիրումն Պատարագին առնելն ընողին՝ օրը մի անգամ 3 տարւան ներողութիւն շնորհած է Պիոս Թ. (11 Ապրիլ 1860։) Քահանայք կարող են նոյնը Պատարագէն յառաջ կատարել։

Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրելու համար:

Տէր Աստուած փրկութեան մերոյ, օգնեա մեզ: Վասն փառաց անուան քոյ փրկեա զմեզ. թող զմեղս մեր վասն անուան քոյ:

Իւրաքանչիւր անգամուն 100 օրուան ներողութիւն: Պիոս Թ. (8 Նոյ. 1849։)

Սաղմոս ԾԳ:

Աստուած յանուան քում կեցո զիս, եւ ի զօրութեան քում իրաւ արա ինձ:

Աստուած լուր աղօթից իմոց, ունկն դիր բանից բերանոյ իմոյ:

Օտարք յարեան ի վերայ իմ, եւ հզօրք խնդրեցին զանձն իմ. եւ ոչ համարեցան զքեզ Աստուած առաջի իւրեանց:

Ահա Աստուած օգնական իմ, եւ Տէր ընդունելի հոգւոյ իմոյ:

Ի դարձուցանել զչարն ի թշնամիս իմ, ճշմարտութեամբ քով սատակեա զնոսա:

Ես կամօք իմովք պատարագս մատուցից քեզ. խոստովան եղէց անուան քում Տէր՝ զի բարի է:

Յամենայն նեղութենէ իմմէ փրկեցեր զիս, եւ ի թշնամիս իմ ետես ակն իմ:

Փառք Հօր:

Վասն փառաց անուան քոյ փրկեա զմեզ: Եւ թող մեզ զմեղս մեր վասն անուան քոյ:

Առ ամենասուրբ Խորհուրդն եւ Սիրտն Յիսուսի:

Տես, ով իմ ամենասիրելի Յիսուս, սիրոյդ չափազանցութիւնն զքեզ ուր տարաւ: Մարմնովդ եւ ամենաթանկագին արեամբդ աստուածային սեղան մը պատրաստեցիր ինծի, զքեզ ամբողջապէս ինծի պարգեւելու համար: Ո՞վ քեզ սիրոյ այդպիսի չափազանցութեան յորդոր եղաւ: Յիրաւի, միայն քու սիրով լի սիրտդ: Ով երկրպագելի սիրտ Յիսուսի իմոյ, հրաբորբոք վառարան աստուածային սիրոյ, ա՛ռ իմ հոգիս ամենասուրբ խոցիդ մէջ, որպէս զի սիրոյ այս դպրոցին մէջ այն Աստուածը դարձեալ սիրել սորվիմ՝ որ իւր սիրոյն այսպիսի զարմանալի ցոյցեր ինծի տուած է. ամէն:

100 օր. ան ներողութիւն օրն անգամ մը: Պիոս Է: (9 Փետր. 1818:)

Օրհնեալ Թագաւորութիւնն

Սրտագին աղօթք առ Յիսուսի քաղցր անունը:

Ով բարի Յիսուս, ով գորովագութ Յիսուս, ով ամենաքաղցր Յիսուս. ով Յիսուս՝ որդի Կուսին Մարեմայ, ողորմութեամբ եւ բարութեամբ լի: Ով ամենաքաղցր Յիսուս, մեծ ողորմութեամբդ ինծի գթա: Ով մարդասէր Յիսուս, թանկագին արեանդ համար՝ զոր մեզ մեղաւորացս համար թափեցիր, կ'աղաչեմ լուա՛ զիս ամէն չարիքէ, շնորհալից հայեցուածդ վրաս դարձուր՝ թէ եւ անարժան եմ եւ ողորմելի: Խոնարհաբար ներում կը խնդրեմ եւ այս սուրբ անունդ Յիսուս կը կարդամ: Ով Յիսուս անուն, քաղցր անուն: Ով Յիսուս անուն, մխիթարական անուն: Ով Յիսուս անուն, ույժ եւ զօրութիւն տուող անուն: Ի՞նչ ուրիշ բան կը նշանակէ "Յիսուս"՝ եթէ ոչ Փրկիչ, Կեցուցիչ: Եղիր ուրեմն, ով Յիսուս, ամենասուրբ անուանդ համար՝ ինծի ալ

Յիսուս. փրկէ զիս, կեցո՛ զիս։ Մի թողուր որ քու ոչնչէ յառաջ բերածդ կորսուի։ Եւ քու ամենակարող բարութիւնդ, ո՛վ բարի Յիսուս, զիս ստեղծելէն ետքը՝ մի՛ թողուր որ իմ չարութիւնս զիս ի կորուստ մատնէ։

— Նայէ, ո՛վ քաղցր Յիսուս, քեզմէ ինծի շնորհուածին վրայ, եւ բարձ ինծմէ քեզմէ չեղածը։ Ո՛վ ամենաբարի Յիսուս, ողորմէ ինծի, քանի որ դեռ ողորմութեանդ ժամանակն է, որպէս զի արդար բարկութեանդ ժամանակը զիս չդատապարտես։ Այլ եւս, ո՛վ Տէր Յիսուս, չեն կրնար զքեզ փառաբանել յաւիտեան մեռնողներն եւ ի դժոխս թաղեալները։ Ո՛վ ամենասիրելի Յիսուս, ո՛վ փափաքելի Յիսուս, ո՛վ քաղցր Յիսուս։ Ո՛վ Յիսուս, Յիսուս, Յիսուս, զիս ընտրելոցդ կարգն ընդունէ։ Ո՛վ Յիսուս, ամէն ի քեզ յուսացելոց փրկութիւնը. ո՛վ Յիսուս, ամէն առ քեզ ապաւինողաց մխիթարութիւնը. ո՛վ Յիսուս, որդի Մարեմայ կուսին, զեղ շնորհքդ հոգւոյս վրայ, տուր ինծի իմաստութիւն,

ճշմարիտ սէր, մաքրութիւն եւ խոնարհութիւն, որպէս զի զքեզ կատարելապէս սիրել, զքեզ փառաբանել, ի քեզ ուրախանալ, քեզ ծառայել եւ ի քեզ պարծիլ կարենամ այն ամենուն հետ՝ որ Յիսուս անունդ կը կարդան. ամէն։

100 օրուան ներողութիւն։ Պիոս Թ. (26 Նոյ. 1876։)

Ո՛վ քաղցրագութ Սիրտ, իմ Յիսուսի, Տուր ինձ միշտ սիրել զքեզ աւելի։

Իւրաքանչիւր անգամուն՝ 300 օրուան ներողութիւն։

Քաղցր Սիրտ Մարեմայ՝ լեր փրկութիւն իմ

Իւրաքանչիւր անգամուն՝ 300 օրուան ներողութիւն։

Մինչէ Հաւատամ

Աղօթք բաժանեալ եկեղեցեաց՝ ի միութիւն հաւատոց դարձը խնդրելու համար. (Կարդինալ Բարոքքիէ։)

Անարատ Կոյս, դուն որ միանաւոր առանձնաշնորհութեամբ զերծ եղար

սկզբնական մեղքէ, ոչ, նայէ գթութեամբ մեր բաժանեալ եղբարց վրայ, որ քու զաւակներդ ալ են, եւ կոչէ զանոնք յետս՝ ի կեդրոն միութեան: Թէ եւ անկէ բաժնուած՝ քեզ, ով մայր, մեծ խանդակաթ ջերմեռանդութիւն մը պահած են. իսկ դուն՝ քու մեծանձնութեամբդ վարձատրէ զայս, անոնց դարձի շնորհք Աստուծմէ պաղատելովդ:

Արդէն իսկ երկրաւոր կենցաղոյդ առաջին վայրկենէն յաղթանակեցիր դժոխական օձին վրայ. հիմայ ալ, կարօտութեան այսչափ մեծ եղած միջոցին՝ նորոգէ յառաջուան յաղթանակներդ: Չար թշնամւոյն գործն է արդէն, որ մեր դժբախտ եղբայրները մեր հասարակաց հօրմէն անջատ կ'ապրին. դուն ուրեմն երեւան հանէ անոր դարանները, եւ ցրուէ թշնամի գնդերը, որպէս զի մեր եղբայրները վերջապէս ճանչնան թէ առանց միութեան Ս. Պետրոսի յաջորդին հետ՝ իրենց փրկութիւնը չեն կրնար ձեռք բերել:

Ի սկզբանէ անտի շնորհացդ լիութեամբը փառաբանեցիր Անոր ամենակարողութիւնը՝ որ ի քեզ մեծամեծս գործած էր. արդ ուրեմն հիմայ ալ փառաբանէ քու որդիդ, եւ բեր ցրուած գառնուկներն այն մի հօտին, որ որդւոյդ կը վերաբերի՝ եւ երկրիս վրայ անոր տեղը բռնող հասարակաց Հովուէն կը կառավարուի: Եւ ինչպէս որ, ով Կոյս, քու պատիւդ է երկրիս վրայէն մոլորութիւնները ջնջած ըլլալդ, նոյնպէս թող պարծանքդ ըլլայ եկեղեցւոյ հերձուածները վերցնելն եւ բովանդակ աշխարհի վերստին խաղաղութիւն բերելը:

Օրն անգամ մը՝ 300 օրուան ներողութիւն: Լեւոն ԺԳ: (1 Փետր. 1896:)

Աղօթք վասն կաթողիկեայ միութեան:

(Պէսոնդէնց շարականէն:)

Հաշտարար ընծայ Հօր ազգի մարդկան, Քրիստոս Աստուած, զեկեղեցի քո հաստատեա խնդրուածովք նահա-

տակաց ի քէն ընտրելոց, բարերար փրկիչ, միայն մարդասէր։

Հեղմամբ արեան սրբոց քոց հօտապետաց, զեկեղեցւոյ քո ցրուեալ մանկունս ժողովեա յուրախութիւն, զվարատեալս տրտմութեամբ եւ արտասուաց յորդահոս բղխմամբ, փրկութեան մերոյ պարգեւաց բաշխող։

Լեւոն ԺԳ. խնդրանօք Գեր. Ջան Ստեփ. Պետրոս Ժ. Ազարեան կաթողիկոսին, օրն անգամ մը՝ 200 օրուան ներողութիւն շնորհած է այս աղօթքն ընողին։ (29 Յունուար 1889։)

Հաւատամքն

Ներգործութիւն հաւատոյ՝ Մարիամայ առանձնաշնորհութեանց եւ քահանայապետին անսխալականութեան վրայ:

Աստուած իմ, կը հաւատամ քեզի, կը հաւատամ այն ամէն բաներուն, որ յայտնած ես եւ որոնց՝ սուրբ, կաթողիկէ եկեղեցին հաւատալ կը պատուիրէ։ Կը հաւատամ ի մասնաւորի, որ սուրբ Կոյս Մարիամ, իրօք Աստուածածին է. կը հաւատամ հաստատուն

եւ անկասկած հաւատով, որ անիկա Մայր եւ Կոյս է միանգամայն. եւ թէ ազատ է ամէն՝ նաեւ ամենաթեթեւ ներգործական մեղքէ։ Դարձեալ՝ կը հաւատամ հաստատուն եւ անկասկած հաւատով, որ Մարիամ ամենակարող Աստուծոյ առանձինն շնորհքովն եւ արտօնութեամբը, մարդկային ազգին փրկչին՝ Յիսուսի Քրիստոսի արժանեաց զօրութեամբն, ամէն սկզբնական մեղաց արատէն զերծ պահուած է։ Նմանապէս՝ կը հաւատամ հաստատուն եւ անկասկած հաւատով, որ Հռովմայ Քահանայապետն՝ երբ որ յաթոռոյ կը խօսի, այսինքն է՝ երբ որ ամէն քրիստոնէից Հովուի եւ Վարդապետի պաշտօնը գործադրելով՝ իւր գերագոյն եւ առաքելական իշխանութեամբը վճռէ, թէ՝ հաւատոյ եւ բարոյից վերաբերեալ վարդապետութիւն մը բովանդակ եկեղեցւոյ կողմանէ պէտք է հաւատացուիլ, զօրութեամբ այն աստուածային օգնականութեան՝ որ խոստացուած է իրեն յանձին Ս. Պետրոսի, իւր վճիռն ունի այն անսխա-

լականութիւնն՝ որով աստուածային փրկիչն ուղեց որ օժտեալ ըլլայ իւր եկեղեցին՝ Հաւատոյ եւ բարոյից վճիռներուն մէջ. եւ թէ Հռովմայ Քահանայապետին այս կարգի վճիռներն յինքենէ, եւ ոչ թէ Եկեղեցւոյ հաւանութեամբն՝ անփոփոխելի են։ Այս ամենուն կը հաւատամ, որովհետեւ քու սուրբ Եկեղեցիդ, որ սիւն եւ հիմն է ճշմարտութեան, որ երբեք մոլորած չէ եւ չի կրնար ալ մոլորիլ, ասանց հաւատալ կը պատուիրէ։

Օրն անգամ մը՝ 100 օրուան ներողութիւն։ Պիոս Թ. (10 Յունուար 1871.)

Ներգործութիւն Հաւատոյ, Յուսոյ, Սիրոյ:

Կը հաւատամ, ով Աստուած, ամէն քու յայտնածներուդ, որովհետեւ դուն յաւիտենական ճշմարտութիւնն ես։ Կը յուսամ քեզմէ ամէն բարիք, վասն զի ամենակարող եւ անսահման կերպով հաւատարիմ ես։ Կը սիրեմ

զքեզ, ով Աստուած իմ, ողորմելույս կարողութեան ներածին չափ, որովհետեւ դուն մեր ամբողջ սիրոյն անհունապէս արժանի ես։

7 տարի եւ 7 քառասնորդք՝ իւրաքանչիւր անգամուն։ Բենեդիկտոս ԺԴ։

Լուսացայգին

Ամէնօրեայ նուիրումն Ս. Սրտին Յիսուսի:

Տէր Յիսուս Քրիստոս, այն աստուածեղէն դիտաւորութեան հետ միացած՝ որով երկրիս վրայ ամենասուրբ Սրտովդ անձամբ գովութիւններ մատուցիր Աստուծոյ, եւ դեռ այժմ անդադար Հաղորդութեան Ս. Խորհրդոյն մէջ ամէն կողմ յաւիտեանս ժամանակաց կը մատուցանես, կը նուիրեմ քեզ յամենայն սրտէ՝ ըստ նմանութեան միշտ անարատ Կուսին երանելւոյն Մարեմայ ամենասուրբ Սրտին, առանց ամենափոքր մասն իսկ ի բաց առնելու՝ այս օրուան բովանդակ

դիտաւորութիւններս ու խորհուրդներս, ամէն յօժարութիւններս եւ իղձերս, բոլոր խօսքերս ու գործերս. ամէն։

Մի անգամ՝ 100 օրուան ներողութիւն։ Լեւոն ԺԳ։ (19 Դեկտ. 1885։)

Աղօթք՝ Յիսուսի Սրտին մէկ պատկերին առջեւն ընելու:

Իմ երախտագիտութիւնս քեզ ապացուցանելու եւ անհաւատարմութեանս տեղը լեցընելու համար, ես Ա. Ա. կը նուիրեմ քեզ, ամենասիրելի Յիսուս, իմ սիրտս. զիս բովանդակ եւ ամբողջապէս քեզ կը զոհեմ, եւ կ'առաջադրեմ օժանդակութեամբդ այլեւս չմեղանչելու։

100 օրուան ներողութիւն։ Պիոս Է։ (9 Յունիս 1807։)

Եւ ընդ սերովբէութին

Սուրբ, սուրբ, սուրբ ես Տէր Աստուած զօրութեանց։ Լի է երկիր փա-

ռօք քո։ Օրհնութիւն Հօր, օրհնութիւն Որդւոյ, օրհնութիւն Հոգւոյն Սրբոյ։

100 օրուան ներողութիւն։ Կիրակի օրերն երեք անգամ։ Ամիսն անգամ մը՝ որ եւ իցէ օր, լիակատար ներողութիւն։ — Պայմանք՝ խոստովանիլ՝ հաղորդուիլ եւ քահանայապետին դիտման աղօթել։ Կղեմէս ԺԴ։ (26 Յունիս 1770։)

Աղօթք այնչափ բազմաթիւ հայհոյութեանց հատուցում ընելու համար:

Օրհնեալ ըլլայ Աստուած. օրհնեալ ըլլայ իւր սուրբ անունը։ Օրհնեալ ըլլայ Յիսուս Քրիստոս, ճշմարիտ Աստուած ու ճշմարիտ մարդ. օրհնեալ ըլլայ Յիսուս անունը։ Օրհնեալ ըլլայ իւր ամենասուրբ Սիրտը։ Օրհնեալ ըլլայ Յիսուս Գոհութեան ամենասուրբ Խորհրդոյն մէջ։ Օրհնեալ ըլլայ Աստուծոյ ամենասուրբ եւ մեծ մայրը Մարիամ։ Օրհնեալ ըլլայ անոր անարատ Յղութիւնը։ Օրհնեալ ըլլայ Կուսին եւ Մօր Մարիամ անունը։ Օրհ-

Նեալ ըլլայ Աստուած իւր հրեշտակաց եւ սրբոց դասերուն մէջ։

Ամէն անգամուն՝ 1 տարւան ներողութիւն։ Պիոս Է։ (23 Յուլ. 1801։)

Աղօթք Կէրէքին

Օրհնութիւն, փառք եւ գոհութիւն՝ այժմ եւ յաւիտեան, ամենասուրբ եւ աստուածեղէն խորհրդեան։

100 օրուան ներողութիւն իւրաքանչիւր պատարագի առեն։

Ս. Նշխարին սրբագործմանէն ետքը, եթէ հնար է՝ ա. եւ ըսելու է նաեւ՝

Ով քաղցրագութ Սիրտ իմոյ Յիսուսի,
Տուր ինձ միշտ սիրել զքեզ աւելի։

Իսկ Ս. արեան սրբագործմանէն ետքը՝

Հայր յաւիտենական, կը նուիրեմ քեզի Յիսուսի Քրիստոսի ամենապատուական արիւնն ի հատուցումն իմ մեղացս՝ եւ սուրբ Եկեղեցւոյ պիտոյից համար։

Ամէն անգամուն՝ 100 օրուան ներողութիւն։ Պիոս Է։ (22 Սեպտ. 1817։)

Աղօթք Կէրէքէն ետքը

Լիտանիա քաղցր Անուան Յիսուսի:

Տէր ողորմեա։
Քրիստոս ողորմեա։
Տէր ողորմեա։
Յիսուս լուր մեզ։
Յիսուս անսա մեզ։
Հայր երկնաւոր Աստուած,
Որդի փրկիչ աշխարհի Աստուած,
Հոգիդ սուրբ Աստուած,
Սուրբ Երրորդութիւն մի Աստուած,
Յիսուս, որդի Աստուծոյ կենդանւոյ,
Յիսուս, պայծառութիւն Հօր,
Յիսուս, շող յաւիտենական լուսոյ,
Յիսուս, թագաւոր փառաց,
Յիսուս, արեգակն արդարութեան,
Յիսուս, որդի Մարեմայ Կուսին,
Յիսուս սիրելի,
Յիսուս սքանչելի,
Յիսուս, Աստուած հզօր, [տենին,
Յիսուս, հայր հանդերձելոյ յաւի-
Յիսուս, հրեշտակ մեծի խորհրդոյ,
Յիսուս հզօր,
Յիսուս երկայնամիտ,

(Ողորմեա մեզ)

Յիսուս հնազանդ,
Յիսուս, հեզ եւ խոնարհ սրտիւ,
Յիսուս, սիրող զգաստութեան,
Յիսուս, հարեալ ի սէր մեր,
Յիսուս, Աստուած խաղաղութեան,
Յիսուս, աղբիւր կենաց,
Յիսուս, օրինակ առաքինութեանց,
Յիսուս, վառեալ նախանձու ոգւոց,
Յիսուս, Աստուած մեր,
Յիսուս, ապաւէն մեր,
Յիսուս, հայր աղքատաց,
Յիսուս, գանձ հաւատացելոց,
Յիսուս, հովիւ բարի,
Յիսուս, լոյս ճշմարիտ,
Յիսուս, իմաստութիւն յաւիտենական,
Յիսուս, բարութիւն անեզր,
Յիսուս, ճանապարհ եւ կեանք մեր,
Յիսուս, խնդութիւն հրեշտակաց,
Յիսուս, թագաւոր նահապետաց,
Յիսուս, ուսուցիչ առաքելոց,
Յիսուս, վարդապետ աւետարանչաց
Յիսուս, զօրութիւն մարտիրոսաց,
Յիսուս, լոյս խոստովանողաց,
Յիսուս, մաքրութիւն կուսանաց,
Յիսուս, պսակ ամենայն սրբոց,

} Ողորմեա մեզ

Քաւիչ լեր, խնայեա ի մեզ, Յիսուս։
Քաւիչ լեր, անսա մեզ, Յիսուս։
Յամենայն չարեաց,
Յամենայն մեղաց,
Ի ցասմանէ քումմէ,
Յորոգայթից սատանայի,
Յոգւոյ անսրբութեան,
Ի յաւիտենական մահուանէ,
Յանսաստութենէ թելադրութեանց քոց,
Ի ձեռն խորհրդոյ սրբոյ Մարմնաւորութեան քոյ,
Ի ձեռն ծննդեան քոյ,
Ի ձեռն մանկութեան քոյ,
Ի ձեռն աստուածեղէն կենաց քոց,
Ի ձեռն վաստակոց քոց,
Ի ձեռն տագնապի մահու եւ չարչարանաց քոց,
Ի ձեռն խաչի եւ լքման քոյ,
Ի ձեռն վշտաց քոց,
Ի ձեռն մահուան եւ թաղման քոյ,
Ի ձեռն յարութեան քոյ,
Ի ձեռն համբարձման քոյ,
Ի ձեռն խնդութեան քոյ,
Ի ձեռն փառաց քոց,

} Փրկեա զմեզ, Յիսուս

Գառն Աստուծոյ, որ բառնաս զմեղս
աշխարհի. խնայեա ի մեզ, Յիսուս:
Գառն Աստուծոյ, որ բառնաս զմեղս
աշխարհի. անսա մեզ, Յիսուս:
Գառն Աստուծոյ, որ բառնաս զմեղս
աշխարհի. ողորմեաց մեզ, Յիսուս:
Յիսուս, լուր մեզ:
Յիսուս, անսա մեզ:

Աղօթք:

Տէր Յիսուս Քրիստոս, որ ասացեր. Խնդրեցէք եւ տացի ձեզ, հայցեցէք եւ գտջիք, բախեցէք եւ բացցի ձեզ. շնորհեա մեզ, աղաչեմք զքեզ, զյօժարութիւն աստուածեղէն սիրոյ քոյ, զի սիրեսցուք զքեզ յամենայն սրտէ՝ բանիւք եւ արդեամբք, եւ մի երբեք դադարեսցուք յերգելոյ զօրհնութիւնս քո:

Տուր մեզ, Տէր, հանապազորդել երկիւղիւ ի սէր անուան քոյ սրբոյ, զի ոչ երբեք բառնաս զխնամս եւ զհոգաբարձութիւն քո յայնցանէ, զորս ամրացուցեր ի սէր քո: Որ կենդանի ես եւ թագաւորես յաւիտեանս. ամէն:

Լիտանիան հետեւեալ աղօթքովն ըսողին՝ Լեւոն ԺԳ. օրն անգամ մը 300 օրուան ներողութիւն շնորհած է: (16 Յունուար 1886:)

Քաղցր Սիրտ Յիսուսի՝ լեր իմ սէր:

Օրն անգամ մը՝ 300 օրուան ներողութիւն: Լեւոն ԺԳ. (21 Մայիս 1892:)

Ցնչէլէոց:

Աղօթք բոլոր կենդանեաց համար:

Անսահման բարութեամբդ, կ'աղաչենք ով Տէր, քակէ մեր մեղաց կապերն եւ բարեխօսութեամբ ամեներանեալ միշտ Կուսին Աստուածամօր Մարեմայ, եւ Ս. Յովսեփայ, ինչպէս եւ սուրբ առաքելոց Պետրոսի եւ Պաւղոսի եւ ամէն սրբոց՝ պահէ զմեզ քու ծառաներդ եւ մեր բնակարաններն սուրբ եւ անարատ. սրբէ մեր բոլոր ազգականները, բարեկամները, ծանօթներն ամէն մոլութիւններէ, եւ զարդարէ զանոնք առաքինութիւն-

նէրով. շնորհէ մեզ փրկութիւն ու խաղաղութիւն. մեր տեսանելի եւ աներեւոյթ թշնամիներն հեռու պահէ, զսպէ մարմնոյ ցանկութիւնները, շնորհէ մեր օգոյն առողջութիւն, տուր մեզ մեր բարեկամաց եւ թշնամեաց սէր տածել, պահպանէ քու քաղաքդ, մեր գերագոյն հովիւը՝ Ա. Ա. քահանայապետը պահէ մեզ. բոլոր հոգեւոր պետերը, բոլոր իշխաններն եւ ամբողջ քրիստոնեայ ժողովուրդը պահէ ամէն դժբախտութենէ: Օրհնութիւնդ ըլլայ միշտ մեր վրայ, եւ ննջեցեալ հաւատացելոց յաւիտենական հանգիստ շնորհէ. Քրիստոսիւ, Յիսուսիւ Տերամբ մերով. ամէն:

Ամէն անգամուն 40 օրուան ներողութիւն. 100 տարուան եւ 100 քառասնորդաց ներողութիւն ամսոյն իւրաքանչիւր շաբաթ օրերը։ Լեւոն ԺԲ։ (9 Յուլ. 1828։)

Նուանդուն աղօթք հոգեվարաց համար:

Ով քաղցրագութ Յիսուս, որ այնչափ լի ես հոգւոց սիրովը, կ՚աղաչեմ եւ կը թախանձեմ զքեզ, ամենասուրբ սրտիդ մահուան անձկութեան եւ անարատ Մօրդ ցաւոց համար՝ սրբէ արեամբդ աշխարհիս բոլոր մեղաւորները, որ այս վայրկենիս հոգեվարքի ճգնաժամուն մէջ կը գտնուին եւ այսօր իսկ պիտի մեռնին։ Սիրտ Յիսուսի, դու որ մահուան անձկութիւն կրեցիր, ողորմէ մեռնողաց։

Ամէն անգամուն՝ 100 օրուան ներողութիւն։ Պիոս Թ։ (12 Փետր. 1850։)

Ի [illegible]

Ներգործութիւն հաւատոյ, յուսոյ, սիրոյ առ Ս. Հաղորդութիւն:

Ով Աստուած իմ, անյողդողդ եւ հաստատուն կերպով կը հաւատամ որ քու անչափելի սէրդ զքեզ հոն հասցուց, որ հացի եւ գինւոյ տեսակաց տակ՝ զքեզ մեր հոգւոց կերակուր պատրաստես, վասն զի դուն, ով յաւիտենական ճշմարտութիւն՝ ըսիր. Այս է իմ մարմինս, այս է իմ արիւնս։

Ասոր համար Մարմնոյդ եւ Արեանդ հաղորդութեամբը կը յուսամ որ մըարժանանալ յարութեան եւ յաւիտենական կենաց, վասն զի դուն, ով հաւատարիմ Աստուած՝ խոստացար. Ով որ այս հացն ուտէ՝ յաւիտեան պիտի ապրի:

Ո՛վ անսահման կերպով սիրուելու արժանի Աստուած, ողորմելի երկրի որդս, կրցածիս չափ կը սիրեմ զքեզ, վասն զի, ով Աստուած, ամէն չափէ վեր սիրելի, այնպէս բաղումողորմ եւ մարդասէր ես՝ մեզ անարժաններուս դիմաց:

7 տարուան եւ 7 քառասնորդաց ներողութիւն ամէն անգամուն:

Յիսուս, Աստուած իմ, զքեզ ամէն բանէ վեր կը սիրեմ:

50 օրուան ներողութիւն ամէն անգամուն:

Ներգործութիւն հոգեւորական հաղորդութեան:

Յիսուս իմ, կը հաւատամ որ դուն ամենասուրբ Խորհրդոյն մէջ ներկայ

ես: Զքեզ ամէն բանէ վեր կը սիրեմ. եւ հոգիս առ քեզ կը փափաքի: Բայց որովհետեւ հիմայ զքեզ Ս. Խորհրդեան մէջ ընդունելու անկարող եմ, գոնէ հոգեւորապէս սիրտս եկուր: Կը գրկեմ զքեզ, իբր թէ արդէն քովս ըլլայիր. կը միացընեմ ինք զինքս քեզի հետ. ոհ մի՛ թողուր որ քեզմէ երբեք բաժնուիմ: Ո՜հ Յիսուս, գերագոյն բարիքս, իմ քաղցր սէրս, վիրաւորէ եւ բորբոքէ իմ սիրտս ալ, որ ա՛լ միշտ քեզի համար վառի:

60 օրուան ներողութիւն օրն անգամ մը՝ որ եւ է ժամուն: Լեւոն ԺԳ: (30 Յունիս 1893:)

Սիրուի թող ամէն տեղ, Յիսուսի ամենասուրբ սիրտը:

Օրն անգամ մը՝ 100 օրուան ներողութիւն:

Հոգի Քրիստոսի, սուրբ ըրէ զիս.
Մարմին Քրիստոսի, փրկէ զիս.
Արիւն Քրիստոսի, արբեցուր զիս.
Ջուր կողին Քրիստոսի, լուա զիս.
Չարչարանք Քրիստոսի, զօրացուր զիս:

Բարերար Յիսուս, լսէ ինծի.
Վիրացդ մէջ ծածկէ զիս.
Մի՛ թողուր երբէք բաժնուիլ քեզմէ.
Չարասէր թշնամիէն պահէ զիս.
Մահուանս ժամուն կոչէ զիս
Եւ հրամայէ ինծի առ քեզ գալ,
Զքեզ սրբոցդ հետ՝
Յաւիտեանս յաւիտենից օրհնելու.
ամէն:

Ամէն անգամուն՝ 300 օրուան ներողութիւն — Օրն անգամ մը՝ հաղորդուելէն ետքը՝ 7 տարուան ներողութիւն: — Գոնէ օրն անգամ մ'ըսելով՝ ամիսն անգամ մը լիակատար ներողութիւն. (պայմանք՝ խոստովանանք, Ս. Հաղորդութիւն, այցելութիւն եկեղեցւոյ մը՝ եւ այս միջոցին աղօթք Քահանայապետին դիտման):

Որ օրհնէ-ին

Շնորհակալութիւն առ սէր Փրկչին:

Ս. Խորհրդեան մէջ ներկայ՝ սիրեցեալ Յիսուս, օրհնուիս ու փառաբանուիս միշտ եւ յաւիտեան: Ով սէր, որ ամէն երկնային եւ երկրաւոր

սիրոյ արժանի ես, որ առ իս անարժան մեղաւորս ունեցած սիրոյդ չափազանցութենէն մարդկային բնութիւն զգեցար, դառն ծաղկանքին տակ թանկագին արիւնդ թափեցիր եւ նախատական խաչին վրայ՝ մեր ամէնուս յաւիտենական փրկութեան համար մեռար. հիմայ, որ կենդանի հաւատքով լուսաւորուած եմ՝ հոգիս առջեւդ կը զեղում եւ խոնարհաբար կ'աղաչեմ սրտիս ամբողջ եռանդեամբը՝ դառն չարչարանացդ անսահման արդեանց համար, տուր ինծի ոյժ եւ քաջասրտութիւն սրտիս մէջ տիրող բոլոր չար կիրքերը խլելու, զքեզ ամենասաստիկ նեղութեանցս մէջ օրհնաբանելու, բոլոր պարտուցս հաւատարիմ պահպանութեամբը զքեզ փառաբանելու, բոլոր մեղքերը մինչեւ վերջին ծայր ատելու եւ վերջապէս ճշմարիտ երանութեան հասնելու:

Օրն անգամ մը՝ 100 օրուան ներողութիւն: Պիոս Թ. (1 Յունուար 1866.)

Վերջին Օրհնութեան

Աղօթք Աստուծոյ օրհնութիւնը խնդրելու:

Հայր յաւիտենական, քեզ կը մատուցանենք Յիսուսի Քրիստոսի թանկագին արիւնը, զոր ինք մեզի համար իւր աջ ձեռքին սուրբ վէրքէն այնչափ սիրով եւ ցաւով թափեց։ Իւր առաքինութեանց եւ արդեանց շնորհիւ կը պաղատինք աստուածային մեծվայելչութեանդ, տուր մեզի սուրբ օրհնութիւնդ, որպէս զի անոր զօրութեամբը մեր թշնամիներէն պաշտպանուինք, եւ ամէն չարիքէ ազատինք՝ ըսելով. Օրհնութիւն Աստուծոյ ամենակալի Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ իջցէ ի վերայ մեր եւ մնասցէ առ մեզ յաւիտեան:

Հայր մեր. Ողջոյն. Փառք Հօր:

100 օրուան ներողութիւն ի շնորհակալութիւն առ Ս. Երրորդութիւնն՝ Հայր մերն եւն ի միասին զուցողին։ Լիակատար ներողութիւն ուզուած օրը, ամիս մ'ամբողջ նոյն կերպով ըսողին։ (Պայմանք՝ խոստովանանք, Հաղորդութիւն. Քահանայապետին դիտման աղօթք։)

ՑԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ

Ճառ Առաջին.

Ս. Պատարագի վրայ:

էջ

Ա. Թէ ինչ մեծ բարիք է Ս. Պատարագը 1

Բ. Պատարագի զոհը նոյն է խաչի զոհին հետ 8

Գ. Ս. Պատարագին մեծամեծ առաւելութիւնները 16

Դ. Ս. Պատարագը կը փրկէ հոգիները 22

Ե. Ս. Պատարագն անսահման պատիւ կ'ընծայէ ամենասուրբ Երրորդութեան 29

Զ. Ս. Պատարագն Աստուծոյ Արդարութիւնը կը հաշտեցընէ . 39

Է. Ս. Պատարագը հատուցում կ'ընէ աստուածային Արդարութեան 48

էջ

Ը. Ս. Պատարագով անահման գոհութիւն կը մատուցուի Աստուծոյ. 57
Թ. Աղօթքին զօրութիւնը Ս. Պատարագի ատեն 67
Ժ. Ս. Պատարագին մէջ Յիսուս մեզի հետ ու մեզի համար կ'աղօթէ 78
ԺԱ. Պէտք է աղօթել հաւատքով ու վստահութեամբ 87
ԺԲ. Այլ եւ այլ օրինակներով կը հաստատուի թէ Ս. Պատարագը կը բովանդակէ ամէն բարիք . . 95
§ 1 Ս. Պատարագը հոգեւոր լոյսեր եւ շնորհքներ կ'ընդունի մեզի 97
§ 2 Ս. Պատարագը մեղաւորներն առ Աստուած կը դարձնէ . . 100
§ 3 Ս. Պատարագը դժոխային փորձութեանց յաղթել կու տայ . 103
§ 4 Ս. Պատարագը մեզի համար առողջութիւն եւ կեանք կ'ընդունի 107
§ 5 Ս. Պատարագը յաջողութիւն եւ բարեկեցութիւն կ'ընդունի մեզի 113
§ 6 Ս. Պատարագն իր ջերմեռանդներուն կ'օգնէ ու կը պաշտպանէ 117

էջ

§ 7 Ս. Պատարագը բարի մահ կ'ընդունի 118
§ 8 Ս. Պատարագը կը նպաստէ հոգւոց քաւարանի 120

ԺԳ. Ս. Պատարագին խորհուրդներն ու նշանակութիւնները . . . 124

Գործնական հրահանգ Ս. Պատարագէն մեծ օգուտ շահելու համար. 131
Ազդ առ քահանայս՝ Ս. Պատարագն աղէկ կերպով ընելու համար 138

ՃԱՌ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳՈՀԱԲԱՆԵԱՆ ԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԽՈՐՀՐԴՈՅՆ ՎՐԱՅ։

Ա. Յիսուսի սէրն Ամենասուրբ Խորհրդոյն մէջ 175
Բ. Թէ որչափ օգուտներ ունի Ս. Խորհրդոյն հաստատութիւնը . 180
Գ. Յիսուս շնորհք կը բաշխէ ի Խորհրդեան 187
Դ. Ս. Խորհրդոյ մէջ զՅիսուս ունենալու երջանկութիւնը . 191

Ճառ Երրորդ

Հոգեշահ մտածումներ Ս. Հաղորդութեան վրայ։

Ա. Յիսուս ինքը զինքը բոլորովին կը պարգեւէ Ս. Հաղորդութեան մէջ 199
Բ. Յիսուսի սիրոյն վրայ՝ Ս. Հաղորդութիւնը մեզի տալուն մէջ . 206
Գ. Յիսուս թշնամանք կը կրէ մեր սիրոյն համար 211
Դ. Յիսուսի սիրոյն հատուցում . 215
Ե. Յիսուսի խոնարհութիւնը Ս. Հաղորդութեան մէջ. . . . 222
Զ. Զարմանալի արդիւնք Ս. Հաղորդութեան 228
Է. Ս. Հաղորդութիւնը կը մխիթարէ հոգիները 233
Ը. Ս. Հաղորդութիւնը յաղթանակ ու յարատեւութիւն կու տայ 241
Թ. Տրամադրութիւններ Ս. Հաղորդութիւնը լաւ ընդունելու համար. 247
Ժ. Ս. Հաղորդութեան պատրաստուելու վրայ 254

ԺԱ. Ուրիշ եռանդագին պատրաստութիւններ առ Ս. Հաղորդութիւն 260
ԺԲ. Յիսուսի միանալն հաղորդուողին հետ 265
ԺԳ. Հաւատացելոց ապերախտութիւնն Հաղորդութենէ ետքը 271
ԺԴ. Հաղորդութենէն ետքը շնորհակալ ըլլալ Յիսուսի . . . 280
ԺԵ. Ստէպ հաղորդուելու վրայ . . 284
ԺԶ. Սուրբ Հարք կը գովեն ստէպ հաղորդուիլը 289
ԺԷ. Յաճախ չհաղորդուելու համար եղած չքմեղանք 293
ԺԸ. Բարեպաշտ հոգւոց չքմեղանաց վրայ 299
ԺԹ. Հոգեկան Հաղորդութեան օգուտները. 306
Փորձնական ազդարարութիւնք Ս. Հաղորդութեան յաճախութեանը նկատմամբ 312

Յաւելուած

Պատարագի աղօթքներ. 321

Հրատարակութիւնք

Եղբայրութեան

Անարատ Յղութեան Ս. Կուսին:

1. Մեզհեպէ գարշը սէօզլէրէ ճէվապլէր. Տէրվիշեան Հ. Մանուէլ Վ.ին թերճիմէսի. 1866։ Թղթկզմ. 1.50, կիսլթ. 1.75, կկշի. 2.50։
2. Թէօվպէքեար Մարիամ Մագդաղենացինին կէճէլէրի. Իթալեան լիսանընտան Կ. Վ.ին թերճիմէսի 1862։ Թղթկզմ. 1.—, կիսլթ. 1.25։
3. Հինն Աստուած։ Գոնրատ Պոլանտէնի ժամանակակից վէպ. 1872։ Թղթկզմ. —.35, կիսլթ. —.50։

3ա. Ալլահը գատիմ։ Գոնրատ Պոլանտէնին պիր հիքեայէսի. 1872։ Թղթակզմ. —.50, կիսլթ. —75, լթկզմ. —.90։

4. Ցիսուս էֆէնտիմիզին մուպարէք եիւրէյինին եօրթուսունա տօգուզ կիւնլիւք հազըրլըգ. Առաքելեան Կ. Վ.ին թերճիմէսի. 1874։ Թղթկզմ. 1.—, կիսլթ. 2.25, լթկզմ. 2.50, կկշի. 2.80։ կշկզմ. 3.—, ոսկեզ. 5.—։
5. Քրիսթիանթէֆէքքիւրլէրի։ Տէրվիշեան Հ. Մանուէլ Վ.ին թերճիմէսի։ 1875։ Թղթկզմ. —.75, կիսլթ. 1.—։
6. Աղօթք Պատրաստութեան եւ Գոհութեան սրբոյ պատարագի, վասն իւրաքանչիւր աւուր շաբաթու։ Թարգմ. ի Հ. Թադէէ Վ. Թոռնեան. 1880։ Թղթակզմ. 1.—, կիսլթ. 1.25, լթկզմ. 1.50, կկշի 2.—։
7. Եէնի տուա քիթապը. 1839։ Թղթկզմ. 2.—, կիսլթ. 2.25, լթկզմ. 2.45, կկշի. 2.90, կշկզմ. 4.50, կշկզմ. ոսկ. 6.—։
8. Լէյալիի Օգոստինոս (Գիշերք Ս. Օգոստինոսի)։ Էնգարէ եպիսկոպոսու Առաքելեան Կարապետ Վ.ին թերճիմէսի. 1881։ Թղթկզմ. 2.—, կիսլթ. 2.30, լթկզմ. 2.60, կկշի 2.90։
9. Լուրտ մուճիզաթլարը։ Էնգարէ եպիսկոպոսու Առաքելեան Կարապետ Վ.ին թերճիմէսի. 1881։ Թղթկզմ. 1.50, կիսլթ. 1.75, կկշի. 2.50։
10. Աղօթագիրք պաշտօնասիրաց սրբոյն Յովսեփայ Աստուածահօր։ ի Հ. Ղեւոնդ Վ. Յովհաննեան 1883։ Թղթկզմ. 2.—, լթկզմ. 2.50, կկշի 2.80, կշկզմ. 4.20, կշկզմ. ոսկ. 4.50։
11. Ֆէքիր տուասընա մութէալլիգ հագգ մատտէլէր Թ. Ա. Տէրվիշեան Մանուէլ Վ.ին թերճիմէսի 1884։ Թղթկզմ` —.50, կիսլթ. —.75, լթկզմ. 1.—, կկշի. 1.25։
12. Տուա քիթապը ազիզ Պիքիրին վէ Ս. Յովսէփին իպատէթկիւզարլարը իչին։ Էնգարէ եպիսկոպոսու Առաքելեան Կարապետ Վ.ին թերճիմէսի. 1884։ Թղթա-

կազմ. 2·—, կիսլթ. 2·25, լթկզմ. 2·50, կկշի. 2·85, կշկզմ. 4·50, կշկզմ. ոսկ. 6·—։

13. Մեկնութիւն (համառօտ) նկարագրաց ճշմարիտ կրօնի, գրեալ ի Ճէրտիլ Կարդ. Թրգմ. ի Սամուէլէ Վ. Գաթրճեան. 1885։ Թղթկզմ. —·50, կիսլթ. —·75։

14. Մարկեղինոս կամ Եկեղեցի առ Կոստանդիանոսիւ։ Թրգմ. Հ. Ն. Վ. Աւգերեան. 1886։ Թղթկզմ. 1·—, կիսլթ. 1·25։

15. Քէօյլէ Մայիս այը, եախօտ Նէվթարգ Մահի Մէրիէմ. 1888։ Թղթկզմ. 1·—, կիսլթ. 1·25, լթկզմ. 1·50։

16. Նմանութիւն Յիսուսի Քրիստոսի. Թովմաս Գեմբացի։ Թրգմ. Հ. Թադէոս Վ. Թոռնեան. 1894։ Թղթկզմ. 3·50, կիսլթ. 3·75, լթկզմ. 4·—, կկշի. 4·35, կշկզմ. ոսկ. 5·20։

17. Հոգի կրօնաւորական, 1894։ Թղթկզմ. 1·50, կիսլթ. 1·75, լթկզմ. 2·—, կկշի. 2·35, կշկզմ. ոսկ. 3·20։

18. Լաւրետեան Լիտանիայի վրայ Մտածականներ։ Թարգմ. Ստեփան Վ. Մելքիսեդեկեան, Արքեպիսկոպոս Տինդիոյ (Հրժրլ. Եպկ. Կարնոյ), 1896։ Թղթկզմ. 3·—, կիսլթ. 3·25, լթկզմ. 3·50, կկշի. 4·—, կշկզմ. ոսկ. 5·—։

19. Մատենիկ Մարեմայ Դստերաց "Բարեպաշտական Միութեանց„, ի Տ. Ալֆ. Փաճաէրի։ Թրգմ. ի Հ. Մանուէլէ Մաշուրեան 1898։ Թղթկզմ. 1·50, կիսլթ. 1·75, լթկզմ. 2·—, կկշի. 2·50, կշկզմ. ոսկ. 3·50։

20. Սկզբունք կրօնաւորական կենաց։ Թրգմ. Հ. Ա. Վ. Սէֆէրչեան 1898։ Թղթկզմ. 1·—, կիսլթ. 1·25, լթկզմ. 1·50, կկշի. 2·—, կշկզմ. ոսկ. 3·—։

21. Ս. Ա. Լիգուորեայ Աղօթք գլխաւոր միջոց երանութեան հասնելու։ Գերմաներէնէ Թրգմ. Հ. Գ. Փանչիկեան 1899։ Թղթկզմ. 1·—, կիսլթ. 1·25, լթկզմ. 1·50, կկշի. 2·—, կշկզմ. ոսկ. 3·—։

22. Համառօտ Պատմութիւն Չարչարանաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ըստ Կատարինեայ Էմմէրիք, հանդերձ կարճառօտ պատմութեամբ վարուց նոյն կուսին։ Թղթկզմ. 2·—, կիսլթ. 2·50, լաթակազմ 2·75։

23. Սրբազան Տարի կամ Ընդհանրական Յոբելեան հազար իննհարիւր ամին։ — Հ. Բ. Պ. — Թղթկզմ. 0·25, կիսլթ. 0·50։

24. Ժամացոյց չարչարանաց կամ մտածութիւնք եւ իղձք վասն տանջանացն Յիսուսի Քրիստոսի ի սուրբ Ալփոնզոսէ Լիգորի։ Թրգմ. Հ. Թադէոս Վ. Թոռնեան, եղեալ Յաւելուած մ. 1900։ Թղթկզմ. 1·50, կիսլթ. 1·75, լթկզմ. 2·—։

25. Իննօրեայ պատրաստութիւնք Տօնից Ս. Կուսին եւ Սրտին Յիսուսի հանդերձ յաւելուածով աղօթից։ Յօրինեալ եւ հաւաքեալ ի Հ. Յակովբայ Վ.է Քօսեան։ 1901։ Թղթակազմ 1·—, կիսլթ. 1·25, լթկզմ. 1·50, կկշի 2·—։

26. Թագաւորութիւն Սրտին Յիսուսի, 1902։ Թղթակազմ. —·50, կիսլթ. —·75։

27. Նորագարդ աշխարհքը Ս. Պատարագի, Գոհութեան խորհրդոյ եւ Հաղորդութեան վրայ ճառեր։ Յովսէփ Ծ. Վ. Մելքիսեդեկեան 1903։ Թղթկզմ. 3·50, կիսլթ. 4·—։

(Գիները ֆրանքով են:)

Гос. Библиотека
им. А. Мясник

20 0 1 2013

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0029924